

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**OSMAN ŞEMS'İN "MECMÛA-İ KELİMÂT-I
MANZÛME VE MENSÛRE" ADIYLA KAYITLI
MECMUASI'NIN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HACER MERYEM UZUN

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**OSMAN ŞEMS'İN "MECMÛA-İ KELİMÂT-I
MANZÛME VE MENSÛRE" ADIYLA KAYITLI
MECMUASI'NIN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HACER MERYEM UZUN
(210101009)**

**Danışman
(Prof. Dr. Kemal Yavuz)**

İSTANBUL, 2023

19/07/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı tezli yüksek lisans programı öğrencisi 210101009 numaralı **Hacer Meryem UZUN**'un hazırladığı “*Osman Şems'in "Mecmûa-i Kelimât-ı Manzûme ve Mensûre" Adıyla Kayıtlı Mecmuasının İncelenmesi*” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 19.07.2023 Çarşamba günü saat 12.00’da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Çokluğu/Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının .....
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Prof. Dr. Kemal YAVUZ	..... Kabul
2. Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK	..... Kabul
3. Dr. Öğr. Üyesi Nusret GEDİK	..... Kabul
4.	.....
5.	.....
6. (İkinci Danışman)*.....	.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hacer Meryem Uzun

TEŞEKKÜR

Üniversite eğitim hayatımın başlangıcından bu yana hayata bakışını örnek aldığım, ilmiyle ve ilgisiyle her daim yanında olmama izin veren çok değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Kemal Yavuz'a; bu yolda ilerlerken tüm desteği ve yardımlarıyla yolumu açan çok değerli hocam Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a, sevgisi, muhabbeti ve bilgisini hiçbir zaman eksik etmeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Dursun Ali Tökel'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Eğitim hayatım boyunca yanımda olan, beni destekleyen aileme ve ağabeyim İsa Uzun'a; bu yolculuğumda birlikte yürüdüğümüz Merve Ayar'a; burada adını anamadığım sevgili hocalarım ve arkadaşlarıma; çalışmama sağladığı teknik desteğinden dolayı Nektel Demir ağabeyime teşekkür ediyorum.

Hacer Meryem Uzun

**OSMAN ŐEMS'İN “MECMŪA-İ KELİMĀT-I MANZŪME VE
MENSŪRE” ADIYLA KAYITLI MECMUASI'NIN
İNCELENMESİ**

Hacer Meryem Uzun

ÖZET

Bu alışma, İstanbul Bŷyŷehir Belediyesi Atatŷrk Kitaplığı'nda Nadir Eserler Depo bŷlŷmŷnde T811 ŞEM 1'de “Mecmŷa-i KelimĀt-ı Manzŷme ve Mensŷre” başlığıyla kayıtlı mecmuanın transkripsiyonlu metni ve incelenmesinden oluşmaktadır.

Toplam ŷç bŷlŷmden meydana gelen çalışmaya konu olan mecmuada 19.yŷzyılın edebî ve tasavvufî yŷnŷyle ŷne ıkmiş şairi Osman Şems Efendi'nin şiirlerinin çoğunlukta olması sebebiyle onun hayatına da yer verilmiştir. Buna gŷre giriş bŷlŷmŷnŷn ardından Osman Şems Efendi'nin hayatı, tasavvufî hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. İnceleme bŷlŷmŷndeysel mecmuanın genel ŷzellikleri, şekil ve muhteva ŷzellikleri başlıklarıyla aktarılmıştır. Dŷrdŷncŷ bŷlŷmde transkripsiyonlu metnin verilmesiyle çalışma sonlandırılmıştır.

Mecmualar Tŷrk edebiyatının kayda değer kaynakları arasında yer almaktadır. Bu alışma da hem mecmua çalışmalarına katkı sağlama hem de Osman Şems Efendi gibi ŷnemli bir şairin eserlerini tamamlama ve daha ileri gŷtŷrme amacıyla ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, Osman Şems Efendi, Tŷrk edebiyatı, Tŷrk şiiri.

**REVIEW OF OSMAN ŞEMS' REGISTERED MAGAZINE
CALLED "MECMŪA-İ KELİMÂT-I MANZŪME VE MENSŪRE"**

Hacer Meryem Uzun

ABSTRACT

This study consists of the transcribed text and analysis of the magazine registered under the title "MecmŪa-i Kelimât-ı ManzŪme ve MensŪre" in T811 ŐEM 1 in the Rare Works Depot section of the Istanbul Metropolitan Municipality AtatŪrk Library.

In the magazine, which is the subject of the study consisting of three parts in total, the life of Osman Şems Efendi, the prominent poet of the 19th century with his literary and Sufi aspects, is included, as his poems are the majority. Accordingly, after the introduction part, information about Osman Şems Efendi's life, Sufi life, literary personality and works is given. In the review section, the general features of the magazine, its form and content features are explained under the headings. In the fourth chapter, the study was concluded by giving the transcribed text.

Magazines are among the notable sources of Turkish literature. This study has been put forward with the aim of both contributing to magazine studies and completing and furthering the works of an important poet such as Osman Şems Efendi.

Key Words: Mecmua, Osman Şems Efendi, Turkish Literature, Turkish Poetry.

ÖNSÖZ

Ortaya koyduğumuz bu çalışma, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda Nadir Eserler Depo bölümünde T811 ŞEM 1'de "Mecmûa-i Kelimât-ı Manzûme ve Mensûre" başlığıyla kayıtlı mecmuanın incelenmesi ve metnin transkripsiyon alfabesine aktarılmasından oluşmaktadır.

Çalışma toplam üç bölümden meydana gelmiştir. Bunlar giriş, Osman Şems Efendi'nin hayatı, inceleme ve metindir. Giriş bölümünde mecmuanın tanımına ve Türk edebiyatına olan katkılarına yer verilmiştir. İkinci bölümde mecmuada bulunan 195 manzumenin 187 tanesinin Osman Şems Efendi'ye ait olması sebebiyle onun hayatına, tasavvufî ve edebî kişiliği ile eserlerine yer verilmiştir.

İkinci bölüm inceleme bölümüdür. Çalışmanın konusu olan mecmua genel özellikleri, şekil ve muhteva özellikleri başlıklarıyla incelenmiştir. Genel özelliklerinde mecmuanın tanıtımı yapılmış, şekil özelliklerinde tertip özelliklerine, mecmuada kullanılan nazım şekli ve türlerine, vezin ve kafiyeye dair bir inceleme yapılmıştır. Muhteva özelliklerinde de şahıslar, manevi varlıklar ve dini tabirlere yer verilmiştir. Son bölümde ise metnin transkripsiyon alfabesine aktarılmış hali ortaya konmuştur. Çalışmamızda metinde bulunan mensur bölümler -mektup ve mukaddime- de transkripsiyon alfabesine aktarılmış olup okumak isteyenler için de ekler bölümünde paylaşılmıştır.

Ekler bölümünde mecmuanın ilk üç sayfasında bulunan mektupla birlikte şiirlerin başladığı ilk sayfanın da dijital ortama aktarılmış yazma nüshasından alınan fotoğrafları da verilmiştir.

Temmuz, 2023

Hacer Meryem Uzun

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLO LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
GİRİŞ	1
1. MECMUA NEDİR?	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. OSMAN ŞEMS EFENDİ, HAYATI VE ESERLERİ	5
1.1. DOĞUMU VE AİLESİ	5
1.2. YETİŞMESİ, EĞİTİM HAYATI.....	8
1.3. MESLEĞİ VE SEYAHATLERİ.....	9
1.4. VEFATI.....	11
1.5. HOCALARI, ÇEVRESİ VE TASAVVUFÎ HAYATI	13
1.6. İRŞADI.....	16
1.7. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	22
1.8. ESERLERİ	25
1.8.1. Divan.....	25
1.8.2. Şem‘-i Şebistân	25
1.8.3. Kenzü‘l-Ma‘ânî	26
1.8.4. Edebü‘l-Mürîd fi-Sohbeti‘l-Murad	27
1.8.5. Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü‘ş-Şühedâ.....	28
İKİNCİ BÖLÜM	29
2. OSMAN ŞEMS‘İN “MECMÛA-İ KELİMÂT-I MANZÛME VE MENSÛRE” MECMUASI	29
2.1. MECMUANIN GENEL ÖZELLİKLERİ	29
2.2. MECMUANIN ADI.....	31
2.3. OSMAN ŞEMS EFENDİ DIŞINDA MECMUADA YER ALAN ŞAİRLER.....	31
2.4. MECMUANIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	32
2.4.1. Tertip Şekli	32
2.4.2. Nazım Şekilleri ve Türleri	33
2.4.3. Dil ve Anlatım	35
2.4.4. Vezin	37
2.4.4.1. Remel Bahri:	37
2.4.4.2. Muzârî Bahri:	38

2.4.4.3.	Müctes Bahri:.....	38
2.4.4.4.	Hezec Bahri:.....	38
2.4.4.5.	Hece vezniyle yazılanlar:	39
2.4.5.	REDİF VE KAFİYE	39
2.4.5.1.	Birden fazla kelimedenden oluşan redifler:	39
2.4.5.2.	Hem ek hem kelimedenden oluşan redifler:.....	40
2.4.5.3.	Tek kelimedenden oluşan redifler:.....	40
2.4.5.4.	Tek ekten oluşan redifler:.....	40
2.4.5.5.	Yarım kafiye:	41
2.4.5.6.	Tam kafiye:	41
2.4.5.7.	Zengin kafiye:	42
2.4.5.8.	Zü'l-kafiyeteyn:	42
2.4.5.9.	Türkçe kelimelerle yapılan kafiyeler:.....	42
2.4.5.10.	Arapça kelimelerle yapılan kafiyeler:	43
2.4.5.11.	Farsça kelimelerle yapılan kafiyeler:.....	43
2.4.5.12.	Türkçe ve Farsça kelimelerle yapılan kafiyeler:	43
2.4.5.13.	Türkçe ve Arapça kelimelerle yapılan kafiyeler:	44
2.4.5.14.	Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan kafiyeler:	44
2.4.5.15.	Tunç kafiye:	45
2.4.5.16.	Cinash kafiye:	45
2.4.6.	Divan ve Mecmuanın Karşılaştırılması.....	46
2.4.7.	Muhteva Özellikleri	47
2.4.8.	Osman Şems Efendi Mecmuasında Dini Tasavvufî Şahıslar Ve Varlıklar	48
2.4.8.1.	Allah ve Allah'ın İsimleri.....	48
2.4.8.1.1.	Allah	48
2.4.8.1.2.	Hak	49
2.4.8.1.3.	Hudâ.....	50
2.4.8.1.4.	Rahman.....	50
2.4.8.1.5.	Rab	51
2.4.8.1.6.	Mevlâ.....	51
2.4.8.1.7.	İlâh.....	52
2.4.8.1.8.	Kibriyâ	52
2.4.8.2.	Hz. Peygamber, İsim ve Sıfatları.....	52
2.4.8.2.1.	Muhammed.....	52
2.4.8.2.2.	Ahmed	53
2.4.8.2.3.	Ahmed-i Muhtar	53
2.4.8.2.4.	Mustafa	53
2.4.8.2.5.	Resûlallah	54
2.4.8.2.6.	Sultan-ı Evreng-i Nübüvvet	55
2.4.8.2.7.	Şâhenşeh-i Tâc-ı Risâlet	55

2.4.8.2.8.	Fahr-ı Âlem	55
2.4.8.3.	Âl-i Abâ (Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin)	56
2.4.8.3.1.	Hz. Âli ve Sıfatları.....	56
2.4.8.3.1.1.	Şir-i Hudâ	57
2.4.8.3.1.2.	Haydar-ı Kerrar.....	57
2.4.8.3.1.3.	Ebû Türâb	57
2.4.8.3.2.	Hz. Fâtıma	58
2.4.8.3.3.	Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin	58
2.4.8.4.	Ehl-i Beyt.....	60
2.4.8.5.	Kanber	61
2.4.8.6.	Selmân-ı Fârisî.....	61
2.4.8.7.	Dört Halife (Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali).....	61
2.4.8.8.	Hz. Mûsâ.....	62
2.4.8.9.	Hz. İsa	63
2.4.8.10.	Hz. Süleyman	64
2.4.8.11.	Âsaf b. Berahyâ.....	65
2.4.8.12.	Hz. İbrâhim	65
2.4.8.13.	Hz. İsmâil.....	66
2.4.8.14.	Hz. Yakub.....	66
2.4.8.15.	Hz. Yûsuf.....	67
2.4.8.16.	Hz. İdris	67
2.4.8.17.	Hz. Lokman.....	68
2.4.8.18.	Veysel Karanî.....	68
2.4.8.19.	Melekler	69
2.4.8.19.1.	Cebrâil.....	69
2.4.8.19.2.	İsrâfil	70
2.4.8.19.3.	Azrâil.....	70
2.4.8.19.4.	Rıdvân	71
2.4.8.19.5.	Hârut ve Mârut	71
2.4.8.20.	Hallâc-ı Mansûr	72
2.4.8.21.	Hızır	73
2.4.8.22.	3.8.16. Bâyezîd-i Bistâmî	73
2.4.8.23.	İbrâhim b. Edhem	74
2.4.8.24.	Abdü'l-kâdir Geylânî.....	74
2.4.8.25.	Şems-i Tebrizî	76
2.4.8.26.	Mevlânâ	76
2.4.8.27.	Edebî Şahsiyetler	77
2.4.8.27.1.	Leylâ ve Mecnûn	77
2.4.8.27.2.	Ferhad	78
2.4.8.27.3.	Cem/ Cemşîd	79
2.4.9.	Osman Şems Efendi Mecmuasında Dini Tabirler.....	79

2.4.9.1.	Bismillâh	79
2.4.9.2.	Cennet/ Cinân	79
2.4.9.3.	Cehennem	80
2.4.9.4.	Derviş	80
2.4.9.5.	Deyr	80
2.4.9.6.	Habl-i Metin	81
2.4.9.7.	Hû	81
2.4.9.8.	Îtikat	81
2.4.9.9.	Îmâm	81
2.4.9.10.	Îmân	82
2.4.9.11.	Kâb-ı Kavseyn	82
2.4.9.12.	Kâfir	82
2.4.9.13.	Kesret	82
2.4.9.14.	Kevn ü Mekân	83
2.4.9.15.	Lâ İlâhe İllallah	83
2.4.9.16.	Leyle-i Kadr	83
2.4.9.17.	Mağfiret	83
2.4.9.18.	Mahşer	84
2.4.9.19.	Mâsivâ/ Sivâ	84
2.4.9.20.	Mescit	84
2.4.9.21.	Müslümân	85
2.4.9.22.	Müşrik	85
2.4.9.23.	Seyr ü Sülûk	85
2.4.9.24.	Şerîat	85
2.4.9.25.	Tecellî	86
2.4.9.26.	Tekke/ Tekye	86
2.4.9.27.	Tersâ	86
2.4.9.28.	Tevhît	86
2.4.9.29.	Vahdet	87
2.4.9.30.	Zâhit	87
2.4.9.31.	Duhâ	87
2.4.9.32.	Fetih	87
2.4.9.33.	Hel Etâ	88
2.4.9.34.	Hel min mezid	88
2.4.9.35.	İsrâ	88
2.4.9.36.	Kevser	88
2.4.9.37.	Kur'an-ı Kerim	89
2.4.9.38.	Leyl	89
2.4.9.39.	Mâ-zâga'l-basar	89
2.4.9.40.	Nebe'	89
2.4.9.41.	Seb'u'l-mesânî	90

2.4.9.42. Sekahüm Rabbehüm	90
2.4.9.43. Ümmü'l-kitâb.....	90
2.4.9.44. Ve'l-teffeti's-sâku bi's-sâk	90
2.4.9.45. Yasîn	91
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	92
3. OSMAN ŞEMS'İN “MECMÛA-İ KELİMÂT-I MANZÛME VE MENSÛRE”	
MECMUASI TRANSKRİPSİYONLU METİN.....	92
3.1. METİN SİSTEMİ.....	92
3.2. TRANSKRİPSYON ALFABESİ.....	93
3.3. METİN	94
SONUÇ.....	432
KAYNAKÇA	434
EKLER.....	438
EK 1: Mecmûa-i Kelimât-ı Manzûme ve Mensûre Giriş Kısmı Tıpkıbasım....	438

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Mecmuanın Tertip Şekli ve Sayfa Numaraları	33
Tablo 2: Mecmua ve Divan İçerisindeki Şiirlerin Beyit Karşılaştırılması	47
Tablo 3: Transkripsyon Alfabetesi	93

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser/yer
a.g.e.	Adı geçen eser
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
ed. veya haz.	Editör/yayına hazırlayan
s.	Sayfa/sayfalar
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
a.g.mad.	Adı geçen madde
M.	Mecmua
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı

GİRİŞ

1. MECMUA NEDİR?

Türk Dil Kurumu sözlüğünde mecmua kelimesinin manası “dergi”; mecmu‘ kelimesinin manası “bir araya getirilmiş, toplanmış, bütün, hep” olarak geçmektedir.¹ Ferit Devellioğlu’nda mecmua “toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi”, “seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap”, “dergi”; mecmu‘ ise “cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm” manalarında.² Arapça cem‘ kökünden türeyen mecmua; toplanmış, bir araya getirilmiş anlamlarıyla birlikte günümüzde dergi anlamıyla kullanılmaktadır.

Bir veya daha fazla yazar ya da şaire ait çeşitli şekil, konu ve hacimlerdeki mensur ya da manzum metinlerden oluşan derleme kitaplara mecmua denilmektedir. Ayetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin, notların, tarihî belge ve kayıtların derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır³.

Agâh Sırrı Levend, edebiyat tarihimiz açısından önemine yer vererek mecmuaları beş başlıkta incelemiştir:

- a) Nazireler mecmuaları,
- b) Meraklılarca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuaları,
- c) Türlü konulardaki risalelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmular,

---

¹ “Mecmua”, “Mecmu‘”, TDK (Türk Dil Kurumu), **Güncel Türkçe Sözlük**, 2011.

² Ferit Devellioğlu, “Mecmua”, “Mecmu‘”, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, 33. Baskı Ankara 2017, s. 689.

³ Mustafa İsmet Uzun, "Mecmua", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C. 28, s.265.

- d) Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmualar,
- e) Tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.⁴

Günay Kut da mecmualar hakkında bir tasnif yapmıştır:

1. Nazire mecmuaları,
2. Seçme şiir mecmuaları,
3. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmualar (İlaç mecmuaları, tarih mecmuaları, muamma mecmuaları, münşeât mecmuaları, risale mecmuaları vs.)
4. Karışık yani manzum veya mensur ya da farklı dillerle yazılmış mecmualar,
5. Derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar.⁵

Klasik Türk edebiyatında mecmualar, edebiyat tarihi açısından kaynaklar arasında yer almaktadır. Mecmualar sayesinde, edebiyat tarihlerindeki eksik ya da yanlış bilgileri düzeltmek veya tamamlamak, yeni bilgiler eklemek mümkün olabilmektedir. Aynı zamanda mecmuanın içeriği, derleniş tarihi veya derleyeni hakkındaki elde edilenler sayesinde dönemin şiir zevkine dair bilgilere, şairleri bulunmayan şiirlerin sahiplerine, yeni eserlere, yeni şairlere ulaşmak mümkündür. Şiir mecmualarının önemine ve edebiyat tarihine katkısına dair M. Fatih Köksal'ın belirlediği temel unsurlar şu şekilde özetlenebilir:

1. Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmualarda rastlamak mümkündür.
2. Bilinen şairlerin bilinmeyen ya da divanlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak mümkündür.
3. Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine tesadüf edilebilir.

---

⁴ Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2008, C.I, s. 166-167.

⁵ Günay Kut, "Mecmû'a", **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul 1986, C.6, s.170-172.

4. Varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserlerle karşılaşılabılır.
5. Bilinmeyen ya da kullanılmayan nazım şekilleri, farklı bent yapıları, yeni türler, az rastlanılan aruz kalıpları vb. örneklerle karşılaşılabılır.
6. Şairlerin hayatlarına dair önemli bilgiler de bulunabilir. Bir şairin ölümü için düşünülmüş bir tarih manzumesi, derkenarlara düşünülmüş notlar ya da şiir başlıkları bu bilgileri verebilir.⁶

Yaşar Aydemir'in de mecmuaların kültür tarihi açısından sağladığı imkanlara dair yaptığı sınıflandırma, mecmuaların Türk edebiyatı kaynakları arasında sayılmasının önemine vurgu yapmaktadır:

1. Okuyucu zevki/yüzyılın popüler şiir zevkinin tespiti,
2. Edebiyat tarihine yansımamış belgeler, türler, şairler, manzumeler,
3. Üslûp ve tahlil çalışmalarına katkısı,
4. Şairin edebî kişiliğinin tespitine katkısı⁷.

Ozan Yılmaz da şiir mecmualarının metin tenkidine olan katkısını değerlendirdiği bir sınıflandırma yapmıştır:

1. Şiir mecmualarının tenkitli neşirlere geçmeyen manzumeler içermesi,
2. Bozuk/eksik kelime yahut vezinli metinlerin tamir edilmesinde şiir mecmualarının katkısı,
3. Şiir mecmualarının çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış manzumelerdeki eksik kısımları tamamlaması,
4. Mecmuaların, divanı bilinmeyen/olmayan bir şairin şiirlerini tespit etmeye katkısı.⁸

---

⁶ M. Fatih Köksal, **Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Turkuaz Yayınları, 2012.

⁷ Yaşar Aydemir, "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü", **Bilig**, 2001, C. 19, s.148-150.

⁸ Ozan Yılmaz, "Metin Te'sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi** 1, İstanbul 2008, s.257-261.

Yapılan bu genel sınıflandırmalar ve kaynaklık açısından edebiyatımıza katkılarının belirtilmesinden sonra mecmuaların, yazılı bir kültür kaynağı haline geldiği açıktır. Telif bir eser halini aldıklarından beri yazıldıkları, derlendikleri dönemlerin tarihine, kültürüne, diline ve sanatına dair bilgiler, değerler, yorumlar barındıran veri kaynakları olmuşlardır. Tez çalışmamızın konusu olan mecmua da büyük çoğunluğu 19.yüzyıl şeyhi/şairi Osman Şems Efendi'nin şiirlerinden oluşan bir mecmuadır. Onun dışındaki yedi şairin şiirleriyle birlikte bu mecmua, hem Osman Şems Efendi hakkında yapılan çalışmaları tamamlayacak nitelikte olup hem de yazıldığı dönemden bugüne Türk edebiyatına kaynaklık yapabileceğinden ötürü incelenmesi açısından önemli bir eserdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. OSMAN ŞEMS EFENDİ, HAYATI VE ESERLERİ

1.1. DOĞUMU VE AİLESİ

Kaynaklarda kaydedilmiş ortak bilgiye göre Osman Şems Efendi, 1 Rebûlâhir 1229 (23 Mart 1814) tarihinde İstanbul'un Sirkeci semtinde Hocapaşa Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir.⁹ Ahmed Sâfi, *Sefîne-i Sâfi*'de Üsküdar'da doğduğuna dair bir rivayetten de bahsetmektedir. *Osmanlı Müellifleri*'nde ise "Üsküdarlıdır," şeklinde anılmaktadır ancak bunun sebebi olarak hayatının bir bölümünü orada geçirmesi gösterilebilir.

Ailesi hakkında ulaşılabildiğimiz kısıtlı bilgilere göre babası, Mâlîye Nezareti Esham Kalemî memurlarından Seyyid Muhammed Emin Efendi'dir. Hoca Emin Efendi diye tanınmış, Halvetiyye şeyhi Kuşadalı İbrâhim Efendi'ye intisap etmesinin ardından 23 yıllık bir inziva hayatı yaşamış ve "Münzevî Efendi" diye anılmıştır. Münzevî Seyyid Muhammed Emin Efendi, 19 Zilhicce 1277 (27 Haziran 1861) tarihinde 83 yaşında vefat etmiştir.¹⁰ Annesi, Şerîfe Fâtıma Hanım, 1291 (1874) senesinde vefat etmiştir. Kabirleri, Üsküdar Karacaahmet'teki aile kabristanlığındadır.

Osman Şems Efendi *Son Asır Türk Şairleri*'nde belirtildiğine göre üç evlilik yapmış, ilk evliliğinden Fâtıma Servet ve Enîse isimli iki kız dünyaya gelmiştir. İbnülemin M. Kemal'in anlattığına ve Osman Şems'in kendisinden nakledildiğine göre gençlik yıllarında تنها bir sokaktan geçmekteyken güzel bir hanım ile karşılaşmış, bu hanım telaşla yüzünü kapatmıştır. Bu hareketini kalben takdir eden Osman Şems Efendi, aradan geçen uzunca zaman sonra anne babasının ısrarı üzerine yapılan izdivacında eşinin sokakta karşılaştığı o hanım olduğunu öğrenir.¹¹ Bu

---

⁹ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, Kubbealtı Neşriyatı, 1996, s. 8; İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Dergâh Yayınları, 1988, C. IV, s. 1796; Nihat Azamat, "Osman Şems Efendi", *DİA*, İstanbul, 2007, C.33, s. 473.

¹⁰ *a.e.*, s. 8-12; *a.e.*, s.1796; *a.g.m.*, s.473.

¹¹ İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, s.1800.

hanımından geçimsizlik dolayısıyla ayrılan Osman Şems'in ikinci evliliği Safranbolulu Ayşe Hanım iledir. Uzun bir süre birlikte olduğu Ayşe Hanım'ın ahlakından ve yaşadığı evlilikten memnun olan Osman Şems, onun 1297 (1880)'de vefatıyla büyük bir üzüntü yaşamıştır. Osman Şems'in üçüncü evliliği de vefatından birkaç yıl önce hizmetini görmesi için müritlerinden birinin annesi ile yaptığı evlilik olmuştur. Bu üç evliliğinden sadece Ayşe Hanım'ın mezarı aile kabristanlığında bulunmaktadır.¹²

Osman Şems Efendi'nin Fâtıma Servet ve Enîse dışında Sadberg adında bir kızının daha olduğu kaynaklarda geçmektedir. Vasiyeti üzerine küçük yaşta ve kendisinden önce vefat eden Sadberg'in mezarına defnedilmiştir. Kemâl Edib Kürkçüoğlu, bu duruma “kabrine defn-i sâni hâlinde gömüldüğü kızı Sadberg Hâtun” şeklinde aile mezarlığında bulunan isimleri sayarken işaret etmektedir.¹³ Yine bazı kaynaklarda Osman Şems'in bir torunu olduğundan da söz edilmektedir. Mustafa Eşref isminde bu çocuk İbnülemin M. Kemal'e göre Enîse Hatun'un oğludur ve 14 yaşındayken veremden vefat etmiştir.¹⁴ Kemâl Edib Kürkçüoğlu da “Sadberg Hâtunun oğlu Mustafâ Efendi” diyerek Sadberg Hatun'un oğlu olduğunu ifade etmektedir. Osman Şems Efendi üzerine doktora tezi hazırlayan Yusuf Yıldırım ise çocuğun mezar taşına yazılan tarih kıt'asından hareketle Osman Şems'in torunu olmadığını, halifesi Şükrü Efendi ve kızıyla aynı isimde başka bir Sadberg Hanım'ın oğlu olduğunu ifade etmektedir.¹⁵

Henüz hayattayken yakınlarının ölümüne şahit olan Osman Şems Efendi, çocukları dahil ailesinin vefatı üzerine aşağıdaki tarih kıt'alarını yazmıştır.¹⁶

---

¹² İbnülemin M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, s.1800.

¹³ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s.34.

¹⁴ İbnülemin M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, s.1800.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Yıldırım, “Osman Şems Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)”, Doktora Tezi, **Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul 2013, s. 13.

¹⁶Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s. 34-37.

Babası Seyyid Muhammed Emin Efendi için:

“Vâlidim Seyyid Muhammed müştahir Hâce Emîn,
İnzivâda göçdü oldu câyı firdevs-i berîn
Geldi nüh tâk-ı felekden fevtine târih-i Şems
Müntehâ-yı Sidre oldu menzil-i rûh-i Emîn

Eshâm kalemi hulefâsından ve tarik-i Nakşbendî ricâlinden Dervîş Osman Şems Efendi'nin pederi Münzevî Efendi merhumun rûh-ı şerîfi için el-Fâtîha. 1277.”

Annesi Şerîfe Fâtîma Hanım için:

“Vâlidem ya'nî Şerîfe Fâtîma Hânım be-Hak
Oldu bî-şek vâsıl-ı rahmet be-hüsn-i hâtîme
İndi nüh-tâk-ı felekden fevtine târih-i Şems
Şevk ile Allâh diyü göçdi Şerîfe Fâtîma

Merhûm Münzevî Muhammed Emîn Efendi zevcesi ve Dervîş Osman Şems Efendi'nin vâlidesi merhûme ve mağfûretün-lehâ hânımın rûh-ı şerîfi için el-Fâtîha. 1291.”

Eşi Ayşe Hanım için:

“Bu refîkam Âişe Hânım ecel câmin içip
Gitdi ol gülzâra k'anda oldu aynün câriye
Düşdü meh burcundan anın fevtine târih-i Şems
Âişe Sıddîka'ya cennetde oldu câriye

Şeyh Osman Şems Efendi'nin zevcesi Hanım'ın rûh-ı şerîfesi için el-Fâtîha. 1297.”

Küçük yaşta veremden dolayı vefat eden kızı Enîse Hanım için:

“Hayıflar kim kerîmem bu Enîse
Göçüp dünyâdan oldu Hak enîsi
Zamân-ı fevtine Şems oldu târîh
Enîse Hânım’ın Hak’dır enîsi

Darbhâne-i Âmire Arayıcıbaşısı Derviş Osman Şems Efendi’nin kerîmesi merhûme ve mağfûretün-lehâ hânım rûh-ı şerîfesi için el-Fâtiha. 1280.”

Hamileyken vefat eden kızı Servet Hanım için:¹⁷

“Firkatâ vâveyletâ kim duhterim Servet Hanım
Vaz’-ı haml eyler iken göçdü cihandan âh vâh
Hatt-ı mu’cemle yazıldı fevtine târîh-i Şems
Fâtıma Servet cinânı kıldı nâgeh cilve-gâh

Darbhâne-i Âmire Arayıcıbaşısı Derviş ‘Osman Şems Efendi’nin kerîmesi ve Bâb-ı Ser-askerî Rûz-nâmçesi ketebesinden Ömer Lutfî Efendi’nin zevcesi merhûme ve mağfûretün-lehâ hânım rûh-ı şerîfesi-çün el-Fâtiha. 1276.”

1.2. YETİŞMESİ, EĞİTİM HAYATI

Eğitim hayatının nasıl başladığına dair bilgi veren kaynaklara göre “Osman Şems, bir taraftan seviyeli bir tahsil elde etmiş, diğer taraftan da irfan âlemine girmiştir,”¹⁸; “...tahsil-i ibtidâide bulunup, te’mîn-i maîşet fikriyle, alâ-rivâyetin Hocapaşa’da tütün ticâretiyle iştigâl ve maa-hazâ yine bir taraftan tahsîle devam etmişlerdir,”¹⁹; “Edebiyat-ı Farisîye’ye bihakkın vâkîf olduğu gibi Arab lisanındaki

---

¹⁷ Doğum esnasında vefat eden kızı Servet Hanım’ın karnındaki çocuğun yaşıyor olmasından dolayı definden sonra iki gün mezarı başında beklenildiği ve Osman Şems’in yaşadığı bu üzüntüyü “döne döne” redifli manzumesinde anlattığı Hüseyin Vassâf ve İbnülemin M. Kemal tarafından söylenir. Bkz. Hüseyin Vassâf, **Sefîne-i Evliyâ**, Seha Neşriyat, 1990, C.I, s.155-156; İbnülemin M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, s. 1800.

¹⁸ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı’ndan Seçmeler**, s. 9.

¹⁹ Hüseyin Vassâf, **Sefîne-i Evliyâ**, I, s. 156.

âsardan da hakkiyle istinbat-ı mâna ederdi,” şeklindeki ifadelerden anlaşılacağı üzere şair medrese eğitimi almış aynı zamanda tütün ticaretiyle uğraşmış, irfan aleminden de uzak kalmamıştır. Arap ve Fars edebiyatına vakıf oluşunu dile getirdikten sonra İbnülemin M. Kemal, Ziya Paşa’nın şu sözlerini de aktarır: “Hatta Ziya Paşa, Osman Efendi’nin kerametine kani olmam lazım gelse kendinin Arapça okuduğunu bilen olmadığı hâlde hepimizden iyi Arapça bilmesinden dolayı kani olurum”.²⁰

Kemâl Edib Kürkçüoğlu da “Osman Şems’in, az olmakla berâber Türkçe gazelleri gibi Arapça ve Farsça gazel tarzında şiirleri de vardır. Bu şiirler, yazıldıkları dillerin selîkasına uygun, mânâca dolgundur. Bu bakımdan o, eski tabirle “Elsine-i selâse”de (Üç dilde, Türkçe’de, Arapça ve Farsça’da) mâhir bir şâirdir. Arapça şiirlerini Araplar, Farsça şiirlerini Farslar yadırgamazlar,”²¹ diyerek Osman Şems’in Arapça ve Farsça bilgisine değinir. Son olarak yine Kürkçüoğlu “Osman Şems’in, bir yandan zamânında mümkün olanı elde etmek, diğer yandan da kendini yetiştirmek sûretiyle gerekli tahsîli görmüş, zâtî kâbiliyetini geliştirmiş olduğuna şiirleri şâhiddir ve dostluk kurduğu zevâtın ona gösterdikleri saygı başlıca burhandır,”²² sözleriyle onun eğitim hayatına verdiği önemle ortaya koyduğu şiirlerinden ve etrafındaki kimselerin de ona gösterdiği saygının bunlara delil olduğunu ifade etmektedir.

1.3. MESLEĞİ VE SEYAHATLERİ

Osman Şems Efendi’nin doğduğu mahalle Hocapaşa’da bir süreliğine tütüncülük işiyle uğraştığı, bu dükkânın da arif ve zarif kimselerin, dost erbabının bir araya geldiği muhabbet merkezi olduğu *Son Asır Türk Şairleri*’nde anlatılmaktadır. Osman Şems’in de cömertliği dolayısıyla ürünlerini bedavaya verip sermayesini tüketmesi sonucunda altı ay gibi bir sürede dükkânın kapatıldığı kaynaklarda geçmektedir. Dükkânın kapatılmasına dair hikâye ise şöyle anlatılır: Bir gün dükkâna gelen Bektaşî derviş, çubuğuna tütün doldurulmasını ister. Osman Şems Efendi çubuğunun dışında tütün kesesini de doldurunca derviş dükkânın ne zaman açıldığını sorar. Üç ay önce açıldığı cevabını alınca “Dükkânı üç ayda kapatırsan, zararla kapatırsın. Altı ayda kapatırsan sermayeyi tüketirsin. Bir sene devam edersen

²⁰ İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1800.

²¹ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Divânı’ndan Seçmeler*, s. 22.

²² a.e., s. 12.

sermayen kadar borca girersin,” demiştir. Osman Şems’in de sonradan “Altı ayda sermayeyi tükettim,” dediği ve Bektaşî dervişi hak verdiği kaydedilmiştir.²³

Tütüncü dükkânının kapatılmasının ardından Mâliye Esham Kalemî Kâtipliği, Bedesten Satış Memurluğu, Darphâne-i Âmire Arayıcıbaşılık gibi görev ve hizmetlerde bulunmuştur. Arayıcıbaşılık görevinden yüz kuruş kadar az bir maaş ile emekliye ayrılmıştır.²⁴

Osman Şems Efendi’nin Sadrazam Ali Paşa ile Dîvân-ı Hümâyûn Kalemî’nde görev yaptığına dair bilgiler de kaynaklarda yer alsa da *Son Asır Türk Şairleri*’nde bunun doğru olmadığı Ali Fuad Bey’den nakille anlatılmaktadır. Buna göre Ali Fuad Bey, Osman Şems Efendi ile Ali Paşa’nın Hocapaşa Mahallesi’nde komşuluk yaptıklarından ve Ali Paşa’nın divandayken “Osman Efendi, sen maliyeyi terk et. Babîâlî’ye devam et, temeyyüz edersin. Maliye aklâmı, esnaf yeridir,” şeklinde onu Babîâlî için teşvik ettiğini ancak Osman Şems’in seyr ü sülûk devresinde olduğundan bütün bunlardan uzak kaldığını da dile getirmektedir.²⁵

Osman Şems Efendi’nin yukarıda bahsedilen görevlerde bulunduktan sonra 1300 (1882-83) senesine kadar babası gibi uzun bir süre inziva hayatı yaşamasının ardından Bursa ve İstanbul arasında seyahatler yaptığı da söylenmektedir. Bu seyahatler kaynaklarda farklı şekillerde yorumlanmıştır. Hüseyin Vassâf bunu, “...mânevî bir işâretle Bursa’ya azîmet buyurup 18 gün ikâmetten sonra İstanbul’a gelerek halîfeleri Şeyh İzzî Efendi’nin Üsküdar’da Debbâğlar mahallesindeki evine inmişler, yine 18 gün kaldıktan sonra Bursa’ya gitmişler, orada uzunca müddet oturarak nice nice ölmüş gönülleri diriltmişlerdir.”²⁶ şeklinde anlatmaktadır.

İbnülemin M. Kemal *Son Asır Türk Şairleri*’nde Osman Şems’in Bursa’dan Ali Fuad Bey’e yazdığı bir mektubundan alıntı yapar. O mektupta Osman Şems Bursa ziyaretinin sebebini çektiği göğüs hastalığı olarak açıklar.²⁷ 1306 (1888-89)

²³ İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1797.

²⁴ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı’ndan Seçmeler*, s.13.

²⁵ İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, s.1797.

²⁶ Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ*, I, s. 159.

²⁷ İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1798: “...Bursa seyahati bahsine gelince ne zehâb-ı devletleri gibi ihvân-ı bâ-safanın harekât-ı nâ-becâsına mebnî ve ne bütün bütün terk-i vatan etmek cihetine mübteli olmayup dâ’îleri dâimâ zuhûrâta tebâiyetle imrâr-ı zaman etmekte olduğum misillü bu defa dahi mübtelâ olduğum emrâz-ı sadriyenin istişfâsı emrinde “.....” emr-i nebevîsinin zuhuruna tâbi olarak Bursa şehri-kadiminin bir köşesinde neşimengâh-ı mekân ederek...” şeklindeki mektuptan alıntı.

yılından sonra da hayatının sonuna kadar İstanbul'da kalan Osman Şems'in Bursa seyahatlerinin dışında hac yolculuğu yaptığı ve Medine-i Münevvere'yi ziyaret ettiği belirtilmektedir.²⁸

1.4. VEFATI

Osman Şems Efendi 18 Cemâziyelâhir 1311 (27 Aralık 1893) tarihinde Üsküdar Selimiye'deki evinde vefat etmiş, Karacaahmet Türbesi civarında İnâdiye yolu üzerindeki aile mezarlığına defnedilmiştir. Vasiyeti üzerine kendisinden önce kaybettiği kızı Sadberg Hanım'ın kabrine gömülmüştür. Baş tarafındaki mezar taşının üzerinde Kâdirî gülü, altına da Üveysî tacı işlenmiştir.²⁹ Mezar taşında:

“Ecille-i ricâl-i Kâdiriyye'den ve Üveysî-meşreb es-Seyyid eş-Şeyh Osman Nûreddîn Şems Edendi Hazretleri'nin kabr-i şerîfleridir. Sinn-i şerîfleri 82, târîh-i velâdetleri, 1229 fi-gurreti Rebî'us-sânî yevm-i çehârşenbe. İrtihâlleri 1311, 18 Cemâziye'l-âhir yevm-i çehârşenbe” ifadesi bulunmaktadır³⁰.

Kaynaklarda belirtildiğine göre mezar taşının yanında bulunan bir levhada Osman Şems'in aşağıdaki gazelinin yazılı olduğu ancak levhanın ya büyük bir fırtınada düşüp kırıldığı³¹ ya da halifesi İzzî Efendi tarafından bilinmeyen bir sebeple kaldırıldığı belirtilmektedir:

Mezârîñ ravza-i rıdvân bulurlar

İçinde çeşmiñi hayrân bulurlar

İner gökden melekler şekl-i bārân

Mezârîñ toprağında cân bulurlar

²⁸ Yusuf Yıldırım, “Osman Şems Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)”, Doktora Tezi, s. 16.

²⁹ Nihat Azamat, “Osman Şems Efendi”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, s.473-475;

Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s. 33;

Yusuf Yıldırım, “Osman Şems Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)”, Doktora Tezi, s.17.

³⁰ Yusuf Yıldırım, “Osman Şems Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)”, Doktora Tezi, s. 17.

³¹ İbnülemin M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, s.1798.

Civārından geçen bād-ı şabāyı
Seherler bŷy-ı mŷşg-efşān bulurlar

Derŷnumda ciger-pārem gŷrenler
Birin tennŷr birin pŷryān bulurlar

Olur maşşerde diller āşikāre
Benim gŷnlŷm ŧolu peykān bulurlar

Cefā-yı rŷzigārından bu bāĝiñ
Gŷlŷnde yāre-i hicrān bulurlar

Ėamiñla yār-ı Şems'i şubĝ-ı maşşer
Yine sŷzān ŷ ser-gerdān bulurlar

Mecmua, 187

Osman Şems Efendi'nin vefatına ŷskŷdarlı Mevlevî şair Tal'at Bey ŧu tarih
manzumesini yazmıştır:

Şems-i devrān mazhar-ı feyz-i tarīk-i Kādirī
Ya'ni hem-nām-ı Cenāb-ı Cāmi'-i nazm-ı Hudā

Eyleyince ālem-i lāhuta nāĝāh intikāl
Çıkdı istikbāle ervāh-ı sufŷf-ı evliyā

Matla'-i şems-i hakikat şeyh-i rŷşen-dil idi
Nŷr akardı vech-i pākinden gŷreydin dāimā

İnzivāĝāhın ziyāret eyleyip erbāb-ı hāl

Etmemek kâbil değildi ihtiyâr-ı inzivâ

Mürşid-i feyyâz idi hem de sühan erbâbına
Nazm ü nesrin hırz-ı cân eylerdi erbâb-ı nühâ

Vahdete dâir olan ebyâtının emsâli yok
Himmete dâir olan âsârı gâyet bî-riyâ

Eyledi hoşnûd rûh-ı pâk-i Abdülkâdir'i
Bunca demler himmet-i pîrânesin etdi recâ

Elli yıl seccâde-i irşâdda olmuşıdı
Eyledi telkîn-i esrâr-ı tarîk-i Kibriyâ

Sohbetinden feyz alanlar ol Üveysî-meşrebin
Oldular hep vâsıl-ı Hak târik-i hubb-ı sivâ

Etdiler kurb-ı Ebü'd-Derdâ'da tevdi'-i türâb
Na'ş-ı pâkin nakl edip baş üzre erbâb-ı vefâ

Sırrını takdîs ede her dem Hudâvend-i Gafûr
Eyleye kabrin matâf-ı kudsiyân subh u mesâ

Rihletinde Mevlevî Tal'at dedi târîhini
Eyledi Osmân Efendi azm-i dergâh-ı bekâ (h.1311)³²

1.5. HOCALARI, ÇEVRESİ VE TASAVVUFÎ HAYATI

Osman Şems'in tasavvufa meylinin küçük yaşlarından itibaren başladığı ve bu ilginin ailesinden, özellikle babası Münzevî Seyyid Muhammed Emin Efendi'den geldiği söylenebilir. Henüz küçükken evinin yakınındaki Nakşibendî şeyhlerinden

³² Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s. 31-32.

İsmail Efendi'ye mürit olmuştur.³³ İsmail Efendi 1255 (1839) senesinde vefat edince Osman Şems yirmi beş yaşlarındayken babasının da şeyhi olan Halvetî-Şâbânî tarikatının Kuşadeviyye kolunun şeyhi Kuşadalı İbrâhim Efendi'ye intisap etmiştir.³⁴ Kuşadalı İbrâhim Efendi'nin 1262 (1846)'de vefat etmesinden sonra girdiği seyr ü sülûkunu tamamlamak için bir mürşit arayışına girmiş ve iki yıl sonra Kâdirî şeyhi Abdürrahîm-i Ünyevî ile karşılaşmıştır. Osman Şems seyr ü sülûkunu Abdürrahim-i Ünyevî'nin yanında Kâdirî tarikatında yedi yılda tamamlayıp 1849'da hilafet almıştır.³⁵ Artık Üsküdar'daki evinde irşada başlayan Osman Şems Efendi'nin Abdülkâdir Geylanî'nin ruhaniyetinden feyz alarak Üveysîlik makamına eriştiği kaydedilmiştir. Osman Şems'in yukarıda anlatılan tasavvufî yolu önce Nakşibendiyye ve Halvetiyye tarikatları sonra da Kâdirî şeyhi Abdürrahîm-i Ünyevî ile karşılaşmasıyla bu tarikatta seyr u sülûkunu tamamlaması ve hilafet almasından sonra Üveysîlik makamına ulaşması olarak özetlenebilir. Osman Şems Efendi Divanı'nda üç tarikatın isimlerini de zikrettiği manzumeler mecmuamızda da yer almaktadır. O bu manzumelerde tasavvufî yolculuğunu adım adım anlatmış gibidir:

Bir görüp deryâ-yı vahdetde mevvâc-ı keşreti
Eyledim idrâk esrâr-ı bekâdan celveti
Şüphesiz buldum fenâ-yı Hâk'da sırr-ı halveti
Halvetî'yim Halvetî'yim Halvetî'yim Halvetî

Seyr edüp naşş-ı cihânı Nakşbendî'den 'ayân
Gerçi kıldım Kâdirî'den hatm-i seyr-i lâ-mekân
Vahdet esrârın ki bildim Halvetî'den bî-gümân
Halvetî'yim Halvetî'yim Halvetî'yim Halvetî

Mecmua, 166

³³ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s.9.

³⁴ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s. 9; Nihat Azamat, "Osman Şems Efendi", **DİA**, s.473-475.

³⁵ **a.e.**, s. 10; **a.g.mad.**, s.473-475.

Bir diğerk manzumedeyse Kâdirî oluşunu şöyle anlatmaktadır:

Çün görüp dervîşi oldum pîrim ‘Abdü’l-Kâdir’i
Kâdirî’yim Kâdirî’yim Kâdirî’yim Kâdirî
Gördüm ol yüzden tecellî-i Hüdâ-yı Kâdir’i
Kâdirî’yim Kâdirî’yim Kâdirî’yim Kâdirî

Mecmua, 165

Üveysîlik makamına ulaşmasını ise de şöyle anlatmaktadır:

Göñülde buldum esrâr-ı Üveysî
Üveysî’yim Üveysî’yim Üveysî
Ki oldum ‘aşkıñın Leylâ vü Kays’ı
Üveysî’yim Üveysî’yim Üveysî

Mecmua, 167

Osman Şems Efendi’nin Nakşibendîliği, Halvetîliği ve Kâdirîliği şeyhlerinden öğrendikleriyle kendisinde birleştirdiği ve Kâdirîyye tarikatının bir kolu olarak Enveriyye’yi kurduğu kaynaklarda geçmektedir. Kemâl Edib Kürkçüoğlu onun Enveriyye kolunda Abdülkâdir Geylânî’den sonra “Pîr-i Sâni” yani ikinci pir sayıldığını ayrıca onun “Bâzü’l-Eşheb” unvanından ilhamla “Bâzü’l-Enver” yani en nurlu şahin şeklinde anıldığını söylemektedir.³⁶

Osman Şems Efendi, “Kâdirî-meslek, Üveysî-meşrep bir gavs” diye tanımladığı mürşidi Abdürrahîm-i Ünyevî’nin 1856 yılında vefat etmesinden sonra Üsküdar’da bulunan evinde irşat görevine başlamıştır. Bir tekkesinin bulunmadığı, tekke şeyhi olmadığı konusunda kaynaklar aynı görüştedir.³⁷ Kürkçüoğlu’nun da Hüseyin Vassâf’tan aktardığına göre Osman Şems Efendi, tekkesi olmamasına

³⁶ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı’ndan Seçmeler**, s. 30.

³⁷ **a.e.**, s.23;

İbnülemin M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, s. 1798.

rağmen o her müridinin kalbini bir ilâhî aşk tekkesi haline getirmiştir.³⁸ Şeyhi Kuşadalı İbrâhim Efendi'nin de irşat faaliyetini gösterdiği tekkenin yanması ve tekkenin yeniden yapılmasına izin vermeyip, “Bundan sonra seyrüsülûk hususi sohbetlerle devam eder, artık tekkelerde eski feyiz kalmamıştır” dediği ve evinde irşat faaliyetlerine devam ettiği bilinmektedir.³⁹

Osman Şems Efendi'nin kaynaklardaki bilgilere göre, Ali Sırrî Efendi (ö.1904), Muhammed Şükrü Şihâbeddin Efendi (ö.1906), Muhammed Bedreddin İzzî Efendi (ö.1920), Sadeddin Süheyl Efendi (ö.1924), Necmeddin Bekir Sıddık Efendi (ö.1942) halifeleri olarak karşımıza çıkar.⁴⁰

1.6. İRŞADI

Mürşidi Abdürrahîm-i Ünye'î'nin 1856 yılında vefat etmesinden sonra Üsküdar'da bulunan evinde irşat görevine başlayan Osman Şems Efendi'nin bir tekkesinin bulunmadığından yukarıda söz etmiştik. “Her mürîdinin kalbini bir ilâhî aşk tekyesi hâline” getirdiği evinde Kemâl Edib Kürkçüoğlu'nun Hüseyin Vassâf'tan alıntıladığına göre Osman Şems Efendi'nin müritleri “Hazret-i Şeyh'in huzûruna varıldığı zaman kalbimizden mâsivâ kaydı (Allah'tan başkasına bağlanma meyli) silinir, yerine zikr-i Hak (Hakk'ı anma) isteği gelirdi...Huzurlarında iken herkesin kalbinde gizlediğini keşfedip söylediler,” şeklinde ifadelerle kendisinden bahsetmektedirler.⁴¹ Biz de bu bölümde kaynaklardan bulabildiğimiz kadar ve de 81b-89a varaklarında bulunan “Edebü'l-mürîd fî Sohbetü'l-murâd” isimli eserden de yararlanarak Osman Şems Efendi'nin irşadını ve irşat yolunda öğrencilerini yetiştirme şekillerini anlatmaya çalışacağız.

Eserin manzum bölümü “Mukaddime Der Lüzûm-ı Mürşid-i Kâmil” başlığıyla başlamaktadır. Buna göre eser bir mürşidin gerekliliğini anlatarak başlar. Allah'ın rızasını kazanmak isteyen, O'nun has kullarından olmak isteyen, ciğeri O'nun için yanan, o nurun aşığı olanlara yani sadık aşıkların ayrılık derdine ilaç

³⁸ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s.23.

³⁹ Nihat Azamat, “Kuşadalı İbrâhim Efendi”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2002, C.26, s. 468-470.

⁴⁰ Hüseyin Vassâf, **Sefîne-i Evliyâ**, I, s. 169;

İbnülemin M. Kemal İnal, **Son Asır Türk Şairleri**, s.1799;

Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s.28.

⁴¹ a.e., s. 13.

olabilmek ve onlara doğru yolu gösterebilmek için kâmil bir mürşit Allah yolunda elzemdir, gereklidir:

Ey rızâ-cüy-ı Hudâ-yı girdigâr
'Abd-i hâş-ı Hazret-i perverdigâr

Sîne-çāk-ı âteş-i 'aşk-ı Hudâ
'Āşık-ı dīdâr-ı nūr-ı Kibriyâ

Fi'l-ḥakīka 'āşık-ı şādık iseñ
Sîne-çāk ü cigeri yanık iseñ

Vermege pāzâr-ı 'aşka ḥoş revâc
Derd-i hicre etmege şāfī 'ilâc

Saña göstermek için de'b ü uşul
Bulmağa ol Hazrete rāh-ı vüşul

Añla kim elbette elzemdir saña
Bir mükemmel mürşid-i rāh-ı Hudâ

Ancak bahsedilen bu kâmil mürşidi bulmak kolay olmayacaktır çünkü kâmil bir mürşit olduğunu iddia edenler aslında irfan sahibi kimseler değildirler. Görünüşte onlar irşat sahibi olsalar da gerçekte ezbere dayanan, asılsız, hakkı gözetmeyen, kalplere vesvese veren, hatta insanları İslâm'dan uzaklaştıran, doğru yolun eşkıyaları olurlar:

Lîk anı bulmağ saña āsân degil
Müdde'iler sâhib-i 'irfân degil

Görünenler şüret-i irşâdda
Qaldılar yâ resm ü yâ ilhâdda

Yâ taşavvuf oquyup ba'zı kelâm
Hıfz edüp takrîre eyler ihtimâm

Kim hilâf-ı şer'-i Hâk'dır bilemez
Çünkü şaḥḥiyâtdır fehm edemez

Naql eder bezmiñde anı herkese
Kim eder ilkâ kulûba vesvese

Sâmi'ini iḥrâc eder İslâm'dan
Tâ olur dîn-i mübîne râh-zen

Kâmil mürşit için gerekli olan şey irfandır, bu yola sözle değil zevk, hâl ve vicdanla varılır. Sıddık olanlar belki hâl ile onu bulabilirler, o zaman da o hâlden ümitli olmalıdırlar. Yine onlar ilme'l-yakîn ve ayne'l-yakîn rütbelerinden geçip hakka'l-yakîn'e ulaşmalı, kesrette seyrettiği vahdet aleminde gezip halvet aleminde celvete varmalıdır. Yani ilim ve kemalin kaynağına ererse hâlden kâle geçebilir. O zaman da ârif-i billâh (Mârifet-i Hakk'a vâsıl olan, ermiş) olur ve Hakk'ı şüphesiz fehmetmiş olur:

Ol kelâmıñ fehmine 'irfân gerek
Ya'nî zevk-i ḥâlet ü vicdân gerek

Çün kelîm ile degil 'ilm-i ḥarîk
Belki ḥâl ile bulur anı şiddîk

Kim sülük ile bulup ol hâleti

Etmeli kesb-i şuhûda himmeti

Rütbe-i 'ilme'l-yağîn 'ayne'l-yağîn

Müntehâda olmalı haqq'a'l-yağîn

Seyr edüp keşretde vahdet 'âlemin

Geşt edüp halvetde celvet 'âlemin

Me'ħazından aħz edüp 'ilm ü kemâl

Hâlden kâle edersin intikâl

'Ârif-i billâh olursun ol zamân

Fehm edersin Haqq'ı bî-şekk ü gümân

Osman Şems Efendi, mürşid-i kâmilî anlattıktan sonra “Âdâb-ı Evvel Der Huzûr-ı Mürşid” başlığından başlayarak Hak yolunda doğru mürşidi bulan müridin, mürşidinin karşısında nelere dikkat etmesi gerektiğini anlatır. Bu durumda irşat yolundaki talebenin Osman Şems Efendi'ye göre riayet etmesi gereken hususlar şu şekildedir:

1. Mürit, hırkasını kartal kanadı gibi gösterişli giymemeli, saygısız ve boş sözlerde bulunmamalıdır. Hırkasını omuzlarına atıp, sarhoşlar gibi yürümemeli, şeyhinin huzuruna edeple girmelidir. Ellerini birbirine bağlayıp, alçak gönüllülükle, huzurunda ayakta durarak, edepten uzaklaşmayarak şeyhinin karşısında durmalıdır. O konuştuğunda müridi susmalı, söylediklerine baştan ayağa kulak kesilmelidir. O konuşurken sözünü kesmemeli, sabırla sözünü tamamlamasını beklemelidir. (Edeb-i Sâni/ 65-89)

2. Müridin şeyhinin karşısında başı açık oturması edepsizlik olarak görülür. (Edeb-i Sâlis/90-93)
3. Mürit, mürşidinin postuna ayak basıp, onu ayaklarının altına almamalı, şeyhi davet etmedikçe seccadesi üzerinde namaz kılmamalıdır. Evliyanın makamını kimseye vermemesi onun şanındandır. (Edeb-i Rabi'/ 94-97)
4. Mürit, şeyhinin karşısında tespih çekmemeli, ona hünerlerini açıkça göstermemelidir. Çünkü bu kendini Allah yolunda adayan büyüklerin yaptığı bir iştir. (Edeb-i Hamîs/ 98-101)
5. Mürit, şeyhinin meclisinde yanına oturmamalıdır. Eğer oturursa ayrılık ateşine düşebilir çünkü şeyhi vahdet makamına erişmiş, "rütbe-i ferdiyet"e mazhar olmuştur. (Edeb-i Sabi'/ 102-104)
6. Mürit, şeyhinin yanında sesler çıkararak esnememeli, aksırıp, sümükürerek rahatsızlık vermemelidir. Şeyhinin ibriğinden, o emredene kadar abdest almamalıdır. (Edeb-i Sâmin/ 105-108)
7. Eğer şeyhi müridine bir hediye verirse ellerini öpüp kabul etmeli, sırrını ve hikmetini anlamak için çabalamalıdır. (Edeb-i Tâsi'/ 109-112)
8. Mürit bir şeyhi huzurunda yüce aleme geçmiş olsa bile onu övmemelidir. Kâmil olan mürşit karşısındakini de sırlarını da cahili de âlimi de bilmektedir. Mürit sureti görmekteyken şeyh sireti de sureti de görmektedir. (Edeb-i 'Aşer/ 113-127)
9. Mürit, bir işi için şeyhine danıştığında onun söylediklerini kabul etmelidir. Yoksa kâr edeceği yerde zarar eder. (Edeb-i Hâdî 'Aşer/ 128-130)
10. Yolda giderken mürit eğer şeyhiyle karşılaşırse edeple onun selam vermesini beklemelidir. Alemlerin Rabbi "Tahiyyat"ta Nebi'ye selam vermeyi emretmektedir. (Edeb-i İsnâ 'Aşer/ 131-133)
11. Mürit şeyhiyle yolculuğa çıkarsa onun peşinden yürümelidir, böylece onun her işi hallolur. Onunla geçtiği her yerden müridin kalbine zevk ve neşe bulaşır. Şeyhin yanında şeytanlar ve periler bulunmaz, kaçarlar. Mürit de geçeceği yolun köprüsünü şeyhinin yanında bulmuş olur. (Edeb-i Selase 'Aşer/ 134-139)

12. Mürit, kendi şeyhinden vazgeçip başka şeyhlere gitmemeli, el almamalıdır. Yoksa onu inkâr etmiş olur ve bu büyük talihsizliktir. (Edeb-i Rabi‘ ‘Aşer/ 140-148)
13. Mürit, hizmetinde bulunduğu hallere ve şahit olduklarına karşı inkârcı olmamalıdır. Bu büyük nimetlere karşı teşekkür etmelidir, teşekkür nimeti çoğaltır. Nimetin küfrüyle insanı berbat eder. (Edeb-i Hamse ‘Aşer/ 149-154)
14. Mürit, şeyhinin meclisine bozulmuş düşüncelerle, fikirlerle gitmemeli ve onun kararlarına engel olmamalıdır. Ayrıca mürit, gıybet etmemeli, o halden uzak olmalıdır. Şeyh müridine mahcup etmemek için yanlışını açık açık söylemese de olanların farkındadır ve müridin ondan utanacak hale gelmemesi müridin yararına olur. (Edeb-i Sitte ‘Aşer/ 155-164)
15. Mürit, şeyhine adıyla seslenmemeli, müstehcen sözlerden sakınmalı, şeriata aykırı şeylerden kaçınmalıdır. Kahkaha ile gülmemeli, uygun olmayan davranışlardan kaçınmalıdır. (Edeb-i Seb’a ‘Aşer/ 165-168)
16. Son bölümde Osman Şems Efendi bütün söylediklerinin edebi öğrettiğini, cümlelerinin feyiz ve sevince sebep olduğunu dile getirmektedir. Bu sözler “ta’lim-i Hüdâ”dır bu sırları arif olanlar anlayacaktır. Osman Şems Efendi, evliyaların peygamberlerin vârisi olduklarından söz etmektedir. Onlar, peygamberlerin ilmine mazhar olan ermişlerdir. Osman Şems Efendi de bu yolda evliyaya olan hizmet ve himmetini son sözlerinde bir öğüt olarak şöyle aktarmaktadır (Edeb-i Semâniye ‘Aşer/ 169-193):

Öyle kıldım evliyāya hidmeti

Aldım ādāb-ıla hüs-n-i himmeti

Añla bu esrārı Şems’e peyrev ol

Āsumān-ı vahdete bul toğru yol

Ola kim ser-mest-i dīdār olasın

Ḳurb-ı Mevlā'ya sezāvār olasın

Emrine eyle bu pendî Fātiḥa

Behre olsun saña ḥüsn-i ḥātima

Yukarıda sözü geçen ve Osman Şems Efendi'nin irşadı konusu ile ilgili bu eserin istinsah tarihi belli değildir. Hayatının hangi döneminde yazdığını bilemesek de onun yolculuğunda mürşit ve müride nasıl bakıldığı ya da nasıl bakılması gerektiği hakkında yorum yapılabilir bir metin olarak karşımızda durmaktadır. O öğrencilerine öğütler vereceği bu eseri ayrıntılarıyla düşünmüş, yetişmelerini sağlayacak yolu göstermek istemiştir.

1.7. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Sanatçının eserleri ve bu eserleri ortaya koyarken oluşturduğu edebî kişiliği hem kendisi hem de eserleri hakkında yorum yapabilmemizi sağlar. Osman Şems Efendi de Kemâl Edib Kürkçüoğlu'nun özetlediği şekliyle "...her iki yönden hem şairlikten hem de şeyhlikten ünü çevreye yayılmıştır. Şeyhliği şairliğine mâye, şairliği de şeyhliğine sâye olmağa başlamıştır,"⁴² dediği gibidir. Pek çok yerde mutasavvıf kimliğiyle bilinen Osman Şems Efendi için "şair mutasavvıf" ya da "mutasavvıf şair" mi olduğu konusunda çeşitli görüşler bildirilmiştir. Kürkçüoğlu yukarıda alıntılanan sözlerinin dışında "...onda üstün şairlikten gelen engin bir tebliğ kudreti bulunmasaydı tasavvuf yönü bir mazmunlar, remzler, tâbirler ve ıstılâhlar yığınınından ibâret kalırdı"⁴³, "Osman Şems'in mânevî şahsiyeti de edebî şahsiyeti kadar ehemmiyeti hâizdir"⁴⁴ şeklinde bu konu hakkındaki düşüncelerini dile getirir. Yine Kürkçüoğlu'nun aktardığına göre Hüseyin Vassaf bir makalesinde Bursalı Tâhir Bey'in Osmanlı Müellifleri'nde Osman şems Efendi'yi "Şuarâ" bölümünde anlatmasını hoş bulmamış, Sâdık Vicdânî'nin de Tûmâr-ı Turuk-ı Aliyye'de "Kâdirî Tarîkatı" bahsinde Osman Şems Efendi'den bahsetmemesini de eleştirerek, noksan

⁴² Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s. 11.

⁴³ a.e., s.24.

⁴⁴ a.e., s. 24.

bulmuştur. Vassaf'a göre Osman Şems Efendi şair olmakla birlikte irfanen daha yüksek mertebedir.⁴⁵ *Hâtimetü'l-Eş'ar* adlı tezkiresinde Fatîn Davud, Osman Şems Efendi ile ilgili maddesindeki “Mûmâ-ileyh muhibb-i Âl-i Abâ bir şâir-i şî'r-âşinâ” ifadeleriyle onun şairliği bildiğini ve Âl-i Abâ sevgisiyle şiirler yazdığını dile getirmektedir.⁴⁶ Diğer bir kaynak *Osmanlı Müellifleri*'nde Bursalı Mehmet Tahir Efendi “Mutasavvıf edebiyatçıların en büyüklerinden ve Kâdirî tarikatının ulu âriflerinden parlak ifâdeli bir mürşid” ve “Dîvanları hakikaten ârifâne ve şâirânedir” şeklindeki ifadeleriyle Osman Şems Efendi'nin edebi kişiliğine yansıyan mutasavvıflığından söz etmektedir.⁴⁷ İbnülemin M. Kemal de “Âlem-i edebiyatda da makamı âlidir. Eş'arı bediasını -bilerek- tedkik edenler, şuaranın seramedanından olduğunu itiraf ederler” diyerek Osman Şems Efendi'nin şairlerin ileri ve başta gelenlerinden olduğunu belirtmektedir.⁴⁸

Kaynaklar onun şeyhliği ve şairliği hakkında yukarıdaki yorumları yaparken bir de “Edebiyatı Farisîyeye bihakkın vâkıf olduğu gibi Arab lisanındaki âsardan daha hakkiyle istinbatı mana ederdi”⁴⁹, “...eski tâbirle ‘Elsine-i Selâse’de (Üç dilde, Türkçe’de, Arapça ve Farsça’da) mâhir bir şâirdir. Arapça şiirlerini Araplar, Farsça şiirlerini de Farslar yadırgamazlar”⁵⁰ şeklindeki ifadeleriyle onun dil bilgisinden övgüyle bahsederler.

Eski edebiyatın son büyük şairlerinden olan Osman Şems Efendi ve şairliği hakkında kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre onun manevî ve edebî şahsiyeti sahip olduğu zengin dil bilgisiyyle tamamlandığında “Şâirdir, hem de büyük bir şâir; ârifdir, hem de seçkin bir ârif,”⁵¹ ifadeleriyle tanıtılacak bir ustalığa ulaştığı görülmektedir.

Bir şairin şiirlerinde kendisinden bahsetmesi, kendisi hakkında değerlendirmelerde bulunması özellikle onların şiir anlayışlarını sunabilmeleri açısından önemlidir. Osman Şems Efendi'nin de şiirlerinde şairliği, şiir anlayışı,

---

⁴⁵ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, s. 39.

⁴⁶ Fatîn Dâvud, *Fatîn Tezkiresi (Hâtimetü'l-eş'ar)*, Haz. Ömer Çiftçi, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, 2017, s.503.

⁴⁷ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınevi 1972, C.II, s. 406.

⁴⁸ İbnülemin M. Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1799.

⁴⁹ a.e., s. 1800.

⁵⁰ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, s.7.

⁵¹ a.e., s.22.

hayat anlayışı, şeyhliği hakkında çeşitli yorumlara açık beyitler vardır. Aşağıdaki beyitler buna örnektir.

Osman Şems Efendi kendisini sözün üstadı olarak nitelendirmekte ve her sözünün de Hakk'ın ilhamı ile yazıldığını söylemektedir:

Ey Şems muhaqqak benim üstād-ı sūhan kim
Her nuṭkuma ilhām-ı Hāḡ imdād-resimdir

Mecmua, 40

Onun icâzlı sözleri hâl ehli olmayanlar tarafından anlaşılamaz:

Olmayan hâl ehli fehmi etmez kelām-ı mu'ciziñ
Añlamaz insān sözün ey Şems insān olmayan

Mecmua, 114

Sözleri mutlak feyizle doludur ve denizlerde bulunan cevherdir, ona parlak inciler gibi kulaklara küpe olmak yaraşır:

Cevher-i baḡr-i vücüb u feyz-i muṭlaḡdır sözüm
Güş-vār olsa sezā lü'lü'-i lālālar gibi

Mecmua, 170

Anlayanlar için sözleri tecelli bağıdır, eteklerinden yakalarına kadar çiçekler ve güllerle ilahi sırlara ulaşırlar:

Sözlerim bāḡ-ı tecellīdir ṭolar fehmi edenin
Verd ü ezhār-ı ma'ārif ceybi de dāmānı da

Mecmua, 154

Eğer feyz dolu beyanlarının sahibi aciz bırakan kalemi dile gelirse, bir damlası bile karanlığın âb-ı hayatı olacak kadar kuvvetlidir:

Āb-ı hayāt-ı zulmet olur Şems-i reşhası
Nuḡka gelirse ḥāme-i mu'ciz-beyān-ı feyz

Mecmua, 82

Gönül Allah'ın evi, söz hikmet oluğudur:

Gönül beyt-i İlähîdir zebān mizāb-ı hikmetdir
Me'ānî-i süḥan feyz-i şehāb-ı āb-ı hikmetdir

Mecmua, 35

1.8. ESERLERİ

1.8.1. Dîvân

Osman Şems Efendi'nin *Dîvân*'ının Yusuf Yıldırım'dan edindiğimiz bilgilere göre biri yurt dışında olmak üzere 10 nüshası vardır, ayrıca başka nüshaların varlığı da söz konusudur. Klasik tertibe uymadığı yani mürettep olmadığı belirtilen eldeki nüshaların şairin kendisi tarafından yazılmadığını, vefatından sonra istinsah edildiğini söylemektedir. Bu nüshaların genelinde de istinsah tarihi verilmemiştir. Yusuf Yıldırım çalışmasında eserin içeriğini; 600 gazel, 15 murabba', 2 muhammes, 8 müseddes, 5 müsebbâ', 6 tahmis, 1 tesdis, 2 tercî-bend, 3 terki-bend olmak üzere toplam 42 musammat, 53 kıt'a, 7 tarih, 2 ilâhî, 4 müfred ve 1 şarkı şeklinde vermekte, ayrıca 5 adet de mesnevi olduğuna işaret etmektedir. Yaklaşık 7000 olarak hesaplanan beyit sayısı ile Osman Şems Efendi'nin şiirlerindeki tasavvufî muhtevanın eserin tamamına hâkim olduğu da ayrı bir husustur.⁵²

1.8.2. Şem'-i Şebistân

Şem'î Şebistân, mesnevî nazım şeklinde yazılmış tasavvufî bir eserdir. Kemâl Edib Kürkçüoğlu da bu eserden bahsetmektedir. Ona göre Osman Şems Efendi'nin

---

⁵² Yusuf Yıldırım, "Osman Şems Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2013.

eserlerinin bulunduğu *Külliyât*'ta seksen sayfayı doldurmaktadır⁵³. İsmi *Osmanlı Müellifleri*'nde *Şem' u Şebistân*⁵⁴ şeklinde geçen esere 2021 yılında Hülya Küçük rastlayana kadar üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Konya Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Sami Tokgöz Koleksiyonu, 41 nolu dosyada “Ali Şem‘-i Divâni” ismi ile kaydedilen eserin aslında Osman Şems Efendi'ye ait *Şem‘-i Şebistân* adlı mesnevi olduğu Hülya Küçük tarafından ortaya çıkmış, ilk kez Prof. Dr. Kemal Yavuz danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Bu çalışmaya göre *Şem‘-i Şebistân* mürettep bir mesnevi özelliği göstermemektedir. Eserin giriş bölümünde tanıtılan iki kahraman vardır. Bu kahramanlardan biri tecrübesiz aşık diğeri de tecrübeli aşık “Şem‘-i Şebistân” olarak tanıtılmıştır. Eser tecrübeli aşığın, tecrübesiz aşığa kendi yaşadıklarından hareketle tecrübelerini aktarması şeklinde kurgulanmıştır. Eserin tamamı ele alındığında bu iki kişinin de aslında Osman Şems Efendi'nin kendisi olduğu belirtilmektedir.⁵⁵

1.8.3. Kenzü'l-Ma'ânî

Kaynaklarda hakkında en geniş bilgiyi Kemâl Edib Kürkçüoğlu'nun verdiği göre bu eser uzun kasidelerle başlayan, mesnevi ile devam eden tasavvufi bir eserdir. Birinci kısım yirmi üç ikinci kısım da beş sayfadan oluşmuştur. Kasidelerden meydana gelen ilk kısım 1 Muharrem 1283 (16 Mayıs 1866) yılında, mesnevi kısmından meydana gelen ikinci kısım ise 21 Muharrem 1300 (2 Aralık 1882) tarihinde tamamlanmıştır.⁵⁶ Kütüphanelerde nüshasına rastlanılmamış bu eser *Osmanlı Müellifleri*'nde ismen zikredilmektedir.⁵⁷ Ayrıca Yusuf Yıldırım, *Dîvân*'da bulunan 477 no'lu uzun kasidenin başında “Kenzü'l-ma'ânî” başlığının yer alması sebebiyle ve Kürkçüoğlu'nun verdiği bilgilere dayanarak adı geçen bu eser olabileceğini söylemektedir.⁵⁸

⁵³ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, s. 43.

⁵⁴ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, s.407.

⁵⁵ Hülya Küçük, “Şems Osman Efendi'nin Şem‘-i Şebistan Eseri (Araştırma-İnceleme-Tahlil)”, Yüksek Lisans Tezi, *Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*, İstanbul 2020.

⁵⁶ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, *Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler*, s.43.

⁵⁷ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, s.407.

⁵⁸ Yusuf Yıldırım, “Osman Şems Efendi Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)”, s.55

1.8.4. Edebü'l-Mürîd fi-Sohbeti'l-Murâd

Kemâl Edib Kürkçüoğlu dışında kimse kaynaklarda bu eserden söz etmemektedir.⁵⁹ Eser hakkında Selami Şimşek'in bir makalesi yayınlanmıştır. Bu makalede eserin tahlili yapılmış, metnin kendisi de verilmiştir.⁶⁰ Çalışmada eserin 8 nüshasının varlığından söz edilmektedir. Bunlardan biri de mecmuamızda 81b-89a numaralı varaklarda bulunan nüshadır.

Edebü'l-Mürîd fi-Sohbeti'l-Murad mecmuamızın 81b numaralı varağında yer almaktadır. Üç sayfalık mensur bir mukaddime ile esere başlayan Osman Şems Efendi "...müştâkân-ı didâr-ı şâhid-i maksûd olan mürid-i edibe teshil-i tahsil-i matlûb için lazım ü vacib olan âdâb ü erkânın teberrüken sûret-i mesnevîde beyân ü tafsiline ibtidar olunup Âdâbü'l-mürîd fi-Sohbeti'l-murâd tesmiye olundu," şeklindeki sözleriyle mesnevinin yazılış amacından ve adından bahsetmektedir. Mukaddimenin sonunda da "...öyle bir mürşid-i kâmilin lüzûmu vü anın 'alâmâtı vü icmâlen tercüme-i hâlâtı vü ol cevher-i 'azizü's-şanı arayup bulmanın ve idrâk etmenin de'b ü tarik beyânı mukaddematıyla on sekiz âdâb-ı müştemil bir yadigârcık ihvân-ı mü'minîn-i tarîkate vedi'a kılındı," ifadeleriyle de eserin kâmil bir mürşit ve o mürşidin nasıl davranması gerektiğinden bahseden 18 başlıktan oluşan kimi kısa kimi daha uzun manzumelerin tarîkate yeni girenlere hediye kılındığını belirtmektedir. Mensur mukaddimenin ardından "Mukaddime Der Lüzûm-ı Mürşid-i Kâmil" başlığı -19 beyit- ve takiben "Târif-i Mürşid-i Ekmel" -15 beyit-, "Âdâb-ı Ma'rîfet-i Mürşid-i Ekmel" -11 beyit- başlıkları gelmektedir. Bu bölümlerde Allah yolunda kâmil bir mürşidin gerekliliğinden, bu kâmil mürşidin özelliklerinden ve nasıl davranması gerektiğinden bahsedilmektedir ve toplam 45 beyittir. Ardından gelen "Âdâb-ı Evvel Der Huzûr-ı Mürşid" başlığıyla başlayıp "Edeb-i Semâniye 'Aşer" başlığıyla son bulan 17 bölümde de bahsedilen kâmil mürşit karşısında müridinin hangi edep ve adap kurallarına uyacağı anlatılır. Bu 17 bölüm 148 beyitten oluşmaktadır.⁶¹

⁵⁹ Kemâl Edib Kürkçüoğlu, **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, s.43-44.

⁶⁰ Selami Şimşek, "Osman Şems Efendi'nin Âdâbü'l-mürîd fi-Sohbeti'l-murâd Adlı Mesnevîsinin Tahlili", **Turkish Studies, İnternational Periodical For Languages Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/7 Fall 2009, s.538-592.

⁶¹ Mecmuada bulunan eserin nüshası diğerleriyle karşılaştırıldığında bir bölüm eksiktir. Zaten mensur mukaddimedede de bahsedildiği üzere 18 başlıktan meydana geldiği söylenen bölüm mecmuada 17 başlıkla verilmiştir.

Eserin muhtevasına dair daha ayrıntılı incelemeler “1.7. İrşadı” başlığı altında verilmiştir.

1.8.5. Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü’ş-Şühedâ

Mecmuamızın 38a numaralı varağından itibaren “Mersiye-i Kebire-i Şâh-ı Şehîdân-ı Kerbelâ” başlığıyla yer alan “Bugün mâh-ı muharrem vakt-i matemdir safâ olmaz” mısraıyla başlayan mersiye Hz. Hüseyin’in Kerbelâ’da şehit edilmesini anlatmaktadır. Muhammes nazım şekliyle yazılmış ve 50 bent olan bu mersiye Şeyh Hayrullah Taceddin Efendi tarafından yazılan bir mukaddimeyle İstanbul’da 1909’da yayımlanmıştır.⁶² Selami Şimşek dışında Şevkiye Kazan da bu mersiye üzerinde çalışmıştır.⁶³

---

⁶² Selami Şimşek, “Bir Gönül Tekkesi Şeyhi Seyyid Osman Nureddin Şems (ö.1883) ve Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü’ş-Şühedâ’sı”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Erzurum 2004, S.26, s.134.

⁶³ Şevkiye Kazan, “Üsküdarlı Osman Şems Efendi ve Kerbela Mersiyesi”, **Üsküdar Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul, 12-13 Mart 2005, C.II, s.131-152.

İKİNCİ BÖLÜM

2. OSMAN ŞEMS'İN “MECMÛA-İ KELİMÂT-I MANZÛME VE MENSÛRE” MECMUASI

2.1. MECMUANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Konu edilen mecmua “Mecmûa-i Kelimât-ı Manzûme ve Mensûre” başlığıyla, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda Nadir Eserler Depo bölümünde 0E_Yz_000235/01 Demirbaş ile T811 ŞEM 1'de kayıtlıdır. Müstensihin adı Şemsi (Zeki) b. Mehmed Emin Üsküdarı (1813-1893 M.) -kendisi- olarak geçmektedir.

Fiziksel özelliklerine bakıldığında varak sayfası 1-81a; kitap ölçüleri 235x170, 180x120 mm; ebrulu cilt; rik'a ile yazılmış metin; sayfalara göre farklılık gösteren satır sayıları gibi özellikler görülmektedir. Kapak sayfasına ait olan iki boş sayfanın ardından müstensihin numaralandırdığı düşünülen sayfalarla mecmuayı açan nesir kısmına geçilmektedir. Bu nesir kısmı bir mektuptan oluşmaktadır ve sayfa numaralandırmaları şiir metninden farklı olarak roma rakamları iledir. Mektup sayfalarının devamında kütüphane kaydı ve yeni numaralandırmayla başlayan bir hadis sayfası mevcuttur -1a-.

Şiir metnine nesir kısmı ve hadis sayfası ardından yeni bir sayfaya 1b'de “Hû” başlığıyla geçilmektedir. Burada da şiirden önce dört satırlık tanıtım yazısı denilebilecek ibareler bulunmaktadır. Mecmuanın içinde neleri bulundurduğunu, Osman Şems'in mezhep, meşrep ve meslek olarak neleri gözettiğine dair Arapça olan ifadelerden bilgiler edinilir. Ardından şiirler başlar. Düzenli ve başlıklarla tasnif edilen şiirler mecmuanın sonuna kadar aynı şekilde devam etmektedir. 81b-89a'da “Edebü'l-mürîd fî Sobeti'l-murâd” başlığıyla Osman Şems'in eserleri arasında sayılan hem nesir hem de şiirden oluşan metin temmet kaydıyla sonlanmaktadır. Mecmua içerisindeki şiirlerin neredeyse tamamı Osman Şems Efendi'ye ait olmakla birlikte şiirlerden birkaçı ona ait değildir. Yukarıda bahsi geçen Osman Şems'e ait

eserin temmet kaydıyla bitirilmesinden sonra da mecmuanın son iki sayfasında Abdî ve İdris-i Muhtevî'nin birer şiirleri bulunmaktadır.

Osman Şems'in şiirlerine ait olduğunu söyleyebileceğimiz bu mecmuada "Edebü'l-mürîd fi Sohbeti'l-murâd" adlı mesnevi dışarıda tutulacak olursa toplam 194 manzume bulunmaktadır. Bu manzumelerin yalnızca sekiz tanesi Osman Şems'e ait değildir. Bunlar Eşrefoğlu Rumi -2 şiir-, Yunus Emre, Abdî, İdris-i Muhtevî, Bayburtlu Celâli, Eşrefzâde İzzeddin Efendi'ye ait şiirlerdir. Bunların dışında kalan şiirler "Şems" ve dört tanesi de "Nûrî" mahlasını taşımakla birlikte Osman Şems Efendi'ye aittir. Tespit edildiği kadarıyla mecmua 144 gazel, 11 kaside, 10 murabba', 8 tercî-bend, 4 müseddes, 3 kıt'a, 3 muhammes, 1 terki-bent, birer tesbi, terbi', tahmis, tesdis ve müfretten oluşmaktadır.

Mecmuanın müstensihî ve istinsah tarihi hakkında mevcut ve kesin bir bilgi bulunamamıştır. Ancak mecmuanın başındaki mektubun sonunda yer alan 1302 (1884) tarihin mektubun yazıldığı zamana ait bir kayıt olduğu düşünülmektedir. Her hâlükârda 19.yüzyılda kaleme alınmış bir mecmuadır ve Osman Şems Efendi'nin müritlerinden biri tarafından kaleme alınmış olma ihtimali de yüksektir. Atatürk Kitaplığı'nda müstensih kısmında da Osman Şems Efendi'nin kendisi kayıtlıdır. Ayrıca mektuptan sonra Hüseyin Vassâf'a ait olduğu tespit edilen bir şiir bulunmaktadır. Vassâf'ın *Sefîne-i Evliyâ'da* mecmuada bulunan mektubun kendisinde bir nüshasının bulunduğunu söylemesi düşünüldüğünde mektuba ondan ulaşan birinin kaleme alma ihtimalinden de söz edilebilir.

Mecmuada her bir şiirden önce "Hû" ibaresi yer almaktadır. Bu ibareler kaldırılarak şiirler numaralandırılmıştır. 81b varağından itibaren başlayan "Edebü'l-mürîd fi Sohbeti'l-murâd" adlı eserin de mensur mukaddimesinden sonraki manzume kısmı 193.manzume olarak numaralandırılmıştır. İnceleme metin içerisinde verilen şiir numaraları bu düzene uyularak yapılmıştır.

İstinsah Tarihi -

Müstensih: -

Ölçüler: 235x170, 180x120 mm.

Cilt: Ebru cilt.

Varak: 81a

Mecmuanın Başı:

‘Azîzim ‘Osmân Nüreddîn eş-şemsî el-Üveysî el-Ğâdirî ğuddise sırruhu’s-sâmi ħâzretlerinin Doğtor Mehmed Pâşâ’ya yazdıkları mektûbun şüretidir.

İlk beyit:

Olur âh u dilimden bir zemîn ü bir zamân peydâ

Ĥabâb-ı eşk-i çeşmimden kıbâb-ı âsumân peydâ

Son beyit:

Seniñ İdrîs ħâĳîĳat bu rumûzât sözlerin

Añladı insân olan bilmedi hayvâneden

2.2. MECMUANIN ADI

Mecmuanın adı kayıtlı olduĳu İBB Atatürk Kitaplığı’nda “Mecmûa-i Kelimât-ı Manzûme ve Mensûre” şeklindedir. Bunun sebebi olarak 1a’da manzumelerden hemen önce gelen dört satırlık eser ve Osman Şems’i tanıtmak üzere yazılmış Arapça ifadeler gösterilebilir. “Ĥâzihi mecmû’a-i kelimâtü manzûme vü mensûretü’l lil-mârifi’s-samedânî ve heykel-i nûrânî” cümlesi bize bu mecmuada manzum ve mensur metinlerin yer aldığını söylemektedir. İlk sayfalardaki mektup ve 81a numaralı sayfada başlayan “Edebü’l-mürîd fî Sohbet’il-murâd” isimli eserin başındaki üç sayfalık mensur mukaddime bunu doğrulamaktadır.

2.3. OSMAN ŞEMS EFENDİ DİŞINDA MECMUADA YER ALAN ŞAİRLER

Mecmuanın Osman Şems Efendi’ye ait olan şiirlerden ve metinlerden oluştugu bilgisini vermiştik. Ayrıca mecmuada Osman Şems Efendi’nin şiirleri dışında başka şairlere ait toplam sekiz şiir bulunmaktadır. Mecmuanın son iki sayfasında yer alan iki şiir “Tahmîs-i Nazm-ı Şerîf-i Hazret-i ‘Azîz Şârih-i Mesnevî Sarı Abdullah Efendi” ve “İdris-i Muhtevî -Kuddise Sırrahu-“ başlıklarını taşımaktadır. Bu şiirler 81b-89a varaklarında yer alan “Edebü’l-mürîd fî Sohbeti’l-murâd” isimli eserin sonundaki temmet kaydından sonra eklenmiştir. Diğer şiirlerin

ikisi (Mecmua, 191, 192)⁶⁴ Eşrefoğlu Rûmî'ye ait şiirlerdir. 190. şiirin ise Yunus Emre'ye ait olduğunu söyleyebiliriz. Bir diğer şiirin (Mecmua, 189) Bayburtlu Celâlî isimli şaire ait olduğu tespit edilmiştir.⁶⁵ 188.şiirinse kime ait olduğu kesin olarak tespit edilememekle birlikte Şevkî ya da Hakkı -son bendindeki “Hakkı” ifadesi eğer mahlas ise- isimli Kâdirî şairlere ait olduğu bilgisi verilebilir. Son olarak mecmuada 54.kıt'anın Eşrefzâde İzzeddin Efendi isimli şaire ait olduğuna dair kayıtların bulunduğu bilgisi de verilebilir.⁶⁶ 54, 188, 189, 191 ve 192. şiirlerin özellikle Kâdirîlik ve Abdülkâdir Geylânî hazretleri için yazılması ortak özellikleridir. Osman Şems Efendi'nin de Kâdirîliği düşünüldüğünde mecmuayı derleyen bu tercihi kendisi hakkında fikir edinmemizi sağlamaktadır.

2.4. MECMUANIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.4.1. Tertip Şekli

Sözlük anlamı “dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak” olan cem‘ masdarından türeyen mecmû‘dan gelen ve genellikle farklı yazar ya da şairlere ait çeşitli şekil, hacim ve konularda seçilmiş şiir ya da nesirden oluşan derleme kitaplar olan mecmualar, zamanla gelişip düzenli bir tertip şekline kavuşarak tür ve şekillerine göre ayrılabilir hale gelmiştir.⁶⁷

Mecmuada derlenen metinler arasında derleyen kişinin tercihinin göre benzer ve ortak taraflardan söz edilebilir. Özellikle şiir mecmualarında belli nazım şekli veya türlerini içeren derlemeler mevcuttur. Örnek olarak şiir mecmuaları, gazel mecmuaları, nazire mecmuaları gösterilebilir. Bizim mecmuamızda da ilk sayfalarda bulunan üç sayfalık mensur mektup ve “Edebü'l-mürîd fî Sohbeti'l-murâd”ın üç sayfalık mensur mukaddimesi dışında kalanlar şiirdir. Bu şiirlerin müstensihinin zevkine göre seçildiği söylenebilir.

---

⁶⁴ İki şiirin Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı'nda yer aldığı tespit edilmiştir. Bkz. Mustafa Güneş, **Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı**, Ankara 2000.

⁶⁵ Şiir için bkz. Ahmet Doğan, **Bayburtlu Celâlî Baba (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Şiirleri)**, Başer Matbaası, s.107-108.

⁶⁶ Bu kıt'a Yusuf Yıldırım'ın doktora tezi “Osman Şems Efendi, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı”nda bulunmaktadır.

⁶⁷ Mustafa İsmet Uzun, “Mecmua”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.28, s. 265-268, Ankara 2003.

Mecmua üç sayfa kadar süren mektuptan sonra bir sayfanın ortasına yazılmış hadis ve ardından şiirlerle başlamış; 81a numaralı sayfada “Edebü’l-mürîd fi Sohbeti’l-murâd”ın üç sayfalık mensur mukaddimesinden sonra bu esere ait şiir kısmı temmet kaydıyla bitirilmiş, iki şiir daha ilave edilerek mecmua sonlanmıştır.

Mecmuadaki düzenin kafiye harfleri ya da rediflerin son harflerine göre sağlandığı görülmektedir. Örneğin ilk dört şiirin kafiye ya da rediflerinin son harfleri “â (ا)”; on birinci şiirden on altıncı şiire kadar “dal (د)”; otuz ikinci şiirden elli beşinci şiire kadar “r (ر)”; yetmişinci şiirden sekseninci şiire kadar “ze (ز)” şeklindedir. Şiirler nazım şekli veya türe göre sıralanmamış olsalar da genellikle aynı redifler ya da aynı kafiye harfleri arka arkaya gelmektedir. Sırasıyla şiirler en fazla “re (ر)”, “ye (ي)”, “he (ه)”, “nun (ن)” harfleriyle yazılmıştır.

Tablo 1: Mecmuanın Tertip Şekli ve Sayfa Numaraları

Cilt Ara Kapağı	-
Vikâye Sayfaları	I-IV
Şiirler	1b-81a
Edebü’l-mürîd fi Sohbeti’l-murad Adlı Eserin Mensur Mukaddime Kısmı	81b-82b
Edebü’l-mürîd fi Sohbeti’l-murad Adlı Eserin Mesnevi Kısmı	82b-89a
Şiirler	89b-90a

2.4.2. Nazım Şekilleri ve Türleri

Osman Şems’in şiirlerinin toplandığı mecmuada gazel, kaside, murabba, terbi’, kıt’a muhammes, tahmis, müseddes, tesbi’, terkib-bent, terci-bent gibi Klasik Türk edebiyatı nazım şekilleri görülmektedir. Tespit edilen nazım şekillerinin mecmua özelliği olarak mürettep bir düzen göstermediğini ve manzumelerin yazıya geçirilirken herhangi bir kurala uyulmadığını -redif ve kafiyelerin uyumu dışında- söylemek mümkündür. Aynı zamanda şiirlerin şekillerine göre de başlık konulmadığı -birkaçı dışında- için bazılarının hangi nazım şeklinde yazıldığını tespit etmek zorlaşmıştır. Örneğin mecmuanın Hz. Ali ve Kerbelâ hadisesinden bahseden 52.şiiri muhteva olarak kaside sayılabilecekken şekil yönüyle gazele daha yakındır. Bu

örnekte olduğu gibi kaside formunda gazeller de karşımıza çıkmaktadır. “Ey bülbül” redifli 99.şiir kaside formunda yazılmış bir gazel örneğidir.

Mecmuada en çok gazel nazım şekli örneği bulunmaktadır. Yukarıdaki şekil ve tür karşılaştırması problemleri sebebiyle tespit edildiği kadarıyla 142 gazelde klasik edebiyatın değindiği hemen her konuya rastlamak olağandır. Bir gazel (Mecmua, 159) hece vezniyle yazılmıştır. En fazla 5 ve 7 beyit sayısında olan gazeller; 9, 10, 6, 8, 11, 15, 13’lü beyit sayıları olmak üzere çoktan aza doğru sıralanmıştır. 142 gazelin toplam beyit sayısı 1.119’dur. Muhtevaları bakımından değerlendirildiğinde daha çok âşıkane tarzda oldukları görülmektedir. En çok örnek âşıkane gazellerden sonra mutasavvıf bakışla yazdığı gazellere (Mecmua, 100, 136, 46, 47, 65) verilebilir.

Gazelden sonra en çok kullanılan nazım şekillerinden biri murabba’ olmuştur. Bunlardan ikisi “meded” ve “Allah’ım meded” biri de “-ı Muhammed” redifleriyle dikkat çekmektedir. Bir diğer murabba’ Veysel Karanî hakkında yazılmıştır (Mecmua, 120). 165, 166 ve 167. murabba’ların da sırasıyla “Kâdirî’yim Kâdirî’yim Kâdirî’yim Kâdirî”, “Halvetî’yim Halvetî’yim Halvetî’yim Halvetî”, “Üveysî’yim Üveysî’yim Üveysî” şeklinde dördüncü mısraları tekrar etmektedir. Bu murabba’lar Osman Şems’in tarikat anlayışı hakkında yorum yapabilmemizi sağlamaktadır. Aynı şekilde 182. murabba’da da “İlâhî Seyyidî Mevlâyı Rabbi” mısraları tekrar etmektedir.

Murabba’ların dışında mecmuada terci-bent, terki-bent, müseddes, tesbi’, terbi’, muhammes, tahmis, tesdis olmak üzere 20 musammat bulunmaktadır. Terci-bendler ve terki-bendler genellikle münâcat, methiye, mersiye türlerindeki tasavvufi muhtevalarıyla değerlendirilebilirler. Müseddeslerden bir tanesi “Safder-i saf şehid-i Kerbelâsın yâ Hüseyin/ Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alâsın ya Hüseyin” şeklinde mütekerrir mısralarıyla Kerbelâ mersiyesine bir örnektir (Mecmua,123). Bir diğeri “Ser-halka-i ashâb ki ol çâr-ı velidir/ Bû-bekr ü ‘Ömer Hazret-i ‘Osmân ü ‘Alidir” mütekerrir mısralarıyla dört halife methiyesi şeklindedir (Mecmua,58). Kalan müseddeslerden biri “Medhiye-i Şâh-ı Vilâyet Radyâllahu Anh” başlığıyla Hz. Ali methiyesi (Mecmua,53) biri de Mevlânâ methiyesidir (Mecmua,43). Osman Şems, Hayâlî’nin meşhur gazelinin “Cihân-ârâ cihân içindedir ârâyı bilmezler/ Ol mâhîler

ki deryâ içredir deryâyı bilmezler” beytini de tesdis şekline tamamlamıştır (Mecmua,50).

Mecmuaya dahil edilen kasidelerden ilki 50 beyitten oluşan Hz. Ali için yazılmış bir na’t-ı şeriftir (Mecmua,3). “Merhaba yâ şâh-ı evreng-i vilâyet merhaba/ Yâ ‘aliyyü’l-murtazâ yâ Hazret-i Şîr-i Hüdâ” matlaıyla başlamaktadır. Diğeri “hânedân-ı ehl-i beyt” redifli 21 beyitten oluşan Ehl-i Beyt hakkında yazılmış bir methiyedir (Mecmua,24). 103.kaside “Esrâr-ı tevhîd-nâme-i kelimât-ı şerîfe” başlığını taşımaktadır. Bir diğer kaside Hz. Ali için yazılmış bir Kerbelâ mersiyesidir, “Mersiye-i Hüseyin-i Kerbelâ Radıyâllahu ‘Anh” başlığıyla verilmiştir (Mecmua, 121). 148. şiir “olmasa” redifiyle Hz. Peygamber için yazılmış 32 beyitlik bir methiyedir. Osman Şems’in Hz. Mevlânâ için yazdığı methiyelerden biri de kasideler arasındadır (Mecmua,89).

Yukarıda bahsi geçen nazım şekillerinin dışında kıt’a, müstezat gazel, dörtlük, koşma gibi şekillerin yanında 18.yüzyıl şairi Eşrefzâde İzzeddin Efendi’ye ait olduğu tespit edilen bir güfte (Mecmua,54) de mecmuada bulunmaktadır.⁶⁸

Bunların dışında 81a’da başlayan “Edebü’l-mürîd fî Sohbeti’l-murâd” mesnevi nazım şeklinde yazılmış bir eserdir. Mecmuadaki hâliyle toplam 193 beyit olan bu mesnevide şeyhinin karşısındaki müridin nasıl davranması gerektiği anlatılmaktadır.

2.4.3. Dil ve Anlatım

Osman Şems Efendi şiirlerinde muhteva yönünden kendi kimliğini yansıtan özellikleriyle samimi ve akıcı, üslup bakımından zaman zaman sade zaman zaman biraz daha yoğun bir anlatımı tercih etmiştir. Şiirlerinin tamamında kendisini hissettiren tasavvufî bakış, mersiye ve methiyelerinde kullandığı samimi ve gazellerinde kullandığı duru dil, kimi şiirlerinde Türkçesinin güzelliği ayrıca bunların yanında söz sanatlarına da yer vermesiyle şiirlerindeki zenginlik onun dili ve anlatımı üzerinde konuşulacak hususiyetlerde önem arz etmektedir. Eski edebiyatın son büyük şairleri arasında olan Osman Şems Efendi daha çok dini

---

⁶⁸ Bu manzume Yusuf Yıldırım’ın çalıştığı Divan içerisinde de bulunmaktadır ancak Fatma Büyükkarcı Yılmaz’ın çalışmasında Eşrefzâde İzzeddin Efendi’ye ait gözükmemektedir. Bkz. Fatma Büyükkarcı Yılmaz, “On Sekizinci Yüzyıldan Bir Kırk Ambar: Elifizâde Feyzî Mecmuası”, **Journal of Turkish Studies** 8. Volume 8 Issue, 845, 2013.

muhtevalı metinler yazmıştır. Osman Şems Efendi müstakil olarak Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Hüseyin, Hz. Hasan, 4 halife ve Ehl-i Beyt, Veysel Karanî ve Abdülkâdir Geylânî için şiirleri vardır. Özellikle Hz. Ali ve Âl-i Âba ile ilgili şiirleri hem şekil hem de muhteva olarak dikkat çeker. O, Hz. Ali sevgisiyle yazdığı methiye ve na'tlarında ya da Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi üzerine duyduğu acıyla yazdığı mersiyelerinde dilinin akıcılığı ve zenginliğini gösterdiği gibi samimi üslubunu da konuşturmuştur. Mecmuanın en hacimli manzumelerinin de Hz. Ali ve Hz. Hüseyin hakkında yazılan şiirler olduğunu belirtmek gerekmektedir. Aynı zamanda mersiye, na't, methiye türündeki şiirlerinde dilinin aşıkane gazellerine göre daha ağır ve yoğun olduğu dikkatleri çekmektedir. Zincirleme tamlamalar, Arapça ve Farsça kökenli kelimeler bu şiirlerinde diğerlerine kıyasla öne çıkmaktadır:

Reh-nümâ-yı kıble-i ehl-i vefâsın yâ Hüseyn
Muhtedâ-yı 'âşıkân ü evliyâsın yâ Hüseyn
Nür-ı çeşm-i enbiyâ vü aşfiyâsın yâ Hüseyn
Laht-ı ekbâd-ı 'Alîyy-i Murtażâ'sın yâ Hüseyn
Şafder-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ'sın yâ Hüseyn
Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i 'alâsın yâ Hüseyn

Mecmua, 123

Bazı şiirlerinde dili olabildiğince akıcı ve sadedir. Ayrıca bir redif ya da bir şiirdeki tekrar eden mısradan birkaç şiir yazdığı görülmektedir. Örnek olarak 130 ve 131.şiirin dördüncü mısralarında “Allâh diyelim hû diyelim hû” ifadesi geçmektedir. 13 ve 16.şiirler “Muhammed” redifli; 146, 150, 151 ve 155.şiirler “yâ Resulallâh” rediflidir. “Olur” redifli 4 şiir; “meded” redifli 2 şiir gibi dahil edebileceğimiz aynı redifte şiirleri vardır. Bütün bu şiirler birbirinden ayrı konuları içerebildiği gibi bazen de aynı isteği, arzuyu farklı şekillerde ifade etmektedirler. Bu tekrarların yanında Osman Şems Efendi'nin ikilemelerden de yararlandığı dikkat çeken başka bir özelliğidir. Arapça, Farsça, Türkçe kökenli kelimelerden oluşan ikilemelere şiirlerde rastlanmaktadır:

Düşeli zülf-i hamîndan dile sevdâ sevdâ
Gezeriz küh-ı cününü diyü Leylâ Leylâ

Mecmua, 2/1

Hâk olup hûn-âbe-i eşk-i terimden reng reng
Gülşen oldu kaatre-i feyz-âverimden reng reng

Mecmua, 93/1

Görünür tâbiş-i didâr gönülden gönüle
Berķ urur pertev-i envâr gönülden gönüle

Mecmua, 153/1

Osman Şems Efendi'nin dili kullanmadaki ustalığı ve dildeki zenginliği, metinlerinin anlaşılmasında herhangi bir zorluk ortaya çıkarmamaktadır. Ancak onun sahip olduğu engin dünyanın tamamıyla ve en derin manasıyla anlaşılması da mümkün olmayacaktır.

2.4.4. Vezin

Mecmuada Osman Şems'e ait şiirlerde aruz vezni tercih edilmiştir. Onun şiirlerinden yalnızca biri (Mecmua,159) hece vezniyle yazılmıştır. Ancak mecmuaya dahil edilen diğer şairlerin beş şiirinde de (Mecmua, 189, 190, 191, 192,195) hece vezni kullanılmıştır. Diğer üç şair de şiirlerinde (Mecmua, 102, 194, 195) aruz vezni kullanmışlardır. Buna göre bir sınıflandırma yapıldığında mecmuada toplam 4 bahir 9 vezin kullanılmış ve aşağıda nazım şekillerinin sayıları verilerek gösterilmiştir:⁶⁹

2.4.4.1. Remel Bahri:

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün:

⁶⁹ Bir gazelin beyti tespit edilememiştir.

56 gazel, 5 kaside, 5 murabba‘, 3 kıt‘a, 1 müseddes, 5 terci-bend, 1 müfred olmak üzere toplam 74 manzume bu kalıpta yazılmıştır.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün:

19 gazel, 2 kaside, 1 terki-bend, 1 terbi‘ olmak üzere toplam 23 manzume bu kalıpta yazılmıştır.

Fâ‘ilâtün fâi‘lâtün fâilün:

1 murabba‘ ve 1 mesnevi bu kalıpta yazılmıştır.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilün:

1 muhammes bu kalıpta yazılmıştır.

2.4.4.2. Muzârî Bahri:

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘ilü fâ‘ilün:

12 gazel bu kalıpta yazılmıştır.

2.4.4.3. Müctes Bahri:

Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün:

6 gazel, 1 kaside, 1 kıt‘a, 2 terci-bend olmak üzere toplam 10 manzume bu kalıpta yazılmıştır.

2.4.4.4. Hezec Bahri:

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün:

31 gazel, 1 kaside, 1 tesbi‘, 2 muhammes, 1 müseddes, 1 kıt‘a, 1 terci-bend, 1 tahmis, 1 tesdis olmak üzere 40 manzume bu kalıpta yazılmıştır.

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün:

2 gazel, 2 murabba‘ olmak üzere toplam 4 manzume bu kalıpta yazılmıştır.

Mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün:

14 gazel, 2 kaside, 2 murabba', 1, 1 terci-bend, 1 müseddes olmak üzere toplam 21 manzume bu kalıpta yazılmıştır.

2.4.4.5. Hece vezniyle yazılanlar:

Mecmuada sayıları az olsa da hece vezni ile yazılan şiirler (Mecmua, 159, 189, 190, 191, 192, 195) de vardır:

16'lı hece ölçüsü (8+8): 1 gazel (M,159) 1 koşma (M,191).

14'lü hece ölçüsü (7+7): 1 gazel (M, 195), 1 koşma (M, 192), 2 dörtlük (M,190).

12'li hece ölçüsü (6+6): 1 dörtlük (M,189).

2.4.5. REDİF VE KAFİYE

Mecmuada bulunan şiirlerin hemen hepsinde bir ahenk unsuru olarak redif ve kafiye bulunmaktadır. Özellikle redif bulunmayan şiir sayısı çok azdır. Gazelerde kullanılan redifler konuları itibarıyla önem arz etmektedirler. Kelimelerle kurulan rediflerin sayısı eklerden oluşan rediflere göre sayıca daha fazladır. Ayrıca rediflerde kullanılan kelimelerin çoğunlukla Türkçe kökenli oldukları görülmektedir. Arapça ve Farsça redifler de sayıca fazladır.

2.4.5.1. Birden fazla kelimedenden oluşan redifler:

Zamān ü 'ālem ü ādem **gelür tolar dökülür**

Bahār ü gülşen ü şebnem **gelür tolar dökülür**

Mecmua, 45/1

Bāde-i 'aşkı ciger kıan **olmadıkça bilmedim**

Derd-i zevkin sīne büryān **olmadıkça bilmedim**

Mecmua, 107/1

2.4.5.2. Hem ek hem kelimedden oluşan redifler:

Nebiler işr-i nācīdir **řerī'at**

Velīler başı tācīdır **řerī'at**

Mecmua, 8/1

Ĥāķ olup ĥūn-ābe-i eřk-i terimden **reng reng**

Gūlřen oldu ķaķre-i feyz-āverimden **reng reng**

Mecmua, 93/1

2.4.5.3. Tek kelimedden oluşan redifler:

Olur āh u dilimden bir zemīn ü bir zamān **peydā**

Ĥabāb-ı eşk-i çeşmimden ķıbāb-ı āsumān **peydā**

Mecmua, 1/1

Bir mūrřide kim bende-i fermān **olamazsın**

Dil mülküne sulţān-ı ĥükümran **olamazsın**

Mecmua, 110/1

2.4.5.4. Tek ekten oluşan redifler:

Bańa ol gül'izār ü nev-nihāl-i nāz-ı mā'ildir

Ne yapsun kim belā-yı ĥāriř-i āġyār-ı ĥā'ildir

Mecmua, 51/1

Aşk ile ki vāreste-i kayd-ı dü cihānız

Tefrīd ü tecerrüdle Mesīhā-yı zamānız

Mecmua, 76/1

Osman Şems'in şiirlerine bakıldığında zaman onun genellikle kelimelerden oluşan rediflere öncelik verdiği görülmektedir. Şiirlerinin hemen hepsinde kafiyeye de yer veren Şems, en çok örneği zengin kafiye ile vermiştir. Ayrıca iki kafiyeli -zü'l-kafiyeteyn- gazel örneklerine de rastlanmaktadır. Kafiyeleri sağlayan kelime kökenlerine Türkçe, Farsça ve Arapça dillerinden örnekler bulunmaktadır ancak Türkçe kökenli kelimelerin diğerlerine göre daha az olduğu söylenebilir. Arapça-Farsça kökenli kelimelerle kurulan kafiyelerin yanında Türkçe-Arapça, Türkçe-Farsça kökenli kelimelerden oluşan kafiyelere de örnekler bulunmaktadır. Mevcut eğitim sistemimize göre yaptığımız kafiye değerlendirmesine göre mecmuada kafiye çeşitleri ve örnekleri aşağıda verilmiştir.

2.4.5.5. Yarım kafiye:

Bir kibārīñ bezmine gitseñ eger

Şıķletiñden meskeniñ olsa saķar

Mecmua, 193/91

2.4.5.6. Tam kafiye:

Zamān ü 'ālem ü ādem gelür tolar dökülür

Bahār ü gülşen ü şebnem gelür tolar dökülür

Mecmua, 45/1

Künc-i ceyb-i hırka-i fakr u melāmet bekleriz

Rūh-ı ķudsi-āşiyānız evc-i vaħdet bekleriz

Mecmua, 70/1

2.4.5.7. Zengin kafiye:

Olur āh u dilimden bir zemīn ü bir zamān peydā
Ḥabāb-ı eşk-i çeşmimden kıbāb-ı āsumān peydā

Mecmua, 1/1

Sivā naqşıyla etme qalbimi büt-ḥāne yā Allāh
Saña ol āşināyı eyleme bīgāne yā Allāh

Mecmua, 143/1

2.4.5.8. Zü'l-kafiyeteyn:

Fırkāt-i yār-ile oldu dil-i maḥzūn maḥzūn
Aqıdır eşk-i dil ü dīdeyi Ceyḥūn Ceyḥūn

Mecmua, 111/1

Tīr-i nigāh-ı yāra kâşı bî-gümân kemân
Kim sehm-i cevriine ciğerimden nişân nişân

Mecmua, 115/1

2.4.5.9. Türkçe kelimelerle yapılan kafiyeler:

'Aşk için her kim atarsa taş'ne taş bir yere
İsterim gelsün İlāhî taş u baş bir yere

Mecmua, 134/1

Bāde-i hicriñ ki içdim kandım Allāh'ım meded
Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded
Ben bu derdiñ çāresi var sandım Allāh'ım meded
Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

Mecmua, 15/1

Murğ-ı diller şaydına çeşm-i siyāhıñ **ağ**ı var
Hüsnünün dīvāneler bendine-i zülfi **bāğ**ı var

Mecmua, 57/1

2.4.5.10. Arapça kelimelerle yapılan kafiyeler:

Derdimiz dil-dāra söylenmiş devā söylenmemiş
Mācerā söylenmiş ammā müdde‘ā söylenmemiş

Mecmua, 56/1

Şanma mihr-i ‘ālemin ta‘zīme istiḥkākı var
Zerreniñ de mihr mānend enfüs u āfākı var

Mecmua, 59/1

2.4.5.11. Farsça kelimelerle yapılan kafiyeler:

Kaçan şeh-bāz-ı çeşmiñ bāl-i müjgānın çalar çarpar
Dile ser-pençe-i ḥün-riz-i bürrānın çalar çarpar

Mecmua, 64/1

Āb-ı ṭahūra çirk-i günāhım nişānedir
Beyz-i vücūha rüy-ı siyāhım nişānedir

Mecmua, 67/1

2.4.5.12. Türkçe ve Farsça kelimelerle yapılan kafiyeler:

Hāk olup ḥün-ābe-i eşk-i **terim**den reng reng
Gülşen oldu kaṭre-i feyz-āve**rim**den reng reng

Mecmua, 93/1

Bāde-i ‘aşkı ciger **kan** olmadıkça bilmedim
Derd-i zevkîn sīne büry**ān** olmadıkça bilmedim

Mecmua, 107/1

2.4.5.13. Türkçe ve Arapça kelimelerle yapılan kafiyeler:

Tünd-bād-ı āh-ı ḥasret-ile coşup eşkim **yemi**
Görünür her bir müjem deryāda gūyā bir **gemi**

Mecmua, 172/1

2.4.5.14. Arapça ve Farsça kelimelerle yapılan kafiyeler:

Vasl ü firāk-ı **yâr** sefid ü siyâh ü sürh
Çün nûr ü târ ü **nâr** sefid ü siyâh ü sürh

Mecmua, 9/1

Ey sâkî-i şabūḥ maḥabbet-i şar**āb** ver
Maḥmûr-ı i-hicr ü fûrḳatiñe āb-ı **nāb** ver

Mecmua, 65/1

Āteş-i ‘aşk-ı çerāğ-ı dil deycûr henüz
Şu‘le-pāş-ı ḥarem-i cāndır ol nûr henüz

Mecmua, 71/1

2.4.5.15. Tunç kafiye:

Çille-i 'aşkıñ elinden çekdi dil hayfâ**neler**

Bir dükenmez mâcerâdır çekdirir hâlâ **neler**

Mecmua, 102/1

Bülbül-i gülşen dem-â-dem âh u **zârim** söylesün

Gül açılsun yâre-i cism-i nizâ**rim** söylesün

Mecmua, 118/1

Ney gibi var nâleleriñ n'ey**leyeyim** gönül seni

Sevdiğiniñ zikri ile **eyleyeyim** gönül seni

Mecmua, 159/1

2.4.5.16. Cinaslı kafiye:

Mansurı oldu sandı cihân-dâra âşinâ

Hak bu ki cümle halk-ı cihân dâra âşinâ

Mecmua, 4/2

Bülbül-i 'aşkıñım ey gonca cemâliñ baña bāğ

Gülşen-i mışr-ı ruhuñ sünbül-i zülfüñ kara bāğ

Mecmua, 85/1

Zulmet-i nefse düşüp olma ulu'l-emriñe 'āk

Olasın nūr gibi 'ind-i Hüdâ'da yüzü aq

Mecmua, 89/1

2.4.6. Divan ve Mecmuanın Karşılaştırılması

Osman Şems Efendi'nin Divan'ı, Yusuf Yıldırım tarafından 2013 yılında "Osman Şems Efendi, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)" şeklinde doktora tezi olarak çalışılmıştır. Osman Şems Efendi'nin şiirlerine ait mecmuayı bu çalışmada bulunan şiirlerle karşılaştırma, mecmuadaki farklılıkları ve Divan'da bulunmayan şiirleri ayırt etmek bakımından uygun görülmüştür. Buna göre toplam 18 manzumede beyit sayıları açısından farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıda şiir numaraları ve beyit sayılarındaki farklar tabloda gösterilmiştir. Şiirlerin beyit sayılarında değişiklik olsa da mahlas beyitlere hiçbir şiirde dokunulmamıştır. Ek olarak 78. şiir mecmuada 51 bent, divanda 50; 147. şiir mecmuada 9 bent, divanda 10 benttir. Mecmuada 121.şiirinde bazı beyitlerine eklenen "Ey nûr-ı çeşm-i Ahmed-i Muhtar yâ Hüseyin" mısraı divanda bulunmamaktadır. Divan'da bulunmayıp, Osman Şems'e ait tek manzume 102.gazeldir. Son farklılık da mecmuada yer alan "Edebü'l-mürîd fî Sohbeti'l-murâd" isimli mesnevinin divanda bulunmamasıdır. Bu farklılıklar mecmuayı düzenleyenin tercihleri dikkate alınarak incelenmiş olduğundan içeriklerine dair bilgiler çalışmaya dahil edilmeyecektir.

Tablo 2: Mecmua ve Divan Karşılaştırması Sonucu -Beyit Farklılıkları-

Şiir Numarası (Mecmua)	Şiir Numarası (Divan)	Beyit Sayısı (Mecmua)	Beyit Sayısı (Divan)
3	1	50	53
10	109	8	9
12	121	10	11
18	16	5	7
24	60	20	21
30	120	6	7
31	122	8	9
37	166	12	13
46	223	8	9
51	200	9	10
56	339	9	10
69	201	16	18
79	328	9	11
91	375	12	14
108	462	10	12
146	563	6	7
153	561	7	41
187	217	7	8

2.4.7. Muhteva Özellikleri

Bu bölümde mecmuada yer alan şiirler “Dinî Tasavvufi Şahıslar ve Varlıklar”, “Dini Tabirler” başlıkları özelinde incelenmiş, örnek beyitler şiir numaralarıyla birlikte verilmiştir. Ayrıca bu bölüm mecmuada bulunan şiirlerin muhtevasına dair bilgilerden oluşmaktadır.

2.4.8. Osman Şems Efendi Mecmuasında Dini Tasavvufi Şahıslar ve Varlıklar

Bölümde mecmuanın muhtevasının daha iyi anlaşılması amacıyla dini, tarihi ve edebi şahsiyetler ele alınmış, örnekler şiir ve beyit sayıları ile belirtilmiştir. Genellikle bir ismin birden fazla yerde geçmesi sebebiyle her örneğe yer verilmemiş, konulara uygun örnekler tercih edilmiştir.

2.4.8.1. Allah ve Allah'ın İsimleri

2.4.8.1.1. Allah

Varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere lâyık bulunan⁷⁰, her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık Allah isimleri ve sıfatlarıyla şiirlerde zikredilmektedir. Sırasıyla Allah, Hak, Hudâ, Rahman, Rab, Mevlâ, İlâh, Kibriyâ isimlerinden örnekler verilmiştir.

Elbet olur Allâh evi kâşâne-i albi

Bir dilde ki tarîr ola irâr-ı Muammed

13/4

15.iirin mütেকerrir mısraında “Allah’ım meded” ifadesi bulunmaktadır:

Bâde-i hicriñ ki içdim andım Allâh’ım meded

Çâresiz bir derde düşdüm yandım Allâh’ım meded

Ben bu derdiñ çâresi var sandım Allâh’ım meded

Çâresiz bir derde düşdüm yandım Allâh’ım meded

15/1

⁷⁰ Bekir Topaloğlu, “Esmâ-i Hüsnâ”, TDV İslâm Ansiklopedisi, C.11, s.414.

60.şiiirde de son iki mısra şiiirde tekrar etmektedir:

İlāhī merḥamet kıl hālimiz ġāyet perīşāndır
Ki zīrā ‘ālem içre kārımız hep cürm ü ‘işyāndır
Emān Allāh emān Allāh emān Allāh emān Allāh
‘Īnāyet maġfired şefkat kerem senden hemān Allāh

60/1

143.şiiirin redifi “yā Allāh” şeklindedir:

Sivā naqşıyla etme k̄albimi büt-ḥāne yā Allāh
Saña ol āşināyı eyleme biġāne yā Allāh

143/1

2.4.8.1.2. Hak

Kelime olarak doğru, gerçek anlamlarını taşımaktadır. Allah’ın isimlerinden biri olarak kullanıldığında varlığı ezelden ebede sâbit olan, hiçbir deġişikliğe uğramadan var ve dâimî olan, bâtil olmayan anlamındadır.

‘Aşq-ıla ‘ibādetle yanup nār-ı cihāda
Andan erişür nūr olarak Ḥaqq’a nihāyet

25/11

Ḥaqq’ı seyrān eyleyenler gördüler dünyāyı hīç
Nisbet eyler mi vücūda fehm eden rü’yāyı hīç

28/1

Fırsat var iken elde koma dâmen-i 'aşkı
'Aşk olmayınca Hakk'a hırâman olamazsın

110/20

2.4.8.1.3. *Hudâ*

Rind-i şarâb-ı 'aşk-ı Hudâ olduğum için
Ehl-i şalâha mest-i nigâhım nişânedir

67/3

Hem-kâse olup bâde-i mestân-ı Hudâ'ya
Peyrev olalım meslek-i merdân-ı Hudâ'ya
'Azm eyleyelim böylece dîvân-ı Hudâ'ya
Nâlân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

131/3

2.4.8.1.4. *Rahman*

Merhamet eden, nimet veren anlamındadır.

Zincîr olana cezbe-i Raḥmân erer elbet
Sevdâ-yı ḥam-ı zülf-i siyehkâr-ı Muḥammed

13/3

Nefse uymuş ğarka-i deryâ-yı işyân olmuşuz
Lâyık-ı terbiye-i Mevlâ-yı Raḥmân olmuşuz
Bir 'inâyet eyle kim ğâyet perîşân olmuşuz
El-meded ey faḥr-ı 'âlem el-meded senden meded

14/2

Bul mürşidi kim eyleye ‘aşka seni irşād

Yoksa ebedī vāşıl-ı Raḥmān olamazsın

110/29

2.4.8.1.5. Rab

Bütün mahlûkâtı yetiştiren, besleyen, terbiye eden anlamındadır.

Şüfî bıragup sübhayı peymāne be-dest ol

Ver zühdüñü yağmaya mey-i ‘aşk-ıla mest ol

100/1

Ey ḥabīb-i Ḥazret-i Allāh-ı Rabbü’l-ālemīn

V’ey şeh-i fermān-revā-yı enbiyā vu mürselīn

124/1

2.4.8.1.6. Mevlâ

Kâinâtın yegâne sâhibi ve efendisi durumunda olan anlamındadır.

Erdi bir gülşene kim ‘aşkda ser-menzilimiz

Zıkr eder gülleri bülbülleri Mevlâ Mevlâ

2/4

Şubḥ-dem mescide gel mihr-i cemāliñ ‘arz et

Yanalım yaqılalım şevk ile Mevlâ diyelim

105/3

Vücüduñ bir kitāb-ı āsmānī yâ Resûla’llāh

Ki tenzîl etdi Mevlâ arza anı yâ Resûla’llāh

151/1

2.4.8.1.7. *İlâh*

Gönül beyt-i İlâhîdir zebân mi'zâb-ı hikmetdir

Me'ânî-i sühan feyz-i şehâb-ı âb-ı hikmetdir

35/1

Ṭıfl-ı dilimi merd-i 'alîm eyle İlâhî

Kim maḥrem-i esrâr-ı kadîm eyle İlâhî

169/1

2.4.8.1.8. *Kibriyâ*

Sensin ol şîr-i Hudâ kim dîn-i pâk-i Aḥmed'i

Eyledi bâzû-yı zûruñla mü'eyyed Kibriyâ

3/20

Ḥaḳḳ'a ermek ister iseñ kıl meveddet anlara

Kim delîl-i Kibriyâ'dır ḥânedân-ı ehl-i beyt

24/19

2.4.8.2. Hz. Peygamber, İsim ve Sıfatları

2.4.8.2.1. *Muhammed*

13 ve 16.şîir “-ı Muhammed” rediflidir.

Bir dilde ki zâhir ola envâr-ı Muḥammed

Zâhir görünür çeşmine dîdâr-ı Muḥammed

13/1

Tevḥîde berâber tutulup şân-ı Muḥammed

Yazıldı nişân-ı ḥaṭṭ-ı zîşân-ı Muḥammed

16/1

Gir Muhammed işrine hem-hulq-ı ol peygamberiñ
Mü'min olmaz kimse hem-hulq-ı peyāber olmasa

148/27

2.4.8.2.2. Ahmed

Pek çok övülmüş olan anlamında Hazret-i Muhammed'in isimlerindedir.

Şems biz hāk-i kudūm-i ehl-i beyt-i Aḥmed'iz
Şadr-ı bālā ṭāq-ı eyvān-ı sa'ādet bekleriz

70/8

Tekyemiz dergāh-ı Hāk maṭlūbumuz ey Şems Hāk
Şer'-i pāk-i Aḥmedī ādāb ü erkāndır bize

133/5

2.4.8.2.3. Ahmed-i Muhtar

Muhtar “beğenilmiş, seçilmiş” anlamındadır. Ahmed-i Muhtar, seçilmiş kişi olarak Hz. Muhammed'in isimlerindedir.

O bāğın bāğbānı Aḥmed-i Muḥtār'dır kim hep
Gürūh-ı enbiyā vü evliyāya zāt-ı perverdir

63/6

Aḥmed-i Muḥtār'dan ayrılma kim mānend-i Şems
Rāh-ı Hāk müşkildir ol sulṭān rehber olmasa

148/31

2.4.8.2.4. Mustafa

Seçilmiş anlamında olup hem isim hem de sıfat olarak Hz. Muhammed için kullanılmıştır.

Mazhar-ı nūr-ı Hudā'dır hānedān-ı ehl-i beyt
Nūr-ı çeşm-i Muşafā'dır hānedān-ı ehl-i beyt
24/1

Mihr-i eflāk-ı nübüvvedir Cenāb-ı Muşafā
Necm-i burc-ı aşfiyādır hānedān-ı ehl-i beyt
24/7

2.4.8.2.5. *Resûlallah*

Allah'ın elçisi anlamındadır.
146, 150, 151, 155.şiiirler “yâ Resûlallah” rediflidir.

Nedāmet eşki çeşmimden revāndır yâ Resûla'llāh
Ki cürmüm çok işim āh u fiğāndır yâ Resûla'llāh
146/1

Firākıñla perişān oldu hālim yâ Resûla'llāh
Yaman oldu bu hāl-i pür melālim yâ Resûla'llāh
150/1

Vücūduñ bir kitāb-ı āsmānī yâ Resûla'llāh
Ki tenzīl etdi Mevlā arza anı yâ Resûla'llāh
151/1

Düşüp dergāhıña sürdüm ceb̄inim yā Resūla'llāh

Türāb-ı āsitānıñdır kem̄inim yā Resūla'llāh

155/1

2.4.8.2.6. Sultan-ı Evreng-i Nübüvvet

Nübüvvet tahtının sultanı anlamındadır.

Sen ol sulṭān-ı evreng-i nübüvvetsin ki bī-şübhe

Aḥaşş-ı ümmetiñ şāhen-şeh-i mülk-i vilāyetdir

68/2

2.4.8.2.7. Şāhenşeh-i Tāc-ı Risālet

Risalet tacının şahı anlamındadır.

Eyā şāhen-şeh-ı tāc-ı risālet ḥālime raḥm et

Şefā'at kıl ki ḥālim bā'ış-i şerm u ḥacāletdir

68/4

2.4.8.2.8. Fahr-ı Âlem

Âlemin övünme sebebi anlamındadır.

14.şiirin mütekerrir mısraları “El-meded ey fahr-ı ‘âlem el-meded senden meded” şeklindedir.

Ümmet-i bī-çāreñiz ‘işyānımız var bī-‘aded

Çāresiz ḳaldık bize bir çāre eyle ḳıl meded

Cürmümüzden geç ḳabül eyle recāmız etme red

El-meded ey faḥr-ı ‘âlem el-meded senden meded

14/1

2.4.8.3. Âl-i Abâ (Hz. Ali, Hz. Fâtıma, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin)

Hz. Muhammed dahil olmak üzere Hz. Hz. Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin'den oluşan aileye Âl-i Abâ denilmektedir. Mecmuada özellikle Hz. Ali ve Hz. Hüseyin için Osman Şems Efendi tarafından yazılan şiirler önemli bir yer tutmaktadırlar.

2.4.8.3.1. Hz. Âli ve Sıfatları

Ali b. Ebî Tâlib. Dört büyük halifenin sonuncusu, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu ve damadıdır. İslâm dinini kabul eden ilk dört kişiden biri olan Hz. Ali, edebiyatımızda ilmiyle, kahramanlığı ve cesaretiyle pek çok şiire konu olmuştur.⁷¹ Mecmuada Hz. Ali, kendisine yazılmış müstakil şiirlerin dışında da Şîr-i Hudâ, Haydar-ı Kerrar, Ebû Türâb gibi lakaplarıyla anılmaktadır.

3.şiir “Teşrif-i Kudüm Teşekkürünü Hâvî Na't-ı Şerîf Der-Sitâyiş-i Hazret-i Şâh-ı Vilâyet Radıyallâhu Anh” başlıklı Hz. Ali'ye yazılmış bir na't-ı şeriftir. O seçilmişlerin en yücesi, Allah'ın aslanı, velayet tahtının da şahıdır:

Merhabâ yâ şâh-ı evreng-i vilâyet merhabâ
Yâ 'aliyyü'l-murtażâ yâ Hâzret-i Şîr-i Hüdâ

3/1

53.şiir Hz. Ali'ye yazılmış bir methiyedir. Sırlar hazinesinin kapısı Hz. Ali'nin Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed'e dost olduğundan bahseden son iki mısra şiirde tekrar etmektedir:

Ser-ḥalka-i cem'iyet-i ebrâr 'Alî'dir
Derd ehline dermân-ı vefâ-dâr 'Alî'dir
Sultân-ı selâṭîn-i kerem-kâr 'Alî'dir
İklîm-i vilâyetde cihân-dâr 'Alî'dir
Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir
Maḥbûb-ı Hüdâ Hâzretine yâr 'Alî'dir

53/1

⁷¹ İskender Pala, “Âl-i abâ”, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, Haziran 2022, s.19.

2.4.8.3.1.1. Şîr-i Hudâ

Allah'ın arslanı anlamında, Hz. Ali için kullanılmıştır. Şîr-i Yezdan ve Şîr-i Hak şekilleri de vardır.⁷²

Merhabâ yâ şâh-ı evreng-i vilâyet merhabâ
Yâ 'Aliyye'l-murtażâ yâ Hazret-i Şîr-i Hudâ

3/1

Sensin ol şîr-i Hudâ kim dîn-i pâk-i Aḥmed'i
Eyledi bâzû-yı zûruñla mü'eyyed Kibriyâ

3/20

2.4.8.3.1.2. Haydar-ı Kerrar

Haydar, arslan demektir ve Hz. Ali'ye lakap olmuştur. Haydar-ı Kerrar ise “savaşta döne döne saldıran” anlamındadır. Hz. Ali'nin düşman askerlerinin arasında tıpkı bir arslan gibi döne döne savaşmasından dolayı ona bu lakap verilmiştir.⁷³

Merhabâ yâ Haydar-ı Kerrâr meydân-ı vegâ
Şâf-der-i şâhib-livâ-yı server-i kişver-güşâ

3/2

2.4.8.3.1.3. Ebû Tûrâb

“Toprağın babası, toprağa bulanmış” anlamındaki bu lakap Hz. Ali'ye Hz. Peygamber tarafından verilmiştir.⁷⁴

⁷² İskender Pala, “Şîr-i Hudâ”, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, Haziran 2022, s.433.

⁷³ İskender Pala, “Haydar”, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s.199.

⁷⁴ M. Yaşar Kandemir, “Ebû Tûrâb”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1994, C. 10, s.243.

Sensin ol genc̄ine-i kenz-i ḥafāyā bū-Türāb
Kim yaṭur cenbiñde olmuş Zü'l-fikāriñ ejdehā

3/25

2.4.8.3.2. *Hz. Fâtıma*

Hz. Peygamberin kızı, Hz. Ali'nin eşidir. Yüzünün beyazlığından dolayı parlak anlamına gelen “Zehrâ” lakabıyla anılmıştır.⁷⁵ Aynı zamanda namuslu, iffetli kadın anlamında olan Betül de Hz. Fâtıma için kullanılmıştır.

Zehrâ, Zehrâ-yı Betül isimleriyle Hz. Fâtıma mecmuada yer almaktadır.

Şıhr-ı sulṭān-ı Resül çift-i Zehrâ-yı Betül
Vâlid-i sıbt-ı mükerrem ibn-i 'emm-i Muşṭafâ

3/3

Livâ'ü'l-ḥamdı eyler muzṭarib destinde Zehrâ'nın
O kanlı pîrehen kim velvele-endâz-ı maḥşerdir

52/7

Ser-çeşme-i âl-i nebevî Ḥazret-i Zehrâ
Be-sun'ı cesed-i Muşṭafavî Ḥazret-i Zehrâ
Hem ḥ'âb-ı şeb-i murtazâvî Ḥazret-i Zehrâ
Şark-ı kamerîni 'alevî Ḥazret-i Zehrâ

Ser-ḥalka-i aşḥâb ki ol çâr-ı velîdir

Bû-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Oşmân ü 'Alî'dir

M, 58/9

2.4.8.3.3. *Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin*

Hz. Fâtıma ve Hz. Ali'nin büyük oğulları ve Hz. Peygamberin torunlarıdır. Hz. Hüseyin, Muharrem ayının onuncu gününde Kerbelâ'da önce susuz bırakılmış

⁷⁵ İskender Pala, “Fâtıma”, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s.149.

daha sonra da başı kesilerek şehit edilmiştir.⁷⁶ Mecmuada Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi üzerine Osman Şems Efendi'nin yazmış olduğu üç mersiye bulunmaktadır.

Hz. Hüseyin için “Şâh-ı Şehidân-ı Kerbelâ”, “Hüseyin-i Kerbelâ”, “Şehid-i Kerbelâ”, “Hüseyin-i ‘Alevî” en çok kullanılan sıfatlardır. “Mersiye-i Kebire-i Şâh-ı Şehidân-ı Kerbelâ İmâm Hüseyin-i Müctebâ ‘Aleyhi ve ‘Aleyhimü’s-selâm” başlıklı 78.şiiir Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesi üzerine yazılmış mersiyedir.

Bugün mâh-ı muharrem vakt-i mâtemdir şafâ olmaz
Fürûğ-ı dîde-i giryân-ı gamdan rüşenâ olmaz
Göñül âyînesinde gerd mâtemden cilâ olmaz
Derün içre hüzünden gayrı şüret rû-nümâ olmaz
Muhibb-i âle bu mâtem gibi derd ü belâ olmaz

78/1

“Mersiye-i Hüseyin-i Kerbelâ Radıyâllahu ‘Anh” başlıklı şiir de Hz. Hüseyin için yazılmış bir mersiyedir. Sinelerde ayrılık ateşinin tazelendiği muharrem ayı gelmiş, Hz. Hüseyin'in matemiyile dünya hüznler evine dönmüştür:

Tazelendi sînelerde dâğ-ı hicrân yâ Hüseyin
Mâtemiñle oldu ‘âlem beyt-i aḫzân yâ Hüseyin

121/1

177.şiiir de Hz. Hüseyin'e için yazılmış bir mersiyedir.

Geldi ol dem ki ğurûb etdi meh-i Muştafavî
Geldi ol dem ki sönüp çeşm-i çerâğ-ı nebevî
Döndü zulmet-gedeye mâtem-ile ‘âlem evi

⁷⁶ İskender Pala, “Hüseyin”, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, s.218.

Nice yandırmasun ‘älemleri ehem-i ‘alevi
Şoldu gül-gonca-i gülzâr-ı dil-i murtażavî
Ki şusuzluğla şehîd oldu Hüseyn-i ‘alevî
177/1

123.şiiir Hz. Hüseyn için yazılmış bir methiyedir.

Reh-nümâ-yı kıble-i ehl-i vefâsın yâ Hüseyn
Muğtedâ-yı ‘âşıkân ü evliyâsın yâ Hüseyn
Nûr-ı çeşm-i enbiyâ vü aşfiyâsın yâ Hüseyn
Lağt-ı ekbâd-ı ‘Alî-i Murtażâ’sın yâ Hüseyn
Şafder-i şaff-ı şehîd-i Kerbelâ’sın yâ Hüseyn
Şâh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alâsın yâ Hüseyn
123/1

122.şiiir “oldu Hüseyn ile Hasan” rediflidir.
Dîde-i fağr-ı cihân oldu Hüseyn ile Hasan
Mazhar-ı nûr-ı ‘ayân oldu Hüseyn ile Hasan
122/1

2.4.8.4. Ehl-i Beyt

Ehl-i Beyt “ev halkı” anlamındadır. Hz. Peygamberin ailesi; kızı Hz. Fâtıma, damadı Hz. Ali ve torunları için kullanılır.⁷⁷Mecmuanın 24.şiiiri “hânedân-ı ehl-i beyt” rediflidir.

Mazhar-ı nûr-ı Hudâ’dır hânedân-ı ehl-i beyt
Nûr-ı çeşm-i Muştafâ’dır hânedân-ı ehl-i beyt
24/1

⁷⁷ İskender Pala, “Ehl-i Beyt”, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, Haziran 2022, s.136.

2.4.8.5. Kanber

Kanber Hz. Ali'nin sadakati ve sevgisiyle şöhret kazanmış kölesidir. Halifelîği zamanında Hz. Ali'nin yanında haciplik vazifesinde bulunmuştur.⁷⁸

Haydar-ı vaḳti bilen Selmân ü Kanber-vaḳt olur

Kim bilürdi Haydar'ı Selmân ü Kanber olmasa

148/24

2.4.8.6. Selmân-ı Fârisî

Hz. Peygamberi görüp müslaman olan İran asıllı sahabi Selmân, Hz. Ali'nin de maiyetinde bulunmuştur. Hz. Ali sevenleri tarafından çok az sayıdaki güvenilir sahabeler arasında sayılmıştır.⁷⁹

Haydar-ı vaḳti bilen Selmân ü Kanber-vaḳt olur

Kim bilürdi Haydar'ı Selmân ü Kanber olmasa

148/24

2.4.8.7. Dört Halîfe (Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali)

Hz. Peygamber'den sonraki ilk dört halife mecmuadaki bazı şiirlerde birlikte anılmışlardır. Onlar dört sevgili Allah dostu, ashabın ileri gelenleri, inananların örnek alacağı kişilerdir:

Envâr-ı nübüvvet ki Muhammed'le celîdir

Sulṫân-ı rusul olduğu bî-şek ezelîdir

İ'câz-ı bedâyi'de Hudâ kudret elidir

Aşhâbına âline tevellâ emelidir

Ser-ḫalka-i aşhâb ki ol çâr-ı velîdir

Bû-Bekr ü 'Ömer Hazret-i 'Osmân ü 'Alî'dir

58/1

⁷⁸ Agâh Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı -Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar-**, Dergâh Yayınları, Ağustos 2015, s. 157.

⁷⁹ İbrahim Hatiboğlu, "Selmân-ı Fârisî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2009, C.36, s. 441-443.

Bu dā'ire-i aṭlas-ı ekvān-ı Muḥammed
Nūh-ṭāḳ-ı serā perde-i eyvān-ı Muḥammed
Bū-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān Muḥammed
Her birleri bir kıdve-i erkān-ı Muḥammed
Dervāze-i gencīne-i esrār 'Alīdir
Mahbūb-ı Ḥudā Ḥazretine yār 'Alīdir

53/4

Bir yanına Bū-bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān
Bir yanına ṭurdı şeh-i merdān-ı Muḥammed

16/9

2.4.8.8. Hz. Mûsâ

İsrâiloğullarına gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.⁸⁰ Edebiyatımızda en çok tecelli mazmununun konusu tecelli kıssası ile anılmaktadır. Ailesiyle Mısır'a dönen Hz. Mûsâ, Tûr-ı Sina'ya yaklaştığı zaman şiddetli bir yağmur ve rüzgarla karşılaşır, yolunu şaşırır. Ateş yakmak istediği zaman çakmağı yanmaz, uzakta gözüne çarpan ateşe doğru yürür ve onun bir ağacın tepesinde olduğunu görür ve korkarak geri dönmek ister. O sırada ağaçtan “Yâ Mûsa, ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım” diye bir ses yükselir.⁸¹ Bu hadise klasik Türk şiirine Hz. Mûsa, Tûr-ı Sina, Tûr-ı tecelli gibi ifadelerle yansıdığı gibi mecmuamızda da örneklerine rastlanmaktadır:

Her nigāh-ı şefḳatiñden her ğubār-ı ḥāk olur
Mûsi'ye Ṭûr-ı tecellî İsi'ye tahtü's-semā

3/31

⁸⁰ Ömer Faruk Harman, “Mûsâ”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 2020, C.31, 207-213.

⁸¹ Agâh Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı -Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar-**, Dergâh Yayınları, Ağustos 2015, s. 120; İskender Pala, “Mûsâ”, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, s.334-335.

Birisi dekk-i vücūd etdi biri maḥv-ı vücūd

Bir tecellide ki Mūsā ile Ṭūr ikisi bir

38/5

Ḳalma şeb-i hicrānda çık Ṭūr-ı vişāle

Envār-ı tecellī ile Mūsī-i kelīm ol

97/7

Lāl olur Mūsī de olsa nūr-ı vechiñle göñül

Ṭāḳat etmez olsa sine Ṭūr-ı Sīnā ğamzene

140/3

2.4.8.9. Hz. İsâ

Kendisine İncil'in indirildiği, İsrailoğullarının son peygamberi.⁸² Hz. İsâ'nın Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya gelmesi, Cebrâil'in Hz. Meryem'e üflediği ruh olması sebebiyle dokunduğu şeye can vermesi, ölüleri diriltmesi, hastaları iyileştirmesi, dördüncü kat göğe yükselmesi gibi kıssalarla edebiyatımızda yer almaktadır.

Hz. İsâ mecmuada "Rûhullâh", "Mesîh", "Mesîhâ" lakaplarıyla geçmektedir. Ayrıca Hz. İsâ babasız olarak dünyaya geldiği için Rûhullâh, elini sürdüğü hastaları iyileştirmesinden dolayı Mesîh, Mesihâ lakaplarıyla anılmaktadır.

Âdem iseñ 'aşka uy terk-i ḳuşūr-ı cennet et

Ṭūr'a çık tecrīd ḳıl Mūsī vü 'İsī'ler gibi

170/7

Dem-i la'l-i lebinden bir kināyetdir ki rûḥu'llâh

Erer her nuḳk-ı i'câzında bir rûḥ-ı revân peydâ

1/4

⁸² İskender Pala, "İsâ", *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s.235.

‘Aşk ile ki vāreste-i kayd-ı dü cihānız
Tefrīd ü tecerrüdle Mesīhā-yı zamānız

76/1

Ey Mesīhā-dem demiñ ihyā-yı emvāt etse de
Şanma ki derd ü ğam-ı hicrān için dermān olur

62/4

2.4.8.10. Hz. Süleyman

Davūd Peygamberin oğlu, babası gibi hem padişah hem peygamberdir. Hz. Süleyman’a ait pek çok mucize ve kıssanın varlığı söz konusudur. Taşı kibrit-i ahmerden yapılmış, üzerinde İsm-i A’zam yazan mühürlü yüzüğü sayesinde vahşi hayvanların ve kuşların ona boyun eğmesi, hayvanlarla konuşması ve karıncayla olan muhabbeti, Hüthüt adlı kuşu ve Belkis’in hikâyesiyle klasik Türk edebiyatında Hz. Süleyman’dan bahsedilmektedir.⁸³ Mecmuada da ismi en çok geçenler arasındadır.

Dil seniñ taht-ı revānıñdır Süleymān-ı zamān
Ol revān oldukça ol taht-ı revān turduçça tur

44/5

Çün güzel līk lebiñ gibi haṭ-āverdesi yok
Ki Süleymān hezār olsa da ḥātem bir olur

48/4

Pāyimāl etme ḥazer kim her ğubārı ḥākde
Biñ Süleymān tahtgāh etmiş yaṭur mūrāne baḳ

90/11

⁸³ Agāh Sırrı Levend, **Divan Edebiyatı -Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar-**, Dergāh Yayınları, Ağustos 2015, s. 121-123; İskender Pala, “Süleymān”, **Ansiklopedik Divān Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, Haziran 2022, s.411-412.

Reşk edüp baş oynadırmış mār-ı zülfüñe dilim

Ey Süleymān sen ne dersin mūra Allāh ‘aşkına

101/3

2.4.8.11. Âsaf b. Berahyâ

Âsaf b. Berahyâ'nın Hz. Süleyman'ın veziri olduğu ve keramet sahibi bir insan olduğu kaynaklarda geçmektedir. Edebiyatta vezirlik onunla birleşmiş, ismi övgü sıfatı olarak sadrazamlar, vezirler için kullanılmıştır.⁸⁴

Hep Süleymān-ı zamānın hükümü tutmuş ‘âlemi

Re’y-i pāk-i Āsaf ibn-i Berehyā söylenmemiş

56/8

2.4.8.12. Hz. İbrâhim

Kur'an-ı Kerim'de en çok bahsedilen peygamberler arasında bulunan Hz. İbrâhim'in Babil hükümdarı Nemrud ile mücadelesi onun en meşhur kıssalarındandır. Nemrud, putları deviren Hz. İbrâhim için meydanda büyük bir ateş hazırlar. Mancınıkla ateşe atıldığı sırada Cebrâil Allah'ın emriyle Hz. İbrâhim'in yanına gelir ve bir isteği olup olmadığını sorar. O, “Ben Allah'ın kuluyum, dileğim O'nadır, sana değildir, Allah ne dilerse yapsın” cevabını verir. Bu olaydan sonra Hz. İbrâhim'e Allah'ın dostu anlamına gelen “Halîlullah” denilmiştir. Onun atıldığı ateşin de gül bahçesine dönüştüğü rivayetlerle kayıtlıdır.⁸⁵

Nār-ı hicrān içre İbrâhim-i vaşlım kim olur

Lāle gül sünbül nümāyān aḡgerimden reng reng

93/5

⁸⁴ İskender Pala, “Âsaf”, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, s.33.

⁸⁵ a.e., “İbrâhim”, s. 226; Ömer Faruk Kahraman, “İbrâhim”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2000, C. 21, 272-273.

Düşmezseñ eger âteşe mânend-i İbrâhim

Pâ-der-ğarem-i ravza-i rıdvân olamazsın

110/11

Gülbün-i «berd ü selâmıñ» bir gül-i hândanıyız

Pertev-i ruhsâr-ı İbrâhîm gülşendir bize

138/3

2.4.8.13. Hz. İsmâil

Babası Hz. İbrâhim, Allah'tan kendisine bir evlat vermesini ister, dualarında da ona verilecek çocuğu Allah'a kurban edeceğini söyler. Hz. İsmail dünyaya gelir. Bir gün rüyasında Hz. İbrâhim'e oğlu için verdiği söz hatırlatılır, Hz. İsmail kendisini kurban etmeye hazırdır. Ancak Hz. İbrâhim'in boynuna dayadığı bıçak, kesmez ve tersine döner. Tekrar denediği sırada Cebrâil bir koçla gökyüzünden iner. Kurban olarak o koçu kesmesini söyler.⁸⁶ Aşağıdaki beyitte de Hz. İsmâil'in kurban edilmek üzere adanmış olduğu kıssasına telmih vardır:

Olmuşum ey Şems ben qurbân-ı tîğ-i 'aşk-ı dost

Olmadan taqdîr İsmâ'îl için qurbân henüz

79/9

2.4.8.14. Hz. Yakub

Hz. İbrâhim'in torunu ve İshak peygamberin oğludur⁸⁷. Evliliğinden 12 oğlu dünyaya gelen Hz. Yakub'un en sevdiği oğlu Hz. Yusuf'tur. Babalarının sevgisinden dolayı Hz. Yusuf'u kıskanan kardeşleri onu bir kuyuya atarlar ve kurt yedi yalanıyla kanlı gömleğini babalarına getirirler. Hz. Yakub'un oğlunun hasretiyle Beytül-ahzan adlı kulübeye kapandığı, yıllarca ağladığı ve gözlerinin kör olduğu bilinmektedir. Yıllar sonra Hz. Yusuf'un ona gönderdiği gömlekle gözleri tekrar açılmıştır.

⁸⁶ Agâh Sırrı Levend, *Divan Edebiyatı -Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar-*, s.113-114; İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, "İsmâil", s.238.

⁸⁷ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, "Yakûb", s.478.

Dīde-i Ya‘kūb’dan tā etmege çāk-i hicāb
Yūsuf gül-pīrehen oldu cebīn-sā ğamzeñe

140/9

2.4.8.15. Hz. Yūsuf

Hz. İbrâhim’in hasretiyle ağlamaktan gözlerini kaybettiği oğludur. Yusuf’u kuyuya atan kardeşleri geri dönüp onu bir kervana köle diye satmışlardır. Yolu Mısır’a düşmüş, burada hükümdarın karısı Züleyha onun güzelliğine dayanamayıp âşık olmuştur. Hz. Yusuf’un Züleyha ile yaşadıkları ve kıssaları Kur’an-ı Kerim’de “Ahsenü’l-kasas” olarak adlandırılmaktadır.⁸⁸

Mānend-i Yūsuf oldum esīr-i çeh-i belā
Bārī diyār-ı ‘aşqda bir cāh ver baña

17/2

2.4.8.16. Hz. İdris

Kur’an-ı Kerim’de adı geçen peygamberlerden biridir. İlk defa yazı yazan ve elbise diken kişi olduğu rivayet edilen Hz. İdrīs’in Allah tarafından göklere çekildiği ve meleklerle öğretmen olduğu söylenmektedir.⁸⁹ Aşağıdaki beyitte de şair, Hz. İdrīs’in ezel âleminin terzisi olmadan kendisine aşk kıyafetinin giydirildiğinden söz etmektedir:

‘İlm-i ezelde olmadan İdrīs-i hülle-düz
İlbās olundu Şems baña zer-i kabā-yı ‘aşq

87/9

⁸⁸ Yūsuf 12/3. “Biz bu Kur’an’ı sana vahyemekle (başka konular yanında) en güzel kıssayı da anlatıyoruz.”Bkz. **Kur’an-ı Kerim**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

⁸⁹ İskender Pala, “İdrīs”, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, s.227.

2.4.8.17. Hz. Lokman

Kur'an-ı Kerim'de adına sure bulunan Hz. Lokman (Lokman/31), hikmet sahibi bir din büyüğüdür. Peygamber olup olmadığı tartışmalıdır. Türk edebiyatında daha çok hekimliği ve hekimliğin piri olarak anılmaktadır.⁹⁰

Geçür inbîk-i tecelliden anı hep rûh et
Rûh-ı Loqmân'ı edersin o zamân istihrâc

26/18

Maraz-ı kalbe o rûh ile bulursun çâre
Budur ol rûh ki oldu aña Loqmân muhtâc

26/19

2.4.8.18. Veysel Karanî

Yemen'de Karan köyünden olan Veysel Karanî, Tâbiîn neslindedir. Medine'ye Peygamber Efendimizi görmek için geldiği ancak onu bulamayınca annesinin sözünden çıkmamak için göremeden geri döndüğü, Peygamber Efendimizin de eve geri döndüğünde onun kokusunu duyduğu ve hırkasının ona verilmesini istediği anlatılmaktadır.⁹¹

Mecmuada da Osman Şems'in adından sıkça bahsettiği bir isim olmakla birlikte kendisinin "Üveysî"⁹² olduğunu söylediği müstakil bir şiiri bulunmaktadır.⁹³

66.şiir Veysel Karanî için yazılmıştır.

Yemende Hazret-i Veyse'l-Karan kim hâs-ı ümmetdir
Gürûh-ı tâ'biniñ seyyidi şâhib-vilâyetdir

66/1

⁹⁰ Mustafa İsmet Uzun, "Lokman", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2003, C.27, s.206-208.

⁹¹ İskender Pala, "Veyse'l-Karanî", **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, s.474.

⁹² "Üveysilik" Bir kimsenin zâhiren görmediği kişi ya da kişilerden mânevî eğitim alması ve bu yolla meydana gelen tarikat anlamında tasavvuf terimi. Bkz. Necdet Tosun, "Üveysilik", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2012, C.42, s. 400-401.

⁹³ Bkz. Mecmûa, 167.

Rûm üzre eşk-i dîde degil 'aşk-ı Veys ile

Rûm'a kaçârdır getirir sârbân-ı feyz

82/7

120.şiiirde “Pîr-i pîrân-ı Hudâ-perversin ey Veysel Karan” mısraları tekrar
etmektedir.

Nâr-ı 'aşkıñdan mücellâ necm-i Şi'râ-yı Yemen

Eşk-i çeşmiñden muşaffâ dürr-i deryâ-yı 'aden

Oldu feyziñle muṭarrâ şahn-ı Şan'â vü Karan

Pîr-i pîrân-ı Hudâ-perversin ey Veysel Karan

120/1

Rehber-i kâfile-i işr-i Nebî-i Medenî

Şem'-i minhâc-ı Hudâ necm-i Süheyl-i Yemenî

Şems eder feyzi ile târ-ı dili maşrıq-ı nûr

Pîr-i pîrân-ı Hudâ-perver Üveysü'l-Karanî

173

2.4.8.19. Melekler

2.4.8.19.1. *Cebrâil*

Dört büyük melekten biri Cebrâil (as.) Allah'tan aldığı emir ve vahiyleri
Hazreti Peygamberimize ulaştırmakla görevlendirilmiştir. “Rûhu'l-emin”, “Cibrîl”,
“Rûhu'l-kudüs” gibi isimlerle anılmaktadır.

Nâvek-i nîm-i nigâhı şâh-bâz-ı çeşmiñiñ

Eyledi Rûhu'l-emîn'i perr ü bälinden cüdâ

3/17

Müntehā-yı adrini derk edemez Cibrl h

‘Al-1 evvel seyrine olsa cenā-1 ibtidā

3/24

‘A ile cihād olmaz ise eh-per-i Cibrl

Seyr-i melekt etmege perrān olamazsın

110/22

Cebre’il gibi eri sidreye kim urtulasın

Nārdır nār bu zr-i felek-bālā-tāk

89/5

2.4.8.19.2. *srāfil*

Drt byk melekten biri srāfil (as.) kıyamet gnnde sra flemekle grevlendirilmitir.

Sen ol hem-rāz-1 srāfil kerrb-i ademsin kim

Senin ins  cin ervā-1la ebā-1 ākerdir

63/14

2.4.8.19.3. *Azrāil*

Drt byk melekten biri Azrāil (as.), canlıların ruhunu almakla grevlendirilmitir. Bir rivayete gre Allah, Hz. dem yaratılmadan nce drt melei yeryznn eitli yerlerine bir avu toprak almaları iin gndermitir. Azrāil dıındaki  melek topraın yalvarmalarına dayanamamı, elleri bol dnmtir. Ancak Azrāil, bu emri yerine getirebilmitir.⁹⁴

⁹⁴ skender Pala, ‘‘Azrāil’’, *Ansiklopedik Divān iiri Szlg*, s.55.

Ḳabza-i ḳudretdedir ancak tereddüd yoḥsa kim

‘Azra’îl elbet eder ‘arz-ı temannâ ğamzene

140/2

2.4.8.19.4. *Rıdvân*

Cennetin kapıcısı olan büyük meleğin adıdır. Ravza-i Rıdvân tamlaması cennet anlamında kullanılmıştır.

Ravza-i rıdvân kinâyetdir sarây-ı vuşlata

Nâr-ı nîrândır muḥaḳḳaḳ nâr-ı hicrândan ğaraz

83/8

Meyve-i cennet şafâ-yı vecd-i zikru’llâhdır

Halka-i tevḥîd hem firdevs-i rıdvândır bize

133/4

2.4.8.19.5. *Hârut ve Mârut*

Kur’an-ı Kerim’de isimleri geçen iki meleğin adıdır. Rivayetlere göre melekler insanların günahkârlıklarından yakınmış ve Allah’a kendilerinin onlar gibi olmayacaklarını söylemeleri üzerine içlerinden Hârut ve Mârut seçilip Bâbil’e gönderilmişlerdir. Burada günah işlemeyeceklerine dair verdikleri sözü tutamamış, Bâbil’deki ateş dolu bir kuyuya baş aşağı asılarak cezalandırılmışlardır. Burada da insanlara sihir ve büyü öğrettiklerinden bahsedilmektedir.⁹⁵

Etdi teşhîr-i nigâhıñla zeneḥdâñıña meyl

Ser-nigün oldu çeh-i Bâbil’e Hârût u Marût

6/2

⁹⁵ İskender Pala, “Hârût”, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s.194.

2.4.8.20. Hallâc-ı Mansûr

Edebiyatımızda adı çokça anılan, tasavvufun gelişmesinde önemli yeri olan bir mutasavvıftır. Tasavvuf yolunda ilerleyen Hallâc-ı Mansûr “ene’l-Hak” dediği için sevilmediği kişiler tarafından münkir ilan edilmiş, hapse atılmıştır. Sekiz yıl sonra idamına karar verilmiş ve darağacına asılmıştır. İdama giderken bir müezzinin ezan okuduğunu gören Hallâc-ı Mansûr, yürekten okumadığını ve eğer yürekten “Allâhuekber” deseydi üzerinde bulunduğu minarenin eriyeceğini söylemiştir. Ardından çıktığı kayanın üzerinde “Allâhuekber” demiş ve kayanın su gibi eridiği görülmüştür.⁹⁶

Manşûr’ı oldu şandı cihân-dâra âşinâ

Hağ bu ki cümle halk-ı cihân dâra âşinâ

4/2

Urur bâng-ı ene’l-Hağ her ser-i müyümda bin Manşûr

Fedâ-yı cân edip zülfünde berdâr olduğum demler

39/4

Na’sı ber-dâr eder idi beni yok hâcet -i ğayr

Bilse dâr üzre iken râzımı Manşûr henüz

71/5

Şanki çıkdı yine Manşûr-ı ene’l-Hağ dâra

Dil-i ser-geşte eder zülf-i perîşân ile rağş

81/7

⁹⁶ İskender Pala, “Hallâc-ı Mansûr”, **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, s.185-186.

Her zamān bir dilde zāhirdir ene'l-Ḥaḡ rāzı kim
Şanma ol da'vā zuhūr etdi hemān Manşūr'dan

128/7

2.4.8.21. Hızır

Kur'an-ı Kerim'de Kehf suresinde Hz. Mûsâ ile Zü'lkarneyn'in hikâyesinde bulunan diğer kişinin Hızır olduğu söylenmektedir. Mutasavvıfların genel görüşüne göre veli kabul edilmiştir. Peygamber olabileceği de rivayet edilmektedir. Edebiyatımızda en çok İlyas ve İskender ile Zulumat ülkesine “âb-ı hayât” bulmak için yaptıkları yolculukla anılırlar. Ancak o sudan içmek İskender'e nasip olmamıştır. Ebedî hayat suyunu içip sonsuzluğa kavuşan Hızır ve İlyas da dünyada sıkıntıya düşen insanların yardımına koşmakla görevlendirilmişlerdir.⁹⁷ Hızır edebiyatımızda da en çok bu kıssası ile anılmaktadır.

Âb-ı hayât-ı Hızır kerāmâta erdirir
Şebzinde-dâr sâhasını zeng-bâr-ı şeb

21/5

Serdi postu kâ'rına deryâ-yı 'aşkın ehl-i 'aşk
Ḥâliyâ seccâde-i Hızır ise âb üstündedir

33/7

2.4.8.22. 3.8.16. Bâyezîd-i Bistâmî

İlk büyük mutasavvıflardan olan Bâyezîd-i Bistâmî'nin görüşlerini daha hayattayken pek çok kişi kabul etmiş, ona bağlanmışlardır. Onun düşüncesine göre sâlik kendinden geçmeli, benliğini yok etmeli ve Allah'a ulaşmalıdır. Bu makama da ancak nefsin terbiye ederek, derin tefekkürle ve iç âleminde hissettiği Allah'a yönelerek varabilir.⁹⁸

⁹⁷ İskender Pala, “Hızır”, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, s.204.

⁹⁸ Süleyman Uludağ, “Bâyezîd-i Bistâmî”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1992, C. 5, s. 238-241.

Bırakdım ‘âlem-i hayretde rûh-ı pîr-i Bistâm’ı
Maķâm-ı pārsāde-i sūbhā-girdār olduğum demler

39/5

2.4.8.23. İbrâhim b. Edhem

Zengin ve itibarlı bir ailenin çocuğu olduğuna dair veya Belh hükümdarının oğlu ya da torunu olduğuna dair rivayetler bulunan İbrâhim b. Edhem’in sahip oldu şeylerden vazgeçerek zühd yolunu seçmesi hayatının destanlaştırılmasını sağlamıştır⁹⁹.

Yâ sen ne için olmayanı eyleyemezsin
Allâh’a fedâ hem de olup tâlib-i vuşlat

25/4

‘Aşķ-ile iķtidâ-i esrâr-ı Hâķķ’a maķrem ol
İttikâda sâlik-i işr-i imâm-ı a’zam ol
Cezbe-i Mevlâ’da Mevlânâ gibi ferruķ-dem ol
Mülk-i tecrîd içre mânend-i İbrâhîm Edhem ol
Bende ol Mevlâ ol âķir ķalma ķayvân âdem ol

Ne ‘abâ-ser-püş-ı faķr ol ne ķabâ-püş-i Cem ol

Bir bilinmez şüret içre pâdişâh-ı ‘âlem ol

96/1

2.4.8.24. Abdü’l-kâdir Geylânî

Osman Şems Efendi’nin de bağlı olduğü Kâdirîyye tarikatının kurucusudur. Mecmuada bulunan şiirlerde Kâdirîlik ve Abdü’l-kâdir Geylânî sıkça geçmektedir. Osman Şems Efendi onu “Gavs-ı Aktâb-ı Velâ”, “Şâh-ı İklim-i Bekâ”, “Mazhâr-ı Nûr-ı Hüdâ”, “Bazü’l-Eşheb” olarak anmaktadır.

⁹⁹ Nurettin Albayrak, “İbrâhim b. Edhem”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 2000, C. 21, s.295-296.

63.şiiir Osman Şems Efendi tarafından yazılan, “Kasîde-i Gavs-i Âzam Pîr-i ‘Abdü’l-kâdir el-Ceylî Kuddise Sırrıhü” başlıklı 46 beyitlik bir kasidedir.

Cenâb-ı şeyh-i ‘Abdü’l-ķâdir el-Ceylî ki zâtıdır
Hakîkatde gürüh-ı evliyâya ğavş u rehberdir

63/8

Ġavs-ı aķtâb-ı velâ Hâzret-i ‘Abdü’l-ķâdir
Şâh-ı iķlîm-i beķâ Hâzret-i ‘Abdü’l-ķâdir
Şems eder cezbe ile nisbet eden bendesini
Mazhar-ı nûr-ı Hüdâ Hâzret-i ‘Abdü’l-ķâdir

36/1

Mübâhât eylerim andan ki memdûhum olan sultân
Cenâb-ı pîr-i ‘Abdü’l-ķâdir el-Ceylî gibi bir erdir

63/45

Çün görüp dervîşi oldum pîrim ‘Abdü’l-Ķâdir’i
Ķâdirî’yim Ķâdirî’yim Ķâdirî’yim Ķâdirî
Gördüm ol yüzden tecellî-i Hüdâ-yı Ķâdir’i
Ķâdirî’yim Ķâdirî’yim Ķâdirî’yim Ķâdirî

165/1

Elif Allāh'ın k'anı
Be Bağdād'dır mekânı
Te Tañrı'nuñ arslanı
Hü 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

189/1

2.4.8.25. Şems-i Tebrizî

Osman Şems Efendi, mahlasını Şems-i Tebrizî'den aldığını aşağıdaki beyitte açıklamaktadır:

Pertevi zātından ey Şems ettiğin-çün iktibās
Yādigâr aldım bu ismi Şemsî-i Tebriz'den

126/5

2.4.8.26. Mevlânâ

Osman Şems Efendi'nin 43.şiiri son bendinden anlaşılacağı üzere Mevlânâ için yazılmış bir methiyedir.

Sipihri-i vahdetiñde Şems-veş püyân-ı 'aşk oldum
Ki ser-gerdân-ı bezm-i sāğar-ı şahbâ-yı 'aşk oldum
Cemâliñ gülşeninde bülbül-i güyâ-yı 'aşk oldum
Derūnum nâle-i hicriñle deldim nây-ı 'aşk oldum
Ki şeh-nây-ı nevâ-perdâz-ı Mevlânâ-yı 'aşk oldum
Dilimde nâle-i âteş-nişârım varsa sendendir

43/7

Gördü Hâk vechini her vech-ile bir Mevlânâ
Pâ-be-gül mîh-i semâ eyledi vicdân ile raqş

81/5

2.4.8.27. Edebî Şahsiyetler

2.4.8.27.1. *Leylâ ve Mecnûn*

İslâm medeniyetlerinin edebiyatlarında önemli bir yeri olan Leylâ ve Mecnûn'un aşk hikâyesi Araplar arasında başlayıp dilden dile yayılmıştır ancak buna rağmen Arap ve Fars edebiyatından ziyade Türk edebiyatında daha geniş bir yer tutmaktadır. Leylâ ile Mecnûn hikâyesini gerçek anlamda ilk defa bir eser olarak kaleme alan kişi ise Genceli Nizâmî olmuştur. Eserinin sonunda Leylâ ve Mecnûn kavuşmuş olsalar da Mecnûn'un aşkı beşerî olmaktan çıkıp ilâhî aşka dönüşmüştür. Bu sebeple Mecnûn, Leylâ'yı tanımamıştır.¹⁰⁰

Düşeli zülf-i hamûndan dile sevdâ sevdâ
Gezeriz küh-ı cününü diyü Leylâ Leylâ

2/1

Şahn-ı şahrâda olup 'aşk-ıla Mecnûn-reviş
Küh u küh-sâra çıkup derd ile Leylâ diyelim

105/6

Yalınız Mecnûn'ı Leylâ zülfüne etmişdi bend
Lîk etdi cân fedâ zülfünce Leylâ gamzeñe

140/8

¹⁰⁰ Süleyman Tevfik, *Leylâ ile Mecnûn*, haz. Kemal Yavuz, Beşir Kitabevi, Ocak 2016, s. 7-10.

Nazar-ı çeşm-i hıredmendde oldum Mecnûn

Olalı cezbe-i Raḥmān-ıla Kerrār-ı şuhūd

31/6

Olayım ḥaymegeh-i leylī-i maḳsūda revān

Gezerek bâdiye-i ‘aşḳda Mecnûn Mecnûn

111/2

Şems biz Mecnûn-ı ser-gerdān-ı deşt-i ḥayretiz

Mevc-i envār-ı Ḥudā zincīr-i gerdendir bize

138/5

Gönülde buldum esrār-ı Üveysī

Üveysī’yim Üveysī’yim Üveysī

Ki oldum ‘aşḳınıñ Leylā vü Kays’ı

Üveysī’yim Üveysī’yim Üveysī

167/1

2.4.8.27.2. *Ferhad*

Meşhur aşk hikâyesi Ferhâd ile Şirin’in erkek kahramanıdır. Şirin’e âşık olan İran hükümdarı Hüsrev ile Ferhad birbirlerinin rakibidir. Ferhad, Şirin’e kavuşmak için gerçekleşmesi imkânsız görünen şeyleri göze alabilen, onun için dağları -Bî-sütûn- delebilecek kadar güçlü bir âşıktır.¹⁰¹

‘Aceb mi iñledirsem şadme-i āhımla gerdünü

Ki erdi Bî-sütûn’a tîşe-i Ferhâd’dan feryād

30/3

¹⁰¹ Cemal Kurnaz, “Ferhad”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1995, C.12, s. 383.

2.4.8.27.3. Cem/ Cemşîd

Efsanevi İnan hükümdarlarından Cem, şarabın mucidi olarak edebiyatta adından sıkça söz edilen kahramanlardan biridir. Şarabı sunabilmek için yaptığı kadehle de Câm-ı Cem, câm-ı Cemşîd, câm-ı cihânnümâ gibi tamlamalarla anılmaktadır.¹⁰²

Cem şanur kendini mestânesi bu meygedeniñ

Câm-ı zerrîn-i neşâ-âver ile cem bir olur

48/3

2.4.9. Osman Şems Efendi Mecmuasında Dini Tabirler

Mecmuada dinî ve tasavvufî şahsiyetlerin, varlıkların yanında Osman Şems Efendi'nin şiirlerinde tasavvufî kimliğinin ve bahsi geçen şahısların tamamlayıcılığı niteliğinde pek çok dinî tabire de rastlanmaktadır. Aşağıda bazı dini tabirler örnekleri ve anlamlarıyla birlikte verilmiştir.

2.4.9.1. Bismillâh

Besmele, “esirgeyen ve bağışlayan Allah’ın adı ile” anlamına gelmektedir.

Muğavves kaşların ser-nâme-i tuğrâ-yı bismi’llâh

Cemâliñ süre-i seb‘u’l-meşânî yâ Resûla’llâh

151/2

2.4.9.2. Cennet/ Cinân

Dünyada iyi ve imânlı insanların ölümden sonra Allah tarafından ödüllendirilerek sonsuz mutlulukla yaşayacakları yer.

Fedâ etmez misin baķ âdem olsañ cenneti vâ’iz

Görüp ruhsâr-ı yâriñ hâlini bir dâne seyr eyle

136/3

¹⁰² Nurettin Albayrak, “Cem”, TDV İslâm Ansiklopedisi, 1993, C.7, s.279-280.

Hevā-yı hüsnuñ ile tā cināna dek gideriz

Hezār-ı faşl-ı gülüz gülsitāna dek gideriz

185/1

2.4.9.3. Cehennem

Dünyada günahkâr insanların ölümden sonra günahlarını ödeyecekleri yer.

Cehennem bil vücūduñdur ki der «hel min mezīd» el-ḥaḳ

Tecelliyāt-ıla ḳaşr-ı cinān olmuş ten olmazsa

145/2

2.4.9.4. Derviş

Bir tarikatın şeyhine ve kurallarına bağılı kişi.

Çün görüp dervīşi oldum pīrim ‘Abdü’l-Ḳādir’i

Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī

Gördüm ol yüzden tecellī-i Ḥudā-yı Ḳādir’i

Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī

165/1

2.4.9.5. Deyr

Kilise.

Şūret-i ādemde ‘aşḳu’llāhdan bī-behreler

Çārçüb-ı deyr-i ḡafletdir çelīpālar gibi

170/6

2.4.9.6. Habl-i Metin

Çok kuvvetli ip anlamında olup Kur'ân-ı Kerîm için kullanılır.

Cennet-i zülf-i ruḥ-ı yâr edeli ser-gerdân
Oldu zencîr baña ḥabl-i metîn-i muşḥaf

86/3

2.4.9.7. Hû

Allah demektir.

Gel gülşen-i tevḥîde şu bülbül gibi yâ hû
Nâlân olup Allâh diyelim hû diyelim hû
Göz yaşı ile gülbün-i 'aşka verelim su
Giryân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

130/1

2.4.9.8. İtikat

İnanma, inanç.

İ'tikâdîñ eyle taşḥîḥ âl ü aşḥâbı gözet
Olmaz İslâm anlar için dilde yâver olmasa

148/29

2.4.9.9. İmâm

Cemaatle kılınan namazlarda kendisine uyulan kimse, öncü.

Sen imâm-ı 'âdil ü ḥaqsın ki şekk ü şüphesiz
İktidâ eyler sana hep ehl-i îmân yâ Ḥüseyn

121/21

2.4.9.10. İmân

Allah'a inanma, inanç.

Dilde kim nâr-ı maḥabbet cevher-i cândır bize

Pertev-i esrâr-ı vaḥdet nûr-ı ĩmândır bize

133/1

2.4.9.11. Kâbe Kavseyn

İki yay arası uzaklık anlamında tasavvufta kulun Allah'a yakınlık derecesinde kullanılır.

Seni baş eylemekçün rahlegâh-ı kâb-ı kavseyne

Oḡurdu pâdişâh-ı lâ-mekânı yâ Resûla'llâh

151/9

2.4.9.12. Kâfir

Allah'ın varlığına birliğine ve getirdiklerine inanmayan kimse.

Kâfir oldu nûr-ı vechiñle müselmân olmayan

Nâra yandı âteş-i hicriñle sûzân olmayan

114/1

2.4.9.13. Kesret

Çokluk, tasavvufta Allah'ın tecellisiyle görünür hale gelmiş olanlardır.

Ten-perestiden geçüp rûḡ-ı ḡuds-i ircâyı bil

Keşret-i eşyâya bakma vaḥdet-i Mevlâ'yı bil

103/1

2.4.9.14. Kevn ü Mekân

Varlık, kâinat.

Miṣāl-i Şems olup sīne dāğ dāğ-ı firāk

Ḥuzūr-ı Ḥālîk-ı kevn ü mekâna dek gideriz

185/6

2.4.9.15. Lâ İlâhe İllallâh

Kelime-i tevhit, Allah'tan başka ilah yoktur anlamındadır.

'Āşık oldur k'ola yâri anıñ âh

Dilberi Lâ ilahe illa'llâh

Kenz o dildir k'ola bârî her gâh

Gevher-i Lâ ilahe illa'llâh

147/1

2.4.9.16. Leyle-i Kadr

Kadir Gecesi.

Eylerim neşr-i şenâ leff-i müşevveş lafz-ıla

Leyle-i kâdr-i münevverdir o zülf ü hâl ü ruḥ

10/8

2.4.9.17. Mağfîret

Allah'ın kullarını bağışlaması.

İlāhī merḥamet kıl hālimiz ğāyet perīṣāndır
Ki zīrā ‘ālem içre kārımız hep cürm ü ‘iṣyāndır
Emān Allāh emān Allāh emān Allāh emān Allāh
‘İnāyet mağfıret ŧefkat kerem senden hemān Allāh

60/1

2.4.9.18. Maḥşer

Kıyamet gününde insanların dirilip toplanacakları yer.

Ḥarāb-ābād olur ‘umrān-ı ‘ālem kıurulur maḥşer
Olur vāki‘ görölür her ne var ehvāl-i maḥşerdir

63/26

2.4.9.19. Māsivā/ Sivā

İnsanı Allah’tan uzaklaştıran her şey.

‘İlmi kıoy a‘māl ile seyr-i sülūk-ı Ḥazret et
Māsivā’llāhdan münezzeh maḳşad-ı aḳşayı bil

103/13

2.4.9.20. Mescit

Vakit namazlarının kılınabildiği yer.

Şubḥ-dem mescide gel mihr-i cemāliñ ‘arz et
Yanalım yaḳılalım ŧevk ile Mevlā diyelim

105/3

2.4.9.21. Müslümân

İslâm dinine inanan kimse.

‘İyd etmez hançer-i ebrûña kırbân olmayan
Mu‘ciz hüsnuñle kâfirdir müslümân olmayan

113/1

2.4.9.22. Müşrik

Allah’a ortak koşan kimse.

İ’tikâdıñda gözet vahdeti olma müşrik
‘Ameliyyâtda şer‘e uyup olma leccâc

26/28

2.4.9.23. Seyr ü Sülûk

Bir şeyhin rehberliğinde müridinin yaptığı manevi yolculuk.

Gel Şems ile ‘aşk ehli olup seyr ü sülûk et
Bî-‘aşk ü sülûk ‘ârif-i Sübhân olamazsın

110/31

2.4.9.24. Şeriat

Doğru yol ve açık yol için uyulması gereken hükümler.

Nebiler işr-i nâcîdir şerî‘at
Veliler başı tâcîdır şerî‘at

8/1

2.4.9.25. Tecellî

Görünme anlamında olup tasavvufta Allah'ın insanlarda ve doğada görünür olmasıdır.

Gül-i şad-berg gibi yer yer açılmış dâğ-ı sînemde

Tecellî-gâh-ı 'aşk içre gülistân olduğumdandır

34/5

2.4.9.26. Tekke/ Tekye

Dergâh.

Tekye-i 'aşkda olma şaşkın ehl-i taklîd

Bâb-ı taḥkîḳde ol merd-i İlâhîye mürîd

11/1

2.4.9.27. Tersâ

Hristiyan.

Sür çıkar dilden sivâyı gör cemâl-i vahdeti

Bütlere etme perestiş olma tersâlar gibi

170/8

2.4.9.28. Tevhît

Allah'ın varlığına ve birliğine inanma.

Sırr-ı tevḥîdde muṭlak olamaz lâf u güzâf

Ḳalbden ḳalbe erer keşf-ile ber-vech-i sükût

6/6

2.4.9.29. Vahdet

Allah'ın varlığının bir ve tek olması.

Vahdet-i Haqq'ı bilen halkı diger görmezler

Maḥv edüp zāt-ı mü'essirde eṣer görmezler

46/1

2.4.9.30. Zâhit

Dünyayı terk edip, dinin emirlerine uyan kimse.

Ḥubb-ı māl ü cāh-ıla pürdür derûnı zâhidiñ

Eylemiş beyt-i Ḥudâ'yı kendine büt-ḥâne baḳ

90/7

Bu kısımdan itibaren Kur'an-ı Kerim, sureler, ayetler ve buralarda geçen ifadeler örnekleriyle verilmiştir.

2.4.9.31. Duhâ

Kuşluk vakti demektir, Kur'an-ı Kerim'in 93.suresidir.

Yanağıñ ve'd-ḍuḥâ ve'l-leyl zülf-i sünbül-efşanıñ

Vü ṭâhâ çeşm-i mâ-zâğıñ 'ayānı yâ Resûla'llâh

151/5

2.4.9.32. Fetih

Açma, açılma demektir, Kur'an-ı Kerim'in 48.suresidir.

Şaçıñda nûr-ı vechiñ leyletû'l-ḳadr âyeti bî-reyb

Peyiñde şüretü'l-fethiñ nişanı yâ Resûla'llâh

151/6

2.4.9.33. Hel Etâ

Kur'an-ı Kerim'in 76.suresi -İnsân- Hel etâ adıyla da bilinmektedir.

Ben ne hâcet eylerim vaşfiñ yeter evşâfiña
Sûre-i Qur'ân içinde beyyinât-ı hel etâ

3/41

2.4.9.34. Hel min mezid

Kur'an-ı Kerim'de Kaf suresinde geçmekte, “daha yok mu?” anlamına gelmektedir.

Cehennem bil vücūduñdur ki der «hel min mezid» el-ḥaḳ
Tecelliyât-ıla ḳaşr-ı cinân olmuş ten olmazsa

145/2

2.4.9.35. İsrâ

Geceleyin yürütmek anlamına gelir, Kur'an-ı Kerim'in 25.suresidir. Miraç hadisesi anlatılır.

Ḳudūmūñ şüretü'l-isrâ demiñdir şüretü'l-raḥmân
Derūnuñ oldu yāsine me'ānī yâ Resūla'llāh

151/8

2.4.9.36. Kevser

Çok hayır, bereket demektir. Kur'an-ı Kerim'in 108.suresidir.

Dü saḫr-ı gül midād-ı la'l-i nābıñ şüretü'l-kevser
Ḥaḫ-ı şadriñ elem neşraḫ cinānı yâ Resūla'llāh

151/3

2.4.9.37. Kur'an-ı Kerim

İslam dininin kitabı.

Çalmamış söylenmedik bir söz cihānda gerçi līk
Mişl-i Kur'ān kavı-i mu'ciz intimā söylenmemiş

56/2

2.4.9.38. Leyl

Gece demektir, Kur'an-ı Kerim'in 92.suresidir.

Yanağın ve'd-đuhā ve'l-leyl zülf-i sünbül-efşanın
Vü tãhā çeşm-i mā-zāğın 'ayānı yā Resūla'llāh

151/5

2.4.9.39. Mā-zāga'l-basar

“Gözü şaşmadı” anlamında Kur'an-ı Kerim'in 53.suresinin -Necm-
17.ayetinde Peygamber Efendimiz için kullanılmaktadır.

Sensin ol sultān-ı mā-zāga'l-başar kim şüphesiz

Baş gözüyle gördün Allāh'ı Muhammed Muştafa

179/3

2.4.9.40. Nebe'

Haber demektir, Kur'an-ı Kerim'in 78.suresidir.

Nebe' süresidir kavliñ levā'il dişleriñ ve'n-necm

Yediñiñ süre-i mülk kāmranı yā Resūla'llāh

151/7

2.4.9.41. Seb'u'l-mesânî

Yedi ayetten oluşan anlamında Fatıha suresi için kullanılmaktadır.

Muğavves kaçların ser-nâme-i tuğrâ-yı bismi'llâh

Cemâliñ sūre-i seb'u'l-meşânî yâ Resūla'llâh

151/2

2.4.9.42. Sekahüm Rabbehüm

İnsân suresinin 21.ayetinde “Rableri onlara tertemiz içecekler içirecektir” anlamındadır.

Sirişkiñ hūn-ı dāğ-ı 'aşq-ıla yâkūt-fâm eyle

«Seķâhüm Rabbehüm» hum-hānesinden şurb-ı cām eyle

141/1

2.4.9.43. Ümmü'l-kitâb

“Kitapların anası” anlamında Kur'an-ı Kerim için bazen de Fatıha suresi için kullanılmaktadır.

Ṭāk-ı be-rūy-ı yâre çekildi bu gönlümüz

Ümmü'l-kitâb-ı hūsne uyan pîşivâlarız

74/7

2.4.9.44. Ve'l-teffeti's-sâku bi's-sâk

Kur'an-ı Kerim'in 75.suresinin -Kıyamet- 29.ayetidir. “Ve ayakları birbirine dolaşır” anlamındadır.

Vech-i Mevlâ'yı görüp eyle huzûrunda kıyâm

Olmadan mâşadağ-ı ve'l-teffeti's-sâku bi's-sâk

89/7

2.4.9.45. Yasîn

Kur'an-ı Kerim'in 36.suresidir. Peygamber Efendimiz tarafından Kur'an'ın kalbi olarak nitelendirilmiştir.

Şûret-i âdemde Hâk indi demezdiñ arza ger

Sûre-i yāsīn âdem-ile müfesser olmasa

148/20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. OSMAN ŞEMS'İN “MECMÛA-İ KELİMÂT-I MANZÛME VE MENSÛRE” MECMUASI TRANSKRİPSİYONLU METİN

3.1. METİN SİSTEMİ

1. Nüshaya ait varak numaraları sola yaslı bir şekilde köşeli parantez içerisinde “[ ]” verilmiştir.
2. Mecmuada bulunan şiirler 1-195 arası numaralandırılmıştır.
3. Şiirlerin vezni, numaraların hemen altında belirtilmiştir.
4. Okunamayan yerler “...” ile gösterilmiş, ekler kısmında okunamayan yerlerin sayfaları paylaşılmıştır.
5. Metin içerisinde noktalama işaretlerine ve büyük küçük harf kullanımına mümkün ölçüde dikkat edilmiştir.
6. Bazı şiir mısralarına yapılan eklemelere karşı tercih edilen yöntemler dipnotlarda belirtilmiştir.
7. Metin okumasında 19.yüzyılın dil özellikleri dikkate alınmış, mecmuadaki yazım ve imla kurallarına da uyularak ortak bir düzen ortaya konulmuştur.

3.2. TRANSKRİPSYON ALFABESİ

Tablo 3: Transkripsyon Alfabeti

ا ء	' A a Ā ā/ E e	ص	Ş ş
ب	B b	ض	Ḍ ḍ:
ت ة	T t	ط	Ṭ ṭ
ث	ṯ	ظ	Ẓ ẓ
ج	P p	ع	'
چ	C c	غ	Ġ ġ
ح	Ç ç	ف	F f
خ	H h	ق	K k
د	Ḥ ḥ	ك	K k/ ħ/ G g
ذ	D d	ل	L l
ز	Z z	م	M m
ر	R r	ن	N n
س	Z z	ه	H h/ a/e
س	S s	و	u ü/ vu, vü/ve
ش	Ş ş	ی	Y y, ī

3.3. METİN

[1b]

‘Azîzim ‘Osmân Nüreddîn eş-şemsî el-Üveysî el-Ğâdirî ğuddise sırruhu’s-sâmi ğazretlerinin Doğtor Mehmed Pâşâ’ya yazdıkları mektûbun şüretidir.¹⁰³

Es-selâmu ‘aleyküm Sa‘âdetlu Pâşâ Ğazretleri,

Ğağğ-ı eğağğ-ı aşafânelerinde her bâr der-kâr olan teveccühât-ı meâlî âyât-ı Cenâb-ı cihân-dârı bu def‘a dağı mütelâmî‘ el-envâr olarak ‘uhde-i liyâķat daverânelerine mîrlivâlık rütbe-i refî‘ası tevcîh ü ihsân buyurulmuş olmağın işbu teveccühât-ı cihân-ı derecât Cenâb-ı tâc-dârın tebrîk ü tes‘îdi ma‘raza-i tağdîm ‘arıza-i dervîşâneye cür‘et-i ictirâ kılındı. Umûr-ı ‘azîme-i efrâdından bulunan şü emr ü ‘azîmin muķadderât-ı İlahîyye olduğu ‘ind-i ulû‘l-el-bâbın müsallehâtden olup ğatta umûr u cüz‘iye-i ğayr-ı mütenâhiyenin dağı muķadderât-ı İlahîyyeden olduğuna bir mertebe-i delîl-i ağlı denilebilir. Bir delîlin îrâd olunması ğatır-ğüzâr fâķirânem olarak birkaç kelime tağrîriyle taşdı‘e ictisâr eyledim. Nezd-i ‘ırfân ü def‘i ğakîmâne vü loğmâniyânelerinde muvafık-ı ğikmet olur zann ederim. Şöyle ki nev‘i beşerden bir insânın muķadderâtın olan me‘külât ü meşrubâtı ğavz-ı beden bulunan mi‘desine vârid ü bâliğ olduğda mevâd-ı me‘küle ve meşrûbe, ğazm-ı şanıde tebdîl-i vaz‘ ü hey‘et ederek mâyi‘ ğâline intikâl ile lâyü‘add ü lâyühşa eczâ-yı ferdiyyeye münķasim ve hâzime-i mütebâķiye-i müteaddeden muķâsim ü mecârîsinden mürûr u ‘ubûr ile ser-âpâ vücûda münteşir olup ğatta mevâd-ı me‘külenin eczâ-yı ferdiyesi hey‘et-i me‘cûr insânın eczâ-yı ferdiye-i merkebesine ķısmet ü naşîb olarağtan hey‘et-i vâhidede her cüz‘i ferdi merkebe her cüz‘i ferdden te‘arri edüp neşv ü nemâ bulduğu vâreste-i ķayd ü iştibâhdır. ‘Acabâ ‘âlem vücûd-ı insânda

¹⁰³ Osman Şems Efendi’nin Doktor Mehmet Paşa’ya yazdığı bu mektubunda tıbbî ve tasavvufî terimleriyle dili dikkat çekmektedir. Kemâl Edib Kürķçuoğlu’nun söylediğine göre Doktor Mehmet Paşa, Haydar Paşa Hastanesi baş doktordur.

[2a]

her ferd-i cüz'i rızq-ı maḡsūmı her cüz'i ferd-i vücūda kısmet ü naşīb eden kuvvet ne ḡudrettir ve vāsıḡa-i taḡsīm olan muntaḡam bī-ḡad ālāt ü edavātı isti'māl ve istiḡdām eden üstād-ı kāmīl naşıl üstād ü şāhib ḡudret ve meziyetden te'emmül olunur ise bu kuvvetin be-ḡudret Allāhu te'ālā ḡāhiren ve bāḡinen vücūdı muḡīt olan rūḡ-ı sulḡānı olup ve ol kuvvet anın salḡanatından serīr-averde-i manşa-i zuḡūr olmuş muḡayyerü'l-'ukūl bir şun'ı bedī' olduḡu bilā iştibāḡ şābit olur. Egerḡi erbāb-ı 'ukūlden ve aşḡāb-ı fenden ba'zı zevāta rūḡ sulḡānınıñ / dem / yāḡud / 'aşab / veyāḡud / mizāc / olmasına ḡāhip olmuşlar ise de o sözler ma'nevīyātdan maḡcūb olup māddiyyāta ḡaşr-ı naḡar eden ve müsebbībi bilmeyüp esbāba i'timād kılan erbāb-ı ḡüccāb ḡanniyātından şādır olan me'küle-i evḡām ü ḡayālāt olup i'tibārdan sākıḡdır, zīrā rūḡ-ı sulḡānı vücūd-ı insānda bā-'itibār-ı meḡālī' ü meşārıḡ-ı mütefāviteden pertev-endāz-ı hey'et-i vücūd-ı imkānī olur. Bir nūr-ı latīfe-i Sübhānī ve lā-mekānı ve bir sırr-ı nefḡa-i Raḡmānī ve ḡamedānīdir ki anın 'ilm-i ḡaḡīḡati 'ilm-i ilāḡīye maḡşuş ve 'ilm-i 'irfān-ı cüz'isi enbiyā-i 'azām-ı 'aleyhimü's-selām ve evliyā-i kirām 'aleyhimü't-taḡdīs ve'l-ikrām ḡazerātına vedī'a olunmuş bir 'ilm-i keşfi şūḡudī yaḡinī olmaḡıla aḡl-ı ma'āş ile ma'ḡūl ve fehm ü derk-i ḡāşıra ile mefhūm u idrāk olunmaḡtan teā'mülīdir. Bu şūrette kişver-i vücūd-ı insānda olan taşarrufāt ü a'mālī vü aḡvāl vü aḡvāl-i külliyāt vü cüz'iyāt kāffeten te'ālā rūḡ-ı sulḡānının ef'āl-i satvet ve mikneti ve āşār-ı ḡudret salḡanatı olup ve ḡuva ve 'azāyı vücūd anın kendi vücūdundan ve vükelā-yı umūr-ı memleketi ve re'āyā ve berayā-yı ma'denī olduḡundan ve salḡanat-ı 'uzmā ḡudā-yı cihān-perveriñ numūne-i mezayā ve meziyyāsı bulunduḡundan muḡaddime-i ma'rifet-i ilāḡīye olmuş / men 'arefe nefsehu feḡad arefe rabbe / eşer-i celīle bu mebḡaş-ı ḡāmızanın şāhid-i 'adīl bī-baḡāsı bulunmuşdur ḡünkü lisān-ı şer'ide arş-ı 'azīm ü lisān-ı ḡükemāda Muḡammedü'l-cihāt ü lisān ehl-i hey'etde bi'l-cümle tevabiāt-ıla şems-i 'ālem-tāba medar

[2b]

Medār-ı ta'bīr olan fülk-i a'ḡam-ı muḡadder ki 'ālemini muḡīt-i hey'et-i 'azīmesiyle naḡar-ı ḡaḡ beyninde vücūd-ı vāhiddin 'ibāretidir. Anın cāmī'

olduğu kâtibe-i mevcūdāt-ı külliyāt ve cereyān-ı icād ü izhār kılan Cenāb-ı cihān-āferīninde bedi' ü hallāk ü erzāk maksümelerini taqsīm ü taqdīr eden kādīr ü kayyūm ve rezzāk-ı ale'l-ıtlāk ve ser-cümle-i 'ālem-i 'ālimāne 'ilm ü kudret zātı ile muḥīṭ ü sārī ve bi'l-cümle-i 'ayān ü imkān ve mekīn ü mekān esmā-i şerīfe-i mütekābilesine mazhar u zāt-ı muṭlaqası müstağni ve 'ārī olan ḥaḳīqat-ı vāḥide-i müte'āl cenāb-ı Ḥudā-yı lem-yezel ü lā-yezāl olup muḥīṭ-i kudret zātı cān-ı cānān-ı cihān-bān olduğu bī-reyb u gümān olmanın her taşarrufāt andan zuhūr bulur, kemākān fī'l-insān ve leyle mişāl-i ve'l-akrān, seyyemā evvelīn ü āḥirīn erzāk u enfāsı ve i'mār u i'māl-i taqdirāt-ı ezeliyesine ve kāffe-i umūr-ı idāre ve taşarrufāt-ı lem-yezeliyesine vā-beste olup ḥilāfı ḥāric ḥız ü imkān görülür, biraz daha tavzīḥ idelim yā'ni Cenāb-ı vacibü'l-vücūd cellet-i 'azamete ḥazretlerinin Qur'ān-ı Kerīm'de / ilā lehu'l-ḥalk ve'l-emr / āyet-i celīlesiyle zāt-ı ecel ü a'lāsına taḥşiş buyurduğu sālifü'l-beyān vücūd-ı vāhid olan mevācidāt ki zāhiri 'ālem-i ecsām ta'bīr olunan 'ālem-i ḥalk ve bāṭın 'ālem-i ervāḥ ve ḥazerāt-ı ilāhīye ta'bīr olunan /'ālem-i emr/ ḥaḳīqatü'l-lā-mekāniyesiyle ve vicdāniyesiyle vücüb u vücūdıyla nezāhat-i cism-i insāndan rūḥ-ı sulṭānī menzilesinde olup kāffe-i mevcūdāta zuhūrāt ü taşarrufāt kendinden ve kendi kader ü kazāsıyla yed-i kudretinden vücūd bulup 'ukūl ü ifhām idrākinde vālih ü ḥayrān kalur kavlehu te'ālā / tulicu'lleyle fī'n-nehār ve tulicun'-nehāra fī'l-leyl ve tuḥricu'l-ḥayya mine'l-meyyiti ve tuḥricu'l meyyite mine'l-ḥayy ve terzuḳu men teşāu bi-ğayri hisāb /

[3a]

... Medine-i ma'rifet ribāli ve şehristān-ı ma'rifet ekmel-i insānīnin kapısı
ma'rifet-i nefsi insānī olduğundan bāb-ı ma'rifet-i nefsdan sarāy-ı ma'rifet
... giden her şırāt-ı müstakīmi ta'rīf ü irāe için tebrīken ve maḥabbeten şu
maḳāle-i dervīşānenin taḥrīr ü beyānına ictirā ü ibtidār olundu /vallahü
yekülü'l-ḥaḳḳı ve hüve yehdi's-sebīl/

Nūr-ı 'aynım eger mā-fevḳından su'āl buyurulmuş ḥāṭr-ı nişān-ı
mesīhāneleri olursa vehlem cez'en ba'de ğayr-ı mütenāhiye beyān-ı mesbūk
üzere olup yine cümlesi muḥāt-ı fī-arşı Allāh'ül-'aḳam vücūd-ı vāhiddin
'ibāret bi'z-zāt ... 'itibārisi ile feza-yı 'araşāt-ı Kibriyā sevḳ ü ba's olunmuş
cem'iyāt-ı mahlūḳāt-ı ebedi'l-evḳāt-ı i'tibār olunur, /Subḥāne men taḥayyera
fī şun'ihī'l-uḳūl / Subḥāne men bi-ḳudretihī ya'cizü'l-fühūl /.¹⁰⁴

Ketebe-hü Dervīş 'Osmān Zekī el-Üsküdarī

El-Kādirī

Sene 1302 ... Muḥarrem

Pazar

---

¹⁰⁴ Silinmesi sebebiyle okunmayan bazı yerler için "Ekler" bölümünde mektubun tıpkıbasımına bakılabilir.

mefā'îlûn mefā'îlûn mefā'îlûn mefā'îlûn

Cenāb-ı Şeyh 'Osmān Şems-efzā pîr-i devrāndır

Hakāyık gülşeninde bülbül-i esrār-ı 'irfāndır

Mübārek zāt-ı 'ālî-kadri el-ḥaḳ nūr-ı yezdāndır

Vücūd-ı mekremet-efrūzı ehl-i 'aşḳa iḥsāndır

Edīb ü fāzıl ü 'āşık enîs-i bezm-i cānāndır

Bütün aḳvāl ü aḳvāli ser-ā-pā sırr-ı Qur'āndır

Me'liyāt-ı ğarāmiyāt vādîsinde perişāndır

Medār-ı feyz 'uşşāḳ-ı bā'is-i zevk-i mürîdāndır

O bir Şems-i münîr 'ālem-ārā-yı edībāndır

Haḳirî kemteri Vaşşāf'ının ḳalbinde raḥşāndır

Bilinmez kıymeti rüşen-dilānın vaḳt-i feyzinde

Güneş tā batmadıkça zulmet-i leyl aşıkār olmaz¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Şiir Hüseyin Vassâf'a aittir ve Osman Şems Efendi için yazılmıştır.

[1b]

< Hāzihi Mecnū'a-i Kelimātu Manzūme vü Menşüretü'l lil-Mārifi's-şamedānī ve Heykel-i nūrānī >

< Seyyidinā vü mürşidinā şeyhü'ş-şüyüh eş-şeyhüs-seyyid 'Oşmān-ı Şemsü'd-dīn >

< el-Ḥanefī mezheben ve'l-Üveysī meşreben ve'l Kādirī mesleken ve'l-Melāmī >

< Menşe'en ve'ffeḳnā le ḥidmetuhu ve ni'menāl-Allāh bi-füyūzatu āmīn yā Muḥīn >¹⁰⁶

---

¹⁰⁶ “Ekler” bölümünde tıpkıbasımdan bakılabilir.

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Olur āh u dilimden bir zemīn ü bir zamān peydā
 Ḥabāb-ı eşk-i çeşmimden kıbāb-ı āsumān peydā

 Derūnum tahtgāh etmişdi bir ḥurşīd-i nūr-efşān
 Henüz mülkü's-serīr üzre degildi ger zamān peydā
3. Cihān terkin kılup her ḥaṭve menzil ber-cihān etdim
 Yine oldu ser-i rāhımda ğayrı cihān peydā

 Dem-i la'l-i lebinden bir kināyetdir ki rūḥu'llāh
 Erer her nuṭk-ı i'cāzında bir rūḥ-ı revān peydā
5. Dilimde nāvek-i ḳavs-ı ḳazā bir dāğ açdı kim
 Göründü revzeninden tā nişān-ı bī-nişān peydā

 Vücūdu mümteni'dir zıddı ammā olma mümkindür
 Niğāh-ı çeşm-i nā-peydā şuhūd-ı lā-mekān peydā

[2a]

7. Tecellî eyledikçe nev-bahâr-ı ‘aşk-ı yâr ey Şems
Eder her dâğ-ı gül-reng-i dilim bir gülsitân peydâ

2

fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün

1. Düşeli zülf-i hamûndan dile sevdâ sevdâ
Gezeriz kûh-ı cününü diyü Leylâ Leylâ

Âdem ol lücceye beñzer ki hevâlarla uyup
Renkler göstererek seyr ede deryâ deryâ
3. Remz ider çanıma teşne idügin çamze-i yâr
Leb-i şemşîr-i hamüşânesi güyâ güyâ

Erdi bir gülşene kim ‘aşkda ser-menzilimiz
Zıkr eder gülleri bülbülleri Mevlâ Mevlâ
5. Ol çadar eşk-feşân ol bu muhabbetle ki Şems
Gözleriñden düşe tâ lü‘lü’-i lâlâ lâlâ

Teşrîf-i Kudüm Teşekkürünü Hâvî Na't-ı Şerîf

Der-Sitâyiş-i Hazret-i Şâh-ı Vilâyet Rağıyallâhu Te'âlâ 'Anh

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Merhabâ yâ şâh-ı evreng-i vilâyet merhabâ

Yâ 'Aliyye'l-murtażâ yâ Hazret-i Şîr-i Hudâ

Merhabâ yâ Haydar-ı Kerrâr meydân-ı vegâ

Şâf-der-i şâhib-livâ-yı server-i kişver-güşâ

[2b]

3. Şıhr-ı sulţân-ı Resûl çift-i Zehrâ-yı Betûl

Vâlid-i sıbt-ı mükerrem ibn-i 'emm-i Muştafâ

Ey cihâd-ı fî-sebîli'llâha şâhib-Zü'l-fiķâr

Zü'l-fiķârın şaf-şikendâr-ı şufûf-ı eşkiyâ

5. Kâli'-i bâb-ı kılâ'-ı üstüvâr-ı Hayberî

Kâmi' lât-ı biķâ'-ı küfr ü tuğyân-intimâ

Kâtil-i küffâr-ı küfr-i âyîn-i bedrîn ü hanîn

Mâhi'-i zulumât-ı şirk ü nâşir-i nûr-ı hüdâ

7. Fātiḥ-i feth-i mübîn ü nāşır-ı nuşret-rehîn
Rāyet-efşān-ı şehen-şāh-ı ḥuyūl-ı enbiyā

Ādem-i ‘arz-ı vilāyet pādişāh-ı mülk-i dīn
Cāmi‘-i cem‘-i ‘ulūm-ı evvelīn-i evliyā
9. Kā‘id-i minhāc-ı ḳurb-ı Ka‘be-i vaşl-ı İlāh
Pīşvā-yı aşfiyā ḳible-nümā-yı etkıyā

Serverā dād-āverā Mevlā-yı ‘ālem-perverā
Ey velī-i müstaḳil mālīk-i ‘arş-ı üstüvā
11. Sensin ol nūr-ı ḥaḳīḳat mazḥarı kim şānına
Nūr-ı vāḥidden zuhūr etdiñ demişdir Muştafā

Faḫr-ı ‘ālemden seniñ şānıñda hem etdi şudūr
Cismūke cismī ve rūḫī rūḫuke yā Murtażā
13. Sensin ol şāh-ı vilāyet kim kerāmātıñ görüp
Sebḳat-i ‘ilm-i ilāhī etmeseydi iḳtizā

Zātıña emr-i ḫilāfetde teḳaddüm etmeyüp
Ḥazret-i Bekr u Ömer ‘Oşmān ederdı iḳtidā

15. Tā zamān-ı āferīnişde be-naql-i Cebre'ıl
Sen olup ğavvāş-ı baħr-i nūr-ı zāt-ı ıştıfā

Cevher-i māhiyyetiñden ħāl-i işķāl etmege
Eyleyince bār-gāh-ı zü'l-Celāl'e ilticā
17. Nāvek-i nīm-i nigāhı şāh-bāz-ı çeşmiñiñ
Eyledi Rūħu'l-emīn'i perr ü bālinden cüdā

Cebr-i noķşān etmege tesbīħ olup bā-emr-i Ĥak
Yā 'Alī yā bu'l-Ĥasan yā bū-Türāb u İlyā
19. Etdi mā-fātı telāfī Cebre'ıl ol sübħadan
Bildi sensin Şīr-i Merdān-ı Resül-i Müctebā

Sensin ol şīr-i Ĥudā kim dīn-i pāk-i Aħmed'i
Eyledi bāzū-yı zūruñla mü'eyyed Kibriyā
- [3a]
21. Şānıñı tebcīl için 'arş üzre yazmışdır Ĥudā
Eyyede'llāhu Te'ālā Aħmeden bi'l-murtażā

Nām-ı pākiñ bī-gümān ser-nāme-i dīvān-ı Ĥak
Zāt-ı pākiñ mażhar-ı zāt-ı Ĥudā'dır bī-riyā

23. Āşiyānıñ pişe-i küh-sār-ı Qāf-ı lā-mekān
Cilve-gāhıñdır fezā-yı lā-şabāh u lā-mesā

Müntehā-yı qadriñi derk edemez Cibrīl hiç
‘Aql-ı evvel seyrine olsa cenāh-ı ibtidā
25. Sensin ol gencine-i kenz-i hafāyā bŭ-Türāb
Kim yaŭur cenbiñde olmuş Zŭ’l-fiķarıñ ejdehā

Görse ebrŭ-yı cemāliñde eger çin-i celāl
Ŗan iķer tŭr-i belā iskeşt olur qavs-ı qazā
27. Bir şerāre dŭşse qahrıñdan bulur hep iķtirāķ
Şābit ũ seyyāre vŭ ecrām-ı ğayr-ı münteha

Ey olan zŭlf-i siyeh-kārı şebistān-ı ezel
Şem’-i hŭsn-i lā-yezāli mihr-i şubh-ı lā-fetā
29. Nŭr-ı vechiñle gider zŭlmāt-ı dil zerrāt olur
Nŭr-ı hŭrşid-i tecellā-ya ‘arŭsın i’tilā

Dŭşse ‘ilmiñden olur deryāya bir qatre eger
Qatre-i deryā hurŭf-ı ‘āliyāta mübtedā

31. Her nigāh-ı ŧefkatiñden her ğubār-ı ħāk olur
Mūsi'ye ẘūr-ı tecellī İsi'ye taĥtū's-semā

ẘuysa bir ğül-bāng-ı tevĥīdiñ kelīsā beyt olur
Heykel-i nākūs olur elbette tāc-ı pārsā
33. ŧem'ı bezm-i zūhdüñ eyler bir dem olsa lem'a-pāŧ
Zulmet-i māhī-i küfri baĥr-ı nūr-ı ihtidā

Fā'iz-i enfās-ı cān-baĥŧıñ edüp nārı cinān
Her ŧerārı nūr edüp eylerdi ħūr-ı mehlikā
35. Sen o baĥr-ı cūdsın kim kūze-i iĥsānıñā
Çeŧme-i ħurŧid-i 'ālem-tābdır bir ħatre mā

Sensin ol zıll-ı İlāh u raĥmet-i 'ālem k'ider
Keff-i lutfuñdan iki 'ālem naŧıbiñ ictinā
37. Hīç kāfir bulmaz āĥir Zü'l-fiħārıñdan rehā
Luĥf u iĥsānıñdan olmaz hīç mü'minīñ bī-nevā

Ey olanlar ŧem'ı bezm-i 'aŧkıñıñ pervānesi
ŧayd eder ŧeh-bāz olup burc-ı sa'ādetden ħümā

[3b]

39. Dergehiñde lāne ʔutmuş mūrlar merdāne-vār
Taht-ı dīhīm-i Süleymān'a olur fermān-revā

Dāmen-i luţfuñ penāgāh eyleyen ser-bāz-ı 'aşk
Gösterir 'arş olsa da tāc u kerāmetden ibā

41. Ben ne hācet eylerim vaşfiñ yeter evşāfiña
Sūre-i Qur'an içinde beyyināt-ı hel etā

Maqđemiñle reşk-i firdevs eylediñ dil-hānesin
Sāye-i kadd-i hırāmāniñla kıldıñ pür-şafā

43. Z̄ulmet-ābād-ı ğam u endūh idi vīrāne dil
Oldu feyż-i nev-dīdārıñla bir gülşen-serā

Yā 'Alī yā İlyā yā bu'l-Hasan yā bū-Türāb
Kıl kerem bīmār-ı 'aşkım eyle luţfuñla devā

45. Ten marīz u rūḥ bī-tāb u göñül sermest-i 'aşk
Rāh-ı güm-geşte vü mā'sūḳ etmiş 'ālemden ğınā

Öyle kim işkeste-bâlem nuṭṭa yokdur ṭāḳatim

Yoksa vaşfiñ gülşeninde böyle etmezdim serā

47. Vaşf-1 pākiñden olurdum öyle mu‘ciz kim olur
Cevher-i kilkimden ervāḥ-1 mücerred rū-nümā

Merḥamet kıl eyle bu na‘t-1 perişānım ḳabūl

Āsitāniñda be-ḥaḳḳ-1 ḥūn-1 şāh-1 Kerbelā

49. Şems ıtnāb-1 sūḥan etme yeter kıl taşliye
Söz tamām olduḳda çün dirīne ‘ādetdir du‘ā

Vechiñi tekrīm edüp Ḥaḳ zātıñna ḳılsun selām

Tā döner çarḥ u ṭulū‘ eyler meh ü mihr ü sühā

4

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Dīvāne dil ki oldu o dem yāra āşinā
Yār etdi anı yār olup aḡyāra āşinā

Manşūr‘1 oldu şandı cihān-dāra āşinā

Ḥaḳ bu ki cümle ḥalḳ-1 cihān dāra āşinā

3. Hep âşinā-yı nūr-ı Aḥad'dır ki 'ālemīn
Mīhr-i münīre şābit ü seyyāre āşinā

Cem'ci teẓād ü vaḥdet-i Ḥak pāy-dār olur
Zulmet olursa pertev-i envāra āşinā
- [4a]
5. Esrār-ı vaḥdet eyledi pervāneden zuhūr
Maḥv u fenāda şem'ci şerer-bāra āşinā

Seyr et belā-yı 'aşkı ki bī-çāre 'andelīb
Rāh-ı vişāl-i gülde olur ḥāra āşinā
7. Ehl-i mecāzı eyledi meftūn-ı māsivā
Kıldı ḥaḳāyık ehlini dil-dāra āşinā

Rūz-ı ezelde seyr eden ol zūlf-i pūr-ḥamīñ
Şām-ı ebedde rişte-i zünnāra āşinā
9. Āteşde yansa tütse de müşgüñ ḥaḫāsı var
Mümkin mi olma ḥāl-i füsūn-kāra āşinā

Bezm-i şafāda var yeri ol ḡonca-la'l-i nāb
Leb-ber-leb olsa sāḡar-ı ser-şāra āşinā

11. Mübrimdir olma rûh-ı şehîdâna vuşlatla

Tîğ-i nigâh u ğamze-i hûn-ı ħāra āşinā

Ey Şems kıldı secde-i mihrāb-ı ebruvān

‘Āşıklar olmadan dil ü dil-dāra āşinā

5

Mevce-i Bahr-i Esrār

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Kim olur eşer-i Muḥammed’de Üveysî-meşreb

O olur merd-i Ḥudā-perver-i İlähî-mezheb

Cümle eşyā şuver-i ‘ilm-i Ḥudā’dır ki cihān

Oldı taḥşîline ol ‘ilm-i şerîfiñ mekteb

3. Mürde-diller çün olur rûh-ı revān-baḥş-ı Mesîḥ

Sāğar-ı bāde-i ‘aşq-ıla olan leb-ber-leb

Mü’min-i pāke meşābih şecer-i müşmiredir

Şirk ile küfr ü nifāk ehline mişl oldu ḥaṭab

[4b]

5. Erişür 'ıyd-i vişāle gün olur şā'im olan
Vāşıl-ı şubḥ olur elbette olan zinde-i şeb

Ḥaḫ ile şūret-i Ḥaḫ'da görünen bir görünür
Līk enzār-ı ḥaḫīkatde o nūr u bū-Leheb
7. Ser-firāz oldu feresrān-ı mesāfāt-ı ḫuds
K'oldu çāh-ı efgēn şehevāt-süvār-ı merkeb

Faḫr u naḫvetle cebābirden olan müstekbir
Zīr-i pāya düşe mūrān-ı şağīrān gibi hep
9. Şıfat-ı kīn ü ḥasedle görünen dünyāda
Ḥaşr olur 'arşa-i maḫşerde yılan yā 'aḫrep

Şıfat-ı nemle vü fāre ile maḫşūr olanıñ
Ba'sine sirḫat ile ḫırş u ḫama' oldu sebeb
11. Kec-nihādānıñ işi rāst gelür kendisine
Ḫavsa toğruluk olur ḫāmet-i rāstındaki çep

Şüphesiz şāhid olur şānına dil-sūzlığı

Bāb-ı nīrān-ı belādır şıfat-ı kibr ü ğāzab

13. Yürü geç o kapulardan bulasın dār-ı selām

Saña dīdārını ‘arz eyleye tā Ḥāzret-i Rab

Zevk-i cennet edeb ü ḥilm ü tevāzu‘da olur

Çünkü cennet kapusu ḥilm ü tevāzu‘la edeb

[5a]

15. Şems olur mürşid olan mihr-i cihān-tāb-ı zamān

Andan envār-ı füyūzātı alanlar kevkeb

6

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Nefs-i emmāre olup mülk-i vücūda Cālūt

Rūḥ sulṭānı anıñ katline oldu Ṭālūt

Etdi teşhīr-i nigāhıñla zeneḥdānıña meyl

Ser-nigūn oldu çeh-i Bābil’e Hārūt u Marūt

3. Vechiñi bir gören efrād-ı ulu‘l-ebşāra

Açılır manzara-i nūr-ı fezā-i lāhūt

La'l-i cān-baḥşıñı seyr edene ey heykel-i nūr

Āşikāre görünür 'ālem-i ğayb u ceberūt

5. Kim olur sāye-penāh-ı per-i bāzü'l-eşheb
Görinür kādime-cünbān-ı riyāz-ı melekūt

Sırr-ı tevḥīdde muṭlaḳ olamaz lāf u güzāf

Ḳalbden ḳalbe erer keşf-ile ber-vech-i sükūt

7. Evliyā-yı Ḥaḳ olan rü'yet olunmaz oldu
Kim mürā'ı-i zamān oldu velī-i ḫāğūt

Rūḫ-ı 'ulvī olan ādemde tevāzu' bulunur

Rūḫ-ı süflī olan iblīse gerekdir 'āzamūt

9. Sālik eşer-i nebī ol ki 'ayān ola saña
Ālahūt u ceberūt u melekūt u raḫamūt

[5b]

'Aşḳ ola 'aşḳ-ı şehīdāni olan merdlere kim

Ḥadeb-i 'arş olur ey Şems aña saḳf-ı tābūt

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1.   Çalma bu gülşende dil-bend bir gül-i zībā gözet
       Şebnem-i şad-berg mānend 'ālem-i bālā gözet

       Olma bu bir kaṭre çirk-āb-ı ten içre ğavṭa-bāz
       Tā seni ğark-āb-ı emvāc eylesin deryā gözet

3.   Ağzın açmış farkın üzre ejdehā-yı nüh felek
       Kim seni bel' etmesün ol nüh-ser ejderhā gözet

       Deyr-i zulmet-ğāh-ı şirk ü cehlden alsun seni
       Tekye-i 'irfānda bir pīr-i bī-hemtā gözet

5.   Düşme bu meyḥāneniñ pāy-ı ḥum-ı iḳbāline
       Dest-i ḳudretle yapılmış bir ḳadeḥ şahbā gözet

       Dāğ-ı 'aşḳ ur sīneñe mihr-i cihān-ārā gibi
       Pertevinden cezb-i envār eylesin 'Anḳā gözet

7.   Şems her dem çıkma şūrişğāh-ı dār-ı keşrete
       Vāḳıf-ı beyt-i ḥuzūr ol ḥalvet-i tenhā gözet

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

1. Nebīler işr-i nācīdir şerī'at
Velīler başı tācīdır şerī'at

Haḳīkat kārbānı meş'alidir
Ṭarīḳ-i Haḳ sirācīdır şerī'at
- [6a]
3. Me'ālic mürşid ü bīmār-ı dervīş
Ṭarīḳ-i dükkān 'ilācīdır şerī'at

Mürīde ḫulv olur ammā merīde
Zehrden saḫt u acıdır şerī'at
5. Ma'ārif kevşeriñ 'azb ü fürātı
Anıñ milḫ-i ücācīdır şerī'at

Kökü gökde şimārı 'ilm-i bi'llāh
Dalı Ṭübā ağacıdır şerī'at
7. 'Adāletdir şerāb-ı cām-ı tesnīm
Raḫīk ile mizācīdır şerī'at

Kelāmu'llāhdır Qur'an bilā-şek

Ki anıñ iħticācıdır şerī'at

9. Haķīkat Şems mısbāh-ı Hudādır

Ki fānūs-ı züccācıdır şerī'at

9

Leff ü Neşr-i Müretteb

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Vaşl u firāk-ı yār sefid ü siyāh ü surh

Çün nūr u tār u nār sefid ü siyāh ü surh

Ruhsār-ı sīm ü hāl-i siyeh gonca la'l ile

Olmuş o gül-'izār sefid ü siyāh ü surh

3. Şemşir-i gamzeñ etdi günāh içdi kanımız

Oldu o hün-h'ār sefid ü siyāh ü surh

Mehtāba karşı bu gice dāğ-ı dilim görüp

Dedi o zülfi-tār sefid ü siyāh ü surh

[6b]

5. Sürmüş beyâz zülfüne hınna ‘Acem beçe
Kılmış mişâl-i mâr sefîd ü siyâh ü surh

Sâķī bu gice kâse-i ċiniyle ver şerâb

Cem’ olsun âşikâr sefîd ü siyâh ü surh

7. Nūr-ı nehâr-ı şâm-ı şafağdan giyer kabâ
Şems-i felek-süvâr sefîd ü siyâh ü surh

Neşr eyleyüp nigâh bu leff-i mürettebe

Hep gördü çeşm-i yâr sefîd ü siyâh ü surh

10

Leff ü Neşr-i Müşevveş

fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

1. Bâğ-ı hüsne tohm-ı ziverdir o zülf ü hâl ü ruh
Sebze vü sünbül gül-i terdir o zülf ü hâl ü ruh

Beñzedi zülf-i siyekâra toğup ruhsârdan

Şan eb ü ferzend ü mâderdir o zülf ü hâl ü ruh

3. Çün perişān etdi ehl-i küfri de ĩmānı da
Zü'l-fikār-ı müşt-i Ḥaydar'dır o zülf ü ḥāl ü ruḥ

Eylemiş çevgān-ı ḥikmet-i ṭōp ser-mestānı Ḥak
Ḳudret-i Allāhu Ekber'dir o zülf ü ḥāl ü ruḥ

5. Ḳanda bir tīr-i nigāh-ı merdüm olsun kām-bīn
Ejdehā vü genc ü gevherdir o zülf ü ḥāl ü ruḥ

[7a]

Pençesi eyler nice edhem-süvārı ḥūn-ı dil
Müje-i çeşm-i ğazanferdir o zülf ü ḥāl ü ruḥ

7. Gūyiyā şeb perde çekmiş ḳurş-ı Şems-i 'āleme
Dūd-ı müşk ü nār ü micmerdir o zülf ü ḥāl ü ruḥ

Eylerim neşr-i şenā leff-i müşevveş lafz-ıla
Leyle-i ḳadr-i münevverdir o zülf ü ḥāl ü ruḥ

11

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Tekye-i 'aşḳda olma şaḳın ehl-i taḳlīd
Bāb-ı taḳḳīḳde ol merd-i İlāhiye mürīd

Ṭurma kıl cāzibe-i ‘aşq-ıla ifnā-yı vücūd
Bilesin Ḥālīkūn anda bulasın ḥulq-ı cedīd

3. Benim ol ‘āşık-ı şeydā-yı cemāl-i maḫşūd
Ki olur nūr-ı cemāliyle şebim ḳadr-ı sa‘īd

‘İyd ü vuşlat dilime rüz-ı ciger-süz-ı firāḳ
Bāğ-ı cennet görünür çeşmime nīrān ü ‘ıyd

5. Kātibim defter-i a‘mālime beher ḥasenāt
Noḳta vaz‘ etmedi mūyum gibi hep ḳaldı sefīd

Seyyi‘ātım varaḳı rüy-ı siyāhım gibi līk
Sūde-i kilik-i ma‘āşī ile oldu tesvīd

[7b]

7. Yine yağmāladı her varımı yağmā-ger-i ‘aşq
Ḳıldı ey Şems hemān Ḥāzret-i Mevlā-yı mecīd

12

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. Olur faḳr u fenā ehlinde ḳayd-ı bīş ü kem nābūd
Ümīd-i luṭf u nā-peydā hirās-ı ḳahr u ḡam nābūd

Bulup tecrīd-i hestī çārmıhından olur sultān

Serāy-ı nīstīde bī-ser ü efser-i haddim nābūd

3. Vişāl-i şubh-ı dīdār ile işbāt-ı vücūd eyler

Mişāl-i şem'-i şeb-zinde olan ser-tā-ğadem nābūd

İkilik perdesin çāk eyleyenler Tūr-ı vaḥdetde

Eder bī-şek cemālu'llāhı rü'yet keyf ü kem nābūd

5. Tavāf-ı beyt-i maḫşūd eyleyen merdāna 'aşq olsun

Ki reh-gümgeştedir nezzāreden beyt ü hevem nābūd

Girüp zencīre girmezler 'ıḳāl-ı 'aḳla meczūbān

Çün anda ber-ḫarafdır cebr ü teklīf ü elem nābūd

7. Hevā eşnāmına eyler perestiş olmayan Hāḳ dost

Perestiş gerçi nā-mefhūmdur ḳaşd-ı şanem nābūd

Lisān-ı ḫāl olur esrār-ı ğayb eş'ārına kāfī

Ne ğam olsa nazardan levḫ-i maḫfūz u ḳalem nābūd

9. 'Aceb bir bezmiñ oldum Cem neşāt-ı cām-ı gül-fāmı

Ki şahbā vü sebū vü bezm ü sākī cām u Cem nābūd

[8a]

Erişdi bir maḳāma menzirim seyr içre kim ey Şems

Vücüb u mümteni' mümkün kıdem ḫādiş 'adem nābūd

13

mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

1. Bir dilde ki zāhir ola envār-ı Muḫammed

Zāhir görünür çeşmine dīdār-ı Muḫammed

Mir'āt-ı muḳābildeki şüret gibi ḫāmūş

Dilden dile menḳül olur esrār-ı Muḫammed

3. Zincīr olana cezbe-i Raḫmān erer elbet

Sevdā-yı ḫam-ı zülf-i siyekār-ı Muḫammed

Elbet olur Allāh evi kāşāne-i ḳalbi

Bir dilde ki taḳrīr ola iḳrār-ı Muḫammed

5. Tā rüz-ı ebed bād-ı ḫazān ile dökülmez

Serv-i çemen ü ḡonca-i ḡülzār-ı Muḫammed

Dīvān-ı İlahīde daḡı bāde-be-destdir

Sermest-i mey-i sāḡar-ı serşār-ı Muḡammed

7. Ḥuccāc gibi ḡāfilelerle çekilürler

Beyt-i Ḥarem-i vuşlata seyyār-ı Muḡammed

Gelsün Ḥarem-i sīneye pervāne gönüller

Yandı bu gice şem'-i şerer-bār-ı Muḡammed

9. Şıddık gibi Şems oturur maḡ'ad-ı şıdḡa

Kerrār gibi her kim ki olur yār-ı Muḡammed

14

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Ümmet-i bī-çāreñiz 'işyānımız var bī-'aded

Çāresiz ḡaldık bize bir çāre eyle ḡıl meded

Cürmümüzden geç ḡabül eyle recāmız etme red

El-meded ey faḡr-ı 'ālem el-meded senden meded

2

Nefse uymuş ğarka-i deryā-yı işyān olmuşuz
Lāyık-ı terbiye-i Mevlā-yı Raḥmān olmuşuz
Bir 'ināyet eyle kim ğāyet perīṣān olmuşuz
El-meded ey faḥr-ı 'ālem el-meded senden meded

[8b]

3

Āteş-i cevr-i 'adū yaqdı dil-i nā-şādımız
Eşkimiz seyl oldu çıqdı göklere feryādımız
Senden imdād olmaz ise kim eder imdādımız
El-meded ey faḥr-ı 'ālem el-meded senden meded

4

'Ālemīn içre şefā'at eyleriz senden su'āl
Ḥāk-i zilletde bizi a'dāya etme pāy-māl
Her dem ümīd-i i'ānetdir bizimçün ḥasbiḥāl
El-meded ey faḥr-ı 'ālem el-meded senden meded

5

Sen nübüvvet şāhısın şer'īn cihāna muḳtedā
Edelim raḥm et şırāt-ı müstaḳīme iḳtidā
Bu ğarīb ümmetleriñçün Ḥaḳḳa eyle ilticā
El-meded ey faḥr-ı 'ālem el-meded senden meded

6

'Aşk-ı Mevlâ ile sâlik olduğun râh 'aşkına
Leyle-i esrâda teşrîf etdiğin câh 'aşkına
El-amân ihsân u imdâd eyle Allâh 'aşkına
El-meded ey fahr-ı 'âlem el-meded senden meded

7

Bende-i dergâh-ı luţfuñ Şems-i bîmâr u hazîn
Çok zamândır kûşe-i ğamda eder âh ü enîn
Merhamet kıl hâline eyle 'inâyet ol mu'în
El-meded ey fahr-ı 'âlem el-meded senden meded

15

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâi'lün

1

Bâde-i hicriñ ki içdim şandım Allâh'ım meded
Çâresiz bir derde düşdüm yandım Allâh'ım meded
Ben bu derdiñ çâresi var sandım Allâh'ım meded
Çâresiz bir derde düşdüm yandım Allâh'ım meded

2

Yağdı cānım leyl-i hicrān içre bir nār-ı elīm
Esmedi şubḥ-ı vişāliñden henüz bād-ı nesīm
Dāğlar sīnemde yer yer merhemın bilmez ḥekīm
Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

3

Derd kim keyfiyyetin bir nüṣḥa taḥrīr eylemez
Dāğ kim hīç bir me'ālic re'y ü tedbīr eylemez
Āh u efgān u niyāzım saña te'şīr eylemez
Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

4

Aqmada cūlar gibi seyl-i sirişk-i iftirāk
Lāle-i sīrāba döndü zaḥm-ı sūz-ı iftirāk

[9a]

Bir yaña fūrkat gāmı bir yaña derd-i iştīyāk
Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

5

Şems-i āteş-ḥīze yol ver vuşlatın eyvānına
İştīyākıñla boyanmışdır sirişki kânına
Çāre sendendir olursa yārā-i hicrānına
Çāresiz bir derde düşdüm yandım Allāh'ım meded

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün

1. Tevhîde berâber tutulup şân-ı Muḥammed
Yazıldı nişân-ı ḥaṭṭ-ı zîşân-ı Muḥammed

Menşûr-ı risâlet ana 'âlem ki yazıldı
Ser-nâmesi 'arş üstüne 'unvân-ı Muḥammed
3. Dünyâ deme bu 'âleme dîvân-ı Hudâdır
Ammâ görünür zâhiri dîvân-ı Muḥammed

Ey nice Süleymân-ı zamânı eyledi berbâd
Nüh ṭâḳ-ı serâ perde-i eyvân-ı Muḥammed
5. Ger ḳâ'ime-i 'arşa açılmazsa revâdır
Bir eldeki var kûşe-i dâmân-ı Muḥammed

Ser-çeşme-i ḥurşîdi eder ğarḳa-i envâr
Ḥâk-i siyeh-i ḥûn-ı şehîdân-ı Muḥammed
7. Nîrân odını başka bir âteş mi şanursın
Yandırdı anı âteş-i hicrân-ı Muḥammed

Ḳā'im olup ādāb ile dīvān-ı Muḥammed

Ṭurdı iki cānibde hep erkān-ı Muḥammed

9. Bir yanına Bū-bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān

Bir yanına ṭurdı şeh-i merdān-ı Muḥammed

Bir yanına aşḫāb-ı kirām itdi tecemmu'

Bir cānibe evlād-ı kerem-kān-ı Muḥammed

11. Ğabrā-yı cihān ḥaşre dönüp düşmen-i dīniñ

Teng oldu ḳoca başına meydān-ı Muḥammed

Dergāhıña yüzler sürüp ey Şems sen oldun

El-minneti'llillāh ki derbān-ı Muḥammed

[9b]

17

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Yā Rab nevā-yı 'aşḳ-ıla bir āh ver baña

Feyz-i nesīm-i āh-ı seḫergāh ver baña

Mānend-i Yūsuf oldum esīr-i çeh-i belā

Bārī diyār-ı 'aşḳda bir cāh ver baña

3. Ser-geşte-ḥāl-i deşt-i beyābān-ı ḥayretim

Mihmān-serāy-ı ḥazretine rāh ver baña

Faqr u fenāda ḥās-ı gedā etme destimi

Zevk-i gınā-yı kalb-i şehensāh ver baña

5. Şems şikeste-ḥāṭır-ı derd-i teğāfülüm

Ḳalb-i selīm ile dil-i āgāh ver baña

18

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Müncelīdir pertev-i envār-ı māhiyyet baña

Nūr-ı « mazīāga'l- başardır » dīde-i rü'yet baña

'Ācizim olmam zātını idrākden ger vermese

Şiddet-i farṭ-ı zuhūr-ı Kibriyā ḥayret baña

3. 'Aşk-ıla bir şem'-i dil-süzüm k'olur pervāne-vār

Cebre'il olsa nedīm-i bezm-i ünsiyyet baña

Lā-mekānī-sīretim bir cevher-i bī-keyf ü kem

Kim 'arazdır şüret-i ādemde keyfiyyet baña

5. Şems bir āyīne-i hālet-nümādır kim dilim
‘Aks eder her bir şuverden başka bir hālet baña

[10a]

19

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Süzüldü çeşmi içince ol āfitāb şarāb
Ki verdi nergis-i bīmāra nīm-ḥāb şarāb

Deriz o küşte-i ‘aşka şehīd-i bāde-i ‘aşk
Koçarsa ḥum gibi defn olduğu türāb şarāb
3. Bileydi vā‘iz içerde anı delīl ederek
Ki şurb eder bizi nehy eden kitāb şarāb

Eğerçi olmasa kayd-ı selāş-ı şer‘īsi
Bu sāḥada görünürdü bize serāb şarāb
5. Şorunca sāḳi-i bezmiñ mezāk-ı la‘l-i lebin
Dedi ‘izārı ‘araḳ-rīz olup şarāb şarāb

Benim o ‘āşık-ı giryān ü mest-i cām-ı firāk
Ki eşkim olsa revādır dem-i ḥesāb-ı şarāb

7. Ben ol şarāb ile ol dem ki Şems mest-i müdām
Olur bu mey-gedede neş'eme hicāb şarāb

20

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Hilāli kaşıña teşbīh idüp tersīm eder mehtāb
Ruḥuñ mir'āt-ı vech-i aḥsen-i takvīm eder mehtāb

Ġarīḳ-i fevc ü mevc müntehā-yı āteş-i 'aşka
Biḥār-ı nūr-ı sūtlimānını tefhīm eder mehtāb

3. Ḥurūc ile yürür Sulṭān-ı Nūre'd-dīn şāmī-ves
Sevād-ı a'zāma envārını ta'mīm eder mehtāb

[10b]

- Alup ser çeşme-i mihr-i cihāndan feyz zulmetde
Ḥayāt ırmağını reşk-āver-i tesnīm eder mehtāb

5. Giceler yandırıp mışbāḥ miskāt-ı sipihr içre
Nücüm eṭfāline nūr āyetin ta'līm eder mehtāb

Olup şemsü'd-ḍuḥā nūriyla bir bedr-i kemāl el-ḥaḳ
Der-i 'ulyāsına yüzler sürüp telşīm eder mehtāb

7. Felekde hemser-i mihr ise de noqsāna mā'ildir
Ki 'arz-ı naqd-i zerrīn-tāb-ı hüsni-i sīm eder mehtāb

'Uṭāriden bulup feyz-i kitābet defter-i çarḥa
Düyün-ı şemsi naqd-i necm-ile terķīm eder mehtāb
9. Cenāb-ı Kāzım-ı üstād-ı nazma peyrev ol ey Şems
Menāzilde hemīşe mihrini taqdīm eder mehtāb

21

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Çeşmim ki oldu ḥasret ile eşk-bār-ı şeb
Dūd-ı şerār-ı āhım olur berķ-vār-ı şeb

Görmez cemāl-i mihr şubḥgāh-ı vuşlatı
Şol mest-i ḥ'āb-ı ḡaflet olan ḥ'āb-dār-ı şeb
3. Zülfüñ ḡamıyla kim ḡara sevdāya düşdü ol
Nāçār oldu silsile-i cünbān-ı tār-ı şeb

Māh-ı cihān-ı fūrüz-ı felek şan ḡusūf olur
Zülfüñ ki 'arızıñda olur tār-u-mār-ı şeb

[11a]

5. Āb-ı hayāt-ı Hızır kerāmāta erdirir
Şebzinde-dār sāhasını zeng-bār-ı şeb

Mūsī-i deşt hayret olursañ eder saña
İzhār-ı nūr-ı Hıaķ şecer-i şu‘le-bār-ı şeb
7. Hem-rāz olur bu ‘arşada Şiddık-ı Ekber
Bedr’üd-dücā-yı ‘aşka olan yār-ı ğār-ı şeb

Eyler meşām-ı şām-ı mecānīni ‘ıtr-bār
Müşġīn-i bŷy-i kākŷl-i leylī şī‘ār-ı şeb
9. Hem-rāh-ı Şems-i ‘aşķ olan ikmāl-i devr eder
Bedr-i kemāl-veş olup edhem-sŷvār-ı şeb

Erbāb-ı ‘aşķız olmaġa sŷzān şem‘-vār
Mışbāh-ı şubhđan ederiz intizār şeb
11. ‘Arz et Cenāb-ı Kāzım’a ey Şems bu sŷzŷ
Olsun şabāh-ı rŷ‘yete dek yād-ġār-ı şeb

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Olmuşum bir bezme maḥrem k'anda olmuş yār mest

Nūş-ı şahbā eylemiş ol ğamzesi hün-h'ār mest

Dīde-i maḥmūr-ı yāri gördüm olmuş güyyiā

Bir gülistān içre iki nergis-i bīmār mest

3. Bāde-i la'liñ hevāsı zülfüñe ey şāh-ı ḥüsn

Nice biñ Mañşūr u Şibli eylemiş berdār-ı mest

[11b]

Şadmesinden sūz u ser-gerdān olur mīnā-yı çarḥ

Fürqatiñle eylesem bir āh-ı āteş-bāra mest

5. Sāḳī-i devrān etmiş dehre bir mey-i mā-ḥazar

Kim yaḥurlar ḥākde maḥmūrı hep bīzār-ı mest

Cām-ı gülden nūş edüp gül-zārda şahbā-yı 'aşḳ

Eylemiş bir hemzede müjgānın olmuş ḥār-ı mest

7. Biri mest-i cām-ı ğafletdir biri mest-i ğurūr

Ġāfil-i ḥ'ābīde mest ü 'ākil bīdār-ı mest

Bezm-i 'aşk içre ğam-ı rüz-ı hesābı kim çeker

K'anda olmuş rind ü sāķī mest hem hummār mest

9. Şems bir mey-hāneniñ ser-ħalka-i rindānıyım
Kim melāmet ehli mest ol hānede ebrār-ı mest

23

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Hūn-ı dil-i çeşmim edüp reng-i rehīn-i yāķūt
Görünür kaķre-i eşkimde cebīn-i yāķūt
La'l-i cān-baħş-ı ħat-āverdeñe mānend olamaz
Olsa da mühr-i Süleymān-ı nigīn-i yāķūt
3. Fem-i gül-bergiñe reşkiyle yuķup ķan-ı la'l
Lāl olup ķaldı taħayyürde defīn-i yāķūt
Yaķuşur rüy-ı 'araķ-nākiñe olsa teşbīh
Buzlu bir gevher-i rengīn-i terīn-i yāķūt
5. Āb-ı tāb leb-i gül-cāmuna beñzer diyemem
Ne ķadar şāf ise de mā'-ı mu'īn-i yāķūt

[12a]

Göremem hayret-i dīdār ile ser-mest olalı

Edemem fark nedir seng ü semīn-i yāķūt

7. Maye olmuş haṭṭ-ı ruhsārīñ için ey meh sebz

Birleşüp āb-ı zümrüd ile tīn-i yāķūt

Nevbahār-ı şiyem-i kāzım ü nāzım ile Şems

Beñzedi şahñ-ı gülistāna zemīn-i yāķūt

9. Mātem-i şāh Hüseyn ile edüp ḥāke eşer

Eyledi kanlı yaşım seng-i behīn-i yāķūt

24

Der-Sitāyiş-i Ehl-i Beyt -rıḍvānu'llāhi 'aleyhim ecma'in-

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Mażhar-ı nūr-ı Hudā'dır ḥānedān-ı ehl-i beyt

Nūr-ı çeşm-i Muştafā'dır ḥānedān-ı ehl-i beyt

Evliyā kim buldu anlardan şalāt-ı dā'imī

Muķtedā-yı evliyādır ḥānedān-ı ehl-i beyt

3. H̄amse-i āl-i ‘abādır ehl-i beytiñ Őehleri
Ser-te-ser āl-i ‘abādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt
- Ermedi beyt-i viŐāle uymayanlar anlara
K̄ā’id-i rāh-ı h̄üdādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt
5. Anlara el-faqr u fahrī oldu tāc-ı mef̄haret
H̄üsrev-i faqr u fenādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt
- Olmadılar lāne-perdāz-ı serāy-ı h̄ākdān
T̄ā’ir-i k̄uds-intimādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt
7. Mihr-i eflāk-ı nübüvvedir Cenāb-ı Muştafa
Necm-i burc-ı aŐfiyādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt
- D̄üzaŐ-ı f̄ürkatde k̄almaz dest-ḡir oldukları
Őāhib-i luŐf u vefādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt
9. Göklere açılmaz ol el kim t̄utar dāmenlerin
Melce’-i ehl-i recādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt
- K̄a’be-i maŐŐūd oldu beyt-i k̄uds-i AŐmedī
Kim maŐāf-ı etk̄iyādır h̄ānedān-ı ehl-i beyt

[12b]

11. Her birinden zāhir olmuşdur ‘ulūm-ı mu‘cizāt
Vārişān -ı enbiyādır ḥānedān-ı ehl-i beyt

Oldular maẓhar görüp enbiyā vü mürselīn
Pāy-tā-ser mübtelādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
13. Cümleten şāh-ı şehīdān mātemiyle zār u zār
Sīne-çāk-i Kerbelā’dır ḥānedān-ı ehl-i beyt

Nūş-ı şahbā-yı şehādet eylemişdir ekşeri
Peyrevān-ı murtaẓādır ḥānedān-ı ehl-i beyt
15. Kimisi ser-mest-i şahbā-yı şehādetdir kimi
Tīğ-i hicrāna fedādır ḥānedān-ı ehl-i beyt

Ḥükm ederler kāfdan kāfa velīkin ma‘nīde
Her biri bir pādişāhdır ḥānedān-ı ehl-i beyt
17. Hamdü li’llāh intisābım vardurur dergāhıña
‘Āşık-ı rāz-āşinādır ḥānedān-ı ehl-i beyt

Ey şırâṭ-ı müstaḳīm üzre baña hem-râh olan

Fehm kıl ehl-i velâdır ḥânedân-ı ehl-i beyt

19. Ḥaḳḳ'a ermek ister iseñ kıl meveddet anlara

Kim delîl-i Kibriyâ'dır ḥânedân-ı ehl-i beyt

Şems bu vâdîde her güm-geşte-i râh-ı ḥayrete

Reh-nümâdır reh-nümâdır ḥânedân-ı ehl-i beyt

Rıdvân'ullâhi Te'âlâ 'Aleyhim Ecma'în

25

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün

1. Ey 'âşık-ı dil-sâz cemâl-i eḥadiyyet

V'ey ṭâlib-i esrâr-ı nihân-ḥâne-i vaḥdet

Mey-ḥ'âr-ı mey-i meclis-i ḥumâr-ı maḥabbet

Maḥmûr-ı şanem-ḥâne-i peygüle-i fürḳat

3. Bu dârda da'vâ-yı maḥabbet ki edersin

Yâ sende nedir böylece ser-mestî-i ğaflet

Yā sen ne için olmayanı eyleyemezsin

Allāh'a fedā hem de olup tālib-i vuşlat

[13a]

5. Cānāna fedā nerde cihān cānı edersin

Sende var ise ger eşer-i nār-ı maḥabbet

Ancaḡ bilürem olmasa ger 'aşḡ-ı İlähî

Sen eyleyemezsin bu ḡadar Ḥaḡḡ'a inābet

7. Ta'vîḡa atan anca seni nefis ü hevādır

Zībā-yiḡ-i dünyāya edüp meyl ü meveddet

Tesvîf-ile vaḡtın geḡirüp bunda ser-encām

Vādî-yi helāke düşürüp eyler ihānet

9. Ger nefis-i le'īm olmaz ise bunda mürebbî

Şeyṡān ile dūzaḡda olur maḡhar-ı nikbet

Ger tezkiye olsa yed-i mürşidde o cevher

Bir cevher-i pākîze olur k'olmaya ḡiymet

11. 'Aşḡ-ıla 'ibādetle yanup nār-ı cihāda

Andan erişür nūr olarak Ḥaḡḡ'a nihayet

Maḥşūr olur erbāb-ı vilāyetle cihānda
Mekşūf olur andan aña esrār-ı nübüvvet

13. Ey rūḥ-ı revān aña sözüm emrimi diñle
Cān gözleriñi açmak için görmege ‘ibret

Al nefsiñ ayak altına kim emrini tutma
Tut şer‘-i şerīf emrini kim eyle ‘ibādet

15. Evḳātıñ edüp zıkr-i ilāhī ile emrār
Kıl rābıḩaña ‘azm u te‘arruz ile diḳkat

Elbette saña fetḩ olur ebvāb-ı tecellī
Kim rābıḩadır ḩaḳḳ’a giden rāh-ı hidāyet

17. Döndür yüzünü māh-ı durūze gibi Şems
Bir bedr-i kemāl ede seni nūr-ı vilayet

26

Baḩr-ı Tevhīd

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Meş‘al-i āḩıñı mişkāt-ı dile eyle sirāc
Çeşm-i cāna görünür beyt-i vişāle minhāc

Peyrev ol āfile-sālāra reh ü vaḥdetde
Ġam-güsārāne vü merdāne miṣāl-i ḥüccāc

[13b]

3. Cem‘-i ezdād iledir ma‘rifet-i vaḥdet-i Ḥaḳ
Zulmet-ābād ile vaḥdet gibi nūr-ı vehhāc

Sırr-ı tevḥīd-i Ḥudāvend’e olursañ maḏhar
Bir olur ‘azb-ı fūrāt ile saña milḥ-i ücāc

5. Nūr-ı vaḥdetden olup cümle mezāhir ḏāhir
Görünür ḳulzüm-i ‘ummānda gūyā emvāc

Gerçi her mevc sükūnuñda eder baḥre rücū‘
Līk olmazsa ṭahāretden egerçi iḥrāc

7. Olsa mevcīñ ḳoḳusu ṭa‘mı daḥi rengi ḥabīs
Rūy-ı deryādan eder ḳa‘ra rūsüb u īlāc

Devr-i ezmān ü taḳallüble o mevc-i mersüb
Çekilir tā ḳeh-i ğayyāya bulur ‘umḳ-ı füccāc

9. Merkez-i nārı geḳüp arzdan eyler nebe‘ān
Nice biñ cūy-ı revān ile bulup istidrāc

Ṭül-ı ezmānda çeküp anı şehāb-ı rahmet

Dökülür baħre olur mā'-ı ṭahūr-ı seccāc

11. Ādem-i kāmıl olup kesb-i ṭahāret ile

Edesin nūr gibi 'ālem-i ḳudse mi'rāc

Ādem olmaz iseñ ādem gibi yevm-i 'araşāt

Fehm edersin ne iseñ ḥaşre gelince efvāc

[14a]

13. Ey olan şüret-i ādemde behāyim-siret

Ḥastasın derdiñe ḳıl ṭıbb-ı şeri'atle 'ilāc

Eyle laḥt-ı cigeriñ nār-ı 'ibādetle kebāb

Ġam yiyüp nān-ı riyāzat ile ṭut ḳarnıñı aç

15. Nüş edüp tezkiye-i nefis ile şahbā-yı ṭahūr

Zencebāl-i mey-i tevḥid ile tā'dıl-i mizāc

Āteş-i 'aşḳ-ıla tennūr-ı dile āteş yak

Eşkini hūn-ı ciğerle döküp et istihrāc

17. Hāven-i çillede eczā-yı vücūduñ maḥv et

Āb-ı rahmet ile ḳıl pūte-i dilde izvāc

Geçür inbîk-i tecelliden anı hep rûh et
Rûh-ı Loqmân'ı edersin o zamân istihrâc

19. Maraz-ı kâlbe o rûh ile bulursun çâre
Budur ol rûh ki oldu aña Loqmân muhtâc

Ya'nî kim rûh-ı izâfîye olursun vâşıl
Açılır bâb-ı semâ zâhir olurlar sırr-ı ebrâc

21. Çeşm-i hâk-bîn ile lâhûtı edersin seyrân
Selsebîl ırmağı zevkinde bulursun intâc

'İlm-i şâfî-i Muhammed'le bulursun 'irfân
Nûr-ı îmâniñi tenvîr ede nûr-ı züccâc

[14b]

23. Verilir hulk-ı 'azîm ile şarâb-ı kâfûr
Bâğ-ı firdevsde yersin melekûtı dürrâc

Rûtbe-i nûru'n-alâ-nûr olursun vâşıl
Nûr-ı dîdâra teşerrüfle edüp istibhâc

25. Bâğ-ı vuşlatda muşarrebden olanlar ey Şems
Buldular bâde-i tesnîm ü raḥîk ile mizâc

Vaḥdet-i şer' ile gör āyete baḡ varsa gözüñ

Yoksa a'mā olarak ḡaşr olacaḡsın gözüñ aç

27. Baḡr-ı tevḥīdi saña yazdı müberhen ḡalemim

Ḥavz-ı çirk-ābda ha baḡr deyu atma ḡulaç

İ'tikādiñda gözet vaḥdeti olma müşrik

'Ameliyyātda şer'e uyup olma leccāc

29. Maḡz-ı Kur'an-ı ḡaḡīḡatdir anıñ şüret-i şer'

Şer'dir Ḥaḡḡ'a ḡaḡīḡatle vuşüle minhāc

Etme şek olmasına rūḡ-ı ḡabīşiñ ifrāz

Rūḡ-ı küllī-i muḡaddesden olup istiḡrāc

31. Balsa vaḥdet ey ki deryā odur 'ilmu'llāḡ kim

Eyleye yek-digerinden anı 'aynen iḡrāc

27

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1

Ḥulūş-ı ḡalb ile ḡā'āt edüp zāhid riyādan geç

Şarāb-ı 'aşḡla ser-mest olup çün-u-çerādan geç

[15a]

Bulup alb-i selimi ml u ch-1 b-bekdan ge
Bırak lf u gzf-1 b-mezk iddi'dan ge
Dehn zre urup mhr-i sktı mdde'dan ge
Erenler alma taqlid ire vaz'-1 n-revdan ge
Erp takka bul tevid-i Mevl-y sivdan ge

2

Triatda tedrik her ne rtbe eylese obet
Ftht u fss u hkmet ile eylese lfet
Lisnla edersin vahdet-i Hk' hemn msbet
Muarrerdir yine sende ser--ser perde-i aflet
Vcd-1 vhidi vicdn in r'yet gerek r'yet
Erenler alma taqlid ire vaz'-1 n-revdan ge
Erp takka bul tevid-i Mevl-y sivdan ge

3

Olar kim r'yet-i didr bilmez mest-i afletdir
anurlar rtbe-i ilme'l-yan 'ayn-1 r'yetdir
Behey afil 'ilm baka ve r'yet baka hletdir
Olur mu 'ayn-1 mesm' ol ki mehd-1 bairetdir
Dsp nrn-1 hicrna anursn bg-1 vulatdır
Erenler alma taqlid ire vaz'-1 n-revdan ge
Erp takka bul tevid-i Mevl-y sivdan ge

Erenler kim vilāyet-i kişverinde oldular sulţān
 Kimisi şeyh-i ekberdir kimisi şadr-ı dīn-‘unvān

[15b]

Yazup bir ‘ilmi anlar ıturalım sen eyledin ĩkān
 Alursa anlar ol ‘ilmi eger farz edelim bir ān
 Ne ıalur sende inşāf et edüp Allāh için iz‘ān
 Erenler ıalma taķlīd içre vaż‘-ı nā-revādan geç
 Erüp taķķīka bul tevĥīd-i Mevlā-yı sivādan geç

Edersin şüret-i irşādda iġfāl dünyāyı
 Düşünmezsın su‘āl-i maşşer ü ta‘zīb-i ‘uķbāyı
 Olup müşrif odum kim zevķ edersin ĥaşr-ı şuġrāyı
 Şu‘ūruñdan eder zā‘il Ĥudā ol ‘ilm-i ra‘nāyı
 ıalup mānend-i ĥayvān edemezsın zıkr-i Mevlāyı
 Erenler ıalma taķlīd içre vaż‘-ı nā-revādan geç
 Erüp taķķīka bul tevĥīd-i Mevlā-yı sivādan geç

Eger insān iseķ taķlīd içinde düşme taķyīde
 ẘarīķ-i cüst ü cūda eyleyüp dāmen-i pūr-ķīde
 Bulup bir merd-i Hāķķ'ı maħrem ol andan mevācīde
 Seni bir 'āleme īşāl ede kim görmemiş dīde
 Erersin bī-ser ü pā ol zamān tā ẘūr-ı tevħīde
 Erenler ķalma taķlīd içre vaż'-ı nā-revādan geķ
 Erüp taħķīķa bul tevħīd-i Mevlā-yı sivādan geķ

ẘarīķ-i vuşlata ey Şems 'aşķı reh-nümā eyle
 Vücūduñ vārını nūr-ı tecellīde fenā eyle
 Bulup bir cism-i mevhūb-ı İlāhī pūr-şafā eyle
 Temāşā-yı diyār-ı lā-şabāħ u lā-mesā eyle
 Nigāh-ı çeşmiñi ħayret-rehīn-i Kibriyā eyle
 Erenler ķalma taķlīd içre vaż'-ı nā-revādan geķ
 Erüp taħķīķa bul tevħīd-i Mevlā-yı sivādan geķ

[16a]

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

1. Hāķķ'ı seyrān eyleyenler gördüler dünyāyı hīķ
 Nisbet eyler mi vücūda fehm eden rü'yāyı hīķ

Koymaz elden sübha-i ḥablü'l-metini müste'id

Neş'e-i 'aşk edemez şeydā dil-i dānāyı hīç

3. Kilk-i vāḥid yazmaz idi kābil fark olmasa

Ḥarf-i lā-yı nefy-ile illā-yı istiḥnāyı hīç

Fer' ü aşıñ farkı vardır mevcden deryā kadar

Gerçi fark etmez muvaḥḥid mevcden deryāyı hīç

5. Meyl eder mi dehr-i dūna ḫālib-i dīdār-ı Ḥaḫ

Hīçe eyler mi mübeddel maḫşad-ı a'lāyı hīç

Āşinā-yı sırr-ı vaḥdet vādi-i ḫayrettedir

Bilmediler Ḥaḫ'da ıtlāk ile istiḡnāyı hīç

7. Ḥaşr-ı kübrāyı bugün ey Şems 'arifler görüp

İḫtisāb-ı nefse çekmezler ḡam-ı ferdāyı hīç

29

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Sāḫiyā la'l-i lebiñden şun bize cām-ı şabūh

Kim neşātından ola mīnā-yı sīne pür-fütūḫ

Lücce-i deryā-yı meyden nāle-i mestāneden
Feyz-i gül-bāng-ı enā'llāh ile bulsun rāh ü rūh

[16b]

3. Ey mey-i güftārdan peygām-ı dildār isteyen
Cür'a-çīn ol sāğar-ı dilden saña olsun sünūh

Hırka vü seccādeye olmaz müsaḥḥar sevdiğim
Eylemez te'sīr-i tīg-i yā Vedūd u yā Bedūh

5. Dāğ-ı āteş-rīz ile şad nevḥa-i dil-ḥīz ile
Görmege dīdār-ı Ḥaḥḥ'ı sabr edüp 'ömr-i Nūh

Vech-i merdān-ı Ḥudāya bağla mir'āt-ı diliñ
Şūret-i dīdār-ı sırrıñ içre bulsun tā vuzūh

7. Mest ü ser-gerdānlarız gerdūnda mānend-i Şems
Destimizde māh-veş perine peymān-ı naşūh

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. İşitmez gūş-ı cān pervāne-i cān-dāddan feryād
Duyulmaz küşteğān-ı 'aşk-ı āteş-zāddan feryād

Bulur dāğ-ı teħazzun āşinā keç ebrūvānından
Dil-i āgāh etmez zaħm-ı tīg-i yāddan feryād

3. 'Aceb mi iñledirsem şadme-i āhımla gerdūnı
Ki erdi Bī-sütūn'a tīşe-i Ferhād'dan feryād

Dil-i nā-puhte eyler cünbüş-i gerdūndan şekve
Gelür gehvāre içre küdek-i nevezāddan feryād

[17a]

5. Ne yār u ne sitemdendir ne āgyārın cefāsından
İlāhī fūrkat-ı yār-ı vefā-mu'tāddan feryād

Bu miħnetgāhdan şekvā-yı ğam beyhūdedir ey Şems
Dil-i nālānım eyler 'ālem-i ĩcāddan feryād

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Dīdeden perde-ber-endāz olup eṭvār-ı şuhūd
Ser-bedīd oldu baña ser-te-ser esrār-ı şuhūd

Görünür çeşmime her zerrede biñ mihr-i münīr
Pertev-efşān olalı sīneme envār-ı şuhūd
3. Ravza-i huld-i berīn-i çemenistān-ı cemāl
Oldu bir ğonca-i neşküfte-i gülzār-ı şuhūd

Kābe kavseyni görür dā'ire-i vaḥdetde
Noқта-i qalbin eden merkez-i pergār-ı şuhūd
5. Maḫzar-ı rü'yet olur ḥaqq-ı yaqīn üzre tamām
Ol gönül kim ola pür-çeşm-i nigeḥ-dār-ı şuhūd

Nazar-ı çeşm-i ḥiredmendde oldum Mecnūn
Olalı cezbe-i Raḥmān-ıla kerrār-ı şuhūd
7. Ben o ḥākister-i 'aşqım ki olur her şererim
Dīde-i ḥayrete bir şem'-i şerer-bār-ı şuhūd

Ḥazret-i nāmıka ey Şems teveccüh kıl kim

Kilk-i mu'ciz-raqamı eyleye eş'ār-ı şuhūd

[17b]

8. Eyleyüp kuvve-i kudsiyye-i Bāzü'l-eşheb

Şāh-bāz-ı nıgeh-i çeşmini tayyār-ı şuhūd

32

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1

Şaķın zann etme ahvāl-i tarīkat hulyādandır

Yā taşvīrāt-ı 'aql u yā hayālāt-ı kuvādandır

Ne 'unşurdan ne mir'āt-ı tıbā' rü-nümādandır

Ne 'ilm-i sâbık ta'līm-i erbāb-ı nühadandır

Mücerred hāl-i vehbīdir tecellī-i Ḥudā'dandır

2

Dil-i ehl-i tarīkat şāf olur jeng-i kudūretten

Muvāfıkdır rızā-yı Ḥaķķ'a ef'āl-i 'ibādetten

Olup ser-mest-i hayret neş'e-i cām-ı maḥabbetden

Ma'ārif bilmez ancak intikāl-i zevk-i hāletden

Muḥaķķaķ feyz-i 'irfān-ı Muḥammed Muştafā'dandır

3

Muḳalliddir o kim görmez tecelliyāt-ı Raḥmān'ı
Ma'ārifden bulur mec'üle bir aḥvāl-i nefsanī
Gümān eyler anı zu'munda hāl ü vecd-i rūḥānī
Şanur rü'yā-yı şādık şanki eḏğās-ı perīşānı
Ki taşvīrāt-ı şeytān-ı merīd-i pür-ḥaḫādandır

4

Aña derler ki ḥāl-i şādık-ı bī-'ilm ü bī-taşvīr
Ede ehl-i sülūküñ ḥālını bī-vāsıḫa tāgyīr

[18a]

Ki ya'nī zıkr u ḫā'atle cihād-ı nefis ü feyz-i pīr
Edüp berḫ-i tecellā ile mihr ü meh gibi tenvīr
Ki ol envār mişkāt-ı Ḥabīb-i Kibriyā'dandır

5

Ayā nā-kām olan bīmār diller gibi künc-i fürḫatde
Cemāl-i şāhid-i maḫşūda ḫasret dār-ı ḫasretde
Cemāl-i yāri isterseñ temāşā bezm-i vuşlatda
Dilerseñ bī-ser ü pā lā-mekānı seyr-i vaḫdetde
Anıñ şeh-rāhı ğaybu'l-ğayb-ı aḫsā-yı fenadandır

6

Sülük eyle velîler mülkünde geç hevâlardan
Tolaşup olma ser-gerdân arz üzre semâlardan
Haķîkat şehrini seyr ise kaçdıñ mültecâlardan
Gelüp eksilme gâhîce bizim miḥnet-serâlardan

O şehriñ seyrine revzen bizim miḥnet-serâdandır

7

Geçüp ey tâlib-i Haķ güft u gûdan lâl u ḥâmûş ol
Bu Şems-i mest-i şahbâ-yı maḥabbet gibi medhûş ol
Kelâm-ı mu'cizim fehm etmege ser-tâ-be-pâ gûş ol
Gelüp ser-bezm-i rindân-ı tecellîden ḳadeḥ-nûş ol

Baḥa bu feyz-i luḫ ḥazret-i âl-i 'abâdandır

33

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Gerd-i la'liñ kim fem-i yâḳût-ı nâb üstündedir

Bir ḥabâb-ı işrâb eder gûyâ şarâb üstündedir

[18b]

Mû-miyânın ol elifdir kim ḳabâ altındadır

Beñzer ol mîme ki zülfüñ māhtâb üstündedir

3. Añdırır ol noқта-i müşgini kim hâl-i ruhuñ
Levha-i ser-nâme-i ümmü'l-kitâb üstündedir
- 'Aksi envâr-ı cebîniñdir nigâh-ı 'ibrete
Şa'sa'ânı nûr kim var âfitâb üstündedir
5. 'Aşık-ı şebzinde-dâra eyler ĩmâ-yı vişâl
Nergis-i ser-mest-i humârıñ ki h'âb üstündedir
- Giryê-i büryân-ı 'aşkı der zebân-ı hâl ile
Dökülür şol qanlı şular kim kebâb üstündedir
7. Serdi postu qâ'rına deryâ-yı 'aşkın ehl-i 'aşq
Hâliyâ seccâde-i Hızır ise âb üstündedir
- Ey kıyâmet gözleyen 'ibretle baq mîzân qıl
'Alemin ahyâr u eşrârı hesâb üstündedir
9. Ser-te-ser qalb-i habâb-âsâ hevâdır dehr-i Şems
Tâ ki fânûs-ı sipihr nüh qibâb üstündedir

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Şikeste-ḥāl-i dil ālūde-dāmān olduğumdandır
Şikeste-ḥātırım çāk-i girībān olduğumdandır

Ümīd-i vaşl-ı şubḥ nūr-ı dīdār ettiğim her şeb
Çerāğ-ı şem'-i bezm-i künc-i hicrān olduğumdandır

[19a]

3. Belā-yı 'aşka dūçār olduğum minhāc-ı takvāda
Belā-yı 'aşkdan her dem gürīzān olduğumdandır

Eger dāğ-ı derūnum fāş ederse eşk-i ḥūn-ālūd
Gül-i şādāb-veş şādān u ḥandān olduğumdandır
5. Gül-i şad-berg gibi yer yer açılmış dāğ-ı sīnemde
Tecellī-gāh-ı 'aşk içre gülistān olduğumdandır

Görüp mir'āt-ı devrān-ı şüretim ḥayretde kalmışsa
Benim bir vech-ile ser-mest ü ḥayrān olduğumdandır
7. Derūn-ı müşgi ḥūn eylerse zūlf-i 'anber-efşānım
Nevā-sāz-ı nesīm-i āh ü efgān olduğumdandır

Bülend-i kâdr-ile 'aşk içre dâ'im ser-bülend olmak

Te'alluk-ı pîşkâr-ı zülf-i cānān olduğumdandır

9. Sözüm ef'-i nihāda zehr u deryā-dilde dürr olmak

Semā-yı vahdet üzre ebr-i nīsān olduğumdandır

Bilinmezse ne ğam māhiyyetim erbāb-ı 'irfīna

Ḳıbāb-ı Ḥazret-i 'izzetde pinhān olduğumdandır

11. Hücūm-ı leşker-i miḥnetde bī-bāk olduğum ey Şems

Ġulām-ı āsitān-ı şāh-ı merdān olduğumdandır

35

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Gönül beyt-i İlahīdir zebān mi'zāb-ı hikmetdir

Me'ānī-i sūḥan feyz-i seḥāb-ı āb-ı hikmetdir

[19b]

Açarsa ḥār-ı ğam engüştīne zaḥm-ı belā şād ol

Ki destīnde açılmış bir gül-i şādāb-ı hikmetdir

3. Hoş ol deryā-yı çeşmiñden akan eşk-i belādan kim

Revācistān-ı 'aşk içre dūr-i şādāb-ı hikmetdir

Bülend-erkân-ı 'irfâna taş atma ey aşırü'l-fehm

Ki her evzâ'-i nâ-şâyestesi icâb-ı hikmetdir

5. Sipih-r-i nüh revâ âyât-ı vadetdir haıatde

Nazar erbâbına tûmâr-ı usurlâb-ı hikmetdir

Ulu'l-ebşâr iseñ bak zerreden al vadet esrârın

Ki mir'ât-ı cemâl-i mihr-i 'âlem-tâb-ı hikmetdir

7. Yüzün sür âsitân-ı murtażâya rûz u şeb ey Şems

Ki bâb-ı 'ilm-i Ha'dır melce'-i erbâb-ı hikmetdir

36

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

avs-ı atâb-ı velâ Hazret-i 'Abdü'l-âdir

Şâh-ı iqlîm-i beâ Hazret-i 'Abdü'l-âdir

Şems eder cezbe ile nisbet eden bendesini

Mazhar-ı nûr-ı Hudâ Hazret-i 'Abdü'l-âdir

[20a]

37

fe'ılātün fe'ılātün fe'ılātün fe'ılün

1. Yāy-ı ebrūlar ile ğamze-i yār ikisi bir
Çekdi peykān-ı cefā tīr-i demār ikisi bir

Düşdü haṭṭ-ı la'line ruḥsārına ol zūlf-i siyāh
Erişdi şīr ü şekere mūr ile mār ikisi bir
3. Birisi 'arz-ı cemāl etdi biri faşl-ı ḥitāb
Mūsī-i Ṭūr-ı dile nūr ile nār ikisi bir

Gülü bārān muṭarrā eder eşkim ruḥunu
Çeşm-i giryānım ile ebr-i bahār ikisi bir
5. Edemez cāhil olan bāṭıl u Ḥaḫḫ'ı temyīz
Körlere zūlmet-i şeb nūr-ı nehār ikisi bir

Nūr deryāsına müştāğraḫ olan küşte-i 'aşk
Aña beñzer kim ola mevc ü biḫār ikisi bir

7. 'Arşa-i dehri kıyāmet gören 'ārifler için
Görünür dār-ı fenā dār-ı qarār ikisi bir

Şecer-i vāhıde ezhārıdır ahyār ü şürür
Bir nihāl üzre nasıl kim gül ü hār ikisi bir

9. Renk alır cevher-i şāfīden olan sifle-nihād
Ki olur nuqra-i zer seng-i 'ayār ikisi bir

[20b]

Birisi secde biri etdi kıyām-ı kayyūm
Zıkr ü tesbīhde mescid-ile menār ikisi bir

11. Vechiñe kıldı cihān dārını çün perde-i ğayb
Görünür vech-i cihān-dār ile dār ikisi bir

Eyledi zātına āyīne-i Muḥammed yüzünü
Oldu Şems āyīne vü āyīne-dār ikisi bir

38

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Nisbet-i zāt-ıla baq nār ile nūr ikisi bir
Vādī-i dūzaḥ ile cennet ü hūr ikisi bir

İkilikte görünen şüret-i şahşiyesidir

'Ayn-ı vaḥdetde Süleymān ile mūr ikisi bir

3. Hāne-i dilden esāsiyla müberhen görünür

Beyt-i ihvān-ile eyvān-ı sürūr ikisi bir

Çeşm-i ḥaḳ-bінде zāhir cesed ü rūḥ gibi

Dār-ı uḥrā ile bu dār-ı ḡurūr ikisi bir

5. Birisi dekk-i vücūd etdi biri maḥv-ı vücūd

Bir tecellīde ki Mūsā ile Ṭūr ikisi bir

Fā'ilinden ederim birliğine istidlāl

Baḳma zıd ise de ḥayrāt ü şürūr ikisi bir

7. Şüret-i ādeme mir'āt mücellā gibidir

Vech-i Mevlā'ya buṭūn ile zuhūr ikisi bir

Birdir Allāh dü cihān ḳā'im anıñla nitekim

Levḥ-i muşḥafda ḥurūf ile suṭūr ikisi bir

[21a]

9. Erdi bir menzile kim rāh-ı ḥuzūrunda anıñ

Terk-i teklīf-i ḥuzūr ile ḥuzūr ikisi bir

Şems bir meclis-i mestān-ı mey-i vaḥdetde

Āb-ı engūr ile şahbā-yı ṭahūr ikisi bir

39

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Kanı ey dil kanı hem-bezm-i dildār olduğum demler

Şebistān-ı vişāle şem'-i bīdār olduğum demler

Olurdu her biri bir revzen-i қаşr-ı tecelliyāt

Ser-ā-pā dāğ-ı gül-reng ile gülzār olduğum demler

3. Nigāhımdan bulurdu cān ḥāk-i mürde-gān-ı 'aşk

Nigāh-ı nergis-i mestiñle bīmār olduğum demler

Urur bāng-ı ene'l-Ḥaḫ her ser-i müyümda bin Manşūr

Fedā-yı cān edip zülfünde berdār olduğum demler

5. Bıraktım 'ālem-i ḥayretde rūh-ı pīr-i Bistām'ı

Maḳām-ı pārsāde-i sübḥa-girdār olduğum demler

Olurdum pāk dāmen leke-i çirk-i te'alluḫdan

Ḥarābāt-ı melāmetde tebehkār olduğum demler

7. Revāc-ı müşgi berbād eyledim zülfüñ hevāsıyla
Hem enfās-ı nesīm-i şubḥ-ı dīdār olduğum demler
- Erişdim mübtedāya müntehādan seyr-i pergārı
Bulup tā merkez-i vaḥdetde devvār olduğum demler
- [21b]
9. Olup dermānda ḥāşıl bulmadım dermānda ey Şems
O feyzi kim bulurdum derd-ile yār olduğum demler

40

mef'ülü mef'ülü mef'ülü fe'ülün

1. Bir t̄ā'ir-i ḳudsüm ki felekler ḳafesimdir
Bu ten ḳafesi lāne-i bī-ḥār ü ḥasımdır
- Vaşf-ı leb-i yār ile o sükker dehenim ki
Ṭuṭı̄-i serāyende-zebān bir megesimdir
3. Bir demde edersem n'ola biñ mürdeyi iḥyā
Kim rūḥ-ı revān-baḥş-ı Mesīḥā-nefesimdir
- Pür-zemzeme eylerse revā 'arş-ı Ḥudâ'yı
Gül-bang-ı şehādetiñe nevā-yı ceresimdir

5. Ey Şems muhaqqak benim üstād-ı sühan kim
Her nuṭṭkuma ilhām-ı Hāḫ imdād-resimdir

41

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Sīne-çāk-i ğamze-i çeşmiñ ki ger dil-ḥün olur
Nūr-baḥş-ı āfitāb-ı aṭlas-ı gerdün olur

La'l-i mey-gūnuñ ḥayāliyle aḫan çeşmim yaşı
Bezm-i rindān-ı maḥabbetde mey-i gül-gün olur

3. Mevc-i zencīr-i ḥam-ı zülf-i perīşāniñ gören
Müşikāf-ı ḥikmet-i 'akl olsa da mecnün olur

Tīr-i müjgāniñ kemān ebrūlarıñ bir kez gören
Biñ kemāndār-ı ḫazā peykānına merhün olur

[22a]

5. Noḫṭa-i ḥāliñ görüp devr-i ruḫuñda dil veren
Yek-naẓarda kāfir-i dīn olsa da Zü'nnün olur

Dāğ-ı ḥün-efşān-ı 'aşḫa hey'et-i mīnā-yı dil
Çeşme-sār-ı āfitāba kāse-i vārün olur

7. Āh u eşkim arttırır sebz-i 'izār-ı yār kim
Mevsim-i gül āh-ı bülbül cūybār efzūn olur

Her gece şebzinde-dār-ı ḥasretiñ mānend-i şeb
Sīnesi pür-dāğ-ı sūziş ḥātır-ı maḥzūn olur
9. Şems-i dilsūzuñ bilirsin kadrini ol demde kim
Ḥākde ḳurbān-ı tīg-i 'aşḳ olup medfūn olur

42

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Benim şu derdli gönlüm çok belādan artaḳalmıḫdır
Ki gūyā vāḳı'āt-ı Kerbelā'dan artaḳalmıḫdır

'Aceb bir üstüḫ'āndır üstüḫ'ān-ı cism-i bīmārım
Ki çok 'anḳā-yı ḳāf-ı ibtilādan artaḳalmıḫdır
3. Ḥutām-ı lezzet-i keḳkūl-i dūnyāyı ḫama' ḳılma
Nice deryāze ger bāy ü gedādan artaḳalmıḫdır

Muraşḫā' tāc-ı şāhī olsa da ger ser-fürü etme
Mezellet ḫāki içre bir ḳafādan artaḳalmıḫdır

5. Şakın pā-māl-i aqdām-ı mezellet eyleme hāki

Vücūd-ı enbiyā vü evliyādan artaķalmıřdır

[22b]

Değil feyz-i cedīd ol mey ki içdik ‘aşķ deyrinde

Bize ol cür‘a mestān-ı Hūdā’dan artaķalmıřdır

7. Kālan bāķī beķā-yı Hāķ ile vehbī vücūdumdur

Anı zann etme envār-ı fenādan artaķalmıřdır

Dükenmez nevhalarla eşķ-i çeřmim cüş eder gūyā

Ki yaşlı bir şu řufān-ı belādan artaķalmıřdır

9. ‘Aceb kārbān-serādır külbe-i aķzān-ı dehr ey Şems

Nice bin ādem-i hikmet-nümādan artaķalmıřdır

43

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1

Sańa ben ‘aşķım ey dost zārım varsa sendendir

Göñülde sūziř-i ‘aşķıńla nārım varsa sendendir

Açılmış dāğlardan lālezārım varsa sendendir

Gülistānım gülümsün gülde hārım varsa sendendir

Hezār-ı nāliř-i bāğ-ı bahārım varsa sendendir

Cihānda cism ü cānım her ne varım varsa sendendir

2

Dilim ol āsumāndır k'anda mihr-i āsumān sensin
Fezā-yı sīnem ol gülşen ki verd ü erğuvān sensin
Çemenzārımdaki murğ sarāyında zebān sensin
O cism-i hāk-dānım ben k'aña rūḥ-ı revān sensin
Cihān-bānsın cihānıñ cānısın cān ü cihān sensin
Benim nem var elimde kār u bārım varsa sendendir

[23a]

3

Güzelsin hep güzeller maḫhar-ı nūr-ı cemāliñdir
Ne kim bīgāne-i ḫüsn-i cemāliñ var celāliñdir
Cesed destiñ 'aḫāsı cān-ı āṣār-ı kemāliñdir
Bütün 'ālem seniñ şermende-i luḫf u nevāliñdir
Sen ol nūr-ı mu'allāsın cihān rūşen zıllāliñdir
Ki zıll-ı nātüvānım sāye-vārım varsa sendendir

4

Ezelden tā ebed a'yān ol kim olur mefhūm
Ḳudūm eyler vücūd iḳlīmine mechūl eger ma'lūm
Gerek 'ulvī gerek süflī eger memdūḫ eger mezmūm
Cihān ü cism ü cānıñ olduđu fānī olup meczūm
'Ayān oldu baña bildim şuhūden olduđum ma'dūm
Merāyāda vücūd üzre ḫarārım varsa sendendir

5

(Seniñle ol zamān kim hem-dem-i bezm-i şafā oldum)

Raḥīk-i sāğar-ı şevkiñle mest-i cān-ı fedā oldum

Düşüp yād ellere bezm-i vişāliñden cüdā oldum

Nice derd ü ğam u hicr ü firāka mübtelā oldum

Kül oldum yana yana sūz-ı ‘aşkıñla hebā oldum

Vücūdumdan eger bākī ğubārım varsa sendendir

6

Beni maḥv u tebāh etdiñ yaqup nār-ı celāliñde

Yaṭur hākisterim dil-teşne cūybār-ı zülāliñde

[23b]

Olup her kaṭresi bir dīde seyrān kemāliñde

Olur pā-māl-i şevk ü ārzū kurb-ı vişāliñde

Şu‘ā’-i āfitāb-ı ‘ārız-ı ḥüsn ü cemāliñde

Döner bir zerre-vārım zerre vārım varsa sendendir

7

Sipīhr-i vaḥdetiñde Şems-veş pūyān-ı ‘aşk oldum

Ki ser-gerdān-ı bezm-i sāğar-ı şahbā-yı ‘aşk oldum

Cemāliñ gülşeniñde bülbül-i ğüyā-yı ‘aşk oldum

Derūnum nāle-i hicriñle deldim nāy-ı ‘aşk oldum

Ki şeh-nāy-ı nevā-perdāz-ı Mevlānā-yı ‘aşk oldum

Dilimde nāle-i āteş-nişārım varsa sendendir

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ey hilāl ebrū cihānda āsumān ʔurduḡça ʔur
Neyyir-i 'ālemce seyr eyle cihān ʔurduḡça ʔur

Ol siyeh zülf ü o ḡüsn ü o leb-i cān-baḡş-ıla
[Ol] Ḳara ʔonlu beyt-ile zer-i nāvdān ʔurduḡça ʔur
3. Pīş-i nezzāremde ḡaḡḡ-1 levḡ-i ruḡsārīñla yār
Levḡalarda muşḡaf-1 mu'ciz-beyān ʔurduḡça ʔur

Sen ḡıyām-perdāz-1 şaff-1 mescid-i ʔā'ātsin
Tā bu nüh şerfe menār-1 āsumān ʔurduḡça ʔur
5. Dil seniñ taḡt-1 revāniñdir Süleymān-1 zamān
Ol revān olduḡça ol taḡt-1 revān ʔurduḡça ʔur
[24a]
Ḳāmetiñdir rāyet-i nuşret-şi'ār-1 mülk-i dīn
Aḡlas-1 eflāk-1 zerrīn-rīsmān ʔurduḡça ʔur
7. Çıḡ ḡülistān içre şalın ey nihāl-i serv-i nāz
Ḳüller ile ḡül açıl tā ḡülistān ʔurduḡça ʔur

Sāḫiyā durma ayağınla yürüt meyler bize

Dest-i nāzıñda şarāb-ı erguvān ıurduḫça ıur

9. Gitme göñlünden gel ey sūz-i belā-yı ‘aşḫ-ı yār
Şems-i zārıñ cism-i bīmārında cān ıurduḫça ıur

45

Leff ü Neşr-i Müretteb

mefā‘ilün fe‘ilātün mefā‘ilün fe‘ilün

1. Zamān ü ‘ālem ü ādem gelür ıolar dökülür
Bahār ü gülşen ü şebnem gelür ıolar dökülür

Dehān-ı rind şulanır nūr-ı o demde Ƙa‘be‘de kim
Saḫā vü kūze vü zezem gelür ıolar dökülür
3. Eyā ṭabīb-i sitemger ğamıñla sīnede çün
Şifā vü yara vü merhem gelür ıolar dökülür

O çeşm-i mest-i şabāḫat süzünce cām-ı şabūḫ
Neşāṭ ü dīde vü perçem gelür ıolar dökülür

5. Şems bu leff-i müretteb manend-i t̄ab-ı hilāl
Zebān-ı kilke muraqqam gelür ʔolar dökülür

46

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Vaḥdet-i Ḥaqq'ı bilen ḥalkı diger görmezler
Maḥv edüp zāt-ı mü'eşşirde eşer görmezler

[24b]

Bāğ-ı firdevs-i tecellīde ʔalup ḥayretde
Ni'met-i dār-ı na'īm nār-ı saḥar görmezler

3. Her ğubār āyīne-i vech-nümā olduĝu-çün
Vech-i āyīne-i devrānda keder görmezler

Oldu bāzār-ı ḥaqqīkatde o vech-ile revāc
K'itmede dād-ı dest sūd u zarar görmezler

5. 'İnd-i Raḥmānda beytütet edüp bī-kem ü keyf
Bilmeyüp şubḥ u mesā dār u deri görmezler

Ne olurlar mütelezziz kerem ü iḥsāndan
Ne ʔazā-i ʔavs u ḥadenginde ḥaṭar görmezler

7. Olsa da süzen-i 'İsî müje-i Rûh-ı emîn
Ana dāmân-ı tecerrüdde maķar görmezler

Vech-i dildârı görüp şüret-i ekvānda Şems
Kılsalar da ruḥ-ı eşyāya nazār görmezler

47

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. İlahî nūr-ı 'aşkıñla baña bir özge ḥālet ver
Ḥaremğāh-ı vişāl-i zātına rāh-ı selāmet ver

Şarāb-ı cām-ı vaḥdetle edüp cān u dilim ser-mest
Tecellî-i cemāl ile temāşasında ḥayret ver

3. Nice demdir ki oldum dūzaḥ-ı hicrānda sūzān
Na'im-i vuşlatında cāh-ı vālā-yı kerāmet ver

Muvāfık kıl rızā-yı zātına aķvāl ü ef'ālim
Ne kim olmaz saña lāyık baña andan ferāğat ver

[25a]

5. Bırakma Şems'i zulmetğāh-ı ḥırmān içre ser-gerdān
Şafā-yı feyz-i envār-ı seherğāh-ı sa'ādet ver

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Fā'iz-i necm-i felek neyyir-i a'zam bir olur
 Tās-ı zer-i bī'-aded u çeşme-i zezem bir olur

 Günde biñ ādem olur serzede-i rüy-ı zemīn
 Līk mescūd-ı melā'ik olan ādem bir olur

3. Cem şanur kendini mestānesi bu meygedeniñ
 Cām-ı zerrīn-i neşāṭ-āver ile cem bir olur

 Çün güzel līk lebiñ gibi ḥaṭ-āverdesi yoḡ
 Ki Süleymān hezār olsa da ḥātem bir olur

5. Kutb-ı irşāddır ey Şems nihān-hāne-i Ḥaḡ
 Kıble-i nev'-i beşer beyt-i mükerrem bir olur

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Dīdem sirişk-i hicr-ile ġarḡ-āb-ı ḥūn olur
 Güyā ki baḡr-ı aḡmere girdāb-ı ḥūn olur

Her atre eşki ki asret-i lā'linle eŐmimin

Nīrāna dūŐse onca-i sīrāb-ı ūn olur

3. 'AŐkıñla sīnede açılan dāĝ-ı āteŐin

Bāĝ-ı behiŐte lāle-i Őādāb-ı ūn olur

Ol eşm-i amze-dār u nigeħ mesti seyr eden

Bu meŐhed içre teŐne-i Őehdāb-ı ūn olur

[25b]

5. Fikr-i ruħuñla eyledigim āh-ı Şu'le-dār

Ferdā-yı aŐre miħr-i cihān-tāb-ı ūn olur

Ey Şems derd-i sīnemi taħrīr ederse ger

āmem daħi lebigi mīzāb-ı ūn olur

50

mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn

1

Őorarsañ eħl-i dūnyāya nedir dūnyāyı bilmezler

Őanup 'ukbāyı dūnyā nitekim 'ukbāyı bilmezler

Görürler 'ālemi rü'yā gibi rü'yāyı bilmezler

Olurlar tālib-i Mevlā görüp Mevlā'yı bilmezler

Cihān-ārā cihān içindedir ārāyı bilmezler

Şu māhiler ki deryā içredir deryāyı bilmezler

2

Kimisi hāle dil-beste olupdur kimisi k̄āle
Arar fakr u fenā içre bürünmüş kimisi şāle
Erişmiş kayd-ı ıtlāka mişāl-i mäh-ı der hāle
Düşüp halk-ı cihān ez-pāy-tā-ser ‘aceb bir hāle
Cihān-ārā cihān içindedir ārāyı bilmezler
Şu mähiler ki deryā içredir deryāyı bilmezler

3

Kimisi nefy ü işbāt ile meşgūl oldu tenbīhe
Kimi tecrīd edüp Ṭūr-ı tekellümden iner Tīh’e
Kimi tefrīt edüp üftādedir vādī-i teşbīhe
Kimi takyīd etmişdir erüp ifrāt-ı tenzīhe
Cihān-ārā cihān içindedir ārāyı bilmezler
Şu mähiler ki deryā içredir deryāyı bilmezler

[26a]

4

Muḥakkaḳ etmeyenler reh-nümā bir merd-i āgāhı
Çerāğ-ı dīde-i cān etmeyenler derd ile āhı
Münevver görmeyenler ‘ālem-i zulmāt-ı cāngāhı
Bi-ḥakḳın cāh-ı sultān-serāy-ı lī-me‘a’llāhı
Cihān-ārā cihān içindedir ārāyı bilmezler
Şu mähiler ki deryā içredir deryāyı bilmezler

Girüp şām ü seher māned-i Şems ‘ālemde devrāne
 Vücūdın etmeyen şem‘i cemāl-i ‘aşka pervāne
 Geçüp kayd-ı sevādın olmayanlar ‘aşkla bīgāne
 Düşüp zencīr-i şevke tırmayan dīvāne dīvāne
 Cihān-ārā cihān içindedir ārāyı bilmezler
 Şu mähiler ki deryā içredir deryāyı bilmezler

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Baña ol gül‘izār ü nev-nihāl-i nāz-ı mā’ildir
 Ne yapsun kim belā-yı hāriş-i āgyār-ı hā’ildir

 O dāğ dāğ-ı hicr-i yār kim sīnemde naqş olmuş
 Anı hıfz eylerim çün yādigār olmuş hamā’ildir
3. Ne mümkündür hālāş olmak dil-i dīvāne kaydından
 O pür-ham turre-i tarrār kim başlı selāsildir

 Eger Mecnūn’ı biz ‘ilm-i ezelde eyledik sebkat
 Velī anı da inkār etmeyiz ‘ilmiñde kāmildir

[26b]

5. Nemed-pūş-i kemāl-i Hāk olup maħrūm-ı hūrmetden

Olur maqbūl zībāyişle ol kim merd-i cāhildir

Ser-i kūy-ı cünūna ermeyen ikmāl-i ‘aşk etmez

Diyār-ı ‘aşk içinde çünki ser-ħadd-i menāzildir

7. Geçenler tūr-ı ‘aklın perdesinden gördü dildārı

Ki andan māverā-yı perdeye nezzāre kıbildir

‘Aceb mi Şems olursa meş‘al-i āhıyla tāb-endāz

Ṭarīķ-i Ka‘be-i ‘aşk içre ser-ħayl-i kıvāfildir

9. Ne bilsün hālını müstağraķ-ı deryā-yı tevħīdin

‘Uķūl-i aşhābı kim meskenleri keşretde sāhildir

52

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Hüseyn-i Kerbelā kim nuħbe-i āl-i peyām-berdir

Furūğ’-ı dīde-i Zehrā çerāğ-ı çeşm-i Hāydar’dır

‘Aceb mi meşhed-i pāki maṭāf-ı kıdsiyān olsa

Ki ṭāķ-ı āsitānı ‘arş-ı a‘lāya berāberdir

3. O ħāk-i 'anberīn üzre ki sünbül zülfi düşmüşdür
Nesīminden meşām-ı 'ālem-i bālā mu'aṭṭardır

O ħāk-i ħūn-āğışte ki etmiş vechini pinhān
Cemāl-i neyyir-i a'zām ğubārından münevverdir

5. O peykān-ı kazā kim ol kemān ebrūya dāğ açdı
Per ü bālinden anıñ Cebre'il işkeste şeh-perdir

[27a]

Qızıl ħan içre biñ dāğ-ıla ol server ħayālimde
Yatur meh-pāre-i mā'kūs-ı baħr-ı nūr-ı aħmerdir

7. Livā'ü'l-ħamdı eyler muzṭarib destinde Zehrā'nın
O ħanlı pīrehen kim velvele-endāz-ı maħşerdir

Ne ħara ğün ki yā Rab mātem-i āl-i nübüvvetle
Hilāl-i āsumānın ħaddi ħam vechi mükedderdir

9. Firāķ-ı nergis-i ser-mest-i şahbā-yı şehādetle
Muħibb-i ħānedānın dīdesi bī-nūr ü bī-ferdir

Eder tīğ-i zebānı tiz elbet düşmen-i āle
O kim ħubb-ı Resül-i Kibriyā ħalbinde muzmerdir

11. Eyā şāh-ı şehīd-i Kerbelā bu Şems-i dil-ḥūna
Nigāh et kūşe-i çeşmiñle kim bābıñda çākerdir

Selām olsun revān-ı pākiñe kim ol şehīdānıñ
Ḥarīminde o bedr-i kāmiliñ mānend-i aḥterdir

53

<Medḥiye-i Şāh-ı Vilāyet -Raḍıya 'llāhu 'Anh>

mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

1

Ser-ḥalka-i cem'iyet-i ebrār 'Alī'dir

Derd ehline dermān-ı vefā-dār 'Alī'dir

Sulṭān-ı selāṭin-i kerem-kār 'Alī'dir

İklīm-i vilāyetde cihān-dār 'Alī'dir

Dervāze-i gencīne-i esrār 'Alī'dir

Maḥbūb-ı Ḥudā Ḥazretine yār 'Alī'dir

2

Bir nice zamān cūy-ı revān eyledi yaşım

Düşdüm ḥaremi kūçesine bitdi savaşıım

Şaldım eşigi taşına biñ cān eyle başım

Başımla eşiginde anıñ bir kara taşım

Dervāze-i gencīne-i esrār 'Alī'dir

Maḥbūb-ı Ḥudā Ḥazretine yār 'Alī'dir

[27b]

3

Geçdim dem-i la'li ile şahbā vü sebūdan
Zülfü hevesiyle çözülp bend-i gelūdan
Çıkdım hele ğayrılara kayd-ı tek u pūdan
Girdim harem-i hāş-ı Hudā'ya o kapudan

Dervāze-i gencīne-i esrār 'Alī'dir

Maḥbūb-ı Hudā Ḥazretine yār 'Alī'dir

4

Bu dā'ire-i aḫlas-ı ekvān-ı Muḥammed
Nüh-ḫāk-ı serā perde-i eyvān-ı Muḥammed
Bū-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān Muḥammed
Her birleri bir kıdve-i erkān-ı Muḥammed

Dervāze-i gencīne-i esrār 'Alīdir

Mahbūb-ı Hudā Ḥazretine yār 'Alīdir

5

Bünyād-ı haremġāhı nihān-ḫāne-i vaḫdet
Manzūr-ı reh-i revzeni pāliz-i nübüvvet
Bir 'avm-ı çemensāyı hep esrār-ı hüviyyet
Der-bānları sādāt-ı emīrān-ı fütüvvet

Dervāze-i gencine-i esrār 'Alī'dir

Maḥbūb-ı Hudā Ḥazretine yār 'Alī'dir

6

Bülbülleri bî-şavt u ħurûf etmede âvâz
Gül ğoncaları cām-ı şehâdet ile hemrâz
Pervânesidir şem'ine Cibrîl-i sebük-bâz
Sükkânı bütün 'İsî vü Yaĥyâ ile dem-sâz

Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir

Maĥbûb-ı Ĥudâ Ĥazretine yâr 'Alî'dir

7

Şemşîr-i kavistânı şalup sâye zemîne
Hem himmet-i bâzûsı veted 'arş-ı berîne
Miftâĥ-ı 'ulûmı hecedir ĥabl-i metîne
Künc-i ĥaremi dâr-ı emân dîn-i mübîne

Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir

Maĥbûb-ı Ĥudâ Ĥazretine yâr 'Alî'dir

8

Ol nûr-ı celîden bilünür şüret-i esmâ
Ol kenz-i muṭalsımla bulunmaĥda müsemmâ
Ger vâķıf iseñ ebsem eyâ Nûri-i şeydâ
Aşĥâbına meftûĥdur ol bâb-ı mua'llâ

Dervâze-i gencîne-i esrâr 'Alî'dir

Maĥbûb-ı Ĥudâ Ĥazretine yâr 'Alî'dir

[28a]

54

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Nedendir çöl kenārında şeref-yāb olduğu Bağdād
Cenāb-ı Hāzret-i pīriñ maķāmı olduğundandır
Gülüñ her dem Hümā-veş sāye-endāz olduğu başda
Ṭarīķ-i Kādiri'niñ gül nişānı olduğundandır

55

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

1. 'Āşıķıñ ol āteşīn lebler ki cānın yaķdılar
Bir nefesde şem'-veş cān ü cihānın yaķdılar

Māh şanma ğurreyi ķaşın görünce ey perī
Nüh felek tār-ı ķazā tīr ü kemānın yaķdılar
3. Olmasun müşġīn zülfüñ dü cihānda yüzü aķ
'Āşıķıñ kim micmer-i rūḥ-ı revānın yaķdılar

Hep geçer āşüb-ı ḥaṭṭın tīġden ammā ne sūd
Mülk-i dīniñ çārsü-yı ḥānmānın yaķdılar

5. Muşhaf-ı hüsnüñ görenler nār-ı ‘aşkıñla tamām
Dört kitābıñ koymayup nām ü nişānın yakdılar

Pāyına baş indirüp kan yutduğı Şems’iñ bugün
Saña qurbān etdiler bābıñda kanın yakdılar

56

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Derdimiz dil-dāra söylenmiş devā söylenmemiş
Mācerā söylenmiş ammā müdde‘ā söylenmemiş
Qalmamış söylenmedik bir söz cihānda gerçi līk
Mişl-i Qur‘ān kavlı-i mu‘ciz intimā söylenmemiş

[28b]

3. Dāsitān-ı ‘aşq-ıla ıolmuş kitāb-ı mümkünāt
Ben gibi bir ‘aşık-ı pür-ibtilā söylenmemiş

Ben dedim Şem‘-i Şebistān’iñ zebānından anı
Qalmış ise ‘aşık-ı Hāq’da cā-be-cā söylenmemiş

5. Söylenüp çok āyine āyine-i -i devrānda
Qalb-veş āyine-i ‘ibret-nümā söylenmemiş

Vaşf olunmuş zāhidiñ taqvā vü faqr u fāqası

Söylenmiş būriyāsı bu riyā söylenmemiş

7. Bir kitāb olmuş dü berg-i kā'ināt evşāfına
Lāyıkı vech-üzre bir söz ḥāliyā söylenmemiş

Hep Süleymān-ı zamānın ḥükmü tutmuş 'ālemi

Re'y-i pāk-i Āşaf ibn-i Berehyā söylenmemiş

9. Geçdiği Şems'in denilmiş atlas-ı eflākden
Kuḥl-ı 'ayn-ı rü'yet olmuş tūtiyā söylenmemiş

57

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Murğ-ı diller şaydına çeşm-i siyāhıñ ağı var
Ḥüsnünüñ dīvāneler bendine-i zülfi bāğı var

Dimesün mi ḥüsnüñ ādem-i cennet ey rūḥ-ı revān

Bülbülü ṭübāsı verdi kevşeri ırmāğı var

3. Kağı kāfirdir 'aceb nīrānı inkār eyleyen
Kim yanar görmez mi hicrān āteşi ocağı var

Derd-i 'aşka vaşl-ıla dermān olan 'āşık degil
'Āşık oldur k'anda vuşlat 'aşkınıñ biñ dāğı var

[29a]

5. Ğam yiyen dünyāda rızq-ıçün ğam-ı uhrā yemez
Çün mübeşşerdir cinān içre anıñ otlāğı var

Ğirre olma cennet-i ferdāya uçmaq-çün bugün
Dāhil ol qalbiñde tevḥid-i Ğudā uçmağı var

7. Bezl-i naqd-i kudret et dā'im huşul-ı maḥlaba
Fehm kııl her maḥlabıñ her çağ içinde çağı var

'Aşq-ıla yağın erit maḥv eyle kandil et teniñ
Ol yanar āteşde kim kandil-i tende yağı var

9. Şağ ü sol yoğdur demişler gerçi kim vaḥdetde lık
Sen işiñ şağ eyle kim Ḥaqq'ıñ şolu var şağı var

Sen gönül mülkin dedem zāviye mi şandıñ anıñ
Şems'i var eflāki var deryāları var dağı var

mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

1

Envār-ı nübüvvet ki Muḥammed'le celīdir

Sultān-ı rusul olduğu bī-şek ezelīdir

İ'cāz-ı bedāyi'de Ḥudā kudret elidir

Aşhābına āline tevellā emelidir

Ser-ḥalka-i aşhāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān ü 'Alī'dir

2

Ol ḥātem-i efrād-ı risālet ki mu'allā

Bir feyz-i nigīndir ki bütün nūr-ı muşaffā

Dört yāri iki yanına dört gevher-i yektā

Aşhābı alup ḥalka kenārında ser-ā-pā

Ser-ḥalka-i aşhāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer ü Ḥazret-i 'Osmān ü 'Alī'dir

3

Bir nūr-ı mücessem ki aña olmadı sāye

Kim mihr-i dirahşandır eflāk-ı Ḥudā'ya

Envār-ı vilāyetle 'Alī beñzeyüp aya

Bāķisi nücüm oldu ser-i rāh-ı Ḥudā'ya

[29b]

Ser-ḥalka-i aşhāb ki ol çār-ı velidir

Bū-Bekr ü 'Ömer H̄azret-i 'Oṣmān ü 'Alī'dir

4

Şıdk-ile mü'esses birisi bünye-i dīne

'Adl-ile biri h̄akim olup şer'-i metīne

H̄afız biri gencīne-i K̄ur'ān-ı mübīne

Bāb oldu biri memleket-i 'ilm-i yaqīne

Ser-halka-i aşhāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer H̄azret-i 'Oṣmān ü 'Âlī'dir

5

Bu nükteyi fehmi eyle ki esrār-ı hafādır

Bilmez anı cühhāl ki bī-berg u nevādır

Tā āl-i nebī kim bilürüz āl-i 'abādır

Ol yār-i cihār ile daḥi āl-i H̄udā'dır

Ser-halka-i aşhāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer H̄azret-i 'Oṣmān ü 'Alī'dir

6

Bu yār-ı cihārın birin inkār edemezsin

İnkār edersen eger kār edemezsin

Gülzār-ı Muḥammed gülünü h̄ār edemezsin

Allāh u nebī yārini aḡyār edemezsin

Ser-halka-i aşhāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer H̄azret-i 'Oṣmān ü 'Alī'dir

7

Aşhâb-ı Bedir Şuffe Hudeybiye-i zîşân
Aşhâb-ı Uḥud Ḥayber ü hem bi'ât-ı Rıdvân
'Uşşâk ü 'aşer hem daḥi enşâr-ı kerîmân
Efrâd-ı muhâcirden olan kıdve-i îmân
Ser-ḥalkâ-i aşhâb ki ol çâr-ı velîdir
Bû-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmân ü 'Alî'dir

8

Ezvâc u benât-ı ḥarem-i Aḥmed-i Muḥtâr
Evlâd-ı kirâm-ı Ḥüseynin kerem-i 'îşâr
Kim cümle imâmân ile mâ'sûm ü sitem-ḥâr
Maḳdemleridir tâc-ı ser-cümle-i ebrâr
Ser-ḥalkâ-i aşhâb ki ol çâr-ı velîdir
Bû-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmân ü 'Alî'dir

[30a]

9

Ser-çeşme-i âl-i nebevî Ḥazret-i Zehrâ
Be-sun'ı cesed-i Muştafavî Ḥazret-i Zehrâ
Hem ḥâb-ı şeb-i murtazâvî Ḥazret-i Zehrâ
Şark-ı kamerîn-i 'alevî Ḥazret-i Zehrâ
Ser-ḥalkâ-i aşhâb ki ol çâr-ı velîdir
Bû-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmân ü 'Alî'dir

10

Ḥayr-ı ḥalef olmağdı gerek āl-i peyāmbere
Ez-cümle vaṣī-i nebevī Ḥazret-i Ḥaydar
Ammā ki be-‘ilm-i ezel aḥkām-ı muḳadder
Bu vech-ile tertīb olunmuşdu ser-ā-ser

Ser-ḥalka-i aṣḥāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oṣmān ü ‘Alī’dir

11

Çün Ḥazret-i Ḥaydar ki şeh-i mülk-i vilāyet
Elbet aña lāyığdı verāsetle ḥilāfet
İcmā’ kı lup ümmet ile ḥākim-i ḳudret
Bu vech-ile oldu hepsi efḍal-i ümmet

Ser-ḥalka-i aṣḥāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oṣmān ü ‘Alī’dir

12

Sıbṭeyn-i Muḥammed ki aña pāre-i cāndır
Şadrında maḥabbetleri ‘ayn-ile ‘ayāndır
K’ol nūr-ı mücessemde iki ‘ayn-ı ‘ayāndır
Anlardaki sırr-ı nebevī sırr-ı nihāndır

Ser-ḥalka-i aṣḥāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü ‘Ömer Ḥazret-i ‘Oṣmān ü ‘Alī’dir

Taḥkīk budur fi'l-i Ḥudāvend-i każā-kār
 K'olmaz bu cihānda ezeli olmayan izhār
 Ger olsa ḥaṭā etti denür fā'il-i cebbār
 Bu mes'ele bir dīnde olmaz hele ikrār

Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān ü 'Alī'dir

[30b]

Emr etdi bize Şems o sulṭān-ı nübüvvet
 A'dāsına etmez ederiz dostuna ḥürmet
 Bā-ḥüccet ol şarī'-i kânün-ı şerī'at
 Olduysa da Mevlā-yı cihān şāh-ı vilāyet

Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān ü 'Alī'dir

Miftāḥ-ı futūḥāt-ı velā Ḥaydar-ı Kerrār
 Ḥurşid-i Ḥudā ḥāzin-i gencine-i esrār
 Oldu baña maḥşūd-ı cemāliyle be-dīdār
 Ammā ki nehc-i edeb-i şer'i pür-envār

Ser-ḥalka-i aşḥāb ki ol çār-ı velīdir

Bū-Bekr ü 'Ömer Ḥazret-i 'Osmān ü 'Alī'dir

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Şanma mihr-i 'ālemin ta'zīme istiḥkākı var
Zerreniñ de mihr mānend enfüs u āfākı var

Mest-ile hüşyārı kim farq eylesun bu dārda
Her gönülde bezm-i 'aşkıñ bāde-i raqrākı var
3. Bir degildir āşināyī-i yem-i 'ummān-ı 'aşk
Ġavşı var seyrānı var maḥvı var istiğrākı var

Nüşa-i şuğrāya baq kim anda sırr-ı lā-tenāh
Nüşa-i kübrā-yı dehriñ müntehī nüh tākı var
5. Şirkden kırtulmadır 'irfān-ı tevḥīd-i vücūd
Yoksa zāt-ı muṭlaķıñ taķyīdi var ıṭlākı var

Şanma ancak vaḥdeti bilmek tahāret şirkden
'İbret al gör kim vuzū'-ı şer'iñ istinşākı var
7. Yansa ḥayşüm-i cinān ef'al-i Ḥaķ'dan şābir ol
Ḥaķķ'ı bil Ḥaķ'dan geçüp şer'iñ deme iḥkākı var

[31a]

Bî-ser-ü-pā Hâk' da fânî olmadır tevhid-i Hâk

Söz degil ehl-i tarîkiñ hâli var ahlâkı var

9. Şüphesiz tâc-ı vilâyetdir şer'iat başına

Her kimiñ kim evliyâ postunda istihkâkı var

Şems da'vâsın eder her şem'-i bezm-i ma'rifet

Lîk şems-i 'âlemiñ âfâkda işrâkı var

60

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1

İlâhî merhamet kıl hâlimiz gâyet perişandır

Ki zîrâ 'âlem içre kârımız hep cürm ü işyandır

Emân Allâh emân Allâh emân Allâh emân Allâh

'Înâyet mağfiret şefkat kerem senden hemân Allâh

2

Günahkârız günahkârız dü 'âlemde tebehkârız

Huzûruñda siyehkârız sirişk-i dîdemiz kândır

Emân Allâh emân Allâh emân Allâh emân Allâh

'Înâyet mağfiret şefkat kerem senden hemân Allâh

3

Celālîñ erdi gâh gâh döküldü anıımız nâgâh
Bu sırdan oldular âgâh o kim erbâb-ı îkândır
Emân Allâh emân Allâh emân Allâh emân Allâh
‘Înâyet mağfiret şefat kerem senden hemân Allâh

4

Yeter terbiyemiz ‘aff eyle bâkî cürmümüzden geç
Bizi ol zâta baş et kim abîb-i zât-ı Ramân’dır
Emân Allâh emân Allâh emân Allâh emân Allâh
‘Înâyet mağfiret şefat kerem senden hemân Allâh

[31b]

5

uluñ Şems eyleyüp feryâd-ı niyâz-ile olur mu’tâd
Umar ki edesin âzâd ki ismiñ ‘aff u Ğufrândır
Emân Allâh emân Allâh emân Allâh emân Allâh
‘Înâyet mağfiret şefat kerem senden hemân Allâh

61

mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün mefâ’îlün

1. Cihânda ektigim bu ‘aş ü sevdâ hep seniñçündür
Hevâña düştüm oldum bî-ser-ü-pâ hep seniñçündür

Ger oldum pāk dāmen mescid-i minhāc-ı taḳvāda
Melāmetle gör oldum dehre rüsvā hep seniñçündür

3. Nigāh-ı dīde-i vaḥdetde beyte secde-i süccād
Temennā-yı perestār-ı çelīpā hep seniñçündür

Bu yandan dost hicrānı o yandan ʔa'ne-i düşmen
Yolunda çekdigim derd ü belāyā hep seniñçündür

5. Sen olduñ ḥüsnüñe mā'il ben oldum cevriñe ḳā'il
Yoluñda dönmezim ḥāşıl ki da'vā hep seniñçündür

Benim ol çāker-i rāz āşinā-yı ḥaydar-ı kerrār
Ki fark-ı dost u düşmen şulḥ u ğavġā hep seniñçündür

7. Meded ḳıl Şems-i pür-derde olup vaşlıñla yā dilşād
Olursa yā ğam-ı 'aşḳıñla şeydā hep seniñçündür

62

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ḥasret-i rüyñla ey dil gözlerim giryān olur
Ḳatreler mevc-i sirişkimde ḥabāb-ı kān olur

Şaplanur biñ tîr-i zaḥm-āver dil-i maḥzūnuma
Her ne dem ḥāṭır-nişānum nāvek-i müjgān olur

[32a]

3. Bir ‘aceb dāğ açtı hicriñ dilde kim her pāresi
Bir semā-i maḥşere bir mihr-i tāb-efşān olur

Ey Mesīhā-dem demiñ iḥyā-yı emvāt etse de
Şanma ki derd ü ğam-ı hicrān için dermān olur

5. Artırır feryādım ey ḳudsi nefes tesliyyetiñ
Çün ney-i sūrāḥ-ı dil enfāsdan nālān olur

Kim ḳaşıñ mihrābın etmez ḳible ey maḳşūd-ı cān
Ṭā’if-i beyt ise de ser-geşte vü ḥırmān olur

7. Böyledir ḳānūn-ı ‘aşḳ-ı dil ki mescūd-ı göñül
Senden özge her ne kim oldu bütün evşān olur

Gerçi sensin görünen her yüzden ammā sır bu kim
Vechiñe şeb-reng-i zülfüñ perde-i hicrān olur

9. Rīsmānında olur Mañşūr-ı ber-dāriñ eli
Ben gibi her kim ser-i zülfüñde ser-gerdān olur

Dīde-i şefkatle etmezseñ nigāh-ı iltifāt

Şems-i bīmārīñ yeri pister işi efgān olur

63

Kaşīde-i Ğavş-ı A'zam Pīr-i 'Abdü'l-kādir el-Ceylī Kıddise Sırrıhū

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1. Şeri'at kim nizām-ı aqdes-i Allāhu Ekber'dir
O bir qānūndur kim vāzı'-ı zāt-ı peyāberdir

O bir hışn-ı haşīn vaḥdet-i Ḥaḳ'dır ki her ḥāki
Ser-i tāc-ı vilāyet üzre bir seng-i mücevherdir
3. Tārīḳat mağzıdır ol şer'-i pākiñ kim ḥaḳīḳatde
Anıñ sālikleri insān-ı kāmildir velīlerdir

Ḥaḳīḳat bir riyāz-ı kişver-ārā-yı vilāyetdir
Dıraḫt-ı gül-nihāli Ḥazret-i Kerrār-ı Ḥaydar'dır
5. O bir Tübā-yı 'ālem-gīrdir kim her nihālinde
Velīler nābit olmuş her biri bir verd-i aḫmerdir

O bāğın bāğbānı Aḥmed-i Muḥtār'dır kim hep

Gürūh-ı enbiyā vü evliyāya zāt-ı perverdir

[32b]

7. O bāğın hem gülü hem bülbülü kim Bāz-ı Eşheb'dir

Ser-ā-ser evliyā zīr-i cenāhında berāberdir

Cenāb-ı şeyḥ-i 'Abdü'l-ḳādir el-Ceylī ki zātıdır

Ḥaḳīḳatde gürūh-ı evliyāya ğavs u rehberdir

9. Velīler kim semā-yı vaḥdete farz olsa kerrübīn

Cenāb-ı Bāz-ı Eşheb anlara Cibrīl-peykerdir

Redīf-i rüy-ı rūhu'llāh rūḥı pertev-i Raḥmān

Vücūd-ı hākdānı 'arş-ı a'zamla berāberdir

11. Eyā sultān-ı iḳlīm-i beḳā vey pīr-i Ceylānī

Vücūd-ı ḥastegān-ı 'aşḳa zikriñ rūḥ-perverdir

Anıñçün vaşfiñi eş'ār etmek üzre 'azm etdim

Ümīdimdir ki luṭf u himmetiñ 'azmimde yāverdir

13. Sen ol ğavs-ı mu'azzam mālīk-i ḥükm-i Süleymān'sın

Ḳapuñda ḳuṭb-ı 'ālem mūr-veş bir 'abd-i kemterdir

Sen ol hem-rāz-ı İsrāfīl kerrūbī-i ḥademsin kim

Seniñçün ins ü cin ervāḥ-ıla eşbāḥ-ı çākerdir

15. Sen ol şeh-bāzsın kim pençe-i sayd ü şikārīnda

Sürüşān-ı tecellī-i ṭā'ir-i işkeste şeh-perdir

Değil her şubḥ-dem ḥurşīd-i 'ālem-tāb olup ṭāli'

Anıñ nūr-ile ḥāk-i maḥdemiñ pür-nūr u pür-ferdir

17. Sürüp her şubḥ rüyün ḥākiñe çārüb eder zülfün

Ki ḥāk-i pākiñe çārüb-keş-i ḥurşīd-i envārdır

Maḥāmiñ Ka'betü'l-uşşāḳdır her gün ṭavāf eyler

Vü bālā-yı cāmi'īñ kim ḥāvi-i miḥrāb ü minberdir

19. Süleymānsın ki ḥükmüñ erse ger hem-pāy olur şāta

Kūhistān-ı beyābānda o kim şīr-i ğāzanferdir

Nigāh-ı şefḳatiñ etse teşādüf çāh-ı nirāna

Fezā-yı nūr olur ol çāh kim pür-nār-ı ahgerdir

21. Zebāniler olur ervāḥ-ı heym-i nūr-ı feyziñden

Ferişte-şüretin bağlar o kim 'ifrit ü ejderdir

‘Uṣāta ravza-i rıdvān olur her vādi-i veyli
O ‘āṣīler ki müşrikdir yaḥud müşrikden ekferdir

23. Egerçi bir şerāre düşse āteşgāh-ı ḳahrıñdan
Riyāz-ı cennete ḳaṭrān olur ol cū ki kevşerdir

Yıḳar eflāki bir nesme erişse bād-ı hışmıñdan
Düşer aṭlas zemīne ferş olur güyā ki pisterdir

25. Tezelzüldeñ düşer ğabrāya mişl-i ḳaṭre-i bārān
Felekde her ne varsa āfitāb ü māh ü aḫterdir

[33a]

Ḥarāb-ābād olur ‘umrān-ı ‘ālem ḳurulus maḥşer
Olur vāḳi’ görölür her ne var ehvāl-i maḥşerdir

27. Civān-merd-i cihānsın cūdiña bir ḳaṭredir deryā
Keyf-i iḥsāniña ṭās-ı felek bir nīm sāğardır

Düşerse arza bir ḳaṭre seḥāb-ı cūd-ı feyzinden
Füyüzātı füyüzāt-ı feleklerden füzüntedir

29. Ki zīrā ḳaṭre-i nīsān olur āĝū fem-i mārā
Seniñ ḳaṭreñ olur lü’lü’ yaḥud yāḳūt-ı aşferdir

Olur faşş-ı zümürüd hâtem-i dest-i vilâyetde

O sengin dil ki düşmüş pâyına bir seng-i mermerdir

31. Dimâğ-ı 'âlemi ta'îr eder şeh-büy-ı güftarı

Şerâr-ı âteş-i 'aşkıñ için bir dil ki mecmerdir

Ser-â-ser gülşen-i 'irfân gülüdür kim mürîdânıñ

Bezenmiş hep gül-i irfânla zerrin-efserdir

33. Olur bir bâz-ı peçe sâye-i zir-i cenâhında

Kimiñ kim murğ-ı rûhı nâr-ı 'aşkıñla muhammerdir

Sen ol seyfi-ı kazâsın kim saña kim ilticâ etse

Olursa düşmeni şeytân eger elbet muzafferdir

35. Görenler medfeniñ püşide-i hâdrâ ile mestür

Bilürler kim maqâmıñ bâğ-ı cennet nür-ı ahdardır

Görenler nür-ı vechiñ halka-i zülf-i siyâhında

Olurlar mazhar-ı imân egerçi aşlı kâfirdir

37. Erişdi hıttâ-i akşâ-yı garba nür-ı irşâdiñ

Cemâliñ şüphesiz bir âfitâb-ı hadd-ı hâverdir

İmām-ı vaqt u muḥyī-i sünen olduḡuña bī-şek
Şehādet eyleyen bŭ-Medyen ile Şeyḥ-i Ekber'dir

39. Ricāl meslegiñdendir bu iki pīr-i 'ālī-şān
Biri kibrīt-i aḡmerdir birisi müşg-i ezferdir

Ḥulāşa raḡmeten li'l-'ālemīne vāriş olduñ sen
Na'īm-i luṭfuña cümle cihānıñ ḡalkı mazḡardır

41. Nigāh-ı iltifātıñla nazār ḡıl Şems-i bīmāra
Ḳapuñda pīr olmuş sāl-ḡürde pīr-i perverdir
Yeter ey dil du'āya başla kim söz erdi pāyāna
Bu tarz üzre süḡan-perdāzlık tarz-ı süḡan-verdir

43. Egerçi şā'iriyyetle mübāḡāt eylemem dehre
Suḡan-perdāzlık 'indimde ḡāmūşiyle yekserdir

[33b]

Kelimem ḡāme-i mu'ciz-beyān ammā ki destimde
'Asā-yı Mŭ'sā-i 'İmrān gibi bir ejder-i nerdir

45. Mübāḡāt eylerim andan ki memdūḡum olan sultān
Cenāb-ı pīr-i 'Abdü'l-ḡādir el-Ceylī gibi bir erdir

Ḥudāvend-i cihān rūḥ-ı şerīfin eylesun taḳdīs

Bu dergāh-ı fenā tā mihr ü māh ile münevverdir

64

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

1. Kaçan şeh-bāz-ı çeşmiñ bāl-i müjgānın çalar çarpar

Dile ser-peñçe-i ḥūn-riz-i bürrāniñ çalar çarpar

Egerçi derd-i 'aql u dildir ol zülf-i perişānın

Velākīn zāhid-i bī-aqlıñ imāniñ çalar çarpar

3. Şuşamış ḳanına ol rütbe kim aḡyār gördükçe

Biri birine mişl-i kelb-i dendāniñ çalar çarpar

Nice feryād olmaz bir sitem-kāriñ elinden kim

Hep 'uşşākıñ dilinden şabr u sāmāniñ çalar çarpar

5. Çekerler ol kılınç-bāzın elinde bir siper gūyā

Ki meydān-ı hünerde tiḡ-i tābāniñ çalar çarpar

Emān ey Şems zinhār ol perīniñ üstüne varma

Ki insāniñ siḡir tiḡiyle bir yanıñ çalar çarpar

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Ey sākī-i şabūḥ maḥabbet-i şarāb ver
Maḥmūr-ı i-hicr ü fūrḳatiñe āb-ı nāb ver

V'ey ebr-i nevbahār-ı gülsitān-ı 'aşḳ-ı dost
Teşne-lebān-ı ḡonca-i ümmīde āb ver
3. Döndürdü eşk-i çeşmini şāḫī-i eymene
Çün Mūsī-i dil ile tecellī-i ḫiṭāb ver

Ḥattā ki ders-i 'aşḳda ikmāl-i dīn ede
Ḥaṭṭ-ı 'izār ü zülf-i ruḫuñdan kitāb ver
5. Hicr illerinde ḳalmaya bī-vāye ü ḡarīb
Emr-i vuḳūf-ı dergeh-i 'ālī-cenāb ver

Hecriñde iştiyāk-ıla vīrān dil isterim
Ma'mūr-ı vaşlıñ olmaḡa zevk-i ḫarāb ver
7. Şems'İN dilinde eyleye işrāk-ı nūr-ı feyż
'Aks-i ruḫuñla şa'sa'-ı āfitāb ver

[34a]

66

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Yemende H̄azret-i Veyse'l-Ḳaran kim h̄as-ı ümmetdir

Gürüh-ı tã'bīniñ seyyidi şāhib-vilāyetdir

Rebī'a ḳavminiñ aġnāmınıñ müyü 'adādınca

'Uşāt üzre şefā'at etmek ol zāta vedī'attır

3. Aña ḳılmışdı ihdā hırḳa-i pākin Resūlu'llāh

Bu ma'bedde olan ol hırḳa-i pāk-i sa'adetdir

Edeble gel ziyāret eyle kim bu buḳ'a-i pāki

Maḳām-ı yādigār-ı Veys ü hem-şāh-ı nübüvvettir

5. Yüzüñ sür bu maḳāmıñ āsitānı ḳākine ey Şems

Dü- 'ālemde sa'adet bā'ış-i neyl-i şefā'atdır

67

mef'ülü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

1. Āb-ı ṭahūra çirk-i günāhım nişānedir

Beyz-i vücūha rüy-ı siyāhım nişānedir

Faqr u fenā-yı muṭlaḳ ile iftiḥārıma
Köhne ‘abā-şikenc külāhım nişānedir

3. Rind-i şarāb-ı ‘aşḳ-ı Ḥudā olduḡum için
Ehl-i şalāḩa mest-i nigāhım nişānedir

Mūsī-nihād-ı Ṭūr-ı tecellī-i rü’yete
Ḳaddim nihāl u şu’le-i āhım nişānedir

5. Ben reh-nümā-yı beyt-i vişālim ki şıdkıma
Seyr eyle gel menāzil-i rāhım nişānedir

Maḩv eyledi vücūdumu hep ‘aşḳ-ı bī-nişān
Maḩv-ı vücūda ḩāl-i tebāhım nişānedir

7. Vaḩdet-serāy-ı muṭlaḩa ‘azm eyledikde Şems
Gel gör ki ḩākım üzre giyāhım nişānedir

68

mefā’îlün mefā’îlün mefā’îlün mefā’îlün

1. Ğubār-ı ḩāk-i pāyiñ çeşmime kuḩl-i sa’ādetdir
Ki feyż-i cān-fezāsı nūr-ı vech-i ḩaḩḩ-ı rü’yetdir

Sen ol sultān-ı evreng-i nübüvvetsin ki bî-şübhe

Ahaşş-ı ümmetiñ şāhen-şeh-i mülk-i vilāyetdir

3. Vücūduñ raḥmet-i ‘ālem kudūmüñ mefḥar-ı ādem

Zuhūruñ vācib ü imkāna ızhār-ı şefā‘atdir

Eyā şāhen-şeh-ı tāk-ı risālet ḥālīme raḥm et

Şefā‘at kııl ki ḥālīm bā‘ıṣ-ı şerm u ḥacāletdir

5. Kabūl eyle niyāz-ı Şems-i zārı āsitānıñda

Nice demdir garīb ü mübtelā-yı derd-i ḥasretdir

[34b]

69

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. ‘Aşķ āteşi bir şem‘-i şebistān-ı cināndır

Nūr-ı dil ü cāndır

Şan Tūr-ı tecellīde yanar nār-ı şübbāndır

Pek şu ‘le-feşāndır

Mūsī-i gönül ğam gecesi kıldı zehābı

Güş etdi ḥitābı

Bī-hüş yaḥur vādi-i ğamda ne zamāndır

Vaķf-ı ḥalecāndır

3. Şāhā seni bir görmege dīvāna gelenler

Dīvāne gelenler

Dīvāne-i zencīr-i ğam-ı ‘aşkıñ olandır

Bākīsi yalandır

‘Āķil yanaşur mı elem-i ‘aşķ ü hevāya

Biñ derd ü belāya

Anıñ emeli rāḥat ü zevķ-i dü cihāndır

Ol nefse uyandır

5. Dünyāda diler kim ola şāhāne libāsı

Zerbeft ḳabāsı

‘Uḳbāda daḫi ḫülle-i dībāsı bütāndır

Kim ḫūr-ı cināndır

Her nefse uyan şoñra peşīmān olacaḫdır

Ḥāsir ḳalacaḫdır

Kim nefis ü hevā Ḥālik’a ‘işyān-künāndır

Encāmı yamāndır

7. Terbiye-i nefsiñ sebebi ‘aşk-ı dil-efrüz

Ol âteş-i cân-süz

Allâh-ıla yâr olmağa dilde meyelândır

Mağşûda resândır

‘Âşık ne eder olmayıcağ yâri cihânda

Ya bâğ-ı cinânda

Yâr ‘aşıkınıñ cismine bir cevher-i cândır

Kim rûh-ı revândır

9. ‘Aşk-ıla gelüp dehre biziz yâr diyenler

Dildâr diyenler

Her cevrine râzıların er sūd u ziyândır

Hicrânı yamândır

[35a]

Yağdı ciger ü cânımızı âteş-i hicrân

Tâ eyledi büryân

Nisbetle aña âteş-i nîrân-ı cinândır

Bir hoşça mekândır

11. anda o zamān içre zamān yār ile hem-dem

Her sırrına maħrem

Bilmez idik ‘ālemde ne kim cān ü cihāndır

Hı nām ü nişāndır

Düşdük elem-i āteş-i hicrān-ı vişāle

Kim erdi kemāle

Hicriñ ile ‘aşkıñ ki iki derd-i girāndır

Nār-ı sereyāndır

13. Bā-‘aşq-ı Hālil āteş-i hicrānı tamām et

Hep «berd ü selām» et

Gülzār ola ol nār ki sīnemde nihāndır

Her dāğı ‘ayāndır

ıl dīde-i ھاşret-keşime ‘arz-ı cemāliñ

Luţf eyle vişāliñ

Kim eşki anıñ seyl-i seri‘ü’l-cereyāndır

Her aťresi andır

15. Ammā yine aşkıñla oldum bülbül-i şeydā
Vaşlıñla nevā-sā
Göñlüm gibi kim her işi her demde figāndır
Nālende zebāndır

Ꞑıl Şems'i Hūdā faḥr-ı cihān işrine peyrev
Andan ala pertev
K'ol mihr-i cihān-tāb-ı heme kevn ü mekāndır
Nūr-ı dü cihāndır

70

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Künc-i ceyb-i hırka-i faḥr u melāmet bekleriz
Rūḥ-ı ḳudsī-āşiyānız evc-i vaḥdet bekleriz

Rü'yet-i didāra 'aşḳ oldu çerāğ-ı çeşmimiz
Şanmayıñ kim neyyir-i şubḥ-ı ḳıyāmet bekleriz
[35b]
3. Ne ḳıyām-perdāz-ı mescid ne perestār-ı şanem
Mest-i cām-ı ḥayretiz künc-i ferāğat bekleriz

Bilmeyiz ārām-ı dil ancak bu bismilgāhda
Olmağa kırbān-ı ‘aşk yār-i nevbet bekleriz

5. Biz o şīrān-ı zafer-perdāz-ı ‘aşkız kim bugün
Mīşe-i kūh-ı beyābān-ı vilāyet bekleriz

Bāz-ı eşheb-insilāhız kim semā-yı vaḥdete
Ṭā’ir-i ‘Ankā-şikāriz kıf-ı kudret bekleriz

7. Sāḥa-i minhāc-ı ḥikmetde Üveysī meşrebiz
Āsitān-ı kaşr-ı sulṭān-ı nübüvvet bekleriz

Şems biz ḥāk-i kudūm-i ehl-i beyt-i Aḥmed’iz
Şadr-ı bālā ṭāq-ı eyvān-ı sa’ādet bekleriz

71

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Āteş-i ‘aşk-ı çerāğ-ı dil deycūr henüz
Şu’le-pāş-ı ḥarem-i cāndır ol nūr henüz

Etdim envār-ı tecellī ile ben dekk-i vücūd
Mā’ ü ṭīn içre degildi cebel-i Ṭūr henüz

3. Ğamze-i yār-ile şād çāk idi göñlüm yoğ-iken

Ķabza-i Ķudret-i imkānda sātūr henüz

Mütezelzil idi bāngımla ser-i ‘arş-ı berrīn

Çıkmadan dāra ene’llāh ile Mañşūr henüz

5. Na’sı ber-dār eder idi beni yoğ ħācet -i ĝayr

Bilse dār üzre iken rāzımı Mañşūr henüz

Mülk-i ĩmān perişān-ı siyeh zülfüñ idi

Olmadan ħaṭṭ-ı ruḥuñ fitneye menşūr henüz

7. Olma şūrīş-figen ey mihr-i kıyāmet ki ider

Dehri bir serv-i Ķaddiñ gün yüzü mañşūr henüz

[36a]

Ey olan mescid-i taḳvāda recā-mend-i Ķabül

Olmadın ma’bed-i aşnāmda menfūr henüz

9. Görmez ey Şems o kim şāhid-i maḳşūd yüzün

Ola firdevs-i dilinde heves-i ḥūr henüz

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün

1. Mest-i mey-i 'aşkız ki müdām istemeyiz biz
Besdir bize dil şīşesi cām istemeyiz biz

Bir secde ki kıldık ham-ı ebrū-yı nigāra
Serkeş oluruz ğayrı kıyām istemeyiz biz
3. Karşu duralı kaşına ol Ka'be cemāliñ
Mihrāba imāmız ki imām istemeyiz biz

Hāmūş ederiz gül gibi esrārı tekellüm
Bülbül gibi ğavġā-yı kelām istemeyiz biz
5. 'İsīgibi seyyāre vü süzen gibi 'uryān
Şemşīr-i Hudā'yız ki niyām istemeyiz biz

Bir kadd-i kemānız ki hedefgāh-ı 'adūya
Bir āh yeter ğayrı sihām istemeyiz biz
7. Biz 'āşık-ı maḥbūb-ı Hudā-perveriz ey Şems
Mekkāre-i dehr olsa da rām istemeyiz biz

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Bir sīnede kim 'aşk-ı Hūdā'dan eşer olmaz
Zulmet-gede-i küfürdür nūr u fer olmaz

[36b]

Vārestedir ekdār-ı sivādan dil-i ḥak-bīn

Āyīne-i şāfīde kederden eşer olmaz

3. Kim men' ide dil-düz-ı nigāhıñ dil ü cāndan
Kim nāvek-i peykān-ı kazāya siper olmaz

Şol 'āleme erdi ki ser-i rāh-ı güzārım

Ezmān-ı mürūr etme ki şām ü seḥer olmaz

5. Bir ṭā'ir-i ḳudsüm ki Hūdā evcine ey Şems
Pervāza baña gā'ile-i bāl ü per olmaz

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Biz ḳāf-ı ḡayb-ı muṭlaḳa 'anḳā nevālarız
Bālā vü zīre ḥōd-revān-ı Hūdā'larız

Seyrāna erdi 'ālem-i bālāya çeşmimiz

Müjgān-ı bāl ü dīdesi pür-hümālarız

3. Sālūsı huşk u rind-i harābāt olmayız

Rindān-ı cām-ı 'aşk-ı Hudā bī-riyālarız

Biz anlarız ki 'aşk ü belā mübtelābize

Şanmañ bizi ki 'aşk oduna mübtelālarız

5. Etdik tefe'ül uğrumuza çıktı haţt-ı ruḥ

Baḥt-ı siyāh isek de velī rūşenālarız

Ey sīmyā-yı Bū- 'Alī Sīnā'yı fehm eden

Biz sīmyā-yı cān ü cihān-āşinālarız

7. Tāk-ı be-rüy-ı yāre çekildi bu gönlümüz

Ümmü'l-kitāb-ı ḥüsne uyan pişivālarız

Olsan cefā-yı nāvek-i müjgān ile ne ğam

Dostuñ kılına baş veren pür-vefālarız

9. Cān vermek ise uğruna ey yār-ı şān eger

Şemşīr-i ğamzeñ uğruna biz fedālarız

Eşk-i niyāzı hūn ile iks̄ir eyledik

Aqmār-ı cismi Şems eden kimyālarız

[37a]

75

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

1. Biz çāker-i dīrīne-i maḥbūb-ı Hūdā'yız

Bābında gedāyız

Da'vā-zen-i ḥubb-ı neseb āl-i 'abāyız

Erbāb-ı vefāyız

İçdik mey-i 'aşkı yed-i yümñā-yı 'Alī'den

Bezm-i ezelīden

Hālā ki o şahbā ile sermest-i şafāyız

Kim ehl-i fenāyız

3. Şanmañ bizi ser-geşte bu iqlīm-i fenāda

Gördükçe 'abāda

Biz t̄ā'if-i beytü'l-ḥarem-i mülk-i beḳāyız

'Uryān ḳabāyız

Tevcīh-i fu'ād et ḥam-ebrūmuza zāhid
Olduñ ise 'ābid
Kim devr-i semā'-ıla saña kible-nümāyız
Ger bī-ser-ü-pāyız

5. Atmañ bize nezzāre ile nāvek-i müjgān
Ey ḳavs-ı beruvān
Biz çāk-i dil-i tīr-i kemān-dār-ı ḳazāyız
Mecrūḥ-ı belāyız

Ḳıldı bizi yār āteş-i ruḥsārına büryān
'Aşḳ nārına sūzān
Çün mā'il-i zūlf-i siyeh-i müşg-i ḥıtāyız
Pür cürm ü ḥaḫāyız

7. Şeydā dime geldik reh-i dānişde bu dāra
Ammā ki ne çāre
Mādāmki üftāde-i ol māh-liḳāyız
Dīvāne edāyız

Ey aşı kemān eyle bizi dārına ber-dār

amzeñle iki yār

Bu dārda Şemşir-i am-ı hıcre fedāyız

Pür-dā-ı cefāyız

9. Cevlān-gehimiz oldu bizim ‘ālem-i akdes

Ey Şems-i muaddes

Pervāzda her Őām ü seer mişl-i hümāyız

Hem name-serāyız

[37b]

76

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. ‘AŞ ile ki vāreste-i ayd-ı dü cihānız

Tefrīd ü tecerrüdle Mesīā-yı zamānız

Yek-narada ser-tā-ser-i dehr eyleriz iŐrāk

Kim Şüret-i ādemde gezer rü-ı revānız

3. Tavā bize ser-tācıdır ammā ki görünmez

Zir-i küleh ü Őüf-ı melāmetde nihānız

Gel k̄āl ile īrād-ı delīl eyleme zāhid

Biz vaḥdeti ḥāl ile bilen ehl-i 'ıyānız

5. Tevḥīde zebān eyleyeli her ser-i māyı
Dem-beste vü ser-geşte vü ḥāmūş dehānız

Gör bī-ser-ü-pāyız yed-i kudretde siyehkār
Mānend-i kalem münşī-i i'cāz-ı beyanız

7. Ey Şems erer nisbetimiz āl-i Resūl'e
Mensüb-ı penāgāh der-i dār-ı emānız

77

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Ḥiṭāb-ı Ḥaḳ'dan artık ḥiçbir femde ḥiṭāb olmaz
Velī her söz ḥiṭāb-ı Ḥaḳ gibi faşl-ı ḥiṭāb olmaz

Edīb ü ḥaḳ-şinās ol pāk dil ol bezm-i mürşidde
Ḥazer kim lā-ubāli ṭavr olanlar feyz-yāb olmaz

3. Ederseñ bāb-ı ādābı ḥuzūrunda eğer mesdūd
Sarāy-ı «lī-me'a'llāh»a seniñçün fetḥ-i bāb olmaz

Kitāb-ı dildedir mektüb hep āyāt-ı ‘aşku’llāh

Elinde sālikiñ Qur’ān’dan ğayrı kitāb olmaz

5. Ğinā ehlinden ol ser-zekātı sâ’il ey dervîş

Faķīru’llāh olan aşhāb-ı tecrīde nisāb olmaz

El ermez gevher-i kenzīne-i sırr-ı İlāhīye

Belā-yı ‘aşķ ile ma‘mūre-i ten kim ğarāb olmaz

7. Ne bilsün lezzet-i cān-sūz vecd ü ğāl-i şıddıķı

Cihānda k’ol gönül ‘aşķ-ı mağabbetle kebāb olmaz

Bulur mu sākī-i bezm-i elestiñ neşve-i cāmda

O sekrān-ı mağabbet kim gözü yaşı şarāb olmaz

9. Vücūd-ı vaĥdet-i muṭlaķda yoķ vehmi vücūd ey Şems

Ki deryā-yı muĥīṭ-i bi-kerān üzre serāb olmaz

Mersiy-e-i Kebîre-i Şâh-ı Şehîdân-ı Kerbelâ

İmâm Hüseyn-i Muctebâ 'Aleyhi ve 'Aleyhimü's-selâm

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1

Bugün mâh-ı muharrem vakt-i mâtemdir şafâ olmaz

Fürûğ-ı dîde-i giryân-ı ğamdan rüşenâ olmaz

Göñül âyînesinde gerd mâtemden cilâ olmaz

Derûn içre hüzünden ğayrı şüret rû-nümâ olmaz

Muhibb-i âle bu mâtem gibi derd ü belâ olmaz

[38a]

2

Gözüm kan ağla mâh-ı mâtem-i âl-i 'abâ geldi

Zamân-ı kürbet-i Şâh-ı Hüseyn-i Kerbelâ geldi

Girânbâr-ı belâlarla zamân-ı pür-cefâ geldi

Bu mâtemle dil-i nâlân ezelden mübtelâ geldi

Muhibb-i âl ü evlâd olmayanlar mübtelâ olmaz

¹⁰⁷ Bu şiirin bazı bentlerinin son mısralarına dua cümleleri eklenmiştir. Karışıklık olmaması için tırnak içerisinde gösterilecektir.

3

Bil ey dil vaqt-i ser-mestān-ı deşt-i kerbelādır bu

Şeb-i sürhāb-ı çeşm nūr-ı çeşm-i enbiyādır bu

Sehergāh-ı humār-ı neş'e-i şīr-i Hudā'dır bu

Dem-i şubḥ-ı şabūḥ-āşām vaşl-ı Kibriyā'dır bu

Bu meyden içmeyenler ehl-i beyt-i Muşafā olmaz

4

Bu rāzı duymak isterseñ eger sen ey dil-i dānā

Edersin cur'a-i cām-ı Hüseyñi'den nevā peydā

Bulup bezm-i şehādetde mezāk-ı neş'e-i Yaḥyā

Muḥakḳak olmayanlar mazḥar esrār-ı mā-evḥā

Dem-i rāz-ı Hüseyñ-i müctebāya āşinā olmaz

5

Hüseyñ-i Kerbelā şāhen-şāha ḥayl-i mü'eyyedir

Hüseyñ-i Kerbelā mişkāt-ı envār-ı mümeccedir

Hüseyñ-i Kerbelā būsış-geh-i la'l-i Muḥammed'dir

Hüseyñ-i Kerbelā nūr-ı fūrūğ-ı çeşm-i Aḥmed'dir

Ki bil nūr-ı mücessem tu'me-i tiğ-i cefā olmaz

6

İmām-ı dīn-i ekberdir Hüseyn-i Kerbelā fehm et
Vaşī-i ‘ilm-i Haydar’dır Hüseyn-i Kerbelā fehm et
Hem āgūş-ı peyāmberdir Hüseyn-i Kerbelā fehm et
Serīr-i nūr-ı izhārdır Hüseyn-i Kerbelā fehm et
Serīr-i nūr-ı ferş-i pāy-ı cünd-i bī-ḥayā olmaz
“Salatu’llāh ve’s-selāmeḥu ‘aleyhīm ecmā’in”

7

O şāhiñ vāk’iāt-ı mātem-engīzi maḳālātı
Hilāf-ı ḥürmet ü şān üzre geḫdi ḫadd-i ḡayātı
Edip taḫrīr kesb-i ḫüzün için dürlü ‘ibārātı
Ederler zımn-ile işbāt-ı ‘acz-ile mecāzātı
Selāḫīn-i Ḥudāyigāne böyle iftirā olmaz

[38b]

8

Budur taḫḫīḫ kim Kūfī’ler oldu bī’ate meyyāl
İmām-ı Kerbelā hem etmek üzre Kūfe’ye iḳbāl
Bu emr üzre olunduḫça ḫadem-cünbān-ı isti’cāl
Gelüp hep ehl-i Mekke eylediler ma’riż-i āmāl
Dediler gitme ey şāh-ı serīr irtizā olmaz

9

O dem erdi hı̇tāb-ı lā-yezālī k'ol meh-i seyyār

Seyāhat emrini enşār ü āline ede tekrār

Olup ĩcāb-ı hūkm-i 'ahd ü mīşāk-ı ezel ızhār

Civār-ı lā-mekān u bī-nişāna eyleye reftār

Ki bir şūret ile tağyīr-i taqdīr-i kazā olmaz

10

Edip taħrīk pāy-ı el-vedā' o şāh-ı ālī-şān

Ser-ā-ser ehl-i Baḫāḫā çıktılar teşyī'mine nālān

Çün erdi Kerbelā'ya reh-güzār-ı mevkib-i sulṫān

Nihān oldu nazardan rāh her çend oldular cūyān

Tefehhum etdiler kim hūkm-i Bārī reh-nümā olmaz

11

Ḳuruldu Kerbelā'ya ḫayme-i şāh-ı felek dīvān

İḫāṫa etti eṫrāfın gelüp ceşş-i Yezīd ol ān

Fem-i āl-i Resūl'e vermeyüp şu ol şaff-ı nādān

Leb-i ser-çeşme-i āb-ı ḫayātı kıldılar 'aṫşān

Bu yüzden düşdüler bir derde kim aşlā devā olmaz

"La'netu'llāhi 'alā yezīd ve 'alā ḫavm-i yezīd"

Meyān-ı āle düşdü izdiyād-ı ‘aşdan bir hāl
 K’olup fās-ı felek āvāzü’l-‘aş-ıla māl-ā-māl
 ‘Uyūn-ı mest-i sekrān-ı şehādet nüh felek emşāl
 Tecellā-yı zülāl-i la’l-i yāre oldular seyyāl

Bu ahvāle mu‘ādil vaq‘a-i sūzīş-fezā olmaz

“Rıdvānu’llāhi ve’s-salātu’llāhi ve’s-selāme ‘aleyke yā ehle’l-beyt ene
 hamīdün mecīd ü raḥmetu’llāhi ve berekātü ‘aleykim ehl-i beyt-i anha
 ḥamīd-i mecīd”

Gelüp ol dem yezīdān etdiler ey gül ruḥ-ı Kerrār
 Ḥilāfet mācerāsında yezīde eyle gel ikrār
 Sözümüz diñler isen hep seniñdir ravza vü enhār
 Ki yoḥsa tiğ ü ‘aş-ıla saña çok eyleriz āzār

Ḥisār-ı zulmümüzden saña hiç rāh rehā olmaz

“Lā’netu’llāhi ve’l-melāiketü ve’n-nāsi ‘aleyhim ecmā’in”

[39a]

14

Dedi ol mu'ciz-enbāz-ı Ḥabīb-i Ḥazret-i Bārī

Bu veche yā 'adūva'llāh ḥāṣā k'idem ikrārı

Şusuzluğdan çekem zann etmeyiñ zinhār āzārı

Vehm etti zemīn-i ḥaymeden bā-ḳudret-i Bārī

Revān bir nehir kim ḥālet-pezir-i inḳızā olmaz

“Salatu'llāhi ve's-selāmü 'aleyk yā seyyide's-şühedā yā Ḥüseyn”

15

Erişdi ḥidmete ol demde kerrübīn ile hem-rāz

Feriştehler ü cinnīler edip ol merkeze pervāz

Dediler emr ḳıl fermān seniñdir bugün ey şehbāz

Edelim Kerbelā'yı menzil-i Ḳārūn ile dem-sāz

Bu ecnāda müşābih bir gürūh-ı bī-vefā olmaz

16

Dedi ben bu fezā-yı Kerbelā'da eylerim seyrān

Düşüp 'aş āteşine çün ḥalīl-i Ḥazret-i Raḥmān

Egerçi vaz'ıñız maḳbūldür 'indimde ey yārān

Velī bu derd için bir kimseden etmem taleb dermān

Fedā'iler yolunda Ḥaḳḳ'a daḫi ilticā olmaz

17

Olup meşhūd-ı hem şāh-ı Resūl ü Hāydar u Zehrā
İmām-ı Kerbelā'ya şundular bir cām-ı pür-şahbā
Dediler cānımız şoldurmasun gül-rūyuñ istiskā
Büyür enhār-ı bāğ-ı lā-mekāna ey gül-i ra'nā
Leb-i la'liñe lāyık cūybār-ı Kerbelā olmaz
“Salātu'llāhi ve's-selāmün 'aleyhim ecma'in”

18

Dedi ol cān-ı 'ālem ey selātin-i kerem-kārān
Yağar cān u dilim haylī zamāndır āteş-i hicrān
Firāk-ı yār-ile ālām-ı düşmen dildedir mihmān
Bugün 'ağs-ı cigerle eylerim anlar için büryān
Tutuñ ma'zūr kim ferhunde bir demdir fedā olmaz

19

Bu rüz ol rüzdur kim eylerim taẓyīf mihmānı
Bu rüz ol rüzdur kim yāre ẓurbān eylerim cānı
'Uyūn-ı 'āleme izhār edüp takdīr-i Sübhān'ı
Varam maḥrem-serāya terk edüp a'yān ü imkānı
Baña kevn ü mekān şimden-gerü mesken-serā olmaz
“Salātu'llāhi ve's-selāmü 'aleyk yā seyyide's-şühedā yā Hüseyn”

[39b]

20

Egerçi Kerbelā vaşında hūn-efşān olur hāme
Fezā-yı nūh felek dil-teng olur elvāh ü a'lāma
'Urūc etmek için ol rūh-ı 'ālem-dār-ı en'āma
Şu vech-ile erişdi kim kazā hükümü ser-encāma
Zebān-ı kilik-i ādāb anı tafşīle rızā olmaz

21

Erişdi emr-i esrā çünkü şāh-ı Kerbelā üzre
Dem-i mi'rāc geldi ya'ni āl-i enbiyā üzre
Olup zāhib reh-i i'cāz-ı rūh-ı Kibriyā üzre
Nümāyān etdi bir i'cāz kim dār-ı fenā üzre
O rütbe kudrete mazhar gürūh-ı evliyā olmaz

22

Olup mānend-i Īsā kuvve-i nezzāreden pinhān
Göründü halka bir şüret mişāl-i zātı nūr-efşān
Nihālinden cüdā olmuş gibi bir gonca-i handān
Ser-ā-ser dāğ dāğ-ı hūn-ı la'līn içre ser ğaltān
Vücūd-ı nāzenīni dāğlardan iştifā olmaz

“Salātu'llāhi ve's-selame 'aleyk ve 'alā 'āleyke ve evladike ve ehl-i beytike yā
seyyide's-şühedā yā Hüseyin

Ve la'netullāhi 'alā kātlike ve 'alā a'van-ı katlike ecma'in”

Erişdi bir nidā-yı cān-güzār ol dem cihān içre

Düşüp ol bāngdan bir velvele kevn ü mekān içre

Meğer şāh-ı nübüvvet ravza-i bāğ-ı cinān içre

Olurdu bülbül-āsā nağme-perdāz āşiyān içre

Der idi kim bana bundan eşed cevri ü ezā olmaz

Bugün hayfā te'essüf hātırımda ser-bedīd oldu

Ki cān-pārem Hüseyn'im tığ-i 'atş-ıla şehīd oldu

Bugün mü'minlere mātem nifāk ehline 'ıyd oldu

Bu yüzden ol gürüh-ı bī-vefā benden ba'īd oldu

Sitem-kārān-ı ehl-i beyt baña hiç aqrabā olmaz

“Seyyidü'l-kevneyn ve's-şakāleyn ve imāmü's-salateyn ve ceddü's-sebteyn şehensāh-ı mülk-i levlāk ü sulţān-ı serîr <ve mā erselnāke> fahrü'l-enbiyā habīb-i Hudā Aḥmed ü Mahmūd Muḥammed Muştafā El-münādi fī-medfene bi'n-nidā-i feya esefā 'alā Hüseyni sulţān-ı şehīden kad eşhedü illā 'alā 'alihi ve 'alā 'alihi efđālü's-salavāt ve ekmelü't-tahiyyāt”

O bāng-ı mātem-engīz ile tıldu künbed-i ekvān

Tuyup ğayb 'āleminden oldular arz u semā lerzān

Gözünden çıktı 'arşıñ miḥver-i eflāk-i āb-efşān

Elinden gitdi ferşîñ kürre-i gencîne-i sāmān

Dediler kim yıkılsa bu fenā dāri fenā olmaz

26

Sirişk-i dīde-i firķatle oldu māh der-hāle

Büründü hacletinden vech-i neyyir mu‘ciz āle

Mișāl-i eşk-i çeşm-i ḥasret oldu çarḥ-ı cevvēle

Girüp şāh-ı şehīdān mātem-ile şeb siyeh şāle

Dedi mātem şebinde sīnede rengīn ḳabā olmaz

27

Hevā-yı āh-ı dilden geldi cūşīş baḥr-i ‘ummāna

Felek keştīsini ğark etmek için eşk-i tūfāna

Temevvüc etdi pür-cūş oldu çıķdı tāk-ı ekvāna

‘Uyūn-ı lücceyi ref‘ eyleyüp tā ‘arş-ı Raḥmān’a

Dedi āl-i Resūl’e bunca āzār ey Ḥudā olmaz

28

Ṭoĝub evc-i şehādet maṭla‘ından çün meh-i tābān

Olup mānend-i neyyir nūr-ı aḥmer içre ser-gerdān

Ziyā-pāş oldu deşt-i Kerbelā’ya eyledi seyrān

Şehīden oldu çün ol ḳible-i dīn vāşıl-ı Sübhān

Gürūh-ı ‘āşīķāna bundan özge pīşvā olmaz

“Salātu’llāhi ve’s-selame ‘aleyhi ve ‘alā ‘abāihi ve ecdādihi ... ve ‘alā
ve ashaba ve lā’netu’llāh ‘alā qatle a’vān-ı qatle ecma’ın”

29

Olup bir kaṭre dem-i cünbān sūy-ı evc-i ‘ulyāya
Düşüp mānend-i şebnem ğonca-i firdevs-i a’lāya
Edüp seyrānı rüḥen dāmen-i ‘arş-ı mu‘allāya
Varınca dergēh-i maḥrem-serāy-ı ḥāş-ı Mevlā’ya

Dedi qurbān-ı ‘aşka senden özge mültecā olmaz

“Salātu’llāhi ve’s-selamehu ‘aleyke yā seyyide’ş-şühedā yā Hüseyn”

30

Dedi Haḫ merḥāba ey gül-ruḥ-ı cān-pāre-i cānān
Saña meftūhdur maḥrem-serāy-ı Hażret-i Raḥmān
Serīr-i ‘arşımı çün eylemişdim pāyınā pūyān
Edüp zātımda fānī zātıñı ol nūr-ı nūr-efşān

Serāy-ı lī-me’a’llāhı buyur emrine lā olmaz

<Celle celālühü ve ‘amme nevālühü ve lā ilāhe ğayrühü>

[40b]

31

Dedi kim yā İlāhī yaḫdı ḥasret şabr u sāmānım
Qabā-yı lāle-veş çāk eyledim çekdim giribānım
Zülāl-i tiĝ-i ‘aşkıñla şuwardım la’l-i ‘atşānım

Gülistān eyledim hūn-ı dilimle çevre dāmānım

Bu gülşende benim gibi gül-i şad-berk edā olmaz

32

Dedi Hāḡ gül idiñ ol dem ki ser-sebz-i sitān olduñ

O dem bülbül idiñ kim beste-i āh ü fiğān olduñ

Ġarīb olma qarīb-i āşiyān-ı lā-mekān olduñ

Görünmüşdüm seniñle şimdi sen bende nihān olduñ

Bu maḡremgāh-ı ‘ālīdir ki bunda māsivā olmaz

33

Dedi geçdim Hudāyā bu şehādet mācerāsından

Haber-dārım ezelden ol hicābıñ māverāsından

Velī geçmem seniñle etdigim ‘ahd iktizāsından

Geçüp cān ü cihāndan geçmezim kanım bahāsından

Eger ki diyetim vermez isen saña revā olmaz

34

Dedi Hāḡ ey şehīd-i cān-fedā-yı ‘abd-i ferdiyyet

Ne ise eyle vāzıḡ muḡtezā-yı ‘ahd ü ünsiyyet

Bu veche görünür kim kaşd-ı aḡşā-yı ulūhiyyet

Vişāl-i bī-mişāl zātım olsun ḡanıña diyet

Egerçi gevher-i gül-renk ḡanıña bahā olmaz

35

Dedi ey Rabb-i 'ālem şöyledir ĩcāb-ı peymānım
K'olup cānım saña kıurbān olasın cānıma cānım
Bugün ki Kerbelā deştinde ben hūn içre ğaltānım
Ola hempālarım vaşlıñda hep 'uşşāk-ı nālānım
Ki anlar mātemim nārındadır nāra sezā olmaz

36

Dedi Hāķ ey ķadeh-baħşā-yı bezm-i kevşer-i 'irfān
Olunca meclis-i maħşerde 'ālem zār ü ser-gerdān
Kebāb etmek diler laht-ı cigerden āteş-i nīrān
Bütün 'uşşāk-ı nālānı saña baħş eylerim ol ān
Seniñdir anlar ey maħbūb nāra mübtelā olmaz

37

Dedi kim ey dü 'ālem girdigār ü merħamet-kārı
Dem-i rüz-ı cezāda isterim cümle siyekārı
Ki yoħsa başım alup destime çok eylerim zārı
Sirişk ü hūn ile ğark eyleyüp āb eylerim nārı
Celāliñ ğazretinden kimse me'hūz-ı cezā olmaz

[41a]

38

Dedi Hâk ey fedâyi sen ki verdiñ yoluma cânı
Saña verdim kilid-i dūzaḥ u miftāḥ-ı rıdvānı
Eger çeşmiñ dökerse maḥşere eşk-i gül-efşānı
Hazer kim āteş-i raḥmım yaḫar cennāt ü nırānı
Bekā mülkünde bercā-yı penāh ey mehlikā olmaz

39

Bu resme eyleyüp peymān çün ol seyyid-i ‘ālem
Serāy-ı lī-me‘a’llāh içre oldu yār ile hem-dem
Egerçi cân u cânān oldular bu vech-ile ḫurrem
Cihānı tuttu ammā jeng-bār-ı şarşar-ı mātem
Dem-i hevl-i kıyāmet şubḫuna bād-ı şabā olmaz

40

Muḫibb-i āl ü evlād-ı Muḫammed oldular ḡam-nāk
Fiḡān ü mātem ile ettiler ḫayli zamān dil-çāk
Yezīdān-ı la’lini tu‘me-i tīḡ etdiler bī-pāk
Süyūf ü tīḡlerle etseler tā rüz-ı ḫaşr ihlāk
Yine bir müy-ı pāki ḫürmeti Hâkḫ’ı edā olmaz

“Salātu’llahi ve’s-selāmü ‘aleyhi ve ‘alā ‘ālihi ve evlādihi ve ehl-i
beytihi ve la’netu’llāhi ‘alā katlihim ecma’in”

41

Eyā şāh-ı şehīd-i Kerbelā vey dü cihān-fermā
O şāhsın ki müsellemdir saña dünyā vü hem ‘uqbā
Zülāl-i şefqatiñ gül bāğçesidir cennetü’l-me’vā
Na’īm-i luḡfunuñ tennūru oldu dūzaḡ u ġayyā
Zemīn ü āsmān içre saña kimler gedā olmaz

42

O şehsin ki büründüñ ḡil’at-ı faḡr-ı cihān içre
Sen ol rūḡ-ı mücessemsin göründüñ dehre ḡan içre
O bülbülsün ki gülbāngıñ ḡoludur āsumān içre
O gülbünsün yetişdin şaḡn-ı bāğ-ı lā-mekān içre
Seniñ ḡārıñ daḡı feyz-i gülüñden bī-nevā olmaz

43

O deryāsın kim mevciñ maḡharıdır ‘ālem-i imkān
O neyyirsin ki zerreñ kevkeb-i māhiyyet-i a’yān
O ādemsin vücūduñ zıllidir ser-tā-ser ekvān
Cihān-ı cāmi’-i ekbersin oldu cān saña cānān
Sana yār olmayanlar maḡrem-i rāz-ı ‘abā olmaz

Olunca āferīniş rû-nümā nūr-ı cemāliñden
 Kesildi hāme-i dest-i kazā kıadd-i nihāliñden
 Midād-ı levh-i taqdīr oldu çünki hūn-ı āliñden
 O şüretle göründüñ ‘āleme levh-i mişāliñden
 Bedāyī’de nazīriñ ey Hüseyn-i müctebā olmaz

[41b]

Maķām-ı kâbe kavseyne işāretdir berūvāniñ
 Delil-i nokta-i vahdetdir ol çāh-ı zenehdāniñ
 Gülistān-ı vilāyet servidir kadd-i hırāmāniñ
 Fezā-yı Kerbelā’ya düşdü āhir sāyesi anıñ
 Egerçi rūh-ı aķdes sāye-endāz-ı fezā olmaz

Şalāt-ı bī-ħad olsun zātıña ey Cebre’il ħuddām
 Saña tāc-ı vilāyetdir ser-i mes’ūd pür-ifhām
 Şehādetle giyüp esrā deminde ħil’at-i gül-fām
 Şefā’atle ‘uşāt ü ‘āşıkāna eylediñ ikrām
 Şuhūd-ı müdde’ādır bu buna çün-u-çerā olmaz

47

Bize maḥşūşdur ey rūḥ-ı ‘ālem minnet-i zātıñ
Berāber cedd-i pākiñle görüp māhiyyet-i zātıñ
Şalātı-ı bī-‘adedle eyleriz hem midḥat-ı zātıñ
‘Adūlar bilmeyüp çün kılmadılar hürmet-i zātıñ
Bizim-çün anlara la‘net-resān olmaḵ ḥaḫā olmaz

48

Saña hürmet ederlerdi ‘adūlar ḥoş-nihād olsa
Bilürlerdi Yezīdī’ler seni Ḥaḫḫ’a ‘ibād olsa
O deñlü la‘net olsun ol gürūh üzre ki yād olsa
Kifāyet etmesün terkīmine deryā midād olsa
Tevellā vü teberrā ehliyiz bizde riyā olmaz

49

Olanlar neş’e-i zevḫ-i mey-i ‘aşkıñla dem-beste
Ġumūm-ı mātemiñle ğayrı ğamdan oldu vāreste
Olup sermest-i şahbā-yı vişāliñ Şems-i dil-ḫaste
Bi-hamdi’llāh olupdur āsitāniñda kemer-beste
İki ‘ālemde ey kân-ı kerem senden cüdā olmaz

Tecellā-yı cemāliñle dilim her bār kı̄l pür-nür
 Dil-i mātem-keş ü maḥzūnum eyle lutf-ıla mesdūr
 Ḥaḫā etdimse sehven dāmen-i ‘afvıñla kı̄l mestūr
 Saña lāyık degil merşiyem ey şāhım buyur ma‘zūr
 Şenā-yı zātıña levḫ u ḳalemde ictirā olmaz

“Salātu‘llāhi ve’s-selām ‘alā seyyīdinā Muḥammedü’n-nebiyyü’l hamīd ü ‘alā
 ‘alihi ve ashābihi ve ‘uşşāḳu es-saīd eş-şehīd ü raḫmetu‘llāhi ve berekātü
 ‘aleyküm ehle’l- beyt-i innehu hamiyün mecīd Allāhumme bi-haḳḳın Ḥüseyn
 ve ahiyhi ve ceddihı ya nebihu ve ümmihı ve ebiyhi ve mimma ene fiyh”

[42a]

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Ḥasret-i rüyüñla çeşmimden revāndır ḳan henüz
 Şan hayāliñ rāhına olmuş gülāb-efşān henüz
 Seyr-i dīdārıñda ḫayrān ḳaldı çeşm-i cān henüz
 Görmedi māhī-i ḫüsnüñ dīde-i im‘ān henüz
3. Ben gibi Mecnūn-ı ‘aşḳıñ nice ḫayrān olmasun
 ‘Aḳl-ı kǖl oldu seni idrākte ḫayrān henüz

Derd-i 'aşka nice dermān eylesün dermān kim

Bulmamış dermān ol derde dil-i dermān henüz

5. Şol zamān ki yandım 'aşkıñ şem'ine pervāne-vār

Yanmamışdı şeb'-çerāğ-ı neyyir-i devrān henüz

Bāde-i vaḥdetle sermest-i riyāz-ı vaşl idim

Etmeden iskā na'imi kevşer-i rıdvān henüz

7. Geçti gül faşlı ḥazān oldu tecellī gülşeni

'Andelīb-i dil-i enīs-i nāle vü efgān henüz

Çanda bilsün salik-i refref-süvārıñ seyrini

Sidreden geçmezdin öte Cibrīl vālā-şān henüz

9. Olmuşum ey Şems ben ḳurbān-ı tīğ-i 'aşq-ı dost

Olmadan taḳdīr İsmā'īl için ḳurbān henüz

80

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Lā-mekān ehliyiz 'ālemde mekān istemeyiz

Bī-nişānlıkda nişān olsa da şān istemeyiz

Erdik ol 'āleme k'anda ne şabāh u ne mesā
Erdik ol devre ki devrinde zamān istemeyiz

3. Bī-ser-ü-pā ederiz tayy-ı menāzil ile seyr
Çağ'-ı rāh eylemege pāy-ı revān istemeyiz

Kenz-i maḥfīyi nihān-ḥāne-i dilde bulalı
Biz olup rāz-ı nihān rāz-ı nihān istemeyiz

5. Ol ḥıyābān-ı muğaylān ğamz-ı himmetimiz
Şayd-ı maḥlūba yeter şīr-i jiyān istemeyiz

Biz o baḥriz ki felekler bize emvāc-ı ḥabāb
Ebedī sāhil-i sedd-i cereyān istemeyiz

7. Ḥāk-i ten arz-ı muḳaddes ü gönül beyt-i Ḥudā
Eyledik Ḥaḳ'da fenā rūḥ-ı revān istemeyiz

Bī-zebān naḳş ederiz levḥ-i dile 'ilm-i ledün
Elde bir kilk-i ḥoş-āyende zebān istemeyiz

9. Ser-fürü eyledi çün ḳavs-ı ḳazā ḳaddimize
Ḥaşm-ı nefse yetişür tīr ü kemān istemeyiz

Bülbül-i nağme-serâyız biz o gülşende ki Şems

Mebhâş-ı gönca-i vaḥdetde dehân istemeyiz

[42b]

81

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Eyleriz merkez-i tevḥīdde devrân ile raqş
Tâ'if-i Ka'be eder sa'y-ile cevlân ile raqş

Gezerim serde hevâ dilde ḥayâl-i dildâr
Şan hevâ üzre eder taḥt-ı Süleymân ile raqş
3. Mazḥar-ı vaḥdet-i Ḥaḳ'dır ki cihân 'aşḳa gelüp
Devr edip 'arş eder ferş-i şitâbân ile raqş

Şem'-i dīdârına pervâne gibi mihr eder
Bedevî ṭöpu olup aḥter-i tâbân ile raqş
5. Gördü Ḥaḳ vechini her vech-ile bir Mevlânâ
Pâ-be-gül mîḥ-i semâ eyledi vicdân ile raqş

Çaldı çâl-pâre-i mihr ü mehi raqḳâş-ı felek
Cüylar çoşdu hevâdan eder 'ummân ile raqş

7. Şanki çıkdı yine Manşūr-ı ene'l-Ḥaḡ dāra
Dil-i ser-geşte eder zūlf-i perīşān ile raḡş
- Yād edüp la'l-i lebiñ nūş müdām etdikçe
Çeşm-i giryānum eder eşk-i gül-efşān ile raḡş
9. Meclis-i dilde nevā-sāz olıcaḡ muṭrib-i 'aşḡ
Şem'-veş eyledi sālūs-ı şem'dān ile raḡş
- Çekilür 'ālem-i 'ulvīye zarārī ey Şems
Ederek zerre gibi cezbe-i Raḡmān ile raḡş

82

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Raḡmet-resān olursa dile āsumān-ı feyż
Eyler bahārı cilve-nümā gülistān-ı feyż
- Vaşf-ı müdām-ı ḡonca-i la'l-i lebiñle yār
Murḡ-ı dil oldu bülbül-i ḡuds-āşiyān-ı feyż
3. Maḡmūr o rütbe nergis-i bīmār-ı çeşm-i dost
K'olmuş ḡarāb-ı mest-i mey-i erḡuvān-ı feyż

Bu cism-i hâkdân ılsım-ı 'acıbedir

Olmuş derûn-ı sînesi genc-i nihân-ı feyz

5. Mağrûr olma 'ömre şebâbında bul kemâl
'Ömrüm gözetle olmaya zâyi' zamân-ı feyz

Oldu riyâz-ı vuşlata 'aynâni tecriyân

Oldu 'ayn-ı rûşenâ ki ola hûn-çegân-ı feyz

7. Rûm üzre eşk-i dîde degil 'aşk-ı Veys ile
Rûm'a kaçârdır getirir sârbân-ı feyz

Oldu vedi'a-ı feyz bana tâ dem-i ezel

Feyyâz-ı muılağ etdi beni tercümân-ı feyz

[43a]

9. Ben feyz-bağş-ı nefha-i rûh-ı revân idim
Nefh olmadan vücûduna rûh-ı revân-ı feyz

Meydân-ı güft ü gûda henüz ney-süvârdır

Eşheb-süvâr tab'ım için hem-'inân-ı feyz

11. Âb-ı hayât-ı zulmet olur Şems reşhası
Nuıka gelirse hâme-i mu'ciz-beyân-ı feyz

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Zāt-ı muṭlaḳdır ḥaḳīḳat üzre cānāndan ğaraż
Pertev-i envār-ı Ḥaḳ'dır cevher-i cāndan ğaraż

Ṭāḳ-ı ebrū-yı muḳaddesdir ḥicāb-ı nūr-ı zāt
Hem tecellīgāhdır çeşm-i nıgeh-bāndan ğaraż
3. Nūr-ı nezzāre mecāz-ı mürsel-i cezb-i Ḥudā
Perde-i mişḳāt-ı envār oldu müjgāndan ğaraż

Ġonca-i ruḥsārlar oldu dü-gītīden nişān
Sırr-ı vaḥdet-i ḥāl-i hindū-yı zenehdāndan ğaraż
5. Ḥayret-i şahbā-yı sāḳī-i hüviyyet remzidir
Teşne-i cām-ı leb-i la'ı-gül-efşāndan ğaraż

Ḥaṭṭ-ı mevḥūm oldu remz-i mūmiyān-ı dilrübā
İmtidād-ı vaşldır ḳadd-i ḥırāmāndan ğaraż
7. Naḳş-ı ḥüsn-i yārdır maḳşūd olan büt-ḥāneden
Kim ḥaḳīḳī küfrdür zülf-i perişāndan ğaraż

Ravza-i rıdvān kināyetdir sarāy-ı vuşlata
Nār-ı nīrāndır muḥaḳḳaḳ nār-ı hicrāndan ğarāz

9. Vādī-i ḳayd-ı te‘alluḳdur beyābān-ı firāḳ
Evcgāh-ı Kibriyā’dır kūy-ı cānāndan ğarāz

Şems zūlmet-i ‘ālem zūlmet-serāy-ı ğayb-ı dil
Nuṭḳ-ı i‘cāz-ı belīĝin āb-ı ḫayvāndan ğarāz

[43b]

84

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Geçdi firḳat demleri ey çeşm-i giryān el-vedā‘
Ey dem-i āteş-feşān-ı āh u efgān el-vedā‘

Gülsitān içre uyandı gülbün-i maḳşūd-ı dil
Nev-bahār-ı vaşla erdim künc-i hicrān el-vedā‘
3. Ol kemān-ebrū gelür çekmiş ḫadeng-i ğamzesin
El-firāḳ ey dīn ü dünyā ey dil ü cān el-vedā‘

Āteş-i ‘aşḳıñla ey meh bā-ḳarar oldum yine
Ḳalmadı gitdi elimden şabr u sāmān el-vedā‘

5. Nağd-i cān oldu revāc-ı kāle-i bāzār-ı vaşl
Nāsda ƣaldı nuğūd-ı küfr ü imān el-vedā‘

Ey baña derd-i dile dermān vedā‘ın eyleyen
Senden evvel eylemişdir baña dermān el-vedā‘

7. Şems-veş olsam gerek sāğar be-kef ‘ālemde ben
Āb-ı rüy-ı zühd ü takvā pāk dāmen el-vedā‘

85

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Bülbül-i ‘aşqıñım ey ğonca cemāliñ baña bāğ
Gülşen-i mısr-ı ruħuñ sünbül-i zülfüñ ƣara bāğ

Seyr-i dīdārın içün her biri bir revzenedir
Nigeñ oğları kim açdı düşüp sīneme dāğ

3. Dāğ-ı sīne degil ol dīde-i nāvek-i müjgān
Nağş eder ƣıl ƣalemler ile dāğ üstüne bāğ

Ƙanmadım bāde-i ‘aşqā ne ‘aceb müddet-i ‘ömr
Düşmedi hem bu ģarābātda destimden ayağ

5. Pür eden ‘aşk-ı cünün-ıla benim nüh felegi

‘Aks ederse ne ‘aceb nāle-i Mecnūn-ıla t̄āğ

Rind-i humhāne-i ‘aşkız bize dil cāmı yeter

N’idelim efser-i şāh ise de zerrīn-i tifāğ

7. Nefh-i şūr olsa daħi bād-ı fenā söndüremez

Kim ki meydānımıza girse uyandırsa çerāğ

[44a]

Bakma āyine-i devrānda yüz karasına

Nūr-ı tevḥīd ile dīvāna çıkarsın yüzü ağ

9. Bāz-ı Eşheb ki t̄arīkatde odur Ğavs-ı ‘Azīm

Murğ-ı lāhūtı olur zīr-i cenāhındaki zāğ

Sāye-i Ahmed-i Muḥtār’da olduñ ey Şems

Pīş-i seyyāre-i merdān-ı reh-i ‘aşka sürāğ

86

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. ‘Aşk-bāzān-ı Ḥudā dād-ı cemāhir-i selef

Güzerān etti benim cümlesine şimdi ḥalef

Benim ol 'āşık-ı sermest-i müdām-ı ezeli

Ki verir eşk-ile 'aşkım şuya raṭb āteşe tef

3. Cennet-i zülf-i ruḥ-ı yār edeli ser-gerdān

Oldu zencir baña ḥabl-i metin-i muşḥaf

İhtiyārıyla sivādan çekilüp keff-i yed et

Dehrden çār-na-çār eylemedin pāyını kef

5. Şehr-i tecrīde kudüm ile Senāyī gibi kim

Sedd-i şehrah-ı vuşul olmaya pāyındaki hef

Cesediñ eylemeden ḥāk-i siyāh ekl ü tebāh

Eyle şimşir-i ğam-ı 'aşk-ı İlāhī'ye 'alef

7. Küşte-i 'aşk-ı Hudā ol olasin Ḥaḳḳ'a muzāf

Yohsa ḥayvān gibi ādem olur encām telef

Vaḥdet içre bulunur nūr-ı Muḥammed dilde

Menzil-i dürr-i yetim oldu biḥār içre şadef

9. Sine ver ta'na vaḥdetde fenā bulmaḳ için

Naẓar et buldu fenā ta'na-yı seng-ile hedef

Pāyimāl ol düş ayağ altına qālīçe gibi
Başlar üzre bulasın hem-çü külāh-ı ğır u şeref

11. Şoñra ğırbāl gibi hāk-i mezelletde yatup
Sīneni kendi eliñ ile döğersin çün def

Şems ol çāker-i sulţān-ı beqāyım ki turur
Bī-ser-ü-pāy-ı huzūrunda melā'ik şaf şaf

13. Kıldı terbiye ile cevher-i faşş-ı hātem
Halka-i dest-i vilāyetde beni şāh-ı Necef

87

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Ser-tā-be-pāy-ı dehri edüp mübtelā-yı 'aşq
'Aşq olsun etdi 'ālemi 'aşq āşinā-yı 'aşq

Dölāb-ı çarh merkez-i vahdetde devr edüp
Oldu salāt-ı dā'ime kıble-nümā-yı 'aşq

[44b]

3. 'İyd-i vişāl-i yārda zebh-i 'azīm olur
Her kim ederse rūh-ı revāniñ fedā-yı 'aşq

Şebzinde-dār-ı zühd yine zulumet içredir
Göstermez ise mihrini şubh-ı şafā-yı ‘aşk

5. Büthāne olsa hānķah-ı Mevlevī olur
Bir dil ki anda nāle eder şāh-nāy-i ‘aşk

Sünbül dimāğın eyledi ta‘tīr o demde kim
Gülşende zülf-i yāre tokundı şabā-yı ‘aşk

7. Uçsañ havāda hāk olur encām-ı menziliñ
Bī-hūde oldu tā‘atiñ ey bī-nevā-yı ‘aşk

Nām-ı Hudā dilimde elimde ayağ-ı mey
Bu deyr içinde şimdi benim pārsā-yı ‘aşk

9. ‘İlm-i ezelde olmadan İdrīs-i hülle-dūz
İlbās olundu Şems baña zer-i kabā-yı ‘aşk

88

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Ger vech-i ādem olmasa āyīne-dār-ı Hāk
Kābil degildi rü‘yet-i nūr-ı intişār-ı Hāk

Mest-i şarāb-ı 'aşk idi dil cūşīş etmeden

Deryā-yı ḥubb-ı sāḥil-i imkān qarār-ı Ḥaḳ

3. Her yüzden oldu çeşm-i dil ü cāna āşikār
Nūr-ı cemāl-i vaḥdet-i ḥayret-medār-ı Ḥaḳ

Tagyīre kādir olmadı kânūn-ı hikmeti

Bir kāra kim te'alluḳ eder iḳtidār-ı Ḥaḳ

5. Raḳş et semā' vü vecd-ile kıble-nümā gibi
Ey 'āşık-ı ṭabī'de dil-i bī-qarār-ı Ḥaḳ

Burḳa'-nişin-i ḥubb-ı sivā olduḡuñ yeter

Cān gözlerin aç eyle hemān intizār-ı Ḥaḳ

7. Neşr eyle Şems 'āleme bu nuṭḳ-ı mu'cizi
Tā kim bilinsün āyet-i vaḥdet-şi'ār-ı Ḥaḳ

89

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Zülmet-i nefse düşüp olma ulu'l-emriñe 'āk
Olasın nūr gibi 'ind-i Ḥudā'da yüzü aḳ

İç mey-i 'aşkı yürü dār-ı na'īm-i vaşla
Ġam yeme rızkıñ için çekme cihān içre meşāk

3. Kıl yediñ dāmen-i merdān-ı Ĥudā'ya peyvend
Dāmen atlas ise nā-kesiñ ol andan ırak

Tār-ı destārını bir pīr-i muġān-ı 'aşkıñ
Tār-ı zünnār ise de eyle meyānında niṭāk

[45a]

5. Cebre'il gibi eriş sidreye kim kırtulasın
Nārdır nār bu zīr-i felek-bālā-tāk

Vāşıl ol Ĥakk'a olup rūḥ-ı laṭīfe hem-rāh
Olma toprak yiyecek cism-i keşīfe elḥāk

7. Vech-i Mevlā'yı görüp eyle ḥuzūruñda kıyām
Olmadan māşadağ-ı ve'l-teffeti's-sāku bi's-sāk

Cismini ḥāke şalup cānını cānāna fedā
Ölmeden eyledi cānāna olanlar müştāk

9. Kayd-ı siccīn-i ṭabī'atde tecerrüd bul kim
Görüne çeşm-i dil ü cānıña vech-i iṭlāk

Sīneden dīvi çıkar H̄aḡ ile ʔoldur yoḡsa
Seni sevdāya ʃalar vesvese-i riḡ-i merāḡ

11. H̄ubb-ı māl ü hemeze ḡalbiñ edüp vādī-i dil
H̄uḡame-i nārı eder tā-be-ḡıyāmet ihrāḡ

Ḳırma bir seng-i cefā ile göñül ʃīşesini
Şoñra biñ pāre olursun da görürsün iḡḡāḡ

13. Ey Süleymān-ı zamān etme ḡaḡāret mūra
Olmaḡa mūr-ı ḡaḡīr eyleme kesb-i istiḡḡāḡ

H̄āksār eyleme bir mūrı ayaḡıñ-ıla başup
Üstüḡān-ı seriñe başar o da bir gün ayak

15. Fi'line kendi yed ü pāyıñ olurlar ʃāhid
H̄āl-i lisān-ile eder anı H̄udā-vend inḡāḡ

Töhmet-i sirḡat ile ḡaḡ' olunan dest gibi
Söyler a'zā-yı cesed cümle bilā istintāḡ

17. H̄aḡ rızāsın gözedüp cümle-i ef'ālīñde
Koyma inşāfı elinden ʔutasın rāh-ı vifāḡ

Merkez-i vaḥdet-i Mevlā'da qarār et ey Şems

Ede diller evine nūr-ı İlāhī işrāk

90

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Gel süveydā-yı dilimden ḳulzüm-i ummāna baḳ

Bir avuç topraḳ içinde baḥr-i bī-pāyāna baḳ

Vechi birken şāni'-i 'ibret-nümā-yı 'ālemiñ

Ne şuverler gösterir āyīne-i devrāna baḳ

3. 'Arz-ı vech-i vaḥdet etmez keşret-i mümkünde Ḥaḳ

Vechiñi imkāndan taḳlīb edüp a'yāna baḳ

'Aynıña olsun der iseñ noḳta-i vaḥdet 'ayān

Manzar-ı dār-ı süveydādan diyār-ı cāna baḳ

[45b]

5. Ḥaḳk'ı görmek ister iseñ gel ille vehmi ḳoy

Bul da bir Allāh'ı rü'yet eylemiş insāna baḳ

Görmediñ tā levḥde āyāt-ı Ḥaḳk'ı bilmediñ

'Ömrüñ oldukça kitāb u levḥa-i dīvāna baḳ

7. Hıbb-ı māl ü cāh-ıla pürdür derūnı zāhidiñ
Eylemiş beyt-i Hıdā'yı kendine büt-hāne baķ

Zāhidā gör zülf ü müjgān-ı haķ-āver dilberi
Leşker-i yāğma-gerān-ı kişver-i ĩmāna baķ
9. Şem'-i 'aşkı görmek isterseñ eger pervāne-vār
Āteş-i ruhsār-ı yāre tır da yana yana baķ

Gösterir bir merdüm-i çeşme nice yüz biñ cihān
Zerrede yüz biñ güneş pinhān eden Sübhān'a baķ
11. Pāyimāl etme hāzer kim her ğubārı hāķde
Biñ Süleymān tahtgāh etmiş yaķur mūrāne baķ

Şems kılmış ser-fürü her bir velī mihrābına
Tāķ-ı ebrü-yı cemāl-i server-i Geylān'a baķ

1. Zāhir olsa bir göñülde āh-ı āteş-zār-ı 'aşķ
Beyt-i ma'mūr olsa da eyler hārāb-ābād-ı 'aşķ

Bām-ı ‘arşa revzeni eyler cidārından nigāh
‘Arş-ı a‘lādan bülend-eyvāndır bünyād-ı ‘aşk

3. Vāşıl-ı beytü’l-ḥarām ü şāhid-i maḫşūd olur
Kim olursa pārsā-yı meslek-i irşād-ı ‘aşk

Eyler iksīr-i nigāh-ile zer-i ḥāliş-‘ıyār
Pūte-i ḥikmetde āhen dilleri üstād-ı ‘aşk

5. Eremez maḥv-ı vücūd ile muḥīt-i vaḥdete
Olmayan nār-ı maḥabbetle yanup berbād-ı ‘aşk

Sidreden lābūd eder esrār-ı Cibrīl’i şikār
Bāz-ı Eşheb zīr-i bālinde bulan esrār-ı ‘aşk

7. Sīnede dāğın görüp şanma celāli sīne-çāk
Şems olmuşdur bu gülşende gül-i dilşād-ı ‘aşk

[46a]

92

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Cām-ı ‘aşka beñzemez şahbā-yı derd-i iştıyāk
Derd-i serdir bāde-i minā-yı derd-i iştıyāk

Ravza-i vuşlatda gūyā revzen-i mīzābdır

Kaşr-ı bālā hāne-i me'vā-yı derd-i iştīyāk

3. Çeşm-i haq-bīne görünmez kâf-ı kudretten daħi

Cāygāh-ı lāne-i 'anķā-yı derd-i iştīyāk

Hasretinden nāle-i İdrīs'i şevķ-engīz eder

Nağme-hāy-ı çārgāh nāy-ı derd-i iştīyāk

5. Seyr eden her kūşe-i sīnemde āb eyler gümān

Kim serāb-ābāddır ki feyzā-yı derd-i iştīyak

Vāşıl eyler 'aşķ-ı 'uşşāķı sarāy-ı vuşlata

Vaşlı istirkāb eder ma'nā-yı derd-i iştīyāk

7. Şems olmuşdur selāsil-bend-i emvāc-ı duhūr

Mübtelā-yı hālet-i sevdā-yı derd-i iştīyāk

93

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Hāķ olup hūn-ābe-i eşķ-i terimden reng reng

Gülşen oldu kaķre-i feyz-āverimden reng reng

Şoĥbet-i la'1-i revān-baĥşıñla oldum bāĝ-1 ĥuld
Dür ü yāķūt oldu zāhir kevşerimden reng reng

3. Ben gibi bī-reng-i şüret 'aşık olmaz çıksa da
Nice şüret ĥāme-i şüret-gerimden reng reng

Bir fürüzān şeb-çerāĝ-1 bezm-i 'aşkıñ ki müdām
Mihr ü meh ĭcād olur dūd-1 serimden reng reng

5. Nār-1 hicrān içre İbrāhim-i vaşlıñ kim olur
Lāle gül sünbül nümāyān aĥgerimden reng reng
Kenz-i maĥfī ĥalb-i vīrānemdedir kim mevc urur
Nūr-1 berķ-i şa'sa'āñı cevherimden reng reng

7. Bāz-1 Eşheb seyr ü ĥuds-i sīretim Ṭā'vūs-1 ĥuds
Aldı şebbāl-i müzeyyen şehperimden reng reng

Cām-1 rıdvān u şarāb-1 kevşere etmez nigāh
Cur'a-i 'aşkı içenler sāĝarımđan reng reng

9. Sīne-süz-1 pertev-i mihr-i sipihr-i vaĥdetim
Necm-i keşret görünür ĥākisterimden reng reng

Ben o Şems-i evc-i ma'nâyım ki diller burcuna

Berķ urur nūr-ı tecellī peykerimden reng reng

[46b]

94

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Āb u gil şanma ħarīm-i Ka'be-i cāndır teniñ

Mażhar-ı nūr-ı tecellī beyt-i cānāndır teniñ

Şeş cihetten görmege āyāt-ı bürhānı saña

Fevķi şeş revzenli bir eyvān-ı 'irfāndır teniñ

3. Hep mevālid-i selāse şaf-nişinān-ı ħuzūr

Lā-mekān seyrine bir taĥt-ı Süleymān'dır teniñ

Ey eren rūĥ-ı revāniñ cennet-i dīdārına

Dü sūtün üzre saña kaşr-ı ħirāmāndır teniñ

5. Bāġ-ı ezhār-ı tecellā-yı Ĥudā'dır Şems-i rūĥ

Anda cūlar gibi 'ummān-ı şitābāndır tenin

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Cihân çeşmin nazardan men' kılsun mihr-i dîdârın
Cemâliñ Nûri-veş müzdâd olsun nâr-ı âzârıñ

Şeb-i yeldâda zevk-i vaşl-ı nev-rûz olsun eşhârıñ
Cihânda görmesün gün şolmasun gül-berg-i ruhsârıñ
3. Açılsun hem-çü nergis olmasun h'âb-ı hazân-dîde
İfâkat bulmasun mestânelikden çeşm-i bîmârıñ

Perîşânlıkda kılsun bulmasun cem'iyet-i zünnâr
Ser-â-ser târ-mâr olsun ham-ı zülf-i siyeh-târın
5. Beli toğrulmasun yây kaşınıñ hem şaplanup dilde
Egilsün nâvek-i müjgân-ı çeşm-i mest ü hûn-h'ârın

Bulansun kınlara şemşîr-i ğamzen 'ıyd ü vuşlatda
Çekilsün kûyuña kırbânıñ olsun yâr ü aġyârıñ
7. 'İzârıñda hacâlet nârı içre müşge nisbetden
Kara olsun yüzü ol hâl-i hindû-yı siyeh-kârıñ

Hırāmende kırılusun mū-miyānıñ ğonca-i la‘liñ
Tar olsun çıķmasun ŧebnem gibi incū-yı ğüftārıñ

9. Kıra sevdāya dūŧsün aŧılan ğiysū-yı tāriñla
Kızıl dīvāne olsun bāde-i la‘liñle ħumārıñ

Ķadem der-cūy-bār-ı eŧk-i ser ender hevā-yı zūlf
ŧalinsun ğülistānda ķāmet-i serv-i semen-bārıñ

11. Ķörünsün dem urup mevcūd-ı ğaybīden dehānıñ kim
Lisānü’l-ğayb ile ‘ālemlere fāŧ olsun esrārıñ

Eŧiñ yok bir ğüzelsin ķaŧ ķatup yüz verme ağyāra
Cihānda sen gibi bir ben olayım ‘āŧık-ı zārıñ

[47a]

13. Reh-i ‘aŧkıñda ben tek var mıdır zūlfüñde ser-ğerdān
Bu dār iķre ŧerīki var mı bir Manŧūr-ı ber-dārın

Ķülistān-ı cemālīñ seyr edenler ğördü vaħdetde
Ķülistānıñ ğülüñ bülbülliñ ğülbünleriñ ħārıñ

15. Yüzüñ sür secdegāh-ı ‘izzetine ağla kim ey ŧems
Niğāh etsün niğāh-ı ŧefķat ile sana dildārıñ

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

'Aşk-ile iktidā-i esrār-ı Hakk'a mahrem ol

İtikāda sālīk-i işr-i imām-ı a'zam ol

Cezbe-i Mevlā'da Mevlānā gibi ferruḥ-dem ol

Mülk-i tecrīd içre mānend-i İbrāhīm Edhem ol

Bende ol mevlā ol āhir ḳalma ḥayvān ādem ol

Ne 'abā-ser-pūş-ı faḳr ol ne ḳabā-pūş-i Cem ol

Bir bilinmez şüret içre pādişāh-ı 'ālem ol

2

Deyre gir tersā gibi zinhār olma büt-perest

Olma şahbā-nūş edüp meyḥānede rindāne mest

Gez ḥarābātı şekilde ṭurma hiç bī-ābdest

Mest-i 'aşḳ ol şansın 'ālem mest-i cām ü mey be-dest

Bilmesin esrārını aḥvālīni bālā vü pest

Ne 'abā-ser-pūş-ı faḳr ol ne ḳabā-pūş-i Cem ol

Bir bilinmez şüret içre pādişāh-ı 'ālem ol

3

Lāübālī meşreb ol taqvāda hırs-ı hāma düş
Kām-yāb olmağ yolunda vādī-i nā-kāma düş

[47b]

Ḳalbiñi eyle havātırdan ṭahūr ilhāma düş
Su gibi bī-reng olup ṭurma dökül her cāma düş
Gāh nigū-nām olup geh meslek-i bed-nāma düş

Ne ‘abā-ser-püş-ı fağr ol ne ḳabā-püş-i Cem ol
Bir bilinmez şüret içre pādişāh-ı ‘ālem ol

4

Ḳalbiñi mirāt-ı timşāl-i şafā-yı hālet et
Çeşmini heyman-ı envār-ı cemāl-i hayret et
Çarḥ-veş sa’y ü ṭavāf-ı ḳiblegāh-ı vaḥdet et
‘Uzlet et ma’nāda tevḥīd üzre seyr-i keşret et
Ḳālībīñ şüret-i firībāna melāmī şüret et

Ne ‘abā-ser-püş-ı fağr ol ne ḳabā-püş-i Cem ol
Bir bilinmez şüret içre pādişāh-ı ‘ālem ol

Hāk-meşreb ol tevāzu' pīşe-i redd u kabūl
 Şems 'ālem gibi eyle geh 'urūc u geh nüzūl
 Ol havā-dār-ı muhibb-i āl ü evlād-ı Resūl
 Bil muhaqqak kim budur minhāc-ı merdān-ı fuḥūl
 'Ākil ol mecnūn şansınlar seni ehl-i 'ukūl

Ne 'abā-ser-pūş-ı faqr ol ne kabā-pūş-i Cem ol

Bir bilinmez şüret içre pādişāh-ı 'ālem ol

mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

1. Terk et gāzab ü şehveti bir merd-i ḥalīm ol

Var mazhar-ı esrār-ı şeh-i ḥalk-ı 'azīm ol

[48a]

Ur mühr-i sükūtu lebe қо çin-i cebīni

Güller gibi gül yüzlere ḥandān-ı besīm ol

3. Bülbül gibi feryādı ko ḥāmūş olup 'aşık

Pervāne-i şem'-i ruḥ-ı dildār-ı kadīm ol

Her vārını ver āteş-i 'aşқа ne ki yetmez

Var mālik-i gencine-i Mevlā-yı kadīm ol

5. Dilden çıkarup dağdağa-i māl ü benūnı

Envār-ı ilāhī ʔolacak ʔalb-i selīm ol

Allāh'a ʔıkar yol ola piş-i ʔademiñde

Lāyık mı saña rāh-rev-i nefsi-i le'īm ol

7. ʔalma şeb-i hicrānda ʔık ʔūr-ı vişāle

Envār-ı tecellī ile Mūsī-i kelīm ol

Bulmağ ise ger maṭlabıñ Allāh ğināsın

Gel zāviye-i künc-i tecerrüdde muṭīm ol

9. Şol rāzı ki istersin ol lafz-ıla dinmez

Dīvāne dilim bezmine ḥāmūş-ı nedīm ol

Āyīne-i meh gibi olup Şems'e muṭābil

Eflāk-i ḥaṭīkatde yürü nūr-ı cesīm ol

98

mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

1. Ger rind ü eger zāhid ü ger merd-i fuḥül ol

Üftāde-i ser-küçe-i dergāh-ı ʔabül ol

[48b]

Olmaksa murādiñ iki 'älemlere sulţān
'Älemleri geç bende-i Sulţān-ı Resül ol

3. Manzūr-ı İlähî ola derseñ dil ü cânıñ
Beytü'l-ħazan-ı dehrde her gāh melül ol

Refref gibi tā 'ālem-i iţläķa erersin
Äzāde-ser-i sidre-i ma'nā-yı 'uķül ol

5. Ĥaķ menziliñi tā ede bālā dü cihānda
Sen Şems gibi ĥāke cebīn-sā-yı nüzül ol

99

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Riyāz-ı vaħdet idi āşiyānıñ ey bülbül
Cemāl-i yār idi gül-bāğ-ı cânıñ ey bülbül

Ne rüzigār ile düşdüñ bu dām-ı firķate kim
Belā-yı 'aşķ-ıla aratdı figānıñ ey bülbül

3. Ğarīb ü dil-şüdesin çār-bāĝ-ı miħnetde
Kanı ezelde olan ĝülsitānıñ ey bülbül
- O bir cihān-ı bī-nişān-ı kuds-i muṭlaķ idi
Yoĝ idi kayd-ı bahār ü ĥazānıñ ey bülbül
5. Şafā-yı ‘arız-ı cānānı ser-i ĝülde ĝörüp
Geçer fiĝān ile rüz u şebānıñ ey bülbül
- Nidā-yı bezm-i elestiñ mezākın añdırdı
Cihāna nāle-i ‘ibret-resānıñ ey bülbül
7. Libās-ı murĝ-ı çemende hümā-yı kudretsin
Ne bilsün añlamayan nām ü şānıñ ey bülbül
- [49a]
- Müfād-ı mantıķ-ı ṭayrı edenler istifhām
Bilür nikāt-ı nevā-yı zebānıñ ey bülbül
9. Oķur menābir-i ĝülde bahār maħşerine
Kitāb-ı nefħa-i şürı lisānıñ ey bülbül
- Hevā-yı ‘aşķ ile yokdur ĝınāda üstādıñ
Karıñ meşrebisin Veysiyyā’nın ey bülbül

11. Mişāl-i vaḥy-i ma‘ānī gōñülde gülşende
Sedād-ı nāğmede yok hem zebānıñ ey bülbül
- Bu bī-esās ribāṭ-ı dü rūzede bilünür
Ḥulāşa-i sefer lā-mekānıñ ey bülbül
13. Vuşül-i gülşen-i aşla olur mu k’olmaya tā
Ḳabā-yı gül-i kefen-i üstüñ ānıñ ey bülbül
- Şikār-ı ‘aşk-ı dil-i Bāz-ı Eşheb olmuşsun
Seherde hū diyüp iñler dehānıñ ey bülbül
15. Cemāl-i gül olur elbet kemāl baḥş-i dilin
Ger olsa gonca-i ḥāmūş lebānıñ ey bülbül
- Bu neş’e bülbül-i Baḥḥā’dan erdi demle saña
Revā mı olmasa mu‘ciz-beyānıñ ey bülbül
17. Mücerredāt eremez aşlına cinānda dahi
Meger ki ādem ede dāsitānıñ ey bülbül
- Mekānı var görünür lā-mekāna beñzersin
Mişāl-i rūḥ-ı ḳafesde mekānıñ ey bülbül

19. Duyup demiñde Hüdā zıkrını yanar dil-i Şems
Nedir bu nāle-i āteş-feşānıñ ey bülbül

[49b]

100

mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün

1. Şüfî bıragup sübhayı peymāne be-dest ol
Ver zühdüñü yağmaya mey-i 'aşq-ıla mest ol

Pür qalma şurāhî gibi telh-āb-ı sivādan
Su fāl-i melāmet gibi mağz u şikest ol
3. Bul Rabbiñi bil vaḥdet-i Mevlā-yı cihānı
Bād-āver-i hengāme-i peymān-ı elest ol

Büthāne eder Ka'be'yi çün ḥod-perestān
Kıl deyri girüp Ka'be sen Allāh-perest
5. Ser-menzil olur seyriñe Şems 'ālem-i bālā
Ruḥ-sāy-ı sücüd eyle düşüp ḥākde pest ol

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Güñ yüzüñ göster dil-i mehcūra Allāh 'aşkına
Bir içim su ver n'olur maħmūra Allāh 'aşkına

Başıñ için kıl dilim kırbān aşup da zülfüne
Tığ-i ğamzeñle çeküp sātūra Allāh 'aşkına
3. Reşk edüp baş oynadırmış mār-ı zülfüne dilim
Ey Süleymān sen ne dersin mūra Allāh 'aşkına

Fitne bahşinde kaşıñ parmağ uzatmış zülfüne
Yine bir Mūsī mi çıktı Tūr'a Allāh 'aşkına
5. Üstüñ ğanım hīme vü 'aşk āteş ü göñlüm uçmağ
Cigerim yandı düşüp tennūra Allāh 'aşkına
[50a]
Ey baña pend eyleyen dildār-ı 'aşkında ğamūs
Pend mi te'şir eder mecbūra Allāh 'aşkına
7. Çille-i Şems saña ğağ söyledir kāfir ğazer
Yāy-ı kıddin çekme pek çok zūra Allāh 'aşkına

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Çille-i 'aşkıñ elinden çekdi dil hayfāneler
Bir dükenmez mācerādır çekdirir hālā neler

Dil tolaşdı zülf-i miskīnine cānānla benim
Çanlar aqđı āh-ı endişemden oldu řāneler
3. Āh-ı āteř bađrım eyler hālimi dūzađ miřāl
Bir řerārimdan olur peydā semender hāneler

'Ār-ı nāmusa selām et benden ey 'akl u řu'ūr
Öyle rusvāyım ki zikrim eylemez dīvāneler
5. Vağdet-i muğlağ-serāy-ı oldu dil kāřānesi
řāhid ü meřhūdumuz hađ kalmadı biđāneler

řems-i ma'nāya metāli' olsa dil fađrı mūdām
Olur ol yüzden mūnevver nice zūlmet hāneler

Esrār-ı Tevhīd-nāme-i Kelimāt-ı Şerīfe

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ten-perestīden geçüp rûh-ı ıuds-i ircāyı bil
Keşret-i eşyāya bakma vahdet-i Mevlā'yı bil

[50b]

Her hurūfunda nühüfte nüşha-i kübrā-yı dehr
Şüret-i ādemde zāhir nüşha-i şugrāyı bil

3. 'Ālem oldu bir kitāb ādem aña ümmü'l-kitāb
Hāmil-i esrār olan ol āyet-i kübrāyı bil

Hakk'ı bilmez ādem-i ma'nā-yı muṭlaḳ bilmeyen
Hakk'ı bilmek ister iseñ ādem-i ma'nāyı bil

5. Emr-i şer'ı emr-i Hakk ma'nā ḥaḳīḳatdir aña
Ki ḥaḳīḳat ister iseñ emri tut ma'nāyı bil

Bulamazsın şer'den ḡayrı şırāt-ı müstakīm
İster iseñ ḥikmet-i dünyā vü mā-fihāyı bil

7. 'İlmle vaḥdet diyü düşme melāmet cāhına
'Ayn-ı vaḥdetde olan ḳudsiyyet-i a'lāyı bil
- Pākdir taḳlīd-i çirkinden taḳīler cāmesi
Eyleme çirkīn şān-ı cāme-i taḳvāyı bil
9. Gün ola eşk-i nedāmetle dökersin ḳanlar
Ey esīr-i nefis keyd-i nefis-i dūzaḳ-cāyı bil
- Etdiḡiñ tevḥīd şanma şüphesiz teşlīsdir
'Ārif iseñ ḳıl te'emmül nükte-i ihfāyı bil
11. Bildiḡiñ Mevlā-yı mevhūm etdiḡiñ tevḥīd-i ca'l
Kendi kendin kendide tevḥīd eden Mevlā'yı bil
- Şer'-i vech-i vaḥdeti perde görür nāḳış olan
Kāmil ol da lafz-ı vaḥdetde olan ĩmāyı bil
13. 'İlmi ḳoy a'māl ile seyr-i sülūk-ı Ḥazret et
Māsivā'llāhdan münezzeh maḳşad-ı aḳşāyı bil
- Şer'-i pāk-i Muşafā'dan gir Muḥammed işrine
Nūr-ı yevmü'l-dīni seyr et leyle-i isrāyı bil

15. Belki bir gün fehm edersin sözlerim mengüş kıł

Ƙıl ü kâli terk edüp ey Şems dilde ıtut maķâm

Cevher-i ‘ummân-ı hikmet lü’lü-i lâlâyı bil

Şâhid-i esrâr-ı ğayb ol sırr-ı mâ-evhâyı bil

[51a]

104

fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün

1. ‘Aşķdır Hâķ yoluna gitmek için asl-ı uşül

‘Aşķa takvâyı redîf eyledi merdân-ı fuḫül

Eyleyüp rûḫa anı iki cenâḫ-ı pervâz

Buldu Cibrîl gibi sidre-i maķşûda vuşül

3. Şükr kıł ey dil-i zâr-ı ‘âleme menfûr olduñ

Umulur kim olasın ‘ind-i İlâhî’de ķabül

Gün olur nûr-ı cemâliñle olur dâr-ı sürûr

Bir göñül kim ola nîrân-ı firâķıñda melül

5. Dönme bir şâf dile levh ederek egri girüp

Ki deĝer şoñra dil-i saḫtiña seyf-i meslül

Çār tekbîr-i dü-gîtiye tekâpū eyle

Olmadan bî-tek u pū dūş-ı cihāra maḥmūl

7. Müteḳābil görünür maḫhar-ı esmā bulunur

Dehr içinde nice Şiddik u nice ibn-i Selūl

Ādeme nisbet ile sefk-i dimā-i melekūt

Kendiler etti anı seyf-i sitemle maḫtūl

9. Perde-i ‘aqlı geçüp ‘ilm-i yakīn bul ki olur

Bir zamān ‘aql-ıla ma‘lūmuñ olan hep mechūl

Yād kıl her dem ey Şems Ḥudā-yı pāki

Ki olursun dem olur her nefesinden mes’ūl

[51b]

105

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Göricek ‘arız-ı gül-rengini zībā diyelim

Seyr edüp serv-i revān ḳaddiñi tūbā diyelim

Ṭutalım kim diyelim leblerine cān verici

Saña indi mi yere ol ki Mesihā diyelim

3. Şubh-dem mescide gel mihr-i cemâliñ 'arz et
Yanalım yaqılalım şevk ile Mevlâ diyelim

Rü'yet-i nür-ı cemâl eyleyelim re'ye'l-ayn
Bu mürâyâyâ riyâ eyleme rü'yâ diyelim
5. Derd-i dilden gidelim kime şikâyet edelim
'Arz-ı hâl eyleyelim eyle tesellâ diyelim

Şahn-ı şahrâda olup 'aşk-ıla Mecnûn-reviş
Kûh u kûh-sâra çıkup derd ile Leylâ diyelim
7. Taqılurken gece zincîr-i hayâl-i zülfe
Bu ser-encâma gel ey dil kara sevdâ diyelim

Çıkar ol bütleri beyt ise diliñ eyle sükût
Ya bu şûret-ile aña çañlı kelîsâ diyelim
9. Kim bu humhâne-i 'aşk içre olur mest-i müdâm
Lebine sâğar ü güftârına şahbâ diyelim

Bir kişi k'olmaya cisminde anın rûhu'llâh
Heykel-i 'unşuruna çüb-ı çelîpâ diyelim

11. Şems Müsî-i şeb-i hayret olan merdānîñ
Göñül āyînesine Tūr-ı tecellâ diyelim

[52a]

106

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. O bülbülüm ki gülistân nedir bilmem
Kafes-nişîn-i belâyım fiğân nedir bilmem

O gülmez açılur ezhâr-ı dâğ-ı sîne müdâm
Ki gülsitân-ı bahârim hazân nedir bilmem
3. Edüp kelâm hamûşâne yâr ile şeb u rûz
Beyân-ı hâl-i dile tercümân nedir bilmem

'Ayân-ı pîş-i nazarda serâ'ir dü cihân
Verâ-yı perdede râz-ı nihân nedir bilmem
5. Bir özge hâle erişdim cihân içinde ki Şems
Nedir o hâl neyim ben cihân nedir bilmem

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bāde-i 'aşkı ciger kan olmadıkça bilmedim
Derd zevkin sīne büryān olmadıkça bilmedim

'İyd-ı vaşl-ı yār zevkin rāz-ı hicrānın ğamın
Hūn-ı hasret içre ğalṭān olmadıkça bilmedim
  3. Şems cihāt içre temāşā-yı cemāl-i vaḥdeti
Ser-te-ser çeşm-i nigeḥbān olmadıkça bilmedim

Her ḥabāb-ı cūybār-ı eşkimiñ māhiyyetin
Çeşm-i ḥaḳ-bīnimle ḥayrān olmadıkça bilmedim
  5. Şems ğayb içre vücūd-ı muṭlaḳ esrārın 'ayān
'Ālem-i ğayb içre pinhān olmadıkça bilmedim
- [52b]

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Dil-i zārım ki 'aşḳ-ı yār ile sūz u kebāb etdim
Vücūdum dāğ-ı gül-reng ile reşk-i āfitāb etdim

İçüp bir cām-ı memlū çeşme-sār-ı ‘aşkıdan ammā
Ser-i pür mağz-ı mey deryā-yı eşkimde ḥabāb etdim

3. Havā-yı la‘l-i nābīnla geçüp sevdā-yı zülfüñden
Kitāb-ı zühdümü meyḥānede rehn-i şarāb etdim

O dem erdi nigāhım seyr-i ṭāḳ-ı ‘arş-ı Raḥmān’a
Ki kuḥl-ı çeşmimi ḥāk-i ḳudūm-i bū-Türāb etdim

5. Rumūz-ı ḥışm-ı çeşm ü çīn-ı ebrū-yı kemānıñdan
Dil-i dīvāne ḥālīm mazḥar-ı luṭf u ‘itāb etdim

Erişdi edhem-i nūr-ı nigāhım menzil-i ḳudse
Tekāpūde ana gül-gūn-ı eşkim hem-rikāb etdim

7. O dem şīrīn mezāḳ oldum ki zevk-i sırr-ı vaḥdetden
Dilim luṭf u gibi ḳahr u ğamından zevk-yāb etdim

Cünūn u ‘aşḳ u şevḳ ü vaşl u hicrānı görüp geçdüm
Dil-i şad-çākime yazdım mücelled bir kitāb etdim

9. Alur erbāb-ı ‘irfān boy rūḥ-efzā vü cān-perver
Ki ḥūn-ı nāfe-i āhū-yı serim-i müşg-nāb etdim

Harīm-i dilde buldum kenz-i Haqq'ı gerçi kim ey Şems

Velī ma'mūre-i cism-i belālarla harāb etdim

109

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Zann etme derd-i sīne vü bālimden ağlarım

Ağlarsam āh-ı derd-i vebālimden ağlarım

Ağyāra yok şikāyetim evvel yārdan degil

Kim kendi hālime yine kendimden ağlarım

[53a]

3. Ben ol melāmetī-i Üveysī tariqatım

Ki kendime kendi lev m ü gümānımdan ağlarım

Hicrānda gül gibi gülerim fikr-i vaşl ile

Fikr eyleyüp vişāli vişālimden ağlarım

5. 'Aşkıñ cününü bozdu nizām-ı vücūdumu

Ġamdan güler zevāl-i melālimden ağlarım

Tebrīd etdi göñlümü berd-i selām-ı ‘aşk
Nīmpāre gibi çeşm-i zülālinden ağlarım

7. Pīrim eğerçi tıfl-ı yetīm-i maḥabbetim
Bārgirān-ı keşret-i mālimden ağlarım

Şebnem değil düşen yere ben Şems-i ‘ālemim
Şebzindeyim sipihr ü hilālinden ağlarım

9. Devr-i kâmerde toymadı dil seyr-i vechiñe
‘Ömrüm zevāle erdi zevālinden ağlarım

110

Rehber-i İrşād

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Bir mürşide kim bende-i fermān olamazsın
Dil mülküne sultān-ı hükümrān olamazsın

Ezkār-ı Hudā etmeyicek kalbini tenvīr
Hāl ehli olup şāhib-i vicdān olamazsın

3. 'Aşq âteşi yandırmayıcak zēb-i vücūduñ

Taḳvā ile bil maḏhar-ı ḡufrān olamazsın

Bī- 'aşq-ı Ḥudā zühd ile şebzinde de olsan

Ṭābında dil-i pertev-i ĩmān olamazsın

5. Esrār-ı pes-i perde-i 'aḳlı bilemezsin

Tā mest-i mey-i cezbe-i Raḥmān olamazsın

Ermez nazariñ nūr-ı cemāl-i Aḥadī'ye

Mir'āt-ı dile tā ki nigehbān olamazsın

7. Etmez ise vīrāne seni seng-i melāmet

Genc-i güher-i dāniş ü 'irfān olamazsın

'İlm ile olup şūret-i insānda efendi

Ammā ki bilüp Ḥālik'ıñ insān olamazsın

[53b]

9. Ger olmaz iseñ küfr-i ḥaḳīḳī ile kāfir

'Allāme olursan da müselmān olamazsın

Mānend-i zebīh 'ıyd-ı vişāle eremezsin

Tā tıḡ-i beliyyāta ki ḳurbān olamazsın

11. Düşmezseñ eger âteşe m̄anend-i İbrāhim
Pā-der-ḥarem-i ravza-i rıdvān olamazsın

‘Āşıklara kim vaşl-ı Ḥudā ḥūn-ı bahādır
Cān vermeyicek vāşıl-ı cānān olamazsın

13. Mülküñde iken olmadıñ esrārına vāqıf
Şol ḥāne-i ḳalbiñ k’ana mihmān olamazsın

Allāh evidir anı racīme vaṭan etdiñ
Hālā ki o fi’liñde peşīmān olamazsın

15. Bu cismiñi ekl eyleyecek ḥākde kirmān
Bir gündeki sen māni’-i kirmān olamazsın

Sūzān edecek cān u diliñ âteş-i nīrān
Ol demde ki sen muṭfī-i nīrān olamazsın

17. Merdūd şıfatlarla düşüp ḥaşre vü neşre
Ol neş’e-i uḥrāda ki insān olamazsın

Hasretle ḥacāletle olup ḥūn-ı ciger-ḥ̣ār
Bir derd ile kim nā’il-i dermān olamazsın

19. Nādim olacağ çāk-i giribān edeceksin
Yā bunda niçün çāk-i giribān olamazsın

Fırşat var iken elde oma dāmen-i ‘aşkı
‘Aşđ olmayıcağ Hāđđ’a hırāman olamazsın
21. Mişbāh olıcağ ‘aşđ odu mişkāt-ı gönülde
Zulmet-gede-i nefse şitābān olamazsın

‘Aşđ ile cihād olmaz ise şeh-per-i Cibrīl
Seyr-i melekūt etmege perrān olamazsın
23. ‘Aşđ ile edüp nefse cihād eyle ‘ibādet
Kim anlar ile tābi‘-i şeytān olamazsın

‘Aşđ olmaz ise zıkr ü ‘ibādetde muhađđıcađ
Vāşıl şüde-i rütbe-i ihsān olamazsın
25. ‘Aşđ ise olur şu‘le-feşān cümle gönülde
Lākin sen o şu‘leyle dırađşān olamazsın

Eylersin o ra‘nā güheri nābe-mağal şarf
İcāb-ı rızā üzre nümāyān olamazsın

[54a]

27. Dünyā talebinde oluben ‘aşk ile sūzān
Bir demde Hūdā ‘aşkına sūzān olamazsın

‘Aşkın ki ola ‘aşk-ı İlāhī’ye mübeddel
Allāh’a tapup ‘ābid-i evṣān olamazsın

29. Bul mürşidi kim eyleye ‘aşka seni irşād
Yoksa ebedī vāşıl-ı Raḥmān olamazsın

Hāl ehli olan ‘aşk ile merdān-ı Hūdā’dır
Sen kāl ile hem-ḥālet-i merdān olamazsın

31. Gel Şems ile ‘aşk ehli olup seyr ü sülük et
Bī-‘aşk ü sülük ‘ārif-i Sübhān olamazsın

111

Zü'l-Ḳafiyeteyn

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Firḳāt-i yār-ile oldu dil maḥzūn maḥzūn
Akıdır eşk-i dil ü dīdeyi Ceyḥūn Ceyḥūn

Olayım haymegeh-i leyli-i maqsûda revân

Gezerek bâdiye-i 'aşkda Mecnûn Mecnûn

3. Bir zamân görmüş idim hüsni-i gülistânında

Nice bir serv-i hürâmân idi mevzûn mevzûn

Eylemiş bād-ı hazân yerlerini hâk-i siyâh

Lâleler var idi bu bâğda gül-gün gül-gün

5. Dağılup bezm-i şafâ bâdesi rîzân olmuş

Câm-ı mînâları işkeste vü vārûn vārûn

Hicr-i dildâr ile ser-geşte olan Şems gibi

Dolaşur yâr diyü derd-ile hāmûn hāmûn

112

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Cānı etdim nigehe tîğine yāriñ kurbân

Oldu tîğ-i nigehe-i çeşmi baña cevher-i cān

Görünür çeşmime revzen gibi sînemdeki dâğ

'Aşk-ıla gönlüm olup kaşr-ı tecellâ-yı cinân

3. Dāğ-ı hicriñ-ile aķar ķanlı sular eşmimden
Oldu eşmim gibi cismim dağı ser-eşme-i cān

Dāmeniñ ıttım olup ‘aşķına üftāde seniñ
Kıl kerem göñlümü al alma elimden dāmān

5. Dūd-ı āh-ı dilim eflāke ıķar çevrilerek
Şanki yerden şarılur arķa mu‘avvec şü‘bān

[54b]

Mār-ı sevdā-yı ĥam-ı zülf serimden gitmez
Ĥākdir şanki bu cismim ü dilim genc-i nihān

7. Olmuşum şevķ-i ruĥ-ı yār ile ser-geşte-i ‘aşķ
Ederim Şems gibi devr-i ķamerde devrān

113

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. ‘İyd etmez haņcer-i ebrūña ķurbān olmayan
Mu‘ciz ĥüsnüñle kāfirdir müslümān olmayan
Doymadı bir şeme dārū-yı vişāliñden henüz
Bār derdiñden olup nevmīd-i dermān olmayan

3. Göremez hālī ikilikden cemāl-i vaḥdeti
Pāy-tā-ser ḳurre-i ‘ayn-ı nıgehbān olmayan

İmtizācın bilmez āb u āteş-i seyyālenin
Dāğ dāğ-ı āteş-i ḥasret-ile giryān olmayan
5. Çehre-i maṭlabdan īmān perdesin ref’ edemez
Mübtelā-yı kāfir-i zülf-i perişān olmayan

Dūzaḥıñ fehm edemez şaḥn-ı gülistān olduğun
Dil kebāb-ı āteş-i tennūr-ı hicrān olmayan
7. Sīnesi çāk olsa da ḥükm edemez mānend-i mühr
Dest-gīri zūr-ı engüşt-i Süleymān olmayan

Olamaz bir dem çerāğ-ı ḥüsnuñe pervāne-vār
Şem’-veş nār-ı mübtelā-i fürüzān olmayan
9. Şems meydān-ı maḥabbetde teferrüd edemez
Bī-ser ü pā mihr-i ‘ālem gibi ğaltān olmayan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kāfir oldu nūr-ı vechiñle müselmān olmayan
Nāra yandı āteş-i hicriñle sūzān olmayan

Olmayan zāhir rubūbiyyetle bilmez kudretin
Kāmil olmaz maẓhar-ı esrār-ı furķān olmayan
  3. Pāyidār olmaz ẓarābāt-ı maḥabbetde müdām
Ḥum gibi deryā-derün u pāk-dāmān olmayan

Dāḥil olmaz lā-cerem ḥalvet-serāy-ı vaḥdete
Çāker-i dergāh-ı āl-i şāh-ı merdān olmayan
  5. Cennet ister ermeyen dārü'n-na'īm-i vaşlıña
Nārdan eyler ḥazer dilsüz-ı hicrān olmayan

Ḳā'im olsa her gece etmez yine maḥv-ı vücūd
- [55a]
- Şem'a gibi 'aşq-ıla sūz u güdāzān olmayan

7. Olmayan hāl ehli fehm etmez kelām-ı mu‘ciziñ
Añlamaz insān sözün ey Şems insān olmayan

115

Zü'l-Kāfiyeteyn

mef‘ülü fā‘ilātü mefā‘ilü fā‘ilün

1. Tīr-i nigāh-ı yāre қаşı bī-gümān kemān
Kim sehm-i cevriñe cigerimdir nişān nişān

Kūhsār-ı ğamda şanma eder ‘aks-i nālemi
Eyler dilimde derd eşerimden fiğān fiğān
3. Etmişdi nūr-ı Hāq dilime istivā henüz
Olmuş degildi cilve-geh ger zamān zamān

Dil-beste-gān-ı zülfüñü kūyuñdan etme dūr
Başñ-çün eyle қа‘im-i dārü’l-emān emān
5. Şebzinde-dār olur ona ra’y-ı cihān eder
Ser-mest-i h̃āb-ı dāide degildir şübbān şübbān

Diller ki avq-ı zülf-i siyâhında gūyiyâ
Zünnâra beste eylediler şâ-meyân meyân

7. Sâķî olaldan evvel büt-i muğbeçe oldu Şems
Cümle mürid-i dergeh-i pîr-i mugân mugân

116

Çâr-der-Çâr

1. Kilk-i ha mû'ciz-nümâ şî'r-i belîğ-i 'âşıkân
Murğ-ı dü bâl hoş-nevâ zîb-i bahâr-ı gülistân

Zibâ-ruḫ u nûş-ı leb ü bâlâ-nihâl-i add-i yâr
Gülistânda gül sâğarda mül büstânda serv-i revân
3. Cellâd-eşm u ebrûvân ḫûnî-i müje-i zaḫmın dil
Şayyâd-ı bî-raḫm ü şikâr ḫûnîn-dil ü tîr ü kemân

Üftâde-i vâlih-nigâh zülf-i siyâh ü meh-cebîn
Hâcî-i beyt-i ara-pûş ible-nümâ zer-i navdan
5. alb-i hazîn-i bî-ḫurûş âsar-ı 'aşq-ı sîne-süz
Köhne sifâl ü tîre dil lây-ı şarâb-ı erguvân

Şems sipihr-i 'aşk-ı yâr merd-i Melâmî pîşe-kâr
Bâz-ı Hümâ pervâz-ı 'aşk 'Ankâ-yı kâf-ı lâ-mekân

117

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Târ olur vech-i cihân düde-i efgânımdan
Tutuşur mihr ü felek süz-ı dil ü cânımdan
[55b]
Gerden-i cāna ne kār etdiği mıkrās-ı ğamuñ
Bilünür şüret-i çākî-i girîbānımdan
3. Ağladıqça leb-i dür-bārıñı yād eyleyerek
Cevher-i cān dökülür dīde-i giryānımdan

Yā Rab o zülf-i perîşān bu ḥasret-ile benim
Āgeh olmaz mı 'aceb ḥāl-i perîşānımdan
5. Ğamzeniñ küştesiyim lâle-i gülgūna olur
Meşhedim üzre çemenler ki biter ḳanımdan

Çāker-i şāh-ı şehīdānım olur nāra ḥicāb
Kefen-i cism-i zaḥm-dār-ı gül-efşānımdan

7. Görünür Şems nihān-ḥāne-i esrār-ı göñül
Açılıp revzeneler dāğ-ı nümāyānımdan

118

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bülbül-i gülşen dem-ā-dem āh u zārım söylesün
Gül açılsun yāre-i cism-i nizārım söylesün

Cām-ı mey virsün ḥaber her bezme dilḥūn olduğum
Nāylar da nāle-i bī-ihiyārım söylesün
3. Nār-ı hicre yakdığıñ pervāne-gān-ı ḥüsnüñü
Her gece sūzān-ı şem'-i şu'le-bārım söylesün

Derd-i hicriñle ölürsem ey sitemkār etdiğiñ
Dil uzadup 'āleme sebz-i mezārım söylesün
5. Aşsun ol serv-i revānıñ pāyına cūy-bār
Şems seylāb-ı sirişk-i bī-ḳarārım söylesün

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Lā-mekānı 'aşk ol idrākiñ mekānı bilmesün
Öyle maḥv ol kim nişān ü bī-nişānı bilmesün

Küşte-i tīg-i nigāh-ı çeşm-i yār ol ey göñül
Çeşminiñ tīg-i nigāh-ı bī-emānı bilmesün

3. Cām-ı la'liñle dilim ol rütbe ser-mest eyle kim
Cāmdan geçsun nedir cān u cihān bilmesün

Rāz-ı 'aşkı dilde pinhān eyleyen 'āşık degil
'Āşık oldur kim nedir rāz-ı nihānı bilmesün

5. Ne teğāfüldür ki bir ānda nice dil çāk edüp
Ol kemān ebrū kazā-yı nāgehānı bilmesün

[56a]

Dil olup sīr-āb-ı şemşīr-i belā-yı 'aşk-ı dost
Bilmesün varsun ḥayāt-ı cāvidānı bilmesün

7. Gizledim rāz-ı leb-i cān-baḥş-ı yāri öyle kim
Hāmem etsün vaşfını ammā zebānı bilmesün

Rāz-ı ğayb ile baña faħr eyleme ey tercemān

Rāz aña derler ki ğaybıñ tercemānı bilmesün

9. Kağı murğ-ı dil-i cemāliñ şem'ine mānend-i Şems

Şevk-ile pervāne-vār olsun fiğānı bilmesün

120

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Nār-ı 'aşkıñdan mücellā necm-i Şi'rā-yı Yemen

Eşk-i çeşmiñden muşaffā dürr-i deryā-yı 'aden

Oldu feyziñle muṭarrā şaħn-ı Şan'ā vü Qaran

Pīr-i pīrān-ı Hudā-perversin ey Veyse'l Qaran

2

Eyleyüp enfās-ı Raħmān'ı Yemen'den iltikā

Ümmete verdi haber senden Habīb-i Kibriyā

Qıldı aşhāb-ile ihdā hırqa-i pākin saña

Pīr-i pīrān-ı Hudā-perversin ey Veyse'l Qaran

3

Hâkipây-ı Muştafâ'dan buldu çeşmiñ kuhl-ı nūr
Âsitân-ı murtażâdan eyledi kesb-i sūrūr
Eyledi bâ-vâsıtâ senden kemâl-i Haq zuhūr
Pîr-i pîrân-ı Hudâ-perversin ey Veyse'l Kâran

4

Ne kerâmetdir bu kim çöllerde oldun sârbân
Üştürân ile edüp zikr-i Hudâ-vend-i cihân
Zemzeme ile taldı ser-tâ-ser zemîn ü âsmân
Pîr-i pîrân-ı Hudâ-perversin ey Veyse'l Kâran

5

Verdi peygamber haber aşhâb-ı 'âlî-himmete
Kim şefâ'at edeceksin çok 'uşât-ı ümmete
Görme lâyıq Şems-i pîrim derd-i nâr-ı firqate
Pîr-i pîrân-ı Hudâ-perversin ey Veyse'l Kâran

Merşiye-i Hüseyin-i Kerbelâ Rağıyâ'llâhu 'Anh
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Tâzelendi s̄inelerde dāğ-ı hicrân yâ Hüseyin
 Mâtemiñle oldu 'âlem beyt-i aḫzân yâ Hüseyin
- Geldi ol dem kim olup mäh-ı muḫarrem âşikâr
 Eyledi tiğ-i hilâli çarḫı 'uryân yâ Hüsey

[56b]

3. Açtı erbâb-ı vefânıñ s̄inesine tâze dāğ
 Oldular hep ḫün-ı ḫasret içre ğaltân yâ Hüseyin
- Ḳaralar giydi ser-â-ser mâtemiñle ehl-i 'aşḫ
 Ḳaldı endüh-ı şeb-i zulumetde ḫayrân yâ Hüseyin
5. Firḫatiñle oldu gözler yaşı hep seyl-i revân
 Zemzeme verdi cihâna âh-ı efġân yâ Hüseyin
 <Ey nür-ı çeşm-i Aḫmed-i Muḫtar yâ Hüseyin>
- Âh yüz biñ âh kim olduñ bu günler sen şehîd
 Ehl-i beytiñ oldular nâlân u giryân yâ Hüseyin

¹⁰⁸ Bazı beyitlere eklenen mısralar '<>' içerisinde gösterilmiştir.

7. Āh yüz biñ āh kim oldun şusuzluķla şehīd
Vermedi hayfā saña şu ehl-i ħusrān yā Ĥüseyn

Hem şusuz hem dāğ-1 zūlm-1 leşker-i a'dā ile
Oldu gül naĥl-i vücūduñ bir gülistān yā Ĥüseyn
<Ey nūr-1 çeşm-i Aĥmed-i Muĥtar yā Ĥüseyn>
9. Jāle vü şebnem degil gül ğoncada bāğ ü bahār
Ağlayup dāğ-1 dilin eyler nümāyān yā Ĥüseyn

Ĥār-1 gülbün şañma gördükde şikeste kāmetiñ
Sīnesine mīĥlar urdu nihālān yā Ĥüseyn
11. Firķat-1 zūlf ü 'izārıñla şarardı gül yüzü
Pister oldu sünbüle ĥāk-i siyehdān yā Ĥüseyn

Ġonca la'liñ gördü kim ĥāmūş ĥāk üzre yatur
Lāl olup bülbül ü şoldu verd-i ĥandān yā Ĥüseyn
13. Teşne la'liñ ğuş edince ağlayup cūy-1 revān
Ĥacletinden yerlere geĥti şitābān yā Ĥüseyn
<Ey nūr-1 çeşm-i Aĥmed-i Muĥtar yā Ĥüseyn>

Hānedān-ı ehl-i beytiñden daħi çok nev-civān

İçdiler cām-ı şehādet verdiler cān yā Hüseyn

15. Döndü deşt-i Kerbelā deryā-yı hūna ey dırīg
Şu yerine aқdı yer yer çeşme-i қan yā Hüseyn

Қanlı gömlek oldu sancāğıñ şehīdān ‘askeri

Sensin ol ser-çeşme-i hayl-i şehīdān yā Hüseyn

[57a]

17. Fūrkatā vā fūrkatā vā ḥasretā vā veyletā
Kim sana raḥm etmeyüp kıydı yezidān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

Sensin ol mazlūm-ı dest-i leşker-i ‘udvān kim

Çekdiler nā-ḥaқ saña şemşīr-i berrān yā Hüseyn

19. Cümleden Şimr u Sinān ü İbn-i Mercān Yezīd
Hem daħi İbn-i Ziyād ‘unvān-ı nādān yā Hüseyn

Çün saña zulmüyle oldu düşman-ı kāfir-nihād

La‘net-i Ḥaққ’a sezā-vār oldu her ān yā Hüseyn

21. Sen imām-ı ‘ādil ü haqsın ki şekk ü şüphesiz
İktidā eyler sana hep ehl-i imān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>
- Şol zamān kim baş açık yalın ayak halk-ı cihān
Olalar kâ'im tutup maḥşerde dīvān yā Hüseyn
23. Cem' ola ol 'arşada hep ḥānedān-ı ehl-i beyt
Olalar 'izz-i ḥuzūr-ı Haḳ'da nālān yā Hüseyn
- Ḥazret-i Zehrā tutup destinde kanlı gömlegiñ
Ola ol dīvān içinde rāyet-efşān yā Hüseyn
25. Vā Hüseyn āh ile ede nāle vü feryādlar
Eyleyüp da'vā-yı haḳḳ-ı zulm ü 'udvān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>
- Diye kim yā Rab Habīb-i Ekrem'iñ cān-pāresin
Etdiler şusuz şehīd erbāb-ı ḥizlān yā Hüseyn
27. Hem benim oğlum gözüm nūru Hüseyn'e zulm edüp
Eylediler bağrımı firḳatle büryān yā Hüseyn

Diye hem olmuş iken geh-vāre dār-ı Cebre'ıl
Kıldılar ol cism-i pāki hāke yeksān yā Hüseyn

29. İsterim dādın o mazlūmuñ bugün bu 'arşada
Nice bir yaqsun derūnum nār-ı sūzān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

[57b]

'Arş-ı Raḥmān ola berq-i nālesinden lerze-nāk
Açılup gökler ede çāk-ı giribān yā Hüseyn

31. Eyleye dāmān-ı 'arş-ı dīdesi ğark-āb-ı eşk
Cüş ede deryā-yı raḥmet ola tūfān yā Hüseyn

Ġarq ede ser-cümle-i 'isyān-ı 'uṣāt-ı mü'mini
Söndürüp nārı ede cennāt-ı rıdvān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

33. Diye Haq ey neyyir-i 'işmet-serāy-ı mülk-i dīn
Nūr-ı çeşm-i faḥr-ı 'ālem rūḥ-ı Raḥmān yā Hüseyn

Ḳan bahāsı oĝluñuñ 'af ü 'uṣāt-ı mü'minīn
Hem Yezīdāna ḥulūd-ı nār-ı nīrān yā Hüseyn

35. Ol münāfıklar olup vādī-i esfelde hacīl
Mü'min̄in olsun saña cennetde mihmān yā Hüseyn

Ola rāzı Hāzret-i Hāyrü'n-nisā bu müjdeden
Eyleye hāmd-ı Hudā mesrūr u şādān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

37. Süt-re-i nār-ı caḥīm olsa gerek pīrāheniñ
Kaṭ-re-i ḥūnuñ olup deryā-yı ḡufrān yā Hüseyn

Kim o pīrāhen ile eyler şefā'at 'āleme
Hāzret-i Zehrā elinde ḥūn-rīzān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

39. Sen o nūr-ı çeşm-i sulṭān-ı nübüvvetsin k'olur
Hākipāyiñ tūtiyā-yı çeşm-i a'yān yā Hüseyn

Pertev-endāz-ı cihān olmaz seḫerde feyz alup
Hākiñe yüz sürmese mihr-i dıraḫşān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

41. Sen o nūr-ı çeşm-i sulṭān-ı vilāyetsin k'olur
Feyz-i çeşmiñ māye-i envār-ı imān yā Hüseyn

Bi'l-verāse rahmet olduñ 'āsiyān-ı ümmete
Cān-ı şīrīniñ edüp bu yolda kırbān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

43. Olsun ecdād-ı 'izāmıñla saña bi-had salāt
Tā eder ser-cümle-i mevcūdāt-ı devrān yā Hüseyn

Çākeriñ bu Şems-i zāriñ mātem ü merşiyetin
Kıl kerem ḥüsn-i kabūle eyle şāyān yā Hüseyn

45. Kevşer-i feyziñ 'aṭā kıl 'āşık-ı şādıklara
Kim olurlar mātemiñle zār u giryān yā Hüseyn
<Ey nūr-ı çeşm-i Aḥmed-i Muḥtar yā Hüseyn>

[58a]

122

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Dīde-i faḥr-ı cihān oldu Hüseyn ile Ḥasan
Maḫzar-ı nūr-ı 'ayān oldu Hüseyn ile Ḥasan
Şulb-ı Ahmed'den cihāna neşr-i envār etmege
Mihr ü māh-ı āsumān oldu Hüseyn ile Ḥasan

3. Kışver-âbâd-ı vilâyetde semâ-yı vahdete
İki necm-i ferqadan oldu Hüseyn ile Hasan

Şan biri beyt-i muqaddesdir biri Beytü'l-Harem
Kıblegâh-ı müslümân oldu Hüseyn ile Hasan
5. Âh kim qurbângâh-ı Kerbelâ-yı 'aşqda
Sîne-çâk ü hûn-feşân oldu Hüseyn ile Hasan

Kim biri tîğ ü biri zehr ile oldular şehîd
Hânümân-süz-ı cinân oldu Hüseyn ile Hasan
7. Fırkatâ vâ fırkatâ vâ veyletâ kim teşne-leb
Tu'me-i tîğ ü sinân oldu Hüseyn ile Hasan

Çeşm-i 'âlem ağlasun kıan kim mişâl-i nûr-ı çeşm
Çeşm-i 'âlemden nihân oldu Hüseyn ile Hasan
9. Nâle-i mâtem-ile aç ey Şems dâğ-ı sîne kim
Bülbül-i verd-i cinân oldu Hüseyn ile Hasan

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Reh-nümā-yı kıble-i ehl-i vefāsın yā Hüseyn

Muḳtedā-yı 'āşıḳān ü evliyāsın yā Hüseyn

Nūr-ı çeşm-i enbiyā vü aşfiyāsın yā Hüseyn

Laḫt-ı ekbād-ı 'Alī-i Murtażā'sın yā Hüseyn

Şafder-i şaff-ı şehīd-i Kerbelā'sın yā Hüseyn

Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i 'alāsın yā Hüseyn

2

Sensin ol nev-şāḫ-ı pālīz-i tecellā-yı vişāl

Oldu leb-būs-ı risāletden saña baḫş-ı zülāl

Ġonca-zār-ı cism-i ḫün-pāşıñla gösterdiñ cemāl

Zāhir oldu gerdeniñde neş'e-i cām-ı celāl

Şafder-i şaff-ı şehīd-i Kerbelā'sın yā Hüseyn

Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i 'alāsın yā Hüseyn

3

Dāğ-ı âteş-nāk ile mihr-i dıraşāndır teniñ
Deşt-i hāmūn-ı bela derdā ki oldu medfeniñ
İlticā eyler iken ‘arş-ı istivā-yı dāmeniñ
Rüsteḥiz içre livā ettin kızıl pīrāheniñ

[58b]

Şafder-i şaff-ı şehīd-i Kerbelā’sın yā Hüseyn
Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alāsın yā Hüseyn

4

‘Ālem-i ıtlākda ‘İsā olunca hem-demiñ
Meryem’iñ dāğ-ı mezārın tazeletdi mātemiñ
Derd ü zaḥm-ı ḥār-ı hicrān içre kaldı maḥremiñ
Şubḥ-ı ḥūnīn oldu ol nūr-ı siyāh-ı perçemiñ

Şafder-i şaff-ı şehīd-i Kerbelā’sın yā Hüseyn
Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alāsın yā Hüseyn

5

‘Ālem-i ğayb-ı hüviyyetdir sarāy-ı himmetiñ
Kuḥl-i çeşm-i ‘āşıkāndır ḥākipāy-ı devletiñ
Dāğ-ı âteş-riz ile her dilde naqş-ı şüretiñ
Zümre-i nādān bilmezler seniñ māhiyyetiñ

Şafder-i şaff-ı şehīd-i Kerbelā’sın yā Hüseyn
Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i ‘alāsın yā Hüseyn

6

Es-selām ey nār-ı envār-ı hüviyyet es-selām

Es-selām ey āl-ı emcād-ı risālet es-selām

Es-selām ey āşinā-yı kilik-i kudret es-selām

Es-selām ey şāhib-i şemşir-i nuşret es-selām

Şafder-i şaff-ı şehid-i Kerbelā'sın yā Hüseyin

Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i 'alāsın yā Hüseyin

7

Şad hezār la'net ola cān-ı yezidāna revān

Bāriş-i la'netle olsun ham-be-ham kadd-i sinān

Hem la'in-i hük-i düzağ Şimr-i zı-cevşen nişān

La'net olsun cümle ensāb-ı yezide her zamān

Şafder-i şaff-ı şehid-i Kerbelā'sın yā Hüseyin

Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i 'alāsın yā Hüseyin

8

Ey şefā'at maḥzeni maḥdūm-ı faḥr-ı dü cihān

Sūre-i nūr-ı duḥā vaşf-ı cemāliñden 'ayān

Hākipāy-ı dergehiñde Nūr-i āzürde-cān

Mātem-i dāğ-ı firākıñla ḥarāb oldum emān

Şafder-i şaff-ı şehid-i Kerbelā'sın yā Hüseyin

Şāh-ı mülk-i evc-i evreng-i 'alāsın yā Hüseyin

[59a]

124

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ey ḥabīb-i Ḥazret-i Allāh-ı Rabbü'l-ālemīn
V'ey şeh-i fermān-revā-yı enbiyā vu mürselīn

Mebde'-i esrār-ı zātūñ lem-yekün şey'en sivāh
Na'tınıñ envārı el-ān kemākān-ı ḥālidīn
3. Sūre-i seb' u'l-mesānī nūr-ı vechiñden 'ayān
Ci'tenā nūren mine'llāhi vü Qur'ān-ı mübīn

Sākinān-ı her dü 'ālem sīr-ḥān-ı şefqatiñ
İnnemā erselte illā raḥmete'n-li'l-ālemin
5. Yā Resūla'llāh innī küntü bi'l-'aşq-ı fidāk
Vechuke'n-nūr-ı ene'n-Nūrī ve a'le'l-'aşıķın

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Añlasun insān-ı kāmilden şifātı bilmeyen
Rūḥdan bir 'ibret alsun nūr-ı zātı bilmeyen

Mecma'ül-baḥreyni mıqyās eylesün idrākine
Rāz-ı Baḥreyn-i vücūb u mümkinātı bilmeyen
3. Kenz-i maḥfī rāzın etsün cism u cānından ḥesāb
Cevher-i gencīne üzre ṭılsımātı bilmeyen

Düşde görsün ḥābda seyr eylesün māhiyyetin
Ḥālet-i berzaḥla ahvāl-i memātı bilmeyen
5. Māsivā'llaāha perestişden teyaqqun eylesün
Deyr içinde secde-i lāt ü menātı bilmeyen

Süllem-i evvelde der-kaşd-ı 'urūc eylerse de
'İlm-i ğaybīsiyle ma'nā-yı şalātı bilmeyen
7. Kāleb ü kalb ü beḳā ḥayretten olsun müstefīd
Ḥaşr u neşr ile müfād-ı kā'inātı bilmeyen

Ma'nî-i haṭṭ-ı siyâh-ı hāmemi fehmi eylesün

Zulmet içre çeşme-i âb-ı hayâtı bilmeyen

9. Eylesün ey Şems-i evliyâyâ iktifâ

Vādî-i hayretde minhâc-ı necâtı bilmeyen

126

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Çâk olup geçdim o tîğ-i ğamze-i hûn-rîzden

Geçmedim ammâ ki kayd-ı zülf-i dil-âvîzden

Gerd-i pâyiçün gül-âb-efşân olur bir ğonca kim

Câm-veş pür derd ü çeşmi eşk-i hûn-âmîzden

3. Çok mu müjgânı ucundan kıddi hamlar dökse kıan

Kavs-ı ebrûlarına bî-tâb o tîr-i tîzden

Ḳulzüm-i vahdetde girdâb u habâbı fark eden

Ḳurtarır keştisini ğarḳ-ı helâk-engîzden

[59b]

5. Pertevi zâtından ey Şems ettiğın-çün iktibâs

Yâdigâr aldım bu ismi Şemsî-i Tebrîz'den

Gül-zemīn-i Ḥazret-i Vaṣfī'de miṣl-i bāḡbān

Bulmuşum bŷy-ı şafā gülberk-i bālā-ḡizden

127

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Mest olanlar sāḡar-ı yāḡūt-ı nāb-ı bādeden

Reng-i rūy alur ḡesābında ḡizāb-ı bādeden

Cām-veş āyīnesin eyler muşaffā bir dile

Düşse ger bir zerre pertev āfitāb-ı bādeden

3. Cūş-i emvāc-ı 'aşḡ eyler dil-i sengīni çāk

Kim olur ḡumlar şikeste ıztırāb-ı bādeden

Bŷe-i la'lin ḡarām etmiş leb-i 'uşşāḡa yār

Ḥaḡ'dır ol söz kim zekāt olmaz nişāb-ı bādeden

5. Hasret-i la'liñle çeşmimden aḡan her ḡatre eşḡ

Āsumān ŷ mihr eder peydā habāb-ı bādeden

Gŷfte-i 'azbŷ'l-beyānıñdan olurlar neş'e-yāb

Ḥavf edenler Şems telḡi-i 'azāb-ı bādeden

7. Kim olursa bezm-i cām-ı vaḥdetiñ mestānesi
Ḥaḳ nevāsın istimā' eyler hitāb-ı bādeden

128

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kevşer-i la'liñle geçdim bāde-i engürdan
Seyr-i didāriñla vazgeldim riyāz u ḥürdan

Dāğlarla nergis-i mey-gün açıldı sīnede
Tīr-i dil-düz-ı nigāh-ı dīde-i maḥmürdan
3. Nuṭkunu şirīn edüp eyler nevāsın süz-nāk
Güş edenler zıkr-i Ḥaḳḳ'ı nāle-i zenbürdan

Ehl-i dil āh-ḥırāş-ı sīneden bulmaz rehā
Bu maḳāmı güş etdim nağme-i ṭanbürdan
5. Gitmedi dilden ḥayāl-i kākül-i pür-çin-i yār
Zā'il olmaz müy-ı çinī kāse-i fağfürdan

Zürda pīl-i demān olsan Süleymān-ı zamān
Ġāfil olma dām-ı mekr-i nātüvān-ı mürdan

7. Her zamān bir dilde zāhirdir ene'l-Ḥaḡ rāzı kim
Şanma ol da'vā zuhūr etdi hemān Manşūr'dan

[60a]

Bir 'aceb deryāya erdim kim ser-ā-pāy-ı cihān
Lüccesinde bir ḡabāb-ı rüşenādır nürdan

9. Ol benim ki oldu çok Mūsī-i deşt-i ḡayrete
Naḡl-ı āḡım şu'le-endāz-ı tecellī-i Ṭūr'dan

Maḡv ü fānī ol düşüp envāra kim mānend-i Şems
Zevḡi erbāb-ı fenānıñ fehm olunmaz dürdan

129

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ey olanlar ḡalib-i kenzīne-i esrār-ı hū
Gizledi vīrāne-i dilde anı Settār-ı hū

Nev-bahār-ı 'aşḡ ile açdı tecellī güllerin
Ġāliye-endāz-ı mülk-i cān olup gülzār-ı hū
3. Devre-i 'arşıyye esrārın duyar devr eyleyüp
Eyleyen el bağlayup devrān ile tekrār-ı hū

Şem eder bŭy-ı şabā-yı nefħa-i naşr-ı ‘azīz

Şubħ-ı vuşlatda olanlar şevk-ile bīdār-ı hŭ

5. ‘Ālem-i ğayb-ı şehādetden sitignā gösterir

Şems erenler sır-ıla izmār-ı hŭ izhār-ı hŭ

130

mef‘ŭlŭ mefā‘ilŭ mefā‘ilŭ fe‘ŭlŭn

1

Gel gŭlşen-i tevħīde şu bŭlbŭl gibi yā hŭ

Nālān olup Allāh diyelim hŭ diyelim hŭ

Göz yaşı ile gŭlbŭn-i ‘aşka verelim su

Giryān olup Allāh diyelim hŭ diyelim hŭ

2

Mānend-i şabā nefħa edŭp nefħa-i Rahmān

Olsun çemen-i dilde ma‘ārif-i gŭl-i ħandān

Bāĝ-ı melekŭta per açup etmege seyrān

Perrān olup Allāh diyelim hŭ diyelim hŭ

3

Dergāh-ı ilāhīde olup bende-i fermān
Meydān-ı maḥabbetde edüp zıkr-ile cevlan
Ceẓbeyle semā' eyleyelim vecd ile devrān
Gerdān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

4

Emri tūtalım eyleyelim terk-i menāhī
Çıksun felege nefsimiziñ düde-i āhı
Tennūr-ı gönülde tūtuşup 'aşq-ı ilāhī
Sūzān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

5

'Aşq ile yanup yanmayalım nār-ı caḥīme
Mevt ermeden evvel girelim dār-ı na'īme

[61b]

Beyt-i Ḥaḳ olan zāviye-i ḳalb-i selīme
Mihmān olup Allāh diyelim hū diyelim

6

Envār-ı tecellīde olup maḥv u perişān
Fānī olalım tūr-ı tecellā gibi yeksān
Ḥumḥāne-i Veysī'den içüp bāde-i 'irfān
Sekrān olup Allāh diyelim hū diyelim

7

Dilden çıkarup meşğale-i hubb-ı sivâyı
Cân gözlerin açup görelim fevķ-ı ‘alâyı
Her yüzde temâşâ ederek vech-i Hudâ’yı
Hayrân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

8

Bildiñ ki beķâ yok bize bu dâr-ı fenâda
Ahvâl-i beķâyı görelim râh-ı Hudâ’da
Bildirmeyelim kimseye esrârı kabâda
Pinhân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

9

Bul Şems gibi ‘aşķ-ı maħabbetle delîli
Bil âteş ile sırr-ı gülistân-ı Halîl’i
Mūsâ gibi seyr etmege envâr-ı celîli
Püyân olup Allâh diyelim hû diyelim hû

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün

1

Ey 'âşık-ı şebzinde seher bülbüle karşı
Nālân olup Allāh diyelim hū diyelim hū
Olmaz uyumağ 'âşıka Allāh yoludur bu
Nālân olup Allāh diyelim hū diyelim hū

2

'Aşk-ile dil ü dīdeyi giryān edelim gel
Dil-çāk olarak ney gibi efğān edelim gel
El bağlayalım vecd-ile devrān edelim gel
Nālân olup Allāh diyelim hū diyelim hū

3

Hem-kāse olup bāde-i mestān-ı Hūdā'ya
Peyrev olalım meslek-i merdān-ı Hūdā'ya
'Azm eyleyelim böylece dīvān-ı Hūdā'ya
Nālân olup Allāh diyelim hū diyelim hū

4

Bir mürşide el bağla añā eyle vefāyı
Hidmetle bulup feyz-i gönül anıñla şafāyı
Her yüzde görüp nūr-ı tecellī-i Hūdā'yı
Nālân olup Allāh diyelim hū diyelim hū

Mānend-i seher eyleyelim çāk-i girībān
 Bī -şavt edelim Şems gibi gāhīce cevelān
 Gāhī dönelim çarḥ gibi eyleyüp efgān
 Nālān olup Allāh diyelim hū diyelim hū

[61a]

Da'vet-nāme-i Celīle

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

Bu şeb seyrān içinde erdi rāhum ḳurb-ı dergāha
 Gül-āb-efşān olup eşkimle dergāh-ı şehen-şāha
 Neşāṭ-ı cān-güdāz-ı ḥayret erdi ḳalb-i ḥoş-ḥāha
 Erişüp leyle-i deycūr-ı hicrānı sehergāha
 Bu vech-i bir ḥitāb-ı müsteṭāb erdi ki cāngāha

Şalādır 'āşık-ı sūzān olan merdān-ı āgāha

Buyursunlar ḥaremgāh-ı sarāy-ı lī-me'a'llāha

2

Müheyyā bezm-i cām-ı bāde-i şahbā-yı mestānī

Uyanmışdır şumū'-i Ḥazret-i mişkāt-ı nūrānī

Ḳıyām-perdāz-ı i'zāz oldu şaff-ı hayl-i rūḥānī

Olup meftūḥ-ı ser-bend-i genc-i rāz-ı yezdānī

Açıldı perde-i 'arş istivā-yı vech-i sübhānī

Şalādır 'āşık-ı sūzān olan merdān-ı āgāha

Buyursunlar ḥaremğāh-ı sarāy-ı lī-me'a'llāha

3

Gülistānında her gül şad zebānıyla eder efgān

Bütün berg-i zümürüd-fāmı bir tūḫī-i ḥoş elḥān

[61b]

Ser-ā-ser ḥārlar minḳār-ı murğ-ı bülbül-i nālān

Çemenzārında her serv ü şanev şaf-beste-i cevelān

Bu vech-ile neğam-perdāz olur kim cümlesi yeksān

Şalādır 'āşık-ı sūzān olan merdān-ı āgāha

Buyursunlar ḥaremğāh-ı sarāy-ı lī-me'a'llāha

4

Şafā-yı neş'eden nergisleri mestāne düşmüşdür

Leb-i cūy-ı revāna lāleler peymāne düşmüşdür

Cemāli şem'ine kerrübīyūn pervāne düşmüşdür

Şanevber zülfüne ḥūr-ı irem dīvāne düşmüşdür

Ḥarīm-i hasına maḥcūblar bigāne düşmüşdür

Şalâdır 'âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha

Buyursunlar haremğâh-ı sarây-ı lî-me'a'llâha

5

Meh ü mihr ü cihânı nūr-ı icâd-ı tecelliyât

Muqaddesler cemâli seyrine mânend-i zerrât

Müvessi' olmadı ta'bîre anı ahruf u esvât

Erişmez maṭla'-ı dervâzesine pertev-i evkât

Ser-i küyunda hep ma'dûm olur maḥsûs u ma'ḳülât

Şalâdır 'âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha

Buyursunlar haremğâh-ı sarây-ı lî-me'a'llâha

[62a]

6

Zemîni lâ-mekân ü ḥâki iḳlîm-i mü'ebbeddir

Hezâr-ı hoş-nevây-ı cümle ervâḥ-ı mücerreddir

'İbâd-ı kemterîni hep selâṭîn-i mü'eyyedir

Anîñ sulṭânı şâh-ı enbiyâ nūr-ı Muḥammed'dir

Bu mihmân-ḥâne-i vuşlat-sarây-ı hön-ı Aḥmeddir

Şalâdır 'âşık-ı sūzân olan merdân-ı âgâha

Buyursunlar haremğâh-ı sarây-ı lî-me'a'llâha

7

İşitsünler külbe-i hicrânda her şeb uyanıklar

Olup dilşâd ü ḥurrem şem' mânend bağrı yanıklar

Ziyâfet-ḥâne-i cânânda iḥsâna lâyıklar

Fedâ-yı cân için 'ahdinde iḳrârında şâdıklar

Ḳalup bigāneler gelsun cemālu'llāha 'āşıklar

Şalādır 'āşık-ı sūzān olan merdān-ı āgāha

Buyursunlar ḥaremğāh-ı sarāy-ı lī-me'a'llāha

8

Reh-i 'aşk içre rüyun sūde-i ḥāk eyleyen gelsün

Urup ten perdesin tığ-i ğama çāk eyleyen gelsün

Yuyup ḥūn-ı cigerle sīnesin pāk eyleyen gelsün

Yem-i vaḥdetle şüst ü şūy-ı işrāk eyleyen gelsün

Muḥīṭ-i ḥayret içre maḥv-ı idrāk eyleyen gelsün

[62b]

Şalādır 'āşık-ı sūzān olan merdān-ı āgāha

Buyursunlar ḥaremğāh-ı sarāy-ı lī-me'a'llāha

9

Eyā 'aşkıñ yolunda baş ü cāna baḳmayan merdān

Nice bir kūşe-i firḳat nice bir vādī-i hicrān

Girüp gerçekleriñ meydānına bul derdiñe dermān

Bu mahremğāh-ı Ḥāk'dır özge bir dīvāndır dīvān

Eder izḥār-ı da'vet dergehine Şems olup derbān

Şalādır 'āşık-ı sūzān olan merdān-ı āgāha

Buyursunlar ḥaremğāh-ı sarāy-ı lī-me'a'llāha

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Dilde kim nār-ı maḥabbet cevher-i cāndır bize
Pertev-i esrār-ı vaḥdet nūr-ı ĩmāndır bize

Rind-i 'aşkız 'āşıkız vech-i Ḥudā ma'sūqumuz
Āyet-i ḥablü'l-metīn zülf-i perīşāndır bize
3. Mecma'-ı ihvān cennet cām dil sīne sebū
Şeyḥ sāķī bāde 'aşk u 'ilm 'irfāndır bize

Meyve-i cennet şafā-yı vecd-i zikru'llāhdır
Ḥalka-i tevḥīd hem firdevs-i rıdvāndır bize
5. Tekyemiz dergāh-ı Ḥaķ maḥlūbumuz ey Şems Ḥaķ
Şer'-i pāk-i Aḥmedī ādāb ü erkāndır bize

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. 'Aşķ için her kim atarsa ta'ne taşu bir yere
İsterim gelsün İlāhī taş u başu bir yere

Yay olur t̄ir-i azā olsa meyān-ı bākden
O kemān-dāriñ urulsa yay aşı bir yere

3. H̄ayret-efzādır ser̄ir-i vaħdetiñ seyrānı kim
Ferş olur mūr-ı Sūleymān'ıñ firāşı bir yere

[63a]

Nad-i ĩmāniñ eder ġārāt elinden ehliniñ
Tār-ı zūlf-i dilberiñ gitse umāşı bir yere

5. H̄ānümānın pāyimāl eyler sipāh-ı fitne Şems
Şāh-ı ilīm-i māħabbet olsa māşī bir yere

135

Zū'l-āfiyeteyn

mefā'ılūn mefā'ılūn mefā'ılūn mefā'ılūn

1. Giyüp ey āfitābım tāciñı şāhāne mākāne
Çeküp şemşir-i ġamzeñ al anı gerdāne merdāne

Cihānda görmesün ġün mār-ı sermā-dīde-veş yā Rab
Zebān-ı telħle şad dāġ uran yārāne mārāne

3. Görünce t̄ir-i müjgānīñ kemān aşıñla ‘uṣṣāız
Ġazāl-i dilleri pertāb eder Őaydāne meydāne

Mürīd-i sākī-i meyhāne olsa o mu dervīṣler
Ki Şimdi āsitān-ı pīrdir Őeyhāne meyhāne
5. Hazer taḥrīkden zūlf-i nigārı ey nesīm-i āh
Hazer k’ol mūmiyān uykudadır uyana muyana

Olur tahtü’Ő-serāda sīkletinden keffesi ğar-āb
onur ol gün ki cürmüm bārı nāizāne mizāna
7. Ne deñlü devr ise alsam Süleymān’ın peyāmın Şems
Giderdim ḥıṭṭa-i ĩrān-ile tūrāna mūrāna

136

mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün

1. Göñül tutmuŐ ser-i zūlfünde yāriñ lāne seyr eyle
Ki biñ zincīrde bir nātüvān dīvāne seyr eyle

Dil-i beytü’l-Şanem bir iki ü bütten ‘ibāretdir
Girüp ehl-i ‘alāyık göñlüne büthāne seyr eyle

[63b]

3. Fedā etmez misin baḡ ādem olsañ cenneti vā'iz
Görüp ruḡsār-ı yāriñ ḡālını bir dāne seyr eyle

Şikāf-ı tīr-i müjgānıñla ey zülf-i siyehkārım
Görüp şad pāre olmuş göñlümü bir şāne seyr eyle
5. Görüp ḡün-ı ciger-ile leb-be-leb cām-ı dil ey Şems
Bu bezmiñ dest-i sākīsinde bir peymāne seyr eyle

137

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Āferīn ol māh-rūyuñ ḡurre-i şeb-gīrine
Eyledi dīvāne çoḡ 'āķillere zincīrine

Ḳan dökmez dāḡ açar dilde olur tenden revān
'Aşķ ola ol nūr-ı nigāh-ı çeşminiñ şemşīrine
3. Saḡtdır ḡavs-ı ḡazādan çille-i ebrū-yı dost
Demren etmişdir nerīmānlar kemānı tīrine

Tiše-i telh-i sühanla eyleme vîrâne dil
Mümkün olmaz naqd-i cân şarf eylesen ta'mîrine

5. Eylemiş bir vech-ile rengin hüsni-yâri kim
Pes ezel naqqâşınıñ pes hâme-i taşvîrine

Sidre-pervâz-ı me'ânî olduğu elfâzımıñ
Şehper-i tāvûs-ı kudsi hâmedir taħrîrine

7. Şems bu nuţku haţ-ı zerrin ile divâna yaz
Okuyup ehl-i sühan iqbâl eder tanzîrine

[64a]

138

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Şüretâ kim külbe-i aħzân meskendir bize
Lîk rûh-ı a'zamız iki cihân tendir bize

Ol tecerrüd âşinâyız kim zamân-ı insilâh
Üns-i rûhu'llâh dâmen-gîr-i süzendir bize

3. Gülbün-i «berd ü selâmıñ» bir gül-i hândanıyız
Pertev-i ruhsâr-ı İbrâhîm gülşendir bize

Dāğlar kim açdı peykān-ı nigāh-ı çeşm-i dost

Sīnede seyr-i tecelliyāta revzendir bize

5. Şems biz Mecnūn-ı ser-gerdān-ı deşt-i hayretiz
Mevc-i envār-ı Hudā zincīr-i gerdendir bize

139

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. «Nūr-ı mā-zāğ» olup 'aynıma eczā-yı nigāh
Lā-mekāna erişür biniş-i bālā-yı nigāh

Müje-i dīde-i Cibrīl'i edüp şehper-i 'aşk
Sidre-pervāz-ı me'ānī olur 'anķā-yı nigāh
3. Dāmen-i hams-ı 'abāyı göremez ermese ger
Mihir-ile çārüm-i eflāke Mesihā-yı nigāh

Pāyimāl oldum o nūr-ı başara nice zamān
Düşdü bu dīde-i giryāna hele pāy-ı nigāh
5. Rū'yet-i yār ile ey Şems nigehe-i mest olalı
Yārdan hāli bulunmaz baña bir cāy-ı nigāh

[64b]

140

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Māye-i te's̄ir olup dest-i azārā amzeñe
Vermiř ab-1 serd şemşir-i mu'arrā amzeñe

abza-i udrettedir anca tereddüd yoħsa kim
'Azra'ıl elbet eder 'arz-1 temannā amzeñe
3. Lāl olur Mūsī de olsa nūr-1 vechiñle oñül
Tāat etmez olsa sine Tūr-1 Sīnā amzeñe

Çeşme-i ħurřiddeden bulmaz ħayāt-1 cāvidān
Olmasa cevher eger rūħ-1 Mesihā amzeñe
5. İsterim zülfüñ gibi olsun periřān dūř olup
Ehl-i ĩmān zülfüñe ehl-i çelīpā amzeñe

Ol kemān ebrū degildir eyleye tā ser-fürū
Eylemiř avs-1 azā vaż'-1 müdārā amzeñe

7. Zü'l-fiķār-ı ķālî-i küfr diyâr-ı 'aşķdır
Kim verilmiş sūre-i «innā feteĥnā» ğamzeñe
- Yalınız Mecnūn'ı Leylā zūlfüne etmişdi bend
Līk etdi cān fedā zūlfünce Leylā ğamzeñe
9. Dīde-i Ya'ķūb'dan tā etmege çāk-i hicāb
Yūsuf gül-pīreĥen oldu cebīn-sā ğamzeñe
- Tīĝ-i cellād-ı nigāĥıñ ĥūn-ı dilden mest olup
Eylemiş rāz-ı derūn-ı Şems'i ĩmā ğamzeñe

141

mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn mefā'īlūn

1. Sirişkiñ ĥūn-ı dāĝ-ı 'aşķ-ıla yāķūt-fām eyle
«Seķāĥūm rabbehūm» ĥum-ĥānesinden şurb-ı cām eyle
- Sa'ādetle olursun ķayd-ı dīvān-ı İlāĥi'de
Melāmetle cihān levĥinde maĥv-ı nīk nām eyle
- [65a]
3. Eşer isterseñ eşyāda tecerrūd ķıl te'alluķdan
Olup şemşīr-i cevher dār-veş terk-i niyām eyle

Ger ifnā-yı vücūd etmekse kaçdıñ ğayb-ı muṭlaḳda

Ḥabāb-āsā ‘adem deryāsına vaz‘-ı ḥıyām eyle

5. Olursun her iki ‘ālemde ser-tāc-ı cihān āhir

Ḳadem-peyveste-i minhāc-ı merdān-ı kirām eyle

Sirişk-efşān olup yalvar yüzüñ sür yerlere ey Şems

Ne yüzden eyler isen kendine ol māhı rām eyle

142

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1

Olma mā‘il dehr-i dūnuñ servet ü sāmānına

Şadr-ı vālā-i cāhına zībāyiş-i ‘umrānına

Bī-vefādır yandırır āhir seni hicrānına

Bulmağa yār-ı ḳadīmi ermege ‘irfānına

Ehl-i tevḥīdin gelüp ‘aşkıyla gir meydānına

Geç sivādan baş ḳadem gerçeklerin meydānına

Uy imām-ı vaḳte gel el bağla Ḥaḳ dīvānına

2

Bil muhaqqak olmaz 'alem mülk-i imānıñ seniñ

Bu mu'azzez cism-ile 'ömr-i şitābānıñ seniñ

Bir kefendir hāşılı maḥşül-i sāmānıñ seniñ

Lā-cerem bir gün gider senden değıl cānıñ seniñ

Olmağ isterseñ eger cānıñda cānānıñ seniñ

Geç sivādan baş qadem gerçekleriñ meydānına

Uy imām-ı vaqte gel el bağla Hāq dīvānına

[65b]

3

Hāq'ı zıkr et aña 'aşq-ı cān-güdāzıñ n'eydügin

Zıkr ile mezkūrı bul bil çāre-sāzıñ n'eydügin

Sālik-i işr-i Nebī ol aña rāzıñ n'eydügin

Qıl namāzı bil haqıkatde namāzıñ n'eydügin

Āsitān-ı evliyāya gör niyāzın n'eydügin

Geç sivādan baş qadem gerçekleriñ meydānına

Uy imām-ı vaqte gel el bağla Hāq dīvānına

4

Vādī-i 'aşq-ı mecāzide edüp cismiñ tebāh

Nāy-veş dilsen diliñ zühd-ile etsen āh vāh

Dīde-i ümīdine 'arż-ı cemāl etmez o māh

Gerçi erkān-ı şerī'atdir vişāle şāh-rāh

Lik bir merd-i Hudā rehber gerek bī-iştibāh

Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına

Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk dīvānına

5

İmtisāl emr edüp eyle fūrūzı kâ'ime

Ol mürābıṭ hıṣn-ı tevḥīd içre olma nā'ime

Rezmgāh-ı 'aşkda ur dest tīg-i şārime

Qıl cihād-ı fī-sebīli'llāh nefsi-lā'ime

Olmağ istersen cemā'at gir şalāt-ı dā'ime

Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına

Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk divanına

[66a]

6

'Āşık isen cism ü cān ü nāmdan eyle güzer

Vermesün āyīne-i kılbine bir şüret keder

Lokma-i gam zād-ı rāh olsun meyiñ ḥūn-ı ciğer

Ne ümīd-i cennet-i Rıdvān ü ne ḥavf-ı sağar

Hıçbir kām istemez ancak sana Mevlā yeter

Geç sivādan baş kadem gerçekleriñ meydānına

Uy imām-ı vakte gel el bağla Hāk dīvānına

Böyledir ey Şems kânün-ı cihân-ı ma'nevî
 Kim rızâ olsun murâd-ı dünyevî vü uhrevî
 İşte Kur'ân işte sünnet işte nuḡk-ı meşnevî
 Ey olan Sulṭân-ı Geylân u Üveys'in peyrevi
 Nûr-ı mihr-i Hâk ile pür-nûr olur gönlüñ evi
 Geç sivâdan baş kadem gerçekleriñ meydânına
 Uy imâm-ı vaḡte gel el baġla Hâk dîvânına

143

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Sivâ naḡşıyla etme ḡalbimi büt-hâne yâ Allâh
 Saña ol âşinâyı eyleme bîġâne yâ Allâh

Yanup hâkister oldum âteş-i 'aşkıñla zerrâtım
 Yine oldu çerâġ-ı mihrine pervâne yâ Allâh

3. Revânum ṡâ'ir-i ḡuds u cenâhı evc-i vaşlıñdır
 Hâs-i hâk-i siyehdân içre tutdu lâne yâ Allâh

'Aceb mi cur'a senden nûş edenler olsalar ser-mest
 Derûnum eylediñ çün 'aşkıña meyḡâne yâ Allâh

[66b]

5. Kelāmım feyz-i āb-ı çeşm-sār-ı Hızr-ı ma'nā kıł

Ki içsün teşne-diller anı kıana kıana yā Allāh

O dil kim erre-i mihriñle şad çāk oldu ser-tā-ser

Ser-i zülf-i sürüşāna anı kııl şāne yā Allāh

7. Olurlar velvele-endāz-ı 'arş-ı țārem-i a'lā

Diyenler vecd ü hālāt ile ser-mestāne yā Allāh

Ser-āzād eyleme zincir-i şevkiñden dil-i Şems

Seniñ dīvānına țurmuşdır ol dīvāne yā Allāh

144

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Nār-ı firķat düşeli sīne-i şad çākimize

Yandı dehr āteş-i āh-ı dil-i ğam-nākimize

Sīneden revzen-i gül-bāğ-ı tecellī açılır

Dāğ-endāz olalı 'aşķ dil-i pākimize

3. Biz feresrân-ı şikârgâh-ı beyâbân-ı ğamız

Şîrler bend ederiz 'uqde-i fitrâkimize

Bâl-i nâmûs-ı felek şevk-ile pervâne olur

Bezm-i 'irfânda şeb-i şu'le-i idrâkimize

5. Şems biz 'aşk-ı şehidâniyiz âhîr dem olur

Gelir erbâb-ı vefâ zâ'ir olur hâkimize

145

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Göñül beytü'l-hazendir nûr-ı Hâkık'a mahzen olmazsa

Ķarañlık bir çeh-i ğayyâ-yı ğamdır rûşen olmazsa

Cehennem bil vücûduñdur ki der «hel min mezîd» el-ħaĶ

Tecelliyât-ıla Ķaşr-ı cinân olmuş ten olmazsa

3. Cemâl-i vahdet etmez çeşm-i câna nûrını işrâĶ

Sarây-ı tende yer yer dâĶlardan revzen olmazsa

Girîbânîñ çekersin çâĶ edersin rûz-ı ferdâda

Bugün destîñde ger bir sâye-Ķüster dâmen olmazsa

5. Fiğān etmez göñülde bülbül-i hikmet-nevā-yı ğayb
Hudā-nābit maḥabbet güllerinden gülşen olmazsa

Ne bilsün vaḥdeti kim ḥod-perest a'mā-yı sengin-dil
Bilür mi āhen āteş āteş-süz-efgen olmazsa

7. Ne mümkün sen gibi feryādıma raḥm etmemek bir dil
Sitem-kār olsa da yā seng yāḥud āhen olmazsa

[67a]

Ḥadeng-i cevriñe kâbil mi tâb-âverlik ey ḥūnî
Ten-i zârımda ger peykânlarıñ pîrâhen olmazsa

9. Alur kuvvet nigāhı oḡları müjgân-ı çeşminden
Ki te'sîr eylemez oḡlar ucunda demren olmazsa

Edenler Şems bālâ-ḡadr-i yâri oldu 'âşıklar
Kim añlar ḥüsn-i Şîrîn'i eger bir küh-ken olmazsa

146

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Nedāmet eşki çeşminden revāndır yā Resūla'llāh
Ki cürmüm çok işim āh u fiğāndır yā Resūla'llāh

‘İnāyet kıl kerem kıl merḥamet kıl geç günāhımdan
Ki ‘afv etmez iseñ ḥālim yamandır yā Resūla’llāh

3. Şeb-i firḳatde ḳaldım pertev-endāz olmadı bir dem
Cemāliñ āfitābı çok zamāndır yā Resūla’llāh

Ĝubār-ālūd-ı zillet lāle-i deřt-i cünün-āsā
Yüzüm ḳara dilim dāğ-ı nihāndır yā Resūla’llāh

5. Yüz urdum kesmem ümīd olsa ger ağlarca ‘isyānım
Ḳapuñ oprağı kim dārü’l-emāndır yā Resūla’llāh

Kerem kıl etme red bu Şems-i zārı āsitānıñdan
Ki bir dil-ḥaste pīr-i nātüvāndır yā Resūla’llāh

147

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1

‘Āşık oldur k’ola yāri anıñ āh

Dilberi Lā ilāhe illa’llāh

Kenz o dildir k’ola bārī her gāh

Gevher-i lā ilāhe illa’llāh

2

Ādemi göçmeden ol göçürür
Cesedi nūr-ı tecellīde çürür
Tarfetü'l-aynda 'arşa uçurur
Şehper-i lâ ilāhe illa'llāh

3

Kaṭre-i ḥūnı olur verd-i cānān
Kan bahāsı olur anda sübhān
Kaṅı dil-hasteyi etse kurbān
Haṅcer-i lâ ilāhe illa'llāh

4

Nūr olur şevk-i dil-i gümrāha
Erişür medd-i başar-ı cāngāha
Açılır bāğ-ı cemālu'llāha
Manzar-ı lâ ilāhe illa'llāh

[67b]

5

Çeşm-i ḥaḳ-bīn açılır bu gözden
Görünür vech-i Ḥudā her yüzden
Nefy eder ğayr-i ḥayāliñ özden
Ezber-i lâ ilāhe illa'llāh

6

Beñzemez başka maķāle bu maķāl
Ki eder ķā'ilini şāhib-i hāl
Ka'be-i maṭlaba eyler īsāl
Rehber-i lā ilāhe illa'llāh

7

Nūra müstağraķ olup şu'le-feşān
Mihr-i 'ālem gibi eyler devrān
Her kimi 'aşķ ile etse sūzān
Aḥker-i lā ilāhe illa'llāh

8

Hiç ķalmaz görünür gizlü 'ayān
Cümle eşyā iķer āb-ı ḥayvān
Ḥāķ-i zerrātın eder hep insān
Maḥşer-i lā ilāhe illa'llāh

9

Etdirir Şems nice olsa da dūr
Cennete ṭođru sırāt üzre 'ubūr
İķirir ādeme sahbā-yı ṭahūr
Sāđar-ı lā ilāhe illa'llāh

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Vaḥdeti kim bildirir insāna rehber olmasa
Dīn-i İslām'ı kim añlardı peyāMBER olmasa

Ser-nüvişt olmaz bedīdār-ı merāyā-yı zuhūr
Levḥa-i 'ilm-i ilāhīde muḫadder olmasa
3. Silsile-bend-i cünūn-ı 'aşḫ olur mu bir göñül
Sihri zülf-i tār-mārīñla musaḫḫar olmasa

Nīk u bed bir kimse a'mālinden olmazdı su'āl
'Arşa-i pehnā-yı 'ālem arz-ı maḫşer olmasa
5. Belki beñzer vechiñe bir pāre bedr-i kāmiliñ
Vechi reşḫ-i gül-'izārīñla mükedder olmasa

Farkı var bāy u gedānın 'ind-i Ḥaḫ'da der idin
Medfen-i ḫāk içre yatmaḫda berāber olmasa
7. Şoḫbetinden 'arifiñ gelmez vilāyet ḫoḫusu
Ḳalb-i pāki nār-ı 'aşḫu'llāha micmer olmasa

[68a]

Nūr-ı vaḥdetdir ḳulūbu pāk ü tenvīr eyleyen
Dehr-i zūlmet-gīr olur ūems-i mūnevver olmasa

9. ‘Aūḳ-ı Ḥaḳ’sız olamaz mestān-ı Ḥaḳ kim rind-i mey
Ṭuramaz gūlūende cām-ı rūḥ-perver olmasa

Ḳalbine būḥāne mi derdin sivā erbābınıñ
Ḥubb-ı dūnyā bütleri anda muūavver olmasa

11. Zāhid-i ḥar Ḥaḳ rızāsından geḳüp cennātı da
Bir giyāh-ı ḥuūke almaz ḥūr u kevūer olmasa

Seyr et ol ten-perveri nākes gedā-yı ḳeūmi kim
Bir pula firdevsi almaz ūīr u ūekker olmasa

13. Nefs ile cennetde de nār iḳresin ey rūḥ-i pāk
Ger saña tecrīd ile vaḥdet mūyesser olmasa

Kimse ermez ḳirk ūirkiyle ḥuzūr-ı aḳdese
ūer’ile deryā-yı vaḥdetde maḫhar olmasa

15. Vech-i âdemden zühür etmezdi nūr-ı Kibriyā
Sırr-ı pāki şemme vechu'llāha maẓhar olmasa

Bağş olunmaz idi esrār-ı yedu'llāh âdeme
Tıynet-i İlāhī-ile muḥammer olmasa
17. Şāh-ı istiğnā serīr-ārāy-ı alb olmaz tamām
Ta'ne-i seng-i melāmetle mükesser olmasa

Eylemez sulṭān-ı rūḥ 'arz-ı cemāl iclāl ile
al'a-i işbāḥ-ı maḫhūr u müdemmer olmasa
19. Server-i faqr u fenādır kim küleh-pūşān-ı 'aşk
Far olunmaz şāhlar başında efser olmasa

Şüret-i âdemde Ḥa indi demezdiñ arza ger
Süre-i yāsīn âdem-ile müfesser olmasa
21. Ehl-i 'irfān nākes ü ehl-i nifāk anlar anı
Her kimiñ albinde nūr-ı ḥubb-ı ḫaydar olmasa

Münkerān-ı bāb-ı vilāyetde eder ok güft-gü
Dāsītān-ı al' u am'-ı bāb-ı ḫayber olmasa

23. Һaydar-ı dehr ol civān-merddir ki nefsin rām eder

Nefsini rām edemez ol merd-i Һaydar olmasa

Һaydar-ı vaқti bilen Selmān ü Қanber-vaқt olur

Kim bilürdi Һaydar'ı Selmān ü Қanber olmasa

25. Gir Muһammed işrine hem-rāzı ol Һaydar gibi

Mü'min olmaz hiç kes hem-rāz-ı Һaydar olmasa

[68b]

Gir Muһammed işrine hem-rāhı ol Şiddık-veş

Mü'min olmaz hiç kes Şiddık'a hemser olmasa

27. Gir Muһammed işrine hem-һulқ-ı ol peygamberiñ

Mü'min olmaz kimse hem-һulқ-ı peyāmbere olmasa

Mü'min olmaz kimse farқ-ı Allāh edüp Fārūk-veş

Һubb-ı Zü'n-nüreyn ile қalbi münevver olmasa

29. İ'tikādiñ eyle taşhīh āl ü aşhābı gözet

Olmaz İslām anlar için dilde yāver olmasa

Gir Muḥammed işrine vaḳt-i sa'adet yādın et
Yoḳ selāmet 'azmiñ ol yolda muḳarrer olmasa

31. Aḥmed-i Muḫtār'dan ayrılma kim mānend-i Şems
Rāh-ı Hāḳ müşkildir ol sulṫān rehber olmasa

Vaḫdeti bil şer'i tut mürşid ḳapusın ḳıl penāh
Hāḳ saña eyler kifāyet başḳa yāver olmasa

149

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Yār gelmez ki ḡam-ı sūziş-i hicrān tükene
Bir dem olmaz ki dil-i zārdan efḡān tükene

Bir şerer düşse eḡer şā'ıḳa-i āhımdan
Tutuşup sāḫa-i ḡabrā yem-i 'ummān tükene
3. Ol-ḳadar zār olayım derd-i firāḳıñla ki yār
Sīnede tāb-ı dem ü āh-ı dil ü cān tükene

Sana aḡlar gözümüñ nūru o dem kim yine çeşm
Ola ser-mest-i ecel eşk-i firāvān tükene

5. Pençe-perdâz olayım ceş-i ğamıñla k'o kadar
Bende tâb anda dağı merdüm-i meydân tükene

Şol-kadar etdi hedef s̄nemi kim t̄r-i ẓazā
T̄rkeşinde ola kim t̄r ile peykān tükene

7. Bāl-i Cibrīl gibi ol ki sebük-seyr-i 'urūc
Ta'ab-ı süllem-i nüh ẓārem-i ekvān tükene

Şems eşkim dökülür ol deme dek kim felegiñ
Dökülüp aḥteri ḥāk üstüne devrān tükene

150

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1. Firāḳıñla perişān oldu hālīm yā Resūla'llāh
Yaman oldu bu ḥāl-i pür melālīm yā Resūla'llāh

[69a]

Ne mümkün evc-i cāh-ı vaşlıña murğ-ı dile pervāz
Ser-i kūyuñda bir işkeste-bālīm yā Resūla'llāh

3. Der-i iḥsānıña lāyık degildir bu yüzü ẓara
Ümīd-i şefḳatiñdir ḥasbiḥālīm yā Resūla'llāh

Cemāliñ iřtiyāķı ārzūsu fikret-i rūzum

Şaçıñ sevdāsıdır şām u leyālim yā Resūla'llāh

5. Dirīğ etme vişāliñ Nūrī-i şeydā-yı 'aşķıñdan
Beyābān-ı ğam-ı hicriñde nālem yā Resūla'llāh

151

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1. Vücūduñ bir kitāb-ı āsmānī yā Resūla'llāh
Ki tenzīl etdi Mevlā arza anı yā Resūla'llāh

Muķavves ķaşların ser-nāme-i tuğrā-yı bismi'llāh
Cemāliñ sūre-i seb'u'l-meşānī yā Resūla'llāh
3. Dü saır-ı gül midād-ı la'l-i nābıñ şūretü'l-kevser
Haır-ı şadrıñ elem neşrah cinānı yā Resūla'llāh

Dehānıñla zebān-ı mu'ciziñ nūn u ķalem ammā
Cebīniñ āyet-i nūruñ beyānı yā Resūla'llāh
5. Yanağıñ ve'd-đuħā ve'l-leyl zūlf-i sūnbül-efşānıñ
Vü fāhā çeşm-i mā-zāğıñ 'ayānı yā Resūla'llāh

Şaçıñda nūr-ı vechiñ leyletū'l-ķadr āyeti bī-reyb

Peyiñde şūretū'l-fethiñ nişanı yā Resūla'llāh

7. Nebe' sūresidir ķavliñ levā'il dişleriñ ve'n-necm

Yediñiñ sūre-i mülk kāmranı yā Resūla'llāh

Ķudūmüñ şūretū'l-isrā demiñdir şūretū'l-raħmān

Derūnuñ oldu yāsine me'ānī yā Resūla'llāh

9. Seni baş eylemekçün raħlegāh-ı ķāb-ı ķavseyne

Oķurdu pādişāh-ı lā-mekānı yā Resūla'llāh

Nebiler serverisin nūrsun Ķur'ān-ı nātıķsın

Budur Şems'in yaķın-i bī-gümānı yā Resūla'llāh

152

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Kāfir zūlfüñ ki düşmüş ğamze-i ħin üstüne

Leşker-i ħin eylemiş şebħün māħin üstüne

'Ārızında ħāl gūyā sūrūr-ı sevdā nedir

Ī āba varmış yaşlanup gül-berg-i bālın üstüne

[69b]

3. Belki ādem beñzedirdi ‘arız-ı hūb-gerdeñe
Yağsa şebnem cennet içre verd-i sürh̄in üstüne

Sözde la‘liñ gāh eder işr̄hb-ı tevc̄ih ‘āşıkā
Çahve ikrāmıñ eder şehdāb-ı ş̄ir̄in üstüne
5. ‘Aşk ile her kim ki rüsvāy olmaya çatl eyle kim
Pādişāhlar çan eder dā‘im çavān̄in üstüne

Her çubārından gelür yā Hay nidāsı çabrimiñ
Yār-ı nām-ı pākin eylerlerse telç̄in üstüne
7. Küfr ü ĩmān neydügin hāl-i dilimden sorma kim
Olamaz aḥvāl-i ‘aşku‘llāh āȳin üstüne

Çamzesi tiğinde yāriñ müncelī lafz-ı celāl
Kim yazarlar nāmını üstād sikk̄in üstüne
9. Şems rūḥu‘llāh ile hem-bezm olurdum şimdicek
Vermeseydi bār-ı çam temk̄in temk̄in üstüne

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

1. Görünür tâbiş-i dîdâr gönülde gönüle
Berq urur pertev-i envâr gönülde gönüle

Müteķâbil iki mir'ât-ı muşaffâya 'adîl
'Aks eder hâlet-i ahyâr gönülde gönüle
3. Zâkiri vâsıl eder Hâzret-i mezkûra tamâm
Nûr-ı bâlâ-rev-i ezķâr gönülde gönüle

Devr şahbâ-yı şurâhî vü piyâle gibidir
Dökülür neş'e-i esrâr gönülde gönüle
5. Dem-i âheng-i ney-i şâh ile manşûra dönüp
Rabṭ olur şoḫbet-i esrâr gönülde gönüle

Ṭarz-ı etvâr ḫamûşâne de bî-şavt ü ḫurûf
Vahy olur ma'nî-i güftâr gönülde gönüle
7. Yeter ey Şems yeter lâf-ıla keşf-i esrâr
Keşf olur kim gide esrâr gönülde gönüle

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Hîçe saydım var olan tekvîni de ekvânı da
Vehme beñzetdim görüp a'yânı da imkânı da

Merkez-i vaḥdetde devrân eyledim pergâr-vâr
Bir ḥaṭ-ı mevḥûm buldum devri de devrânı da
[70a]
3. Gönlüm ol mülk-i kebîr-i vâsi'ü'l-ircâ k'ider
Bî-cihât ü keyf-i ihâṭa 'arşı da raḥmânı da

Vâşıl-ı vuşlat-serây-ı muṭlaḳım na'leyn-vâr
Şaff-ı ni'ale terk kıldım küfrü de imânı da
5. Bir cihândan tâb verdim ki nigâh-ı ḥayrete
Şirk gördüm 'aşḳ u şevḳ u vaşlı da hicrânı da

'Âciz oldum derkden mâhiyyet-i idrâkimi
Eyledim cehle mübeddel 'ilmi de 'irfânı da
7. Veysi-meşreb vâhid-i muṭlaḳdan ettim iktisâb
Cezbe vü ḥâl ü şuhûd ü vecdi de vicdânı da

Ben o bî-dermân-ı derde mübtelâyım ki o derd

Derd-nâk eyler derûnı derdi de dermânı da

9. Eyledim ey Şems ben merzât-ı Hâkık'ı ihtiyâr

Ehline verdim riyâz 'adni de nîrânı da

Sözlerim bâğı tecellîdir ٲolar fehm edenin

Verd ü ezhâr-ı ma'ârif-i ceybi de dâmânı da

155

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Düşüp dergâhıña sürdüm cebînim yâ Resûla'llâh

Türâb-ı âsitânıñdır kemînim yâ Resûla'llâh

'Alîl-i 'aşkıñım dârû-yı vaşlıñla şifâ-sâz ol

Semâ'-i rahm-ile gûş-ı 'enînim yâ Resûla'llâh

3. Degil kâm-ı dü gîtî bir nigâh-ı dil-nevâzıñdır

Meserret-yâb eden ٲalb-i hazînim yâ Resûla'llâh

Güzer-gâhıñda keçkûl-i gedâya düşdü bî-behre

Yaturlar dîde-i Һasret-rehînim yâ Resûla'llâh

5. O Şems-i hasta hâlim firqat-i şehdâb-ı la'linle
Nevâ-yı nemle dönmüşdür enînim yâ Resûla'llâh

156

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Debistân-ı ma'ârifde kime üstâd lâzımsa
Beni ekme bulur ol bâbda irşâd lâzımsa

Fenâ-ender-fenâda maḥv ol adın bî-nişân olsun

Bu fânide saña bâkî olan bir ad lâzımsa

[70b]

3. Şerîk eyle Hudâ'ya Aḥmed'i taşdıḳ-i vaḥdetde
Şübüt-ı müdde'âya ḥaşrde işhâd lâzımsa

Sipehsâlâr-ı ḥayl-i enbiyâdan eyle istimdâd

Cihâd-ı fî-sebîli'llâhda imdâd lâzımsa

5. Bütün zıddıyla mekşûf olduḡu-çün ser-te-ser eşyâ
Olur i'dâm-ı vâcib lâcerem-i îcâd lâzımsa

Şavuşdı nevh-i Nûḥı âh İbrâhîm feryâdım

Niyâl-i vuşlat-ı yâra eger feryâd lâzımsa

7. Meger kendi ede idrāk gine zātını ey Şems
Hudā muṭlaq bilinmez ana isti'dād lāzımsa

157

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Denür mi 'āşık ana vecd ü hāli bilmez ise
Şuhūd-ı nūr-ı cemāl ü celāli bilmez ise

Denür mi 'ārif aña kim fenā-i Hāq'da tamām

Sipihri-i nüh felek u mäh u sālī bilmez ise

3. Gören şemā'il-i pāk-i Resül'den ne alur
Cemāl-i lem-yezel ü lā-yezāli bilmez ise

Cemāl-i nūr-ı siyāhdan beyān olan ne görür

Nikāt-ı vech-i siyāh-ı Bilāl'i bilmez ise

5. Meyān-ı yārda vaşfım bulur mu müy-şikāf
Taḥayyülümdeki ince ḥayāli bilmez ise

Vücūd-ı rüḥa varır mı vücūdu mürde olan

Cihān içinde cihān mişāli bilmez ise

7. Hāzīz-i esfele āhir düşer felekde hükm
Dehān-ı hākde evvel su'āli bilmez ise
- Kim olsa beyt-i vişāle vuşūla yol bulamaz
Delīli olmağa bir ehl-i hāl bilmez ise
9. Bilür Hudā'yı o bī-şek ricāl-i Hākk'ı bilen
Muḥāldir anı bilmek ricāli bilmez ise
- Vücūd-ı Hāq-ıla cihān vaḥdetim bilür mi o kim
Ger āfitāb-ı vücūd u zılāli bilmez ise
11. Olur mu Şems murabba'-nişīn-i şadr-ı reşād
Huḫūḫ-ı şadr ile şaff-ı ni'āli bilmez ise

158

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1

Gözü dünyā mı görür 'āşık-ı didār olanıñ
Dilberi sen gibi bir mäh-ı dil-āzār olanıñ

[71a]

Ġayra meyli olamaz 'aşkıñ ile yār olanıñ

Yücedir rütbesi mihriñle havādār olanıñ

Ayağı yer mi başar zülfüñe ber-dār olanıñ

‘Aşk u şevk-ile verir cān ü seri döne döne

2

Nār-ı ‘aşkıñla yanan şem‘a-i kāfūr gibi

Şāf eder sīnesini āyīne-i billūr gibi

Cūş eder mevc-i dili mevc-i yem-i nūr gibi

Görünür bāng-ı ene‘llāh ile Manşūr gibi

Ṭutuşur meş‘al-i āhı şecer-i Ṭūr gibi

Şavrulur göklere her bir şereri döne döne

3

Saña dil-beste olan zülf-i perīşānıñ ile

Mest olur gerçi mey-i la‘l-i gül-efşānıñ ile

Ḥūn-āğuşte olur hañçer-i müjgānıñ ile

‘Ākıbet paralanup pençe-i hicrānıñ ile

Şaplanup sīḥ-i ğama āteş-i sūzānıñ ile

Laḥt-ı büryāna döner tā cigeri döne döne

4

Her tecellī kim eder ‘aşk-ı dil efrūz-ı nigār

İnleyüp bād açar la‘lini gül-bāğ-ı bahār

Cūylar girye edüp na‘ra urur murğ-ı hezār

Rağş eder pīr-i felek vecd-ile bī-şabr u qarār

Kimi bî-şavt u hurûf kimi bî-pür nâle vü zâr

Zîkr eder Hakk'ı cihân zîr ü beri döne döne

5

Cezbe-i 'aşk-ile bir 'âleme kıldım ki hırâm

Düşdü ser-mest gönül bezmine bî-bâde vü cām

Çeşmime oldu hüveydâ nice merdân-ı kirâm

Kimi Veys ü kimi bedr ü kimisi şems-i be-nām

Mevlevî gibi şebistân-ı maḥabbetde müdām

Şem'iniñ yanmada pervâneleri döne döne

6

Âh kim gerdiş-i dolâb-ı cihân seyr-i nişâb

'Aksine devr-ile edüp yine gül-âb-ı sirâb

Etdi bu bâğın bir serv-i revânım kem-yâb

Kıldı üftâde-i çâh-ı çemenistân-ı türâb

[71b]

Mevc-i nâlemden olup devrine zincîr-i tınâb

Delv-i çeşmim dökülür eşk-i teri döne döne

7

Kıldı hasret beni ser-geşte vü mestâne revân

Nâr-ı firqat dilime açdı nice dâğ-ı nihân

Başdan başa olup zâr-ı tenim dîde-i cân

Görmege zülfü içinde ruḥ-ı cānânı 'ayân

Şems olup hem-reviş mihr ü meh-i nûr-feşân

Seyr eder çarh-ıla şām ü seheri döne döne

159

Hece Vezni: 8+8

1. Ney gibi var nâleleriñ n'eyleyeyim gönül seni
Sevdiğiniñ zikri ile eyleyeyim gönül seni

Düşdüñ o mähın peşine güzelleriñ serkeşine
'Aşk ile hicr âteşine peyleyeyim gönül seni

3. Şem' gibi yağñ eridüp yandıñ oda girye edüp
Bir gece dildāra gidüp söyleyeyim gönül seni

Şems ile kıl nefse cihād eyle Hūdā ismini yād
Vaşlı ile hurrem ü şād eyleyeyim gönül seni

160

Tercī'-i Bend

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

'Arz-ı dīdār eylesün dersen cemāl-i maqşadı
Kābil ol āyine-veş her şūret-i nīk ü bedi

Hānķāh-1 vaħdet-i Hāķķ'ın olursun erşedi
Ey serâ'ir-ħāne-i 'aşķıñ ferid ü vāħidi
Bulmaķ isterseñ eger dilde şafā-yı sermedi
Koyma elden ħubb-1 evlād-1 Cenāb-1 Aħmed'i

[72a]

2

Tāc-dār-1 uħrevīdir bende-i peyġamberi
Şāhlardır hep muħibb-i ħānedān-1 Hāydarı
Gerçi kim abdāl-1 'aşķ olmuş olanlar çākeri
Bende-i dergāhınıñ ammā ki şiblī kemteri
Bulmaķ isterseñ eger dilde şafā-yı sermedi
Koyma elden ħubb-1 evlād-1 Cenāb-1 Aħmed'i

3

İster iseñ pārsā ol ister iseñ bāde-nüş
'İlm-ile deryā-dil ol aşķ-ile ister bāde-nüş
Faħr ile yā şāl-püş ol faķr-ıla yā ħırķa-püş
Hākipāy-1 āle düş ol çāker-i ħalka-be-güş
Bulmaķ isterseñ eger dilde şafā-yı sermedi
Koyma elden ħubb-1 evlād-1 Cenāb-1 Aħmed'i

Vaşf-ı İşāndır mezāyā-yı kitāb-ı Meşnevī
 Hem anıñ oldu me‘ānīde nazīri ma‘nevī
 Hep muhibb-i hānedāndır Gülşenī vü Mevlevī
 Evliyāya uy ki ʔolsun nūr ile göñlüñ evi
 Bulmağ isterseñ eger dilde şafā-yı sermedi
 ʔoyma elden hubb-ı evlād-ı Cenāb-ı Aḥmed’i

Şems olduk da müheyyā ‘ālem-i bezm-i elest
 Cur‘a-i sākī-i kevşerden eger olduñsa mest
 Olma bu bezm-i ebed içre ḥazer peymān-şikest
 Ravza-i ḥuld-i berīn içre olup dest-be-dest
 Bulmağ isterseñ eger dilde şafā-yı sermedi
 ʔoyma elden hubb-ı evlād-ı Cenāb-ı Aḥmed’i

[72b]

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Bir ʔadd-i ʔübā-ḥırāmıñ olmuşuz dil-dādesi
 Ayagıñ ‘arşa ʔoyar her ‘āşık-ı üftādesi

Da'va-i h n-h rlıkda  yle s bit-gamze kim
G nde bi  c n alsa d nmez  an er-i  m desi

3. Mu'ciz-i h l-i ru u  ink r eden Nemr d olur
Kim H l l'ullah-ve   te dedir secc desi

D men-i pe m ne-i takv   ı ar mı bir ele
Var iken s k i-i g l-r yu  aya -ı b desi

5. Ri te-i mihr-i te'allu  istemez bir m h-ı  ems
Ho  durur va detde va det-ile ser- z desi

162

f 'il t n f 'il t n f 'il t n f 'il n

1. Rind-i 'a k ol c m-ve  devr eyle mey-nu  ol y r 
Durma h n-ı dil ile dery -yı p r-cu  ol y r 
 ekme zinh r ey g n l m z  v  m stakbel gamın
Ho  zam n-ı h l olup g ti-fer m   ol y r 
3. Ey  l m dersen be- a   ub -ı kıy met y z  a 
K fr-i z lf-i dilr b  ile siyeh-pu  ol y r 

Fehm edersin ğāyet-i cāh-ı dü-ġitī rāzını
Pāy-tā-ser çāh-veş her bir söze ġuş ol yürü

5. Qalma zulumetġahda mānend-i keşti-i hilāl
Ġarqa-i emvāc-ı baħr-i nūr merşüş ol yürü

Māsivāyı vermek isterseñ ‘amiķ-i vaħdete
Bī-ser-ü-pā seyl-veş ġāşāk-ı berdüş ol yürü

[73a]

7. ‘Ākıbet Tūr-ı tecellide olursun bir Kelīm
Şāh-rāh-ı ‘aşķda bir merd-i ġāmüş ol yürü

Ĥumda maħrūs olmadan ‘akl-ile Eflāṭūn olup
Şems-i ‘ālem gibi seyrān eyle medhüş ol yürü

163

mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün mefā’ılün

1. Cüdālıķdan dem urdukça derūnī nālelerle ney
Tolar çeşmim sirişķ ü ġūn-ıla mānend-i cām-ı mey
Vücūdum bir cihāndır kim bu dehr-i bī-sebāt-āsā
Ĥavādişden zuhūr eyler nice ālām pey-der-pey

3. Güzār etse o 'İsî-dem mezâristân qurbundan
Gelür emvâtdan sem'-i cihâna nâle-i yâ Hây

Tabîb-i dehrden derd-i dile kim olsa merhem-cû
Urur kendi eliyle sînesine ki key-ender-key

5. Bilür ey Şems remz-i nüshâ-i kübrâ-yı insânı
Kim eylerse kitâb-ı nüh-revâk-ı âsitânı tay

164

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. 'Aşk kim Tûr-ı tecellâ-yı Hudâ kılmış beni
Dâğ-ı âteş-tâb-ı dil şem'-i Hudâ kılmış beni

Seyr edersin şüret-i mâhiyyetiñ kılmış nigâh
Sırr-ı dil mir'ât-ı mâhiyyet-nümâ kılmış beni

3. Eylemiş hâkister ammâ âteş-i hicr ü firâk
Çeşm-i vuşlat-bîne gerd-i tütüyâ kılmış beni

[73b]

Çek eliñ tertīb-i dārūdan mu‘ālic-i hicr-i dost
Mübtelā-yı derd derd-i bī-devā kılmış beni

5. Vālih-i zīb-i zebānımdır kitāb-ı hüsn-i dost
Dest-i kudret-hāne-i mu‘ciz-nümā kılmış beni

Şimdi bu meydān içinde himmet-i kerrār-ı ‘aşk
Şīr-i meydān-ı zafer dār-ı vegā kılmış beni

7. Hamdüli’llāh kim ezelde Şems-i gītī-āferīn
Çāker-i āl-i nebī-i müctebā kılmış beni

165

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1

Çün görüp dervīşi oldum pīrim ‘Abdü’l-Ḳādir’i
Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī
Gördüm ol yüzden tecellī-i Ḥudā-yı Ḳādir’i
Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī’yim Ḳādirī

2

‘Aşık-ı şūrīdeyim ammā Ḥanīfī mezhebim
Bāde-i tevḥīd-ile mestim Üveysī meşrebim

Seyr-i lāhūt etmede hem-rāz-ı Bāz-ı Eşheb'im

Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī

3

Ol velāyet bāğının başlarda açılmış gülü

Çekdi çok Mañşūr'ı dāra tār-ı zülf-i sünbülü

Gülşen-i 'irfānının şimdi ben oldum bülbülü

Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī

4

Etkiyā idrāki ermez rütbe-i 'irfānına

Evlüyā el bağlayup devr etdiler devrānına

Çār destiyle şarıldım küşe-i dāmānına

Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī

5

Ġavs-ı A'zam'dır taşarrufda dü dest-i kudreti

Hep velīler düşuna vaz' etti pāy-ı himmeti

Şems oldum bende-i hāş-ı harīm-i Ḥazreti

Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī'yim Ḳādirī

[74a]

166

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Bir görüp deryā-yı vaḥdetde mevvāc-ı keşreti

Eyledim idrāk esrār-ı bekādan celveti

Şüphesiz buldum fenā-yı Hāk'da sırr-ı hālveti

Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti

2

Seyr edüp naşş-ı cihānı Naşşbendī'den 'ayān

Gerçi kıldım Kādirī'den hāt-m-i seyr-i lā-mekān

Vahdet esrārın ki bildim Hālveti'den bī-gümān

Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti

3

Feyz-i envār-ı Muḥammed güyiyā bir cūybār

Cümle pīrān-ı tarīkatdır o feyze çeşme-sār

Pīr-i Şa'bānı Velī'den nisbetim var āşikār

Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti

4

'Aşq u şevk ile erüp zikr-i Hūdā şām-ı seher

Seyr ü devrān eylerim arz u semā-ile döner

Almak isterseñ evāsıtda sülūkumdan haber

Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti

5

Şems ben şāh-ı Resūl'e hākipāy-ı ümmetim

'Abd-i hāş-ı evliyā-yı bār-gāh-ı 'izzetim

Veysi'yim celvetde gönlümdür benim-çün hālvetim

Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti'yim Hālveti

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

1

Göñülde buldum esrār-ı Üveysī
 Üveysī'yim Üveysī'yim Üveysī
 Ki oldum 'aşkıñıñ Leylā vü Qays'ı
 Üveysī'yim Üveysī'yim Üveysī

2

Hudā 'aşkın ki cān ü tende buldum
 Gül-i tevḥīdi o gülşende buldum
 Ne buldumsa aradım bende buldum
 Üveysī'yim Üveysī'yim Üveysī

3

Bulup tecrīd-i dünyā-yı denīden
 Geçüp silk-i Naqşibend-i Velī'den
 Göründüm Ḥalvetī'den Qādirī'den
 Üveysī'yim Üveysī'yim Üveysī

[74b]

4

Melâmetle ayaklarda süründüm
Ki mir'ât-ı merâyâda göründüm
Libâs-ı mefhar-ı şer'e büründüm
Üveysî'yim Üveysî'yim Üveysî

5

Yolum şer'-i Muḥammed'dir delilim
Ki Şems'im 'âşıkım 'aşk-ı Celîl'im
Cemâlu'llâh-ı ma'şûk-ı Cemîl'im
Üveysî'yim Üveysî'yim Üveysî

168

mef'ülü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ülün

1. Açıldı der-i dergeh-i sulṭân-ı Üveysî
Uyandı çerâğân-ı dü eyvân-ı Üveysî

Bî-şavt olur şoḥbet-i esrâr-ı nihâni
Mestân-ı Hudâ'dır bütün erkân-ı Üveysî
3. Gülbâng-ı Muḥammed'le tolu meclis-i ḥâşî
Esrâr-ı hüviyyet-i dem-i devrân-ı Üveysî

Seng dilleri m̄anend-i 'aķıķ-i Yemen eyler

Feyz-i eſer-i verd-i ḡulistān-ı Üveysī

5. Œaldı dem-i ķudsiyesini m̄ülket-i R̄üm'a
R̄üm olsa n'ola menfesi Raķmān-ı Üveysī

Bezmiñde yanan ſem' gibi āteſ-i 'aſķa

Encām olur māh-ı dıraķſān-ı Üveysī

7. Eylerdi Felāķūn'ı ebed mest d̄üſeydi
Pāy-ı ħumuna cur'a-i mestān-ı Üveysī

H̄imān olur envār-ı cemāliyle Ĥudā'nın

Kim olsa kemer-beste-i meydān-ı Üveysī

9. Œems oldu bugün rehber-i ſeh-rāh-ı 'ayānī
Göründü ſubĥgāh-ı ſebistān-ı Üveysī

169

mef'ülü mefā'îlü mefā'îlü fe'ülün

1. Ŧıfl-ı dilimi merd-i 'alīm eyle İlähī
Kim maķrem-i esrār-ı ķadīm eyle İlähī

Tevhīdiñe gülbāng-ı serāyende zebānım

Reşk-āver-i i‘cāz-ı kelīm eyle İlähī

[75a]

3. Āhım ser-i kūy-ı talebim seyrine her şubh

Hem kâfile-i bād-ı nesīm eyle İlähī

‘Āşıklarına āteş-i Nemrūd-ı firākı

Gül-geşt-i Birāhīm-i kerīm eyle İlähī

5. Tā‘ātūna ‘ālemde beni eyleyüp irşād

Ḥayru’l-ḥalef-i ‘abd-i raḥīm eyle İlähī

Beytü’l-ḥazen-i Şems-i sebaḳ-ḥān-ı ‘ayānı

Dārü’l-ḥikem ü ḳalb-i selīm eyle İlähī

170

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Ḥün ile tıldu dü çeşmim cām ü şahbālar gibi

Cūybār-ı eşk-i firḳat döküdü deryālar gibi

Ey gönül kūh-sār-ı ğamsın tende açdıñ çāklar

Seyl-i ḥün-ı eşk-ile dāğlarda mecrālar gibi

3. Gülşen-i vaşlıñda güller gibi handān olduğum
Oldu tārīk-i şeb-i hicriñde rü'yālar gibi
- Toy mam 'aşkıñ oduna biñ cān ü ten kılsam fedā
Meclisiñde her gece şem'-i şeb-ārālar gibi
5. Nūr-ı vechiñ görmeyen 'ālemde ey nūr-ı baş ar
Haş r olur bīnā iken maş serde a'mālar gibi
- Şūret-i ādemde 'aşku'llāhdan bī-behreler
Çārçūb-ı deyr-i ğafletdir çelīpālar gibi
7. Ādem iseñ 'aşka uy terk-i kuş ūr-ı cennet et
Tūr'a çık tecrīd kıl Mūsī vü 'İsī'ler gibi
- Sūr çıkar dilden sivāyı gör cemāl-i vaħdeti
Bütlere etme perestiş olma tersālar gibi
9. Tu'me-i şimşīr-i nīrān ü helāk olsan gerek
Sergeş ü mağrūr olma serv-i bālālar gibi
- Cevher-i baħr-i vücūb u feyz-i muṭlaqđır sözüm
Güş-vār olsa sezā lü'lü'-i lālālar gibi

11. Şemme vechu'llāh sırrın Şems buldu kendide
Şāf edenler albi mir'āt-ı mücellālar gibi

171

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

avş-ı a'zam bāz-ı eşheb meslek ü Veysī sülük
Rāz-dāş-ı afiyā keşşāf-ı 'ilm-i Bāırī
Zerre-i nāizi iksir-i nazarla Şems eder
Bāz-ı ebyaz Hāzret-i 'Abdü'r-raīm-i ādirī

[75b]

172

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Tünd-bād-ı āh-ı asret-ile coşup eşkim yemi
Görünür her bir müjem deryāda gūyā bir gemi
Bābān-ı 'aş-ı eşkim-ile ruuñ şādāb eder
Ābyār-ı gülşen etmişdir gül-āb-ı şebnemi
3. Çok mu amzen olsa ey hūn-'ār kaşşāb-ı azā
Kim cigarler çengelidir zūlfünüñ her bir amı

Yād-ı la'liñ kevser-i nābı ferāmūş etdirir

Rinde cām-ı bādeyi sālūsa āb-ı zemzemi

5. Yandıran tāb-ı ruḥuñdur cān Ḥalīl'in āteşe
Dür eden sevdā-yı ḥālīñdir behiştten ādemi

Bağrı çāk ü kārī āh u zār olur mānend-i ney

Bir nefes her kim olursa rāz-ı 'aşkıñ hemdemi

7. Mest-i cām-ı 'aşk olan ey Şems bu meyḥānede
Kūşe-i nisyāna atmışdır ğumūm-ı 'ālemi

173

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Rehber-i kāfile-i işr-i Nebī-i Medenī

Şem'-i minhāc-ı Ḥudā necm-i Süheyl-i Yemenī

Şems eder feyzi ile tār-ı dili maşrıq-ı nūr

Pīr-i pīrān-ı Ḥudā-perver Üveysü'l-Ḳaranī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Nür-ı büstān-ı vilāyet gül-bāğ-ı Yemenī
‘Ārif-i sırr-ı Hudā Hazret-i Üveysü'l-Ḳaranī

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1. Cemāl-i yār olup ravza-i na'īm gibi
‘İzār u zülfü gül ü sünbül-i besīm gibi

Cihān o cīm-i cemāl-i ezel ki vahdet-i Ḥaḳ
Nikāt-i noḳta-i ferd-i muḥīṭ-i cīm gibi
3. Muḥammed-i ‘arabīdir niḳāb-ı vech-i Aḥad
Cemāl-i Aḥmed’e ḥaṭṭ-ı ḥamīde-i mīm gibi

Teğayyür üzredir ammā ki ḥādiṣāt-ı zuhūr
Baḳılsa dīde-i ḥaḳ-bīn ile ḳadīm gibi
5. Dutar olur elemiñ çāre cūy-ı derd olarak
Devāya açma lebiñ bāde-i dü nīm gibi

[76a]

Zamāneniñ ki hekimān-ı müstaķim nebbāzı

Cihār-ı sūy-ı müdāvātde ḥabb-ı sakīm gibi

7. Bu nüḥ ṭibāk-ı sarāyıñ bu ḥān-ı ni'metiñ āḥ

Revā mıdır kerīmi olsa le'īm gibi

Tekellūf etme ki yek-dīger üzere vaḥdetde

Cihān u mūr u Süleymān Ḥudā 'alīm gibi

9. Hevā-yı 'aşķ 'ıṭr-nāk eder riyāz-ı dili

Dimāğ-ı gülşeni ta'ṭīr eden nesīm gibi

Ṭarīķat ehline noķşān olur tamama bedel

Ki külfet-i seferī olmadı muķīm gibi

11. Gelürse cünbüşe ey Şems ejder-i ķalemim

Olur kelāmda mu'ciz leb-i kelīm gibi

176

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. 'Aşķ-ı ḥüsn-i yār kim āşüfte-ḥāl eyler seni

Neşve-i gül-cām-ı mey mest ü bāl eyler seni

Tīr mānend olma dil-beste kemān ebrūlara

Çāk-i sīne hūn-ı dil egri hayāl eyler seni

3. Serkeş olma efser-i pervīz-veş dest-i kazā

Pāyimāl-i kūşe-i şaff-ı ni'āl eyler seni

Olmasun destīñ tehī mānend-i keçkūl-i gedā

Sālik-i rāh-ı saķīm-i ihtiyāl eyler seni

5. 'Ālem-i keşretde tut ḥablü'l-metīn-i vaḥdeti

Vāḥid-i muṭlaķ vaḥīd-i bī-misāl eyler seni

Ġurrelenme fazl-ıla mānend-i bedr ey bü'l-kemāl

Gerdiş-i gerdūn zevāliyle hilāl eyler seni

7. Ṭālib-i keşf ü kerāmāt ol murādu'llāh ile

Çün murādīñ ṭālib-i emr-i muḥāl eyler seni

Zirve-i cāh-ı rubūbiyetde 'abd-i muḥliş ol

Yoksa Hak üftāde-i cāh-ı nikāl eyler seni

9. Kāfile-kār ol 'ubūdiyetde gözle müntehā

Cebre'īl-āsā nedīm-i ittişāl eyler seni

Merd-i meydān-ı cihād-ı ekber ol kim ol cihād

Vāriş-i şīr-i Hūdā -yı zī't-te'āl eyler seni

11. Sīne-i 'ārī ḥabāb ile melāmet baḥrine

Mevc-i düşünām-ı 'adu baḥr-i kemāl eyler seni

Şems eser-i Aḥmed-i Muḥtār'dan olma cüdā

Mazḥar-ı esrār-ı nūr-ı lā-yezāl eyler seni

[76b]

177

Merşiye

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1

Geldi ol dem ki ğurūb etdi meh-i Muştafavī

Geldi ol dem ki sönüp çeşm-i çerāĝ-ı nebevī

Döndü zūlmet-gedeye mātem-ile 'ālem evi

Nice yandırmasun 'ālemleri ehemmi-i 'alevī

Şoldu gül-ğonca-i gülzār-ı dil-i murtafavī

Ki şusuzluqla şehīd oldu Hüseyn-i 'alevī

2

Geldi ol gün ki ğuluvv eyledi şām-ı ‘aduvān
Eyleyüp bād-ı sitem bāġ-ı nübüvvetde vezāñ
Cevr ile eyledi yetmiş gül-i şādābı hazān
Cümleden şāh-ı vilāyetde yetişmiş handān
Şoldu gül-ġonca-i ġülzār-ı dil-i murtażavī
Ki şusuzluġla şehīd oldu Hüseyn-i ‘alevī

3

Yıkılıp tīşe-i süfyāni ile bünye-i dīn
ġüyyā düşdü yere künküre-i ‘arş-ı berīn
Oldu hep ġam-zede saña semāvāt ü zemīn
Etmemek ādeme mümkün mi olur āh u enīn
Şoldu gül-ġonca-i ġülzār-ı dil-i murtażavī
Ki şusuzluġla şehīd oldu Hüseyn-i ‘alevī

4

Budur ol gün ki aġup çeşme-i kevşerden hūn
Kerbelā hākini etmişdi Bedaᡥşān-nümūn
Selsebīl olmuş-iken hāke Fırāt u Ceyhūn
Bir içim şuyu dirīġ eyledi tās-ı gerdūn
Şoldu gül-ġonca-i ġülzār-ı dil-i murtażavī
Ki şusuzluġla şehīd oldu Hüseyn-i ‘alevī

5

Allāh Allāh ne ara gün ki bu rz-ı am-nāk
Deheti verdi iyāmet gününe lerze-i hāk
Yadı bārān yerine tenelere tr-i helāk
Hāsret-i āb-ı revān leblerini eyledi āk

[77a]

oldu gl-onca-i gülzār-ı dil-i murtaav
Ki usuzlula ehd oldu Hüseyn-i ‘alev

6

Ey gönül mātem-i hicrān ile an alayalım
Hāke dd bugün ol serv-i revān alayalım
an degil an yerine cevher-i cān alayalım
Hākine eyleyelim ek-i revān alayalım

oldu gl-onca-i gülzār-ı dil-i murtaav
Ki usuzlula ehd oldu Hüseyn-i ‘alev

7

Dmeni la‘net  dnām ile berbād edelim
Dostlar hātr-ı nāadnı ābād edelim
Āl  evlāda alāt etmegi mu‘tād edelim
ems giryān olalım nāle v feryād edelim

oldu gl-onca-i gülzār-ı dil-i murtaav

Ki şusuzlukla şehid oldu Hüseyn-i 'alevî

178

Ber-Vech-i Tazmîn-i Meşhûr

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1

Ey şehen-şâh-ı rûsül mazhar-ı nûr-ı Aḥadî
Âfitâb-ı ezeli mâh-ı sipihr-i ebedî
Qoyma vâdî-i mezelletde bu ḥam-geşte qaddi
Meded ey qâfile-sâlâr-ı rusül ḥuz bi-yedî

2

Eyledim nefse uyup müddet-i 'ömrümde günâh
Oldu müyum aḡarup rûyum o cirm-ile siyâh
Şimdi sūzân-ı nedâmetle işim girye vü âh
Meded ey qâfile-sâlâr-ı rusül ḥuz bi-yedî

3

Bilirüm cürmüm için raḥmet-i raḥmân seni
Bunca yıldır yaqarım 'aşkıñ ile cân u teni
Rûz-ı maḥşer kerem et eyleme rüsvây beni
Meded ey qâfile-sâlâr-ı rusül ḥuz bi-yedî

Ġam yemem olsa dağı cürm ü günāhım bī-ĥad
 Ġamım oldur ki ħapuñdan beni sen eyleme red
 Düşmüşüm pīr olup ħıl baña Allāh meded
 Meded ey ħāfile-sālār-ı rusül ĥuz bi-yedī

[77b]

'Arz-ı hāl eyleyüp ey şāh ħuluñ Şems-i nizār
 Āsitānında ümīd etse şefā'at yeri var
 Oldu Mecnūn-ı ħam-ı 'aşkın eder nāle vü zār
 Meded ey ħāfile-sālār-ı rusül ĥuz bi-yedī

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Asmān-ı vaĥdetiñ māhı Muĥammed Muştafā
 Lī-me'a'llāh mülkünüñ şāhı Muĥammed Muştafā

 Sensin ol rüşen-çerāğ-ı Ĥaĥ ki pür-nūr eylediñ
 Leyle-i mi'rāc-ı dergāhı Muĥammed Muştafā
3. Sensin ol sultān-ı mā-zāğā'l-başar kim şüphesiz
 Baş gözüyle gördüñ Allāh'ı Muĥammed Muştafā

Enbiyā vü evliyā vuşlat-sarāy-ı Hāzreti

Buldular işriñde şehrāhı Muḥammed Muştafā

5. Şems-i bīmārīñ bula derd-i firākından necāt

Qıl nigāh-ı merḥamet gāhī Muḥammed Muştafā

180

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1

Var mı bir sermest-i 'aşkıñ çeşm-i giryānım gibi

Kağı dil püryānıñ olmuş kalb-i sūzānım gibi

Dāğ açdıñ sīneme çāk-i girībānım gibi

Hāk-rub etdiñ yüzüm yerlerde dāmānım gibi

Eylediñ her varımı ġārāt-ı sāmānım gibi

Şaqlarım sīnemde 'aşkıñ nūr-ı 'imānım gibi

Beslerim cismimde derdiñ cevher-i cānım gibi

2

Tā görelden nūr-ı vechiñ ey cemālī āfitāb

Eşk-i çeşmim bezm-i ġamda oldu gül-cām-ı şarāb

Şerḥ etdim rāz-ı sīnem şerḥalardan bāb bāb

Dāsitān-ı 'aşq-ıla oldum müdevven bir kitāb

Şadr-ı dīvān-ı maḥabbetde yine pür-iztirāb

Şağlarım s̄inemde ‘aşkıñ nūr-ı ‘imānım gibi

Beslerim cismimde derdiñ cevher-i cānım gibi

3

Tutmuşum dāmān-ı ‘aşkıñ alma destimden meded

Urma beste destime dīvānıñ içre dest-i red

Kim saña peyvestedir destim müselsel yed-be-yed

Cām-ı destin nūş edelden bilmezem hiç nīk ü bed

‘Āşıkım ‘āşık cemāliñçün ezelden tā ebed

Şağlarım s̄inemde ‘aşkıñ nūr-ı ‘imānım gibi

Beslerim cismimde derdiñ cevher-i cānım gibi

[78a]

4

Ḥüsnüñe āyīneyim ḥayretle medhūş olmuşum

Bulmuşum sırrımda ḥüsnüñ lāl ü ḥāmūş olmuşum

Neş’e-i gül-bāde-i vaşlıñla serḥoş olmuşum

Düşmüşüm deryālara deryā-yı pür-cūş olmuşum

Ḥum gibi nezzārede ammā ki rū-pūş olmuşum

Şağlarım s̄inemde ‘aşkıñ nūr-ı ‘imānım gibi

Beslerim cismimde derdiñ cevher-i cānım gibi

5

Yandı 'aşkıñ āteşine bunca demdir cān u ten
Hālime raḥm etmedin bir kere ey dildār sen
Cismime peykān-ı cevriñ oldu āhen p̄irehen
S̄inemde revzenler açdıñ pāy-tā-ser dāğdan
Sen benim esrārımı fāş eylediñ ammā ki ben
Şağlarım s̄inemde 'aşkıñ nūr-ı 'imānım gibi

Beslerim cismimde derdiñ cevher-i cānım gibi

6

Derd-i āh-ı germ-i dilden öyle oldum nātüvān
Birbirinden fark olunmaz oldu ḥāşıl cism ü cān
Ben bu derd ile olursam çeşm-i 'ālemden nihān
Nūr-ı Tūr-āsā olup pür lāle-i āteş-feşān
Dāğlar ḥāk-i mezārımdan olur elbet 'ayān
Şağlarım s̄inemde 'aşkıñ nūr-ı 'imānım gibi

Beslerim cismimde derdiñ cevher-i cānım gibi

7

Bezmiñe mānend-i şem' zer-külāh oldum yine
Yandım 'aşkıñ nārına dūd-ı siyāh oldum yine
Ney gibi dil-beste-i feryād u āh oldum yine
Zerre zerre maḥv-ı cism etdim tebāh oldum yine

Māh-veş mihriñle Şems evc-i cāh oldum [yine]

Şağlarım s̄inemde ‘aşkıñ nūr-ı ‘imānım gibi

Beslerim cismimde derdiñ cevher-i cānım gibi

181

mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

1. Olur mu bir dil pür-derd-i cānsüz-ı āhdan ḥālī
Meger şol dil ki kalsun derd-i ‘aşku’llāhdan ḥālī

Ṭolar nūr-ı İlāhī-ile murādu’llāh ile k’ol dil
Kalur bāb-ı rızāda maṭlab-i dil-ḥāhdan ḥālī

3. Göñül mülk-i melīk-i muḳtedir evrengidir zīrā
Serīr-i salṭanat elbette ḳalmaz şāhdan ḥālī

Ḥarīm-i s̄ineye ilhām-ı Rabbānī vürūd etmez
Derūnu olmadıḳça ḥāṭır-ı gümrāhdan ḥālī

5. Yā bād iñler yā bülbül zār olup demler çeker neyler
Bu fānī gülşen olmaz nāle-i cāngāhdan ḥālī

[78b]

Simār-ı ma'rifet memzūc-ı hāşāk-ı sivādır kim

Degildir hāşılı hürmen giyāh u gāhdan hālī

7. Sevād-ālūd-ı ğamdır peyker-i süllāk-ı Hāḡ ey Şems

Vücūh-ı rehrevān olmaz ğubār-ı rāhdan hālī

Vücūd-ı Vāhid-i Hāḡ'dır vücūd-ı cümle mevcūdāt

Be-hāḡ bāḡıldır ol şey kim olur Allāh'dan hālī

9. Tehī ḡalmaz cihān 'arş-ı istivā merd mürebbīden

Felek ḡābil mi ḡalsın necm ü mihr ü māhdan hālī

Sevād-ı a'zam olmuşdur melā' hayvān-ı ünsīden

Olur mu mīşe şīr ü ejder ü rübāhdan hālī

182

mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün

1

Gelüp düşdüm boyun bükdüm ḡapuña

İlāhī Seyyidī Mevlāyı Rabbī

Yüzüm sürdüm eli baḡlı tapuña

İlāhī Seyyidī Mevlāyı Rabbī

2

Yüzüm kara elim boş mularım ak
Büküldü kıddim oldu taktim takt
Garik-i bahr-i işyanım olup ak
İlahi Seyyidi Mevlayı Rabbi

3

Hidayet kıll sırat-ı müstakime
Havadar eyleme rah-ı sağıme
Sezavar etme niran-ı cahime
İlahi Seyyidi Mevlayı Rabbi

4

Be-hakq-ı mazhar-ı hubb u vedadın
Kerem kıll hürmetine bin bir adın
Dü 'alemde muradım kıll muradın
İlahi Seyyidi Mevlayı Rabbi

[79a]

5

Kuluñ Şems'im egerçi pür-günahım
Peşimānım ki artar her gün ahım
Saña senden seniñle 'özr-ğ'ahım
İlahi Seyyidi Mevlayı Rabbi

Şadr-ı Esbak Maḥmūd Pāşā'nın Sözü

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

Sühan-verān-ı zamānıñ nedīm-i hoş-revişi
 Demiş kelām-ı belīğinde bu le'āl-veşi
 Tefekkür etmeli de bu cihāna bir gelişi
 Gidermeli kederi bakmalı şafāya kişi

Cevāb-ı 'Azīz -efāza'llāhu 'aleynā feyzuhu'l-'azīz-

mefā'ilün fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün

1

Cihāna bir gelür ādem ve bir olur gidişi
 Biter hevā ile 'ömrü cihānda bitmez işi
 Hüdā'yı bilmez olur 'ālemde o bed-menişi
 Çeker gidince beķāda 'azāb ü serzenişi
 Tefekkür etmeli de bu cihāna bir gelişi
 Bırakmalı emeli bilmeli Hüdā'yı kişi

2

Geçer bu dār-ı fenāda zamānıñ eyle vüſűk

Gerekse ſāh u gedā ol gerekse aç ü tok

O ‘ālemiñ ki gidersin su’āl ü miñneti çok

Bu ‘āleme tedārük-i māfāta ‘avdeti yok

Tefekkür etmeli de bu cihāna bir geliſi

Bırařmalı emeli bilmeli Hūdā’yı kiſi

3

Saña gerekmez iken iſtigāl-i dehr-i denī

Unutduñ etdiğın ‘ahd-i İlāh-ı zü’l-mineni

Bu dāra vaħdeti ‘irfān için getirdi seni

Vücūd-ı Hāķ’da fenā kıлмаğa bu cān u teni

Tefekkür etmeli de bu cihāna bir geliſi

Bırařmalı emeli bilmeli Hūdā’yı kiſi

[79b]

4

Olur ſefā‘ate mazhar olan ſerī‘at ile

Eriſdi vuſlat-ı Hāķķ’a giden řarīķat ile

ſuhūd u cezbe vü ‘aſķ ü ſafā-yı ħālet ile

Hülāsa ‘akl-ı selīm ile bir dirāyet ile

Tefekkür etmeli de bu cihāna bir geliſi

Bırařmalı emeli bilmeli Hūdā’yı kiſi

Nigāh-ı ‘ārife ey Şems vech-i Hāḡ bu cihān
 Ki ḡaşr u neşr-i mu‘accel hemīşe kevn ü mekān
 Bu ‘ālem içre olur ne olursa sūd u ziyān
 Be-fikr-i şā’ib ü sātı‘ bilinür ‘ayn u ‘ayān
 Tefekkür etmeli de bu cihāna bir gelişi
 Bıraḡmalı emeli bilmeli Hūdā’yı kişi

mefā’ilün fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün

1. Hevā-yı ḡüsnuñ ile tā cināna dek gideriz
 Hezār-ı faşl-ı ḡülüz ḡülsitāna dek gideriz
 Tarīḡ-i ‘aşḡda olduḡ cenāb-ı Veys’e refīḡ
 Harīm-i dergeh-i dārü’l-emāna dek gideriz
3. Niḡāḡ-bend-i tevellā edüp miyānımız
 Der ü dervāze-i ḡānedāna dek gideriz
 Sirişḡ-i ma‘zeret-efşān dīde-i dil olup
 Hiçāb-ı cürm ile dārü’l-emāna dek gideriz

5. Koyup zamān ü mekānı soyup kabā-yı teni
Fedā-yı cān ederek lā-mekāna dek gideriz

Miṣāl-i Şems olup sīne dāğ dāğ-ı firāk
Hużūr-ı Hālīk-ı kevn ü mekāna dek gideriz

186

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1. Girībānıñ aç ey mäh-ı cihān bir sīne görsünler
Nedir āyīne-i devrānda [bir] āyīne görsünler

Olunca gizli sırlar āşikāre yevm-i tüblāda
Tuyup rāz-ı derūnum cevher-i gencīne görsünler
3. Göñül ser-puş-ı zülf ol Ka'be-i hüsn-i dilārāda
Seni bir pārsāy-ı hırka-i peşmīne görsünler

Olup bīdār kıl dehre nigāh ey nergis-i maḥmūr
Cihān bir mest-i cām cur'a-i dūşīne görsünler
- [80a]
5. Görenler Şems-i zārı girye-i hūnāb-ı hayretle
Dü çeşmi bir gül-efşān 'āşık-ı dīrīne görsünler

mefā'īlün mefā'īlün fe'ülün

1. Mezārîñ ravza-i rıdvân bulurlar
İçinde çeşmiñi hayrân bulurlar

İner gökden melekler şekl-i bārân
Mezārîñ toprağında cân bulurlar
3. Civārından geçen bād-ı şabâyı
Seherler büy-ı müşg-efşân bulurlar

Derūnumda ciger-pârem görenler
Birin tennūr birin püryân bulurlar
5. Olur maşşerde diller âşikâre
Benim gönlüm tolu peykân bulurlar

Cefâ-yı rüzigârından bu bâğîñ
Gülünde yâre-i hicrân bulurlar
7. Ğamuñla yâr-ı Şems'i şubh-ı maşşer
Yine sūzân ü ser-gerdân bulurlar

fā'ilātün fā'ilün

1

Mülk-i cihān sulṭānı
 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī
 Ḥazret-i Ḥaḳ yārānı
 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī
 Yā hū yā hū yā dā'īm

2

Ṭal'atiyle nūr eder
 Vāşıl-ı server eder
 Cümle ğamdan dūr eder
 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī
 Yā hū yā hū yā dā'īm

3

Ġıbtā eder 'āşıḳān
 Olmaḳ için dervīşān
 Menba'ı dārü'l-emān
 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī
 Allāh yā hū yā ḳā'īm

4

Gel sen de ol halka-bend

Ki olasın ser-bülend

İhve şāh-ı Nakşibend

‘Abdü’l-Ḳādir Geylānī

Allāh yā hū yā kā’īm

[80b]

5

Pīrlər medḥini eder

Ḥaḳḳı izini y’ider

Vāşıl-ı Allāh eder

‘Abdü’l-Ḳādir Geylānī

Yā hū yā hū yā dā’īm Allāh yā hū yā dā’īm

189

Hece Vezni: 6+6

Elif Allāh’ın k’anı

Be Bağdād’dır mekānı

Te Tañrı’nuñ arslanı

Hū ‘Abdü’l-Ḳādir Geylānī

Se Sābitdir seyrinde
Cim Cemāl-i cünbüşde
Ha Hayātdır 'ilminde
Hü 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Hı Hudā'nın yapısı
Dal Delālet kapısı
Zel Zelīlin tapısı
Vā 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Ra Rütbesi uludur
Ze Ziyāde ʔoludur
Sin Sakā hüm memlūdur
Hû 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Şın Şerī'at enveri
Şad Şafāniñ serveri
Ḍad Zā'ifin rehberi
Hü 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Tı Tarīķi Raḥmānı
Zı Zāhirdir bürhānı
Aydın 'Aşķıñ sultānı

Hū 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Ġayn Ġāyet-i zikri çok

Fe Fānīde fikri yok

Ḳaf Ḳudretle özü tok

Hū 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Kef Kerāmetdir işi

Lām Lātīfdir cünbüşü

Mīm Muḥammed dervīşi

Hū 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Nūn Nazīri yok anın

Vāv Vücūdu ḥaḳ anın

He Himmeti çok anın

Hū 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

Lām-elif Der-i mekānı

Ye Yokdur nişānı

Hep velīler sultānı

Hū 'Abdü'l-Ḳādir Geylānī

-Lā ilāhe illa'llāh Muḥammedün resūlu'llah ma'nā-yı kelāmu'llh hū
'Abdü'l-Ḳādir Geylānī-

Hece Vezni: 7+7

Ṭurmaz yanar vücūdum

Āh etmeyüp n'ideyim

Sönmez dilimde odum

Āh etmeyüp n'ideyim

Mecnūn sever Leylā'yı

Ben severim Mevlā'yı

Ḳan ağlayı ağlayı

Āh etmeyüp n'ideyim

Yūnus gibi düşkine

'Aklı fikri şaşkına

Dost Muḥammed 'aşkına

Āh etmeyüp n'ideyim

(Ḥazret-i 'Azīz ḳuddise sırrahu'l ālī)

Bu derd beni ağlatır

Göz yaşımı çağlatır

Yüregimi dağlatır

Āh etmeyüp n'ideyim

[81a]

Kimse ermez dādıma

Bu dil-i nāşādıma

Raḥm etmez feryādıma

Āh etmeyüp n'ideyim

Hicriñe pervāneyim

Niceye dek yanayım

Bir deli dīvāneyim

Āh etmeyüp n'ideyim

191

Hece Vezni: 8+8

Şeyḫ beni firḫat oduna

Yaḫdı yandırdı gönderdi

Deli dīvāne eyledi

'Aqlımı ḫayrān eyledi

Gözüm yaşın seyl eyledi

Giryān etdi de gönderdi

Men tuṭı̄yim sükker yerim

Şeyḥin medḥini söylerim

Şeyḥ bağçesinde yaylarım

Bülbül etti de gönderdi

Şāhin yavrusuydum uçdum

Şeyḥin turağına düşdüm

Nürdan ḳadeh şundu içdim

Mestāne etdi de gönderdi

Menem Eşrefoğlu Rūmī

İmāna verdim küfrümi

Vīrāne göñlüm şehrini

Ta‘mīr etti de gönderdi

192

Hece Vezni: 7+7

Cem‘ olmuş dervīşleri

Sulṭān ‘Abdü’l-Ḳādir’iñ

Yolunda Őadıqları
Sulţān 'Abdü'l-Ķādir'in

Elim verdim eline
Ķurbān oldum diline
Cānlar fedā yoluna
Sulţān 'Abdü'l-Ķādir'in

Saňa derim ey kiŐi
Çıkar Ķalpden teŐvīŐi
ĀteŐe yanmaz dervīŐi
Sulţān 'Abdü'l-Ķādir'in

Arısınıň balıyım
BaĶçesiniň gülüyüm
BaĶınıň bŭlbŭlŭyüm
Sulţān 'Abdü'l-Ķādir'in

ĤaĶ Ķatında uludur
İki cihān ŧoludur
EŞref-zāde gŭlŭdŭr
Sulţān 'Abdü'l-Ķādir'in

[81b]

Ādābū'l mürīd ü fī-Şoḥbetü'l-murād

Bi'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

El-ḥamdü'lillāhi'llezī ḥaleka'l-insān ve edebe bi'l-ilm ve'l-irfān bi't-tenezzīl el-Ḳur'ān ellezi ḳāle fī kelāme/ er-Raḥman 'allame'l-Ḳur'ān ḥaleka'l-insān 'allemehu'l-beyān/ ve'sselatu ve's-selām 'ala nebiyye ve ḥabībehu ve resūlühu Muḥammed hū rūḥu'l-ervāḥ ve ekme'l-insān el-edībü'l müeddeb bi'l-Ḳur'ān ve'l-furḳān ellezi ḳāle fī-ḥadişe / eddebenī rabbī fe aḥsene te'dibi / ve 'alā ālihi 'aşḥābihi ve etbāihi ellezine hüm ... 'aleyhi's-selām fī-cemi'ü'l-aḳvāl ve'l-ef'āl ve'l-adāb ve'l-erkān bi-kemāl'il-iḳān ve etemmü'l-īmān ve hüm yeḳülün fī-aḳvālihim 'allemena resū'llullāh ḥatte'l-ḥazai ammā ba'd ḥaḳīḳat-ı şırāt-ı müstaḳīm ki bāḫını sübülü's-selām ve şāhrāh-ı Ka'be-i vişāl-i Rabbü'l-enāmdır ya'nī elsine-i nāsda ṭarīḳat ve rāh-ı ḥaḳīḳat olup anıñ sülükuna ṭālib-i ser-mestān-ı mey-i raḳraḳ-ı maḥabbet ü dīvānegān-ı selāsıl-i incizāb-ı meveddet olan mürīd-i şādıḳa vāşıl-ı Rabb-i enām ve nā'il-i aḳşā-yı merām olmaḳ için bi'l-cümle tekālīf-i şer'iyye ityānından soñra a'zam-ı esbāb-ı vācibe / ve enibu ilā rabbiküm ve eslimu lehu min ḳabli en ye'tiyekumul 'azabu sümme la tunşarun / āyet-i celilü'l-beyyinātı müfād-ı münīfince bir nā'ib-i Ḥaḳ cell ü 'alā ve ridā'ül-Kibriyā olan hāmıl-i esrār-ı Ḥudā ve vāriş-i 'ilm-i enbiyā ehl-i taḳa ve'n-naḳa müteşşeri' vü müteverri'-i 'ārif-i billāh ve mürşid-i āgāh-ı merdān-ı Ḥudā'dan bir mürşid-i kāmile inābetle intisāb ü ittibā' edüp li-ecli't-terbiye her ḫalde emrini ḳabül etmek için te'alluḳ-ı ḳalbiye

[82a]

ve maḥabbet-i vicdāniye hāşıl etmeḳdir ve bu maḥabbetin istiḫsāli bir vech-ile mümkün olamayup ancaḳ ol mürşid-i āgāḫıñ zamīr-i münīrinde müte'ayyin olan ḥubb-ı fī-lillāhdan ḳalb-i mürīde /beyt/ lā yuḫtācū 'ale'l-ḥubb-ı delīl / iz mine'l-ḳalb-i ila'l-ḳalb-i sebīl/ mañṭuḳınca in'ikās-ı ṭarīḳiyle ḥāşıl olup ve bu vech-ile envār-ı maḥabbetiñ in'ikāsı ḫuşuşunuñ a'zam ü sā'ili murā'āt-ı edebdir ki edīb olan göñül edībe lā-cerem temāyül edüp anda şa'sa-pāş olan envār-ı maḥabbet-i mürīd-i edībiñ mir'āt-ı dilinde şüret-

nümā olur ve o maḥabbet-i mürīd-i muḥibb ve edībi murāda vāṣıl kılup insān-ı kāmīl eyler çünkü bī-edeb olan kimseden nefret ü ictināb olunup anda envār-ı maḥabbetiñ mün‘akis olamaması emr-i zarūrī olduğundan evzā‘-ı küstāḥāne ile me‘lūf olanlar ve riyāz-ı adāb-ı maḥabbetden gülçin olmayanlar mānend-i behīmetü’l-ni‘am-ı tīh-i ḍalālet yaylāklarında ḥaliü’l-‘izār ü serseri ve ser-gerdān-ı geṣt ü güzār ile ifnā-yı ‘ömr-i ‘azīz edüp üftāde-i ḥāk-i helāk-i hicrān olurlar. ne‘ūzu bi’llāh binā‘en-‘aleyh müştākān-ı dīdār-ı şāhid-i maḥşūd olan mürīd-i edībe teshīl-i taḥşīl-i maḥlūb için lāzım ü vācib olan ādāb ü erkānıñ teberrüken şüret-i meşnevīde beyān ü tafşīline ibtidār olunup Ādābü’l-mürīd fī-Şohbeti’l-murād tesmiye olundu.

Ve mine’llāhi’t-tevfīk

Ma’lūm ola ki mürşid olan velī kāmīl ü mutteķī mükemmel merdān-ı İllāhī ve selāṭīn-i Melāmī gerek zī-meşāyiḥde olup erbāb-ı rūsūmdan meşhūr ve gerek zī-meşāyiḥde olmayup

[82b]

şüret-i ‘avāmda yā’ni taḥt-ı kıbāb-ı ‘izzetde mestūr olarak kimseden ta’zīm ü tekrīm-i ümīd etmez ve mekārīm-i aḥlāk ile müteḥallīk olmağıla minhāc-ı nā-şavāba gıtmez. Me‘āyib-i mürīdānī şiddet-i iḥtiyāc-ı mes etdikçe lisān-ı şarāḥatle ezhār etmeyüp lisān-ı remz ü işāret-i isti‘māliyle her şahsıñ ḥāline ve fehm ü idrākine göre mu‘āmelede ve zāhirde ḥalk ü bātında Ḥāk ile mücāmelede olduğundan zāhirde pelāspāre-i meşrū‘a ile mülebbis ü bātında ‘ālem-i kudse te‘alluḫ ile muḫaddes şüretde faḫr u fenā ile pūyān ü ammā ḥaḫīkatde mesned-i vilāyetde pādişāh-ı ma’nā olmağın ol ḥāşı Ḥudā’nın ḥuzūruna ruḥsat-yāb-ı duḫūl ü mahremgāhına reh-yāb-ı vüṣūl olmağa müstemid olan sa‘ādet-mendān-ı ādāb-ı zāhiri vü bātını ile edīb ü erīb olmaḫ ‘ayn-ı farz ü farz-ı ‘ayn olduğü delā’il-i ‘aḫliye ve naḫliye ile müberhen ve vāreste-i ḫayd ü beyāndır. Öyle bir mürşid-i kāmiliñ lüzūmu ve anıñ ‘alāmātı ve icmālen bir cum’a ḥālātı ve ol cevher-i ‘azīzū’ş-şānı arayup bulmanıñ ve idrāk etmeniñ de‘b ü ṭarīki beyānı muḫaddemātıyla on sekiz ādāb-ı müştēmil bir yādigārcıḫ iḫvān-ı mü‘minīn-i ṭarīkate vedī‘a kılındı.

Muḳaddime

fā'īlātün fā'īlātün fā'īlün

Der Luzūm-ı Mürşid-i Kāmil

1. Ey rızā-cūy-ı Hudā-yı girdigār
‘Abd-i hāş-ı Hazret-i perverdigār

Sīne-çāk-ı āteş-i ‘aşk-ı Hudā

‘Āşık-ı dīdār-ı nūr-ı Kibriyā

3. Fi'l-ḫaḳīḳa ‘āşık-ı şādık iseñ
Sīne-çāk ü cigeri yanık iseñ

[83a]

Vermege pāzār-ı ‘aşka ḫōş revāc

Derd-i hicre etmege şāfī ‘ilāc

5. Sana göstermek için de’b ü uşul
Bulmağa ol Hazrete rāh-ı vüşul

Añla kim elbette elzemdir saña

Bir mükemmel mürşid-i rāh-ı Hudā

7. Lîk anı bulmağ saña âsân degil
Müdde'iler sâhib-i 'irfân degil

Görünenler şüret-i irşâdda
Kaldılar yâ resm ü yâ ilhâdda
9. Yâ taşavvuf oğuyup ba'zı kelâm
Hıfz edüp takrîre eyler ihtimâm

Kim hilâf-ı şer'-i Hâk'dır bilemez
Çünkü şaḥḥiyâtdır fehm edemez
11. Naql eder bezminde anı herkese
Kim eder ilkâ kulûba vesvese

Sâmi'ini iḥrâc eder İslâm'dan
Tâ olur dîn-i mübîne râh-zen
13. Ol kelâmıñ fehmine 'irfân gerek
Ya'nî zevk-i ḥâlet ü vicdân gerek

Çün kelîm ile degil 'ilm-i ṭarîk
Belki ḥâl ile bulur anı şiddîk

15. Kim sülük ile bulup ol hāleti
Etmeli kesb-i şuhūda himmeti

Rütbe-i 'ilme'l-yaķın 'ayne'l-yaķın
Müntehāda olmalı haķķa'l-yaķın
17. Seyr edüp keşretde vaħdet 'ālemin
Geşet edüp ħalvetde celvet 'ālemin

Me'ħazından aħz edüp 'ilm ü kemāl
Ĥālden ķāle edersin intikāl
19. 'Ārif-i billāh olursun ol zamān
Fehm edersin Ĥaķķ'ı bī-şekk ü gümān

Ta'rif-i Mürşid-i Ekmel
Ĥālbuki zevķ-i şuhūd u vecd ü ħāl
Mürşid-i kāmilsiz olmaz intikāl
21. Ķānde ol bir mevşil-i ķurb-ı İlāh
Kimyādır kimyā bī-iştibāh

[83b]

Kimyāger lâzım anı bulmağa

Ḥākde iksīr-i cānı bulmağa

23. Müsta‘id iseñ eger ol ni‘mete

Var ise behreñ o şāha vuşlata

Saña ta‘rīf edeyim ‘irfānını

Ol velīniñ şūret-i iz‘ānını

25. Arama şūrı kerāmetle anı

İhtirā’-i ḥarḳ-ı ‘ādetle anı

Kim saña lâzım degil bu türbede

Ne sihirbāz ü ne ehl-i şu‘bede

27. Saña bir mürşid gerek kim ehl-i dil

Maḫhar-ı nūr-ı Ḥudā’dır āb u gil

Kim kerāmeti ola keşf-i ‘ulūm

Ermeye esrārına ‘aql u fehūm

29. Tābi'-i işr-i Muḥammed Muşţafā

Şāhib-i ḥalk-ı 'azīm-i işţifā

Ede senden nev-be-nev keşf-i ḥicāb

Vech-i Ḥaḳḳ'ı göstere bī-irtiyāb

31. Dem-be-dem ahlākıñı tehzīb ede

Her ḥaḩāda meslegin taşvīb ede

Göstere eflāk ü ervāḩı saña

Bildire ekvān ü eşbāḩı saña

33. Ola her ḩāliñde saña ğam-küsār

Göstere nūr-ı Ḥudā'yı āşikār

Yorulunca arayup bulmaḩ gerek

Tā ölünce aña ḩul olmaḩ gerek

Ādāb-ı Ma'rifet-i Mürşid-i Ekmel

35. İşbu maḩlabda edüp teşmīr-i sāk

Geşţ ḩıl hercāyī bürūca vifāḩ

Gūş edince bir mażanne merd-i pāk

Cevher-i künc-i defīn-i genc-i hāk

37. Bul aña abdest ile ҡurb-ı vuşūl

Hālişāne bezmine eyle duḡūl

Öp elin ādāb ile eyle ҡu'ūd

Vechine ҡarşu otur eyle şuhūd

39. İstimā' eyle kelāmın cān ile

Vaz'ına eyle nazār im'ān ile

[84a]

Қalbini tevcīh eyle ҡalbine

Maṭlabıñ ҡalbiñle söyle ҡalbine

41. Sana ḡālīñden eder keşf-i rāz

Remz veyā taşrīh ile ol dil-nüvāz

Tā sana vāki' olup taḡyīr-i ḡāl

Ger olursañ fāriḡ māl ü menāl

43. Hem gelüp saña ḡevātırdan zuhūr

Ger bulur iseñ huzūrunda huzūr

Hem gelürse albiñe üns ü huzü'

a te'älä urbuna meyl-i rücü'

45. Bil ki ol merd-i udä-yı nâmdâr
Mürşid-i a'dır velîdir âşikâr

Ädâb-ı Evvel Der-Huzür-ı Mürşid

Ey münib-i nâ'ib-i Rabbü'l-felâ

Sâlik-i râh-ı vişâl-i urb-ı a

47. Ey velîler bezminiñ mestânesi
Şeb-erâ-ı vuşlatıñ pervânesi

Ey maabbet nârınıñ âkisteri

V'ey erenler şâhınıñ meydân eri

49. Çüñki bulduñ râh-ı a'da rehberi
Mürşid-i a vâriş-i peygamberi

Çâr destiyle tut anıñ dâmenin

Çâr eşmiyle gözet pirâmenin

51. Kim odur ‘anḳā-yı ḳāf-ı lā-mekān
Hükm ü hikmetle Süleymān-ı zamān

Hem odur bil mehdī-i şāhib-zamān
Ḳ’andadır sırr-ı hidāyet bī-gümān
53. Andadır sermāye-i ‘ilm-i ledün
Andadır miftāḥ-ı kenz-i emr-i kün

Bil muḥaḳḳaḳ ādem-i ma’nā odur
Maḫhar-ı ser-cümle-i esmā odur
55. Ḳalbidir beyt-i maḫāf-ı ḳudsiyān
Āsitān-ı dergehi dārü’l-emān

Ḥākipāyı tütīyā-yı nūr-ı ‘ayn
Vech-i Mevlā’ya vücūd u oldu ğayn
57. Kim ridāü’l-Kibriyādır āşikār
Anda maḫfī oldu sırr-ı girdigār

Anıñ için oldu mescūd-ı melek
Emrine münkād olup devr-i felek

[84b]

59. Sende kıl anı melek gibi maṭāf
Gece gündüz çevresin eyle ṭavāf

Her zamān ādāb ü erkānı gözet

Meslek-i kânūn-ı merdānı gözet

61. Bezmine gitdikçe ey ‘ālī tebār
Eyle ta’zīm ü sükūnet ihtiyār

Ḳıl te’eddüb kim aña verme selām

Ḳıl niyāzı destine bā-ihtirām

63. Dāḫil olma bezmine bī-abdest
Urma dest-i pākine nā-pāk dest

Etdi pākān-ı Ḥudā bī-irtiyāb

Şer’ile nā-pāklardan ictināb

Edeb-i Şān

65. Hırķanı kartal kınadı eyleme
Lā-ubālī yāve sözler söyleme

Olma mestāne-revīş hırķa be-dūş

Gir huzūruna edeble ol ħamūş

67. Destiñi kavuşdurup eyle ħuşū‘

Destine eyle niyāzı bā-ħuzū‘

Ṭur huzūruna ayaķda kā‘im ol

Āsumān-āsā edebde dā‘im ol

69. Meclisinde şem‘ine pervāne ol

Zülfünüñ zincirine dīvāne ol

Şaff-1 ni‘ale emr ederse et ķu‘ūd

Şadr-1 ‘ulyā üzre eylersin şu‘ūd

71. Diz çöküp ol maķ‘ad-1 şıdķa-nişin

‘Aynıñı cān gözüne ķıl dūr-bin

Vaz‘ına im‘ān ile baķ ‘ibret al

Ķıl tevāzu‘ ile rāzı himmet al

73. Ol tekellüm eylesün sen ol ħamūş

Fehmine ol başdan ayaĝa gūş

Diñle sen ol eylesün bed-i kelām

İbtidā ki sözdedir hāşıl-ı merām

75. Olsa bī-ma'nā eger lāf u güzāf

Lāfdan ma'nāya eyle inşirāf

Lāfı koy maqşūd dil-i ma'nādadır

Kim o ma'nā 'ālem-i ma'nādadır

[85a]

77. Añlamazsan eyle qalbiñden su'āl

Tā gönüllerde bulunsun hāşbiḥāl

Ger ğalat eylerse ta'rīz eyleme

Ref'-i eşvāt ile şoḥbet eyleme

79. Kim seni şāyed ki eyler imtihān

Tā göre etdigimi teslim-i cinān

Çünkü 'ālimsin n'idersin mürşidi

Anladıñsa mürşid ile mülḥidi

81. Ger mesā'ilden ise ol güft-gū

Bir zamāndan soñra eyle cüst-cū

Vaḳti ile ḫal eder her müşkili
Cevherinden fark eder āb u gili

83. Sorma ḫālīñ olmayan esrārı hem
Tā ki meşhūduñ ola bī-keyf ü kem

Gör tecellī-i ilāhīyi ‘ayān
Var huzūrunda edeble ḫıl beyān

85. Sözüñü ḫat’ etme söylerken kelām
Sabr ḫıl tā sözüñü etsün tamām

Olur ise müşkiliñ andan girū
Et su‘āl ādābla ḫıl cüst-cū

87. Tā ki taşdıḳ ola aḫvālīñ senin
Vecd ile kesb etdigin hālīñ senin

Ḳahḫahayla gülme eylerken maḫāl
Ḥiffet-i ‘akl-ı iktizāsıdır o ḫāl

89. Ger tebessüm eyler iseñ ḫüb olur
Rıfḳ ile söz söylemek maḫbüb olur

Edeb-i Şālīs

Başını açup oturma bī-edeb

Öyle vaz'ı eylemez 'ālī neseb

91. Bir kibārīñ bezmine gitseñ eger
Şıķletiñden meskeniñ olsa saķar

[85b]

Açamazsın başını vehm eyleyüp

Vaz'ı nāsāz edemezsin yan gelüp

93. Bezm-i mürşidde olursun bī-edeb
Soñra andan feyz eylersin taleb

Edeb-i Rābi'

Etme post-ı mürşide vaz'-ı ķadem

Eyleme pā-māl anı sen dem-be-dem

95. Kılma hem seccādesi üzre namāz
Tā ki da'vet eyleye ol pāk-bāz

Kim maķāmından işāretdir anıñ

Ĥāl ü şānından beşāretdir anıñ

97. Kimseye vermez maḳāmiñ evliyā
Taḥt-ı şāha başamaz pāy-ı gedā

Edeb-i Hāmis

Sübḥa-girdār olma bezminde ḥazer
Eyleme üstādıña ‘arz-ı hüner

99. Vaz’-ı mu’tād-ı ekābirdir o kār
Eyler anı merd-i merdān-ı kibār

Sübḥadır eflāk-ı esmā destine
Nitekim esmā müsem mā destine

101. Eyleme izḥār-ı zühd ü i’tilā
Eyle taṭvīl-i suḥandan ittiḳā

Edeb-i Sābi’

Hiç meclisinde oṭurma yanına
Düş olursun firḳatun nīrānına

103. Çün erişmişdir maḳām-ı vaḥdete
Maḫhar olmuş rütbe-i ferdiyete

Remz eder 'âdetle merdân-ı fuḫûl
Ferd-i muḫlaḫ eylemez Őirket ḫabûl

[86a]

Edeb-i Őâmin

105. Hây ile ḫamyâze etme ḫayḫırup
Etme ta'cîz 'aḫse ile sümḫürüp

İçme ibriḫından âbdest alma hem
Tâ meger emr eyleye ol muḫterem

107. Men' edersin ol Şuyu idrâkden
Kim olur maḫrûm o cism ü pâkden

Mürşide her Őeyde maḫlabdır vuŐûl
ḫurb-ı Mevlâ'ya k'odur bâb-ı duḫûl

Edeb-i Tâsi'

109. Ger saña bir Şey 'aḫâ eylerse hem
Destini taḫbîl edüp aḫz et o dem

ḫırz-ı cân ile anı edüp ḫabûl
Remzini fehm et düşün gönlünde bul

111. Her ne ise verdiği şey yādigār
Ol seniñdir bir gün olur āşikār

Çünkü maẓhardır o dest-i ẓudrete
Her işi vābestedir bir ẓikmete

Edeb-i 'Aşer

113. Etme bir şeyhi ẓuzūrunda şenā
'Ālem-i a'lāya edüp irtikā

Hem daħi bir 'ālim-i nā-'āmili
Şūret-i 'ālemde nākes cāhili

115. Kāmil ise ol bilür hem-rāzını
Hem görür hem işidir dem-sāzını

Sen görürsün zīb zūhd ü şūretin
Seyr eder ol sīret ü māhiyyetin

117. Şūret-i taẓvāda zāhid gördüğün
'Ālim ü āgāh ü 'ārif bildigin

[86b]

Şūretā zūhd ile ẓōş āyīndir

Ma'nide bir mülhid-i bî-dindir

119. Her kerâmeti olur bir ş'abda
Sen kerâmet zann edersin ey dede

'Ömrün oldukça çekersin gayretin
Alamazsın zerre deñlü himmetin

121. Himmeti olsa ederdi kendine
Düşmez idi nefis ü şeytân fendine

'Ârif-i billâh anı inkâr eder
Anı taşdiğe Hüdâ'dan 'âr eder

123. Hâşm olursun 'ârif-i billâha sen
Ey kaçırü'l-fehm farç-ı cehlden

Ol huşümet sedd-i râh olur saña
Kim açılmaz râh-ı vaşl-ı Kibriyâ

125. Hem dahı öyle şenâ-yı 'âlimân
Mürşidi techîl etmekdir 'ayân

Bir kişi kim mürşidi tehçil eder

Çanda andan iktisâb-ı feyz eder

127. Çünkü feyzinden anıñ maħrûm olur

Tâ kıyâmet hâ'ib ü hâsir olur

Edeb-i Hâdî 'Aşer

Bir işiñde istişâre eyleseñ

Her ne r'ey eylerse çırma eyle sen

129. Yoħsa 'aksi zâhir olur bî-gümân

Kâr-ı me'mûl iken eylersin ziyân

Yâ anı emrinde kılma müsteşâr

Sana 'a'iddir ziyân yâħûd ki kâr

Edeb-i İşnâ 'Aşer

131. Râhda etseñ tesâdüf ger aña

Çur güzergâhıñda bekle merħabâ

[87a]

Sen te'eddüb et aña verme selâm

Çün imâm eyler 'atâ ğayra selâm

133. Eyleyüp ta'lim ol Rabbü'l-enām
Ver tahiyetde nebîye es-selām

Edeb-i Şelāşe 'Aşer

Bir yere gitseñ ma'nide eger
Mürşidiñle eyleseñ yā'ni sefer

135. Yürü ardınca ol 'ālî menziliñ
İster iseñ ħallola her müşkiliñ

Geçdigi yerden anıñ ile mürür
Ķalbine ĩrāş eder zevĶ ü sürür

137. Çün kaçır andan şeyātın ü perī
Sen de ol yolda bulursun ma'beri

Rāhzenlik edemez diyü racīm
Kim emīn eyler seni Rabb-i 'alīm

139. Zāhir ü bāṭın edersen ittibā'
Ķayrı meslekden edersin inĶitā'

Ebed-i Rābi' 'Aşer

Ėayrı ŐeyĖe eyleme nisbet Ėazer
Kim Ėabŭl etmez bu yol Őirket Ėazer

141. Kimseden alma teberrŭk zinhār
Tāc ũ ĖırĖa yā havāŐ-1 yādigār

Māni'-i seyr-i sŭlŭk-1 ĖaĖ olur
Hep Ėicāb-1 Őāhid-i muğlağ olur

143. MŭrŐid olmazsa eger ol bed gŭmān
İkisiniñ de olur Ėālĭ yaman

Öyle Ėālet-i mŭrŐid-i inkār dır
MŭrŐidi inkār ĖoĖ idbār dır

[87b]

145. ĖaĖĖ'1 inkār etmedir ol vaż'-1 yed
Mŭnkerin iflāĖ olmaz tā ebed

Kim olur bu'd u Ėat'ide helāk
Tā olur ũftāde-i Ėāk-i megāk

147. Yā'ni kim mŭrŐid olup emāreye
Beñzer iblīs cihān-1 āvāreye

Ṭard olup dergāh-ı Mevlā'dan ḥazīn

Dūzaḥ-ı firḳatde olmuşdur mekīn

Edeb-i Ḥamse 'Aşer>

149. Olma münkir etdiğin rü'yetleri

Ḥidmetinde bulduğun ḥāletleri

Kim büyük ni'metdir ol zevḳ-i şuhūd

Zevḳ ü ḥāl ü cezbe vü vecd ü vücūd

151. Hā teşekkür eyle ol ni'metlere

Mālik ol tā bulduğun ḥāletlere

Ḳurb-ı Ḥaḳ'da olasın şāhib maḳām

Şadr-ı miḥrāb-ı ḥaḳīḳatde imām

153. Çün teşekkür ni'meti müzdād eder

Küfr-i ni'met ādemi berbād eder

Kāfirü'l-ni'me olur ehl-i 'azāb

Böyledir ḥükm-i kitāb-ı müştetāb

Edeb-i Sitte 'Aşer

155. Fāsīd-i efkār ile gitme bezmine

Olma ulu cehle mānī' 'azmine

Eyleme hem ğayrı yerde ğaybeti

'Ādet etme kendine ol hāleti

157. Oldu anlar-çün cevāsisü'l-ķulūb

Olsa da her çend-i settārü'l-uyūb

[88a]

'Ayıbıñı ger sana izhār eylemez

Seni maħcūb etmek için söylemez

159. Keşfine ger bāver etmezseñ anıñ

Rāh-ı ta'zīmīne gitmezseñ anıñ

Farz edelim olsa ger aña 'ayān

Ġıybetiñle hātırıñ keşf ü beyān

161. Andan ol hāl ile ey 'ālī-neseb

Feyz ü himmet nice eylersin taleb

Hem olur m̄beyne t̄āglarca h̄ic̄āb

Öyle s̄ū-i z̄ann ü ōekk ü irtiyāb

163. Sedd-i rāh olur kud̄ümüñ seyrine

Sāķıķ olursun nifāķıñ deyrine

Göremezsın 'ālem-i n̄uru 'ayān

Edemezsın seyr-i bāġ-ı lā-mekān

Edeb-i Seb'a 'Aşer

165. Hem çağırma nāmını yād eyleyüp

Eyleme ta'ciz feryād eyleyüp

Zikri müstehcen huŝūŝu söyleme

Hiç hilāf-ı şer' bir iş eyleme

167. Kahkahayla h̄ande etme zinhār

Öyle vaz'-ı nā-revādan eyle 'ār

Soñra āġlarsın dövünüp t̄aş ile

Vādī'-i bu'da düşüp bir baş-ile

Edeb-i Semāniye 'Aşer

169. Cümle ta'lim-i edebdir sözlerim
Bā'ış-i feyz ü ıarabdır sözlerim

Diñle ta'lim-i Hudā'dır bu sühen
'Ārif iseñ remzini fehm eyle sen

[88b]

171. Bir hikāyet kim rivāyetde gelür
Yā'ni kim tefsir-i āyetde gelür

Geldi bir gün ba'z-ı aşhāb-ı kirām
Hāric-i beyt-i Resül'e bi's-selām

173. Yā ebānā diyü feryād ettiler
Hāq Resül'ün böylece yād ettiler

Bilmeyüp şān-ı risālet hürmetin
Etdiler taħrīk Mevlā ğayretin

175. Nehy olundular bu ta'birātdan
Öğrenüp evşāfını āyātdan

Bildiler vaşfi Resül'ullāhdır

Şanı hatm-i enbiyā'ullāhdır

177. Ba'de-zān bir mu'cib-i emr-i kitāb

Çıldılar ol servere 'arz-ı hitāb

Enbiyālar vārişidir evliyā

Anlarıñ 'ilmine maẓhar aşfiyā

179. Anıñ için evliyā zişandır

Anlara ism-i 'azīz 'unvāndır

Yād olunmazlar eb ü ecdād ile

Çağrılmazlar diger bir ād ile

181. Ne sebebdan anlara dendi 'azīz

Eyleyem bu yolda kilkim kerem-ḥīz

Añla ma'nā-yı 'azīzin n'eydügin

Lafz-ı vālā-yı 'azīzin n'eydügin

183. Üç me'āni var 'azīz isminde bil

Bağ ne sırrı ḥāmīl olmuş āb u gil

Aña derler kim ‘azîz ola hemân
Dehrde nâdir-i vücûdu bî-gümân

185. Bir de oldur kim cihânda lâ-‘ilâc
Kendüsine ola farṭ-ı ihtiyâc

Bir daḥi ol kim ola yâ dest-gîr
Kendüsine vâşıl olmaḡ pek ‘asîr

[89a]

187. Oldu bu üç şart-ıla fevkü’l-ümem
İki ‘âlemde ‘azîz ü muḥterem

Kim olup ism-i İlâhî maḡharı
Şadrı envâr-ı tecellî maşdarı

189. Ḥidmetinde şıdḡ-ile eyle kıyâm
Tâ ki olsun saña ol dârü’s-selâm

Öyle kıldım evliyâyâ ḥidmeti
Aldım âdâb-ıla ḥüsn-i himmeti

191. Añla bu esrârı Şems’e peyrev ol
Âsumân-ı vaḥdete bul toḡru yol

Ola kim ser-mest-i dīdār olasın

Ḳurb-ı Mevlā'ya sezāvār olasın

193. Emrine eyle bu pendî Fātiḥa

Behre olsun saña ḥüsn-i ḥātima

TEMMET

MMM

[89b]

194

Taḥmīs-i Naẓm-ı Şerīf-i Ḥazret-i 'Azīz Şāriḥ-i Meşnevī Şarı 'Abdullah
Efendi

-Ḳuddise Sırrihümā-

mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün

1

Saña senden yaqındır Ḥaḳ şaḳın olma dilā ğāfil

Hemān senligiñdir ancak bu dārda olan ḥā'il

Gözün aç ma'nāyı añla bu zevḳ-ıla olur ḥāşıl

Muhīṭ-i baḥr-i tevḥīdi bilüp 'ummān-ı bī-sāḥil

Vücūdun ḳatresin maḥv et eger olduñsa ehl-i dil

2

Huřunet etmesün nefsiñ riyāzat çekdirüp nerm et
Gider koma keder dilde muřaffā kıl řafā bezm et
řarāb-ı ‘aşkı nūř edüp anıñla cānını germ et
Mecāza bakma ey sālik haķīķi maṭlaba ‘azm et
Ki zīrā zıll-ı zā’ilde iķāmet eylemez ‘aķil

3

‘Abes ümniyeler edüp mülevveş-i levne boyanma
Uyup ğül-ı beyābāna nedāmet oduna yanma
Enāniyet ile kimse Haķķ’a vāřıl olur şanma
şeb-i firķatde ki keşret hayāl-i zıldır aldanma
Serābı řo sarāya baķ sarāy-ı sırra ol vāřıl

4

Su üzre naķř olan cismiñ hayāline sen aldanma
Bīnāsı bād ile olan vücūd-ı kařrına aldanma
Temevvüc eyleyen deryāya baķ emvāca aldanma
Hemān sen řāniċin gör kim anıñ zeynine aldanma
Güneş-tābında çoķ şebnem bilürsün kim olur zā’il

5

Nice bir ‘Abdī yā ğuşşa-i ğam-i dildār ile firķat

Seyāhat kıl sülūkla vücūdundan edüp ‘uzlet
Gidince ikilik senden hemān yüz gösterir vaḥdet
Ḥudā’yı vaḥdete baḡ kim saña māni’ degil keşret
Olur mu āfitāba hiç vücūdu zerre tek ḥā’il

MMM

[90a]

195

İdrīs-i Muḥtevi Kıddise Sırrahu

Hece Vezni: 7+7

İşbu deme erince üç kez toğdum anadan
Bunca yavru uçurdum [nice] āşiyāneden
Dört toğurdum anamı ḥāmil oldum babamdan
Babam toköz ayaklı anıñla insāneden

On ḫāyeye emzirdim iki yüzlü bir çocuk
Ḳad libāsı giyerdim gösterdim kāşāneden
Ḳāf ḫāḡını arkama yüklendim etme ‘aceb
Baḫr-i muḫīti içdim ḫanmadım ‘ummāneden

Altmış arşun mināre çıkdım anıñ üstüne
Çağruban cihānı toldurdum efsāneden
Yüz ḫabanlı bir çadır diktirdim siper için
Aña tuttum yüzümü dönmem ol kār-ḫāneden

Fir'avn ile görüşüp biraz naşihat etdim
Dedi sözüñ tutmazım dönmezim hāmāneden
Yedi başlı bir yılan gördüm ki hākım olmuş
Şüreti hayvān degil bilmezim ammā neden

Aķ şaķallı bir 'avrat düşdü benim peşime
Ziynet etmiş kendine lu'lu' dür-dāneden
Yetmiş iki dillüce düdük aldım çarşudan
Çaldım anın sada(sı) geçdi āsmāneden

Bir top attım maşrıķdan geldi düştü mağrībe
Bu yer rengīn rumūzdur anlama efsāneden
Bir mektebe uğradım kuş dilini okurlar
Sivrisinek hālīfe hācesi pervāneden

'Alaimü's-semāī olta edüp sarķıtdım
Biñ bıyıklı bir balık çıkardım deryāneden
Gördüm Nuḥ'un gemisin girdim anın içine
Buldum anda necāti korķmazım tūfāneden

Seniñ İdrīs ḥaķīķat bu rumūzāt sözlerin
Añladı insān olan bilmedi hayvāneden

SONUÇ

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda T811 ŞEM 1'de "Mecmûa-i Kelimât-ı Manzûme ve Mensûre" adıyla kayıtlı mecmua çalışmamızın sonuçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Başlığından itibaren içinde mensur ve manzum metinler içerdiğini bildiğimiz mecmua mensur bir mektup örneği ve bir mesnevinin mensur mukaddimesi dışında manzumelerden oluşan karışık bir mecmua örneğidir.

Mektup, mensur mukaddime ve numaralandırılmış 195 şiir içinde 187 tanesi 19.yüzyıl şairi Osman Şems Efendi'ye aittir. Yunus Emre, Eşrefoğlu Rûmî, İdris-i Muhtevî, Abdî, Bayburtlu Celalî'ye ve kesinliği olmamakla birlikte Şevkî, Hakkı, Eşrefzâde İzzeddin Efendi'nin şiirleri de toplam 8 adettir.

19.yüzyılın mutasavvıf şairi Osman Şems Efendi'nin *Şem'-i Şebistân*, *Edebü'l-mürîd fî-Sohbeti'l-murâd*, *Kenzü'l-ma'ânî*, *Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü's-Şühedâ* ve *Divan*'ı çalışılmış eserleridir. Mecmuada *Edebü'l-mürîd fî-Sohbeti'l-murâd* -mensur mukaddime bu mesneviye aittir- ve *Mersiye-i Cenâb-ı Seyyidü's-Şühedâ* da bulunmaktadır. Mecmua Osman Şems Efendi özelinde incelenebilir nitelikte olduğu için Şahıslar ve Dini Tabirler başlıkları açılmış, muhteva özelliklerine dair incelemeler yapılmıştır. Tasavvufi muhtevalarıyla bu şiirlerde Peygamber Efendimiz, Hz. Ali, Ehl-i Beyt, dört halife ve sahabelerin yanında bağlı olduğu şeyhlerden özellikle Abdü'l-kadir Geylani vs. isimlerden sıkça bahsedilmektedir.

195 manzume arasında en çok gazel nazım şekli tercih edilmiştir. Kaside, murabba', terci-bend, müseddes, terkib-bend, muhammes, tesdis, kıt'a, terbi' örnekleri de bulunmaktadır. *Edebü'l-mürîd fî-Sohbeti'l-murâd* da mesnevi örneğidir.

Osman Şems Efendi'nin mecmuada bulunan şiirleri *Divan*'ı ile karşılaştırıldığında bir şiir (M,102), bir müfret (M,174) ve *Edebü'l-mürîd fî-Sohbeti'l-murâd* isimli mesnevinin *Divan*'ında yer almadığı tespit edilmiştir.

Mecmuada Osman Şems Efendi dışında yer alan şairlerin de Kâdirî ya da Melâmî şairler olması, sekiz şiir içinde dört tanesinin Abdü'l-kâdir Geylânî hakkında yazılmış olması (M,54; 188; 189; 192) Osman Şems Efendi'nin de Kâdirîliği ve şiirleri düşünüldüğünde mecmuayı derleyeninin tercihleri açısından dikkat çekicidir.

Manzum ve nesir karışık bu mecmuanın incelenmesi sonucunda denilebilir ki mecmua çalışmalarında yeni bir metnin görülmesi açısından ve de bu çalışmalara bir yenisinin daha eklenmesi sebebiyle önem arz etmektedir. Ayrıca mecmuadaki şiirlerin birçoğunun Osman Şems Efendi'ye ait olduğu göz önünde bulundurulduğunda çalışma, şair hakkında yapılan ve yapılacak çalışmalar için de tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Albayrak, Nurettin Cem”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.7, İstanbul, 1993.
- Albayrak, Nurettin “İbrâhim b. Edhem”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.21, İstanbul, 2000.
- Aydemir, Yaşar “Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü”, **Bilig**, 2001 C.19, s.148-150.
- Azamat, Nihat “Kuşadalı İbrâhim Efendi”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.26, İstanbul, 2002.
- Azamat, Nihat “Osman Şems Efendi”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.33, İstanbul, 2007.
- Bursalı Mehmed Tâhir. **Osmanlı Müellifleri**, (Haz. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul, 1972.
- Büyükkarcı Yılmaz, Fatma “On Sekizinci Yüzyıldan Bir Kırk Ambar: Elîfizâde Feyzî Mecmuası”, **Journal of Turkish Studies**, 2013, C.8, S.8, s.833-877.
- Devellioğlu, Ferit **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara, 2017.
- Doğan, Ahmet **Bayburtlu Celâlî Baba (Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Şiirleri)**, Başer Matbaası, 1999.
- Fatîn Dâvud **Fatîn Tezkiresi (Hâtimetü'l-Eş'ar)**, (Haz. Ömer Çiftçi), Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2017, s.503, Erişim Tarihi: 28.06.2023, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0>

- Güneş, Mustafa **Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı**, Ankara 2000.
- Harman, Ö. F. “Mûsâ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.31, İstanbul, 2020.
- Hatiboğlu, İbrahim “Selmân-ı Fârisî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.36, İstanbul, 2009.
- İnal, İbnülemin M. **Son Asır Türk Şairleri**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1988.
Kemal
- Kahraman, Ömer Faruk “İbrâhim”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.21, İstanbul, 2000.
- Kandemir, M. Yaşar “Ebû Türâb”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.10, İstanbul, 1994.
- Kazan, Şevkiye “Üsküdarlı Osman Şems Efendi ve Kerbela Mersiyesi”, **Üsküdar Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul, C.II, s.131-152.
- Köksal, M. Fatih **Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı**, Turkuaz Yayınları, 2012.
- Kur'an-ı Kerim Meâli. (Haz. Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2011.
- Kurnaz, Cemal “Ferhad”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.12, İstanbul 1995.
- Kut, Günay “Mecmû'a”, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1986.
- Küçük, Hülya “Şems Osman Efendi'nin Şem'-i Şebistan Eseri (Araştırma-İnceleme-Tahlil)”, **Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**, İstanbul, 2020.
- Kürkçüoğlu, K. Edib **Osman Şems Efendi Dîvânı'ndan Seçmeler**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul, 1996.

- Levend, Agâh Sırrı **Divan Edebiyatı -Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar-**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015.
- Levend, Agâh Sırrı **Türk Edebiyatı Tarihi**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 2008.
- Pala, İskender **Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü**, Kapı Yayınları, İstanbul, 2022.
- Şimşek, Selami “Bir Gönül Tekkesi Şeyhi Seyyid Osman Nureddin Şems (ö.1883) ve Mersiyye-i Cenâb-ı Seyyidü’ş-Şühedâ’sı”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 2004, S.26, s.119-148.
- Şimşek, Selami “Osman Şems Efendi’nin Âdâbu’l-mürîd fi-Sohbeti’l-murâd Adlı Mesnevîsinin Tahlili”, **Journal of Turkish Studies**, 2009, C.4, S.7, s.538-592.
- Tevfik, Süleyman **Leylâ ile Mecnûn**, (Haz. Kemal Yavuz), Beşir Kitabevi, İstanbul, 2016.
- Topaloğlu, Bekir “Esmâ-i Hüsnâ”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.11, İstanbul, 1995.
- Tosun, Necdet “Üveysilik”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.42, İstanbul, 2012.
- Uludağ, Süleyman “Bâyezîd-i Bistâmî”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.5, İstanbul, 1992.
- Uzun, M. İsmet “Mecua”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.28, İstanbul, 2001.
- Uzun, M. İsmet “Lokman”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, C.27, İstanbul, 2003.
- Vassâf, Hüseyin **Sefîne-i Evliyâ**, (Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), Seha Neşriyat, İstanbul, 1990.
- Yıldırım, Yusuf “Osman Şems Efendi, Hayatı, Eserleri ve Dîvânı (Metin-İnceleme-Tahlil)”, **Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, İstanbul, 2013.

Yılmaz, Ozan

“Metin Te’sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, İstanbul, 2008, S.1, s.257-261.

EKLER

EK 1: Mecmûa-i Kelimât-ı Manzûme ve Mensûre Giriş Kısmı Tıpkıbasım

